AMMONII

HERMEAE IN PRAEDI CAMENTA ARISTOTELIS COMMENTARII.

PER BARTHOLOMÆVM SYLVA*nium Salonenſem nuper latine conuerſi.*

ψυχὴ δ' ἀθάνατος καὶ

ἀγήρως, ἐκ Διὸς πατρός.

VENETIIS Ex officina Franciſci Bindoni,
Et Maphei Paſini. Anno à virginis partu.
M D XXXXX.

CHRISTOPHORO MADRV-
tio Tridenti Epiſcopo Principi ornatiſsimo Bar
tholomæus Syluanius. S. P. D.

AMMONIVM Hermeam in Prædicamenta Ariſtotelis, locis à me nuper emẽdatum compluribus, ac latinitate donatum, cũ is à ſapientiæ ſtudioſis identidẽ efflagitaretur, munus de mea ſupellectile ad te defero, ac nomini tuo dicatũ uolo optime Princeps Chriſtophore Madruti: ut ſecus in me accidiſſe intelligas quam in multorum amicitiis uenire uſu ſoleat: quæ, niſi aſsiduis colantur officiis, ſenſim euaneſcunt, Nam etſi ita caſus tulit, ut à quo tempore à te diſceſſi, nullus conſuetudinis uſus interceſſerit, tamen mea in te uetus obſeruantia eo magis eſt aucta, quo maior in dies ea cauſa qua te obſeruare cœperam facta eſt. Non puto tibi memoria excidiſſe tempus illud cum tu mea opera in literis uſus es, tum me ſingularis quæ in te elucebat præſtantiſsimę uirtutis indoles commouit, ut te non ſolum diligerem, ſed uehementer etiam, colerem. Ab ea indole cognoui quæ eſſent expectanda, eaq; expectaui magna ſcilicet, atque præclara. ſed meam tamen expectationem valde à te ſentio eſſe ſuperatam. Itaque meam in te uoluntatem tua virtus quæ pepererat, eadem aluit, atque auxit. Quo factũ eſt, ut in te colendo obſeruandoq; nemini forte concedam: ac, quanuis nec fœcundiora tibi deſint ingenia quæ laudes tuas celebrare copioſe ac ſplendide poſsint, mea tamen intereſſe magnopere exiſtimem ut teſtis iis ſim qui noſtra hæc legent, ſummæ probitatis, ſapientiæ, benignitatis tuæ, ac denique earum uirtutum, quarum ope in ſublimem hunc virorum principium ordinem relatus es. Nunc genus non profero familiæ tuæ nobilisſimum, vel Gaudentii Patris tui integritatem, cuius hodie fidei ac prudentiæ credit Ferdinandus Romanorum Rex inclytus quę domi chariora habet, uel fratrum tuorum tum ſingularem eruditionem, tum militaris diſciplinæ peritiam quãdo graue mi

hi his recenſcēdis negocium faceſſerē,ac demū uererer ne quā quā ueriſſimus eſſem prædicator,aliquā tamē adulationis notā ſubirē.Non hanc tibi amplitudinē his fortunis præſertim cōparatā eſſe aīo: tametſi ea quoq; non minimum ad hanc dignitatē contulere,non,quod aliis video contigiſſe quam plurimis,aut hęreditatis iure,aut pecuniæ adiumento: ſed tua ſapientia quā plurimo literarum ſtudio conſecutus es.tua clementi ac miti natura,qua nulla in quenquam maleuolentia,ſuffuſus,neq; amicis,neq; alienioribus opera & conſilio unquam dees, tua commemoranda quadam liberalitate,qua allicis beneficiis homines, eoſq; percupidos tui,ac ſtudioſos reddis adeo,ut ſe tibi non ſolum deuinctos,fateātur,ſed etiam mirifice gaudeant:tuæ te inquam uirtutis ſplendore illuſtratū:neq; hanc tibi laudē eſſe cū alio cōmunicandā.tuis ipſe tibi præclaris operis & auctor & perfector extitiſti.Demum ea uirtus eſt tua, vt tibi ne etiam principatus quem obtines,an tu illi,plus dignitatis afferas mecum ſæpius dubitem.Quamobrem quæ ad hanc tibi gloriam viam oſtenderūt, eadem te nec ibi diu eſſe patientur:ſed iis innixus altius euolabis,honoribus quibuſq; ampliſſimis perfuncturus:ut familiæ tuæ ornamēti(quanquam ſit nobiliſſima) plus multo quā acceperis, redditurus quotidie ſis.Hæc eſt hominum opinio de te. quæ magis in dies magiſq; confirmatur.Verum lōgius me digreſſum ſentio,eaq; commemorare quæ ſilentio præterire decreueram. At certe verum neceſſe eſt fateri aliquando,neq;, id quod faciunt inuidi,egregias laudes boni Principis intactas relinquere,ut hūc cæteri obſeruent,homines,oculoſq; in eum intēdant,uelut præcipidum probitatis exemplar,ad id uero unde oratio deflexit redeo: Ammonium meum tibi omnium maxime nuncupatum uolo Princeps optime,exiguum id munus quidem, ſi tuæ conferre uelim amplitudini:permagnum uerò, ſi uel noſtrum in eo excolendo laborem æſtimes, vel rerū quas continet dignitatē(ea.n. ſunt decem ampliſſima rerū genera,quæ ad totam Philoſophiā, ob idq; ad bonas artes omnes aditum patefaciunt) ſimul vt,ſi quando à grauioribus negociis te diſiungis, referſq; ad Philoſophiæ ſtudia,quæ te ſemper à prima uſq; ætate delectarunt,grauiſſimum iſtic Philoſophum habeas , cuius excellenti ac ſingulari doctrina uti cōmode poſſis: ſimul ut teſtis apud omnes ſempiternus is ſit meæ in te uolūtatis.Et utro tametſi nec tu in me

is eſſes qui es,neque ego te unquam præſens nouiſſem,ea tamen
ad nos tui nominis fama peruenit, ut idem hoc faciendum mihi
fuerit.quare à te peto ut Ammonium meæ in te pietatis moni-
mentum ita excipias ut cōplectare,in tuiſq; intimis habeas.quē
ubi per teipſum cognoueris,profecto nō iudignisſimum tuo pa
trocinio,tuoq; hoſpitio iudicabis. Vale.

IOANNES MARIA CATA
neus Salonenſis Medicus Bartholomæo Sylua
nio Salonenſi Medico. S. D.

PRIDIE Non. Sept.cū apud Syluanū filium
mineruæ eſſem à te mihi Tabellarius noſter
literas reddidit,quibus me conſulis an Ammo
nium Hermeam in Ariſtotelis Prædicamenta,
quem dudum latinitate donaueras, mihiq; legē
dum exhibueras, & eum quidem ſub ſacro no
mine Reuerendiſs. Tridentini Epiſcopi Madrutii edere conue-
niat.Quid pro Deorū immortaliū fidē,tam celebrē Commētato
rem,tam expectatum,& antiquum,tam docte, tam fideliter per
te,quo modo & Galenū nuper,& cętera plurima,quibus ætatem
hanc ornas,ac cōmodas,interpretatum, in publicum dialectico-
rū cōmodū nō prodere? Quid & eū ipſum tā claro Principi,cui iā
dicatæ ſunt Gratiæ, & uirtutes omnes,bonæ literæ, bonæ artes
omnes nō dicare cōueniat? Auctorē igitur grauisſimū edito Tan
to numini fidenter uoueto,Atque in deuotionis noſtræ,meæ ſci
licet & Syluani erga ipſum præcipue teſtimonium, hanc epiſto
lam una cū Hermea publice cudendam curato Vale.
Mineruæ.Idib Sep.

LECTORI.

QVONIAM Interpres in uertendo Ammonio ea tantū
Ariſtotelis uerba,quæ in impreſſo Ammonii Græco exēplari na
ctus eſt,latina fecit,nos ſtudioſorum vtilitati conſulentes,inte-
gram abſolutāq; Prædicamentorum dictionem ubique ſuis locis
ex Boethii translatione adiiciendā curauimus,ne quid tibi præ-
terea requirendum eſſet, Vale.

ARISTOTELIS GENVS ET VITA

ARISTOTELES fuit genere Macedo,
ciuitate Stagiris oriundus, filius Nicomachi,
Amyntæ Macedonum regis Medici. Vnde &
filiũ quẽ ſuſcepit, patris memoriæ gratia cõmẽ
dandi, appellauit Nicomachũ. ad quẽ & libros
de moribus quibus titulus eſt Nicomachea, cõ
ſcripſit. matre autem natus eſt Phæſtide. Horum porrò uterque
& Nicomachus & Phæſtis ab Aeſcula pio genus ducebant. id qđ
dictum, in Ariſtotelẽ epigramma teſtatur hunc in modũ habens.

Nicomacho genitore ſatusq́;, & Phæſtide matre.
Eſt Aſclepiadis diuus Ariſtoteles.

Poſt obitum uero Nicomachi & Phęſtidis Ariſtoteles apud ho-
ſpitem quendam Atarnenſem educatus. cuius etiam nequaquam
immemor officii, non eius filium modo uiciſſim aluit Nicanorẽ,
omniq́; imbuit literarum genere, uerum ipſum ſibi quoque filiũ
adoptauit, uitaq́; decedẽs legauit ut nuptui Pythais eius filia Ni
canori collocaretur. Ariſtoteles igitur per teneram adhuc ætatẽ
liberalibus diſciplinis erudiebatur: ut quæ ab eo de rebus poe-
ticis, & aduerſus poetas ſcripta ſunt, nec non Homeri problema
ta, & Rhetoricę artes declarant. Annum uero natus decimum ſe
ptimum, Pythia quoque ei Philoſophari iubente, Athenas con-
cedit. ubi Socrate utens præceptore, cum eo triennium agit. Cæ-
terum extincto Socrate ad platonem uentitat: quicum per ui-
ginti annos uerſatur. adeoq́; ſtrenuam nauauit operam, ut Plato
Ariſtotelis domum Anagnoſtæ, ideſt Lectoris domum uocaret.
Non enim Ariſtoteles Lyceum uiuentẽ adhuc Platone, ut quidã
ſuſpicantur, ad eius æmulationem aperuit, quomodo enim effice-
re id potuit, cum tunc potentes admodum eſſent Chabrias & Ti-
motheus Athenis Imperatores, & Platoni genere coniuncti? Nõ-
nulli ſané Ariſtotelem uiuo etiamnum Platone Lyceum aduer-
ſus hunc aperuiſſe dicere ex eo conantur, quod in pluribus Pla-
toni refragetur. quibus reſpondendum non contra Platonem ſim
pliciter pronunciare, ſed aduerſus eos qui minus Platonica intel-
lexere, Quod ſi uel Platoni ipſi reclamet, nihil eſſe abſurdum: cũ
& in his Platoni conſentiat. ſunt enim ipſius Platonis uerba, ue-

ritatem magis curare quam aliud quidquam oportere. Nimirum hæc quoque ad uerbum inquit, amicus quidem eſt Socrates, ſed ueritas amiciſſima. & alibi paulum quidem Socratis habenda ratio eſt, ueritatis uero quamplurimum. Fecit hoc ergo & Ariſtoteles, tametſi nec quæ ſunt à Platone dicta ſubuerterit. quippe & hic conſentanea illi peregit, cum deſpicere ueritatem nollet. Deniq; quod Platonem uidelicet magna beneuolentia proſecutus Ariſtoteles fuerit, ex eo compertum eſt, quod aram Platoni dicauerit, in qua ſic inſcriptum reliquit.

Ipſe Platonis Ariſtoteles hanc condidit aram,
Laude malis quem fas nec celebrare, uiris.

Vſus eſt Ariſtoteles Platonis familiaritate annos uiginti. uita autem defuncto Platone, ſcholæ ſuccedit nepos ipſius ex ſorore Speuſippus (fuit enim is filius ſororis eius Potones.) Ariſtoteles uero in urbem ſeſe Macedonum contulit: ubi Alexandrum conditorem inſtituit bonis artibus. magnaq; huius pars imperii fuit. nam plurimum apud regem ualuit, potẽtiaq; opportune eſt uſus, tum ſingulis priuatim, tum omnibus publice promerendis. Et quidem quod beneficia priuatim in multos contulerit, declarabunt quæ eius commendatitiæ ferũtur de quibuſdam ad regem epiſtolæ. Quod uero & publice iuuerit multos, perſpicuum ex eo fit, quot Staniorum oppidum ſolo æquatum Alexandro vt de integro conderet ſuaſit. unde & feſtum diem Stagiritæ celebrant Ariſtoteli, quem Ariſtoteleum uocant. menſem uero in quo ſolenne id agunt, nominãt Stagiritem. Qui Ereſſum quoq; Theophraſti ciuitatem cum ab rege Alexandro male tractanda eſſet, ab iniuria uindicauit. Cæterum poſt hæc cum diem ſuum obiiſſet Speuſippus, accerſunt Athenienſes Ariſtotelem. ducq; hi ſcholam Platonis excepere Ariſtoteles atque Xenocrates. docebatq; in Academia Xenocrates, Ariſtoteles in Lyceo. Poſtmodum uero Ariſtoteles ſeditione inter Athenienſes coorta, in Chalcidem ſeceſſit utique cum hoc Athenienſibus dixiſſet, Non patiar uos bis in Philoſophiam peccare. etenim morte iam Socratem Athenienſes damnarat. Significauit quoque Antipatro regi difficile eſſe Athenis agere. Porrò & uerſum illum dicebat Homericum.

Inq; piro pira, ſico ficus, inq; ſeneſcunt.

Quaſi Athenienſium ex eo calumnias arguens. Ruſus vero in Macedoniam reuertitur Ariſtoteles: multumq; apud eius tem-

peſtatis Reges Alexandrum,& Olympiadē eius matrē & Antipatrū,ac Philippum ualuit. Scripſit uero vnico Libro & ad Alexandrum de regno, quo ipſum quonam pacto regnū adminiſtrari conueniat docet. Deniq; cum eo uel uſque intra Brachmanas penetrauit: ubi reſbuplicas quinquagintaquinque ſupra ducentas conſcripſit. Hunc comitatus eſt & in Perſidem: unde bello cōfecto, atque Alexandro uita perfuncto, in patriā ſuam rediit: Fuit hic vir moribus pluſquam ſatis moderatus exceſſit in Philoſophia humanos limites, de ea nihil omittendo commentatus. Atqui ex eius ipſius ingenio ac ſolertia compluribus additis, totam Philoſophiam numeris omnibus abſoluit. Nam Logicæ quidem adiecit, cum regulas diſcreuerit à rebus, & demonſtratiuam rationem ac uiam confecerit. Norant enim veteres demonſtrare: at demōſtrationes facere haud quaquam ſciebant quibus idem cum iis accidit, qui corii ſecandi artem exercere non poſſunt, uti uero calceis poſſunt. Phyſicæ quintā eſſentiā adiunxit. Theologiæ uero etſi nihil accreuit, nihil de ea tamen tractauit, in quo quidquam deſideres. Non enim ut arbitrantur nonnulli, ſola ea quæ mundi ambitu continentur, ſed & quæ ſupra mundum ſunt norat ut octauo quoque palam facit uolumine naturalis auſcultationis: primam inquiens causam neque per ſe mobilem, neque per accidens eſſe. ex hoc ſane indicans, diuinitatem ſupremam ac moderatricem neque corpus eſſe, neque ob noxiam affectibus Vixit Ariſtoteles uniuerſo tempore annos tres & ſexaginta. Nanque annum agens decimumſeptimum Socratem audit, eiq; per triennium adhæret. fuit & cum Platone annos uiginti. vixit uero à Platonis interitu tres & viginti. Hæc de vita Ariſtotelis habuimus dicenda.

QVAESTIO VTRVM PARS an inſtrumentum Philoſophiæ ſit Logicæ

QVANDOQVIDEM autem Propoſitus liber Logicæ principium eſt commentationis, ut in orationis ſerie explicabitur, neceſſe eſt utrum pars an inſtrumentum Logicæ Philoſophiæ ſit diſquiramus. Haud enim ignorandum eſt, Philoſophatos iam pridem uiros, quoſdam Philoſophiæ partem eſſe, qualis Stoicus chorus fuit uniuerſus, alios inſtrumentum, ut Peripatetici omnes, Logicen pronunciaſſe Plato autem Logicen partem ſimul atque inſtrumentum dixit: partem quidē in Phædro, inſtrumentum uero in Parmenide: ubi iuuenes inquit quoad Iuuenili ætate fruuntur, in garrulitate præexerceri oportere, ut poſtmodum à falſo diſcernere uerū poſſint. Ex quo igitur Logicen garrulitatem uocauit, ex hoc inſtrumentum ab eo dictam coniicimus: non enim garrulitatem appellare eam auſus fuiſſet, ſi partem putaſſet Philoſophiæ: ne Philoſophiam garrulitatem nominaret. Fieri uero poteſt ut idem pars inſtrumentumq; ſit, uerbi gratia manus. eſt enim hæc tum dandi tum accipiendi inſtrumentum. pars autem corporis uniuerſi. Suam igitur opinionem Stoici duabus afferunt argumentationibus, quarum prima hunc in modum progreditur. Si omne id inquiunt quo utens utitur neq; pars alterius cuiuſquam neque particula eſt, ipſius neceſſario utentis aut pars eſt aut particula. Sicuti & medicina præfinitrice uictus ratione utitur (græci hanc διαιτητικὸν uocant, quaſi uictuariam latine appellauerimus) quæ quoniam neque pars alterius neque particula eſt, ob id medicinæ pars eſt aut particula. uerum pars quidem curatricis, particula uero practices ſiue actiuæ exiſtit. Porro additum orationis eſt ſi illud neque particula alterius eſt, ob aſtronomiam. hanc enim uſurpat gubernatoria. ac quoniā prius Philoſophiæ pars & particula eſt aſtronomia, pars nimirum Mathematicæ, contemplatricis uero particula, eam ob rem gubernatoriæ neque pars eſt neque particula. Quare ſi Logicen uſurpat Philoſophia, hæc autem ſcientiæ alterius pars aut particula non eſt, Philoſophiæ igitur eſt. Prima itaque ipſorum eſt huiuſmodi quidem argumentatio, ſed quam facile redarguas. nam ego quoque retorto dicam

ſermone,quoniam grammatica & rethorica & Medicina raciocinandi utuntur facultate,alia ut ſuas ipſius regulas recte ſeſe habere demõſtret.alia ut placita ſua cõſtituat,ac neque pars neque particula alterius eſt artis,plane dictarũ artiũ pars erit aut particula,præterea ſermonem quoque imperfecte protulerunt.ſiquidem dicere eos oportebat, Si id omne quo utens utitur,artis alterius uel ſcientiæ neque pars eſt neque particula neque inſtrumentum,ipſius uel pars uel particula uel inſtrumentum erit utentis.quoniã igitur philoſophiæ neque pars eſt neque particula ratiocinãdi facultas,eius neceſſario erit inſtrumẽtũ.Nam quod uerbũ hoc neque inſtrumentum addi ſermoni opus ſit,hinc datur intelligi.utitur.n.medicina phlebotomo,quod alterins neque pars neq; particula eſt artis,ergo Medicinæ.At ſi uera ſunt hæc,quandoquidem Phlebotomũ corpus eſt,erit & medicina corpus,quaſi ex corpore quoque conſiſtens:id quod obſurdũ eſt,:cum habitus animæ ſit ac ſcientia.Secunda uero ipſorum argumentatio id genus eſt.Nulla inquiunt ars proprium inſtrumẽtũ molitur.ſi ergo Logicen facit Philoſophia,non eius inſtrumentũ,uerũ pars erit. Cæterum hãc quoque euertimus aggresſionẽ ex euidentibus dicimusq; & artes alias ſuorum inuentrices inſtrumentorum eſſe complures,ut in cudis excuſoriã,quod ipſius inſtrumẽtũ eſt.eodem modo & materiariã mallei. Quid ergo uel hic incõmodum ſit Logicen Pphiloſophiæ inſtrumentũ eſſe dicere, tametſi eius opus effectusq; eſt? At uero Peripatetici inſtrumentum ut ſupra dixi Philoſophiæ Logicen eſſe uolunt,pluribusq; utentes argumentis,partes non ſe mutuo complecti aiunt, verbi cauſa non contineri innaribus manum.Quod ſi Logicen quoque in cõtemplatiua & actiua comprehendi uideamus, non pars tamen erit ipſius,ſed inſtrumentum .Item ſi quæ parti inſunt ea non Logicę inſunt ,quę uero competunt inſtrumento,ea Logicæ quoque ipſi competunt,conſtat non ut partem eſſe,ſed uti inſtrumentũ. Eſt enim partis,ob ſeipſam non ob aliud factam eſſe: ut contemplatiua,cum pars Philoſophiæ ſit,ſui non alterius gratia facta eſt perinde uero & actiua.At inſtrumento datum eſt,ut ad aliud,nõ ad ſe uſu referendo fabricatũ ſit.Logice ergo non ſui ipſius,ſed alterius cauſa cõflata eſt,nẽpe ut in contemplatione uerũ à falſo, bonum autem à malo in rebus aggendis diſcernat. Hæc porró ſi ſic babent,inſtrumentum ergo Phyloſophiæ Logice eſt.Præte

rea ſi partem eſſe Philoſophię Logicem ſuppoſuerimus, quoniam pars omnis eandem toti materiam finemq; obtinet, Logice auté neque materiam eandem cum Philoſophia neque finem habet. eius igitur nequaquam pars erit. Nam res quidem, Philoſophiæ materia ſunt: finis autem, ſimilem ſeſe Deo præſtarę. At Logices materia, uoces & propoſitiones: finis, demonſtrationes concluſiones q;. Item pars aliis coniuncta partibus totum complet: adempta diminuit. at Logice horum efficit neutrum. non pars igitur, ſed inſtrumentum. Atque hæc quidem Peripatetici: quibus minime eſt refragandum. Plato autem, vt ante diximus, & parté eius & inſtrumentū pronunciauit. Quemadmodū enim duplex inquit ſextarius eſt alter quo metiris, alter qué metiris, ac metiés quidem inſtrumentum metiendi eſt, quem autem metiris, totius is pars eſt humoris: eodem pacto & Logice remota quidem à rebus, Philoſophię inſtrumentum: rebus vero accomodata, pars éſt Philoſophiæ.

AMMONII HERMEAE COMMENTARIORVM IN

Prædicamenta Ariſtotelis Præfatio.

QVEMADMODVM cum introductiones auſpicaremur, ea dicebamus quæ ad omnem Philoſophiam ſpectarent, de in propoſiti nobis intentionem Libri definiebamus, ita nunc quoque exordientes, prius quam Ariſtotelis tractatum aggrediamur, dicamus ea quæ ad Ariſtotelicã omnes Philoſophiam pertinent, tum ſic quem præ manibus habemus prædicamentorum libri intentione decernemus. Decem autem ſunt quę præmitti debent capita. Primum quot modis Philoſophoru m ſectæ nominentur, ut qualis etiam fuerit ſectæ Philoſophus dignoſcamus. Secundum, de Ariſtotelicorum operum diuiſione. Tertium, unde Ariſtotelicorum operum ſumendum initium ſit. Quartum, quis finis Ariſtotelis Philoſophiæ. Quintum, quæ perducat ad finem uia. Sextum, quodnam genus ſit Ariſtotelicæ elocutionis. Septimum, cur obſcuritati ſtuduerit. Octauum, qualis ſit oporteat auditor. Nonum, qualem interpretem eſſe cõueniat. Decimum, qnot ſint capita ſingulis Artſtotelis commentationibus præfanda. Hæ itaque ſummæ ſunt quæ quæri debent. Cauſa uero etiam exploranda eſt, ob quam ſolas has, atque nec plures nec pauciores indagamus. Enimuero eam plane didicerimus, ſi ſermonem ex diuiſione complectamur. Itaque Philoſophorum ſectas ſeptem modis dici ſciendum eſt: aut à ſectæ principe, ut Platonici, & Pythagorei. aut à principis patria, ut Cyrenaici ab Ariſtippo, & ab Euclide Megarici aut à loco in quo commorabantur, ut Academici à Xenocrate, & Stoici à Citieo Zenone. aut à iudicio in Philoſophando, ut qui Ephectici id eſt Inhibitores, uel hæſitatores nominantur. aut à uitæ genere, ut Cynici, quibus præfuit Antiſthenes. aut à fine Philoſophiæ, ut Hedonici hoc eſt Voluptuarii, qui Epicurei ſunt. aut ab acciden-

te,ut ab ambulatione Peripatetici,nimirum ab Ariſtotele deducti.Inhibitores ergo huiuſmodi de cauſa dicebantur. Pyrrho ſectæ Princeps indeprehenſionem hoc eſt certitudinem nullam eſſe in rebus aſſerebat:taliq; exemplo utebatur.Quemadmodum inquit fieri nequit ut in fluuiū bis eundē introeas (ante enim elapſus eſt quam ſecundo irruperis,) ita nec de rebus plane enunciare quidpiā licet, quippe cum earum quoque ſit fluxilis natura, atque in eo quod fiat ac defiat,ipſum eſſe obtineat, quamobrem interrogati annuebant ſolum aut abnuebant, mutatas antea res eſſe quā reſpōderent putātes.At uero diſcipulus eius Heraclitus abſurditatē intēdēs,ne ſemel quidē licere in idē flumē ingredi affirmabat.prius enim quā totū ſit demerſū corpus,aqua præterfluxit iā plurima ita ſeſe habere & rerū naturā.habēt enim eſſe in motu ac fluxu omnia.quare & Inhibitores nōminabantur, quod reſpōſiones de rebus inhiberēt atque ſupprimerent.Plato autē cū hāc ſentētiā pluribus cōfutaret rationibus,poſt multa hoc quoq; infert ipſis argumentū.Heus homines qui eſſe indeprehēſionē dicitis,nſi indeprehēſionē eſſe an nō ,deprehēdiſtis?Nā ſi deprehēdiſtis,eſt deprehenſio.ſin minus,habenda uobis fides nō eſt,ut qui deprehenſionē eſſe nō deprehendiſtis.Cæterū Cynici ſic uocabātur ob loquendi fiduciam,ac reprehendendi. Nam cani. Philoſophum quiddam ineſſe,ac diſcernendi uim quandam aiunt,quippe in externos latrat,blāditur domeſticis.ſic ii quoque, uirtutes quiq; uirtuti addicti uiuerent agnoſcebant amplexabanturq;: uitia uero,atque eos qui obnoxiam uitiis agerent uitam,uel ſi reges fuiſſent,inſectabantur atque allatrabant. Voluptuarii ex eo nominabantur quod uoluptatem finem ſtatuerent, uoluptatem autem non corporalem,ſed tranquillum ſtatum animi, & perturbationibus uacantem,ac ſtudioſæ uitæ comitem. Porrò ii male ſentiebant cum accidens uirtutis ſiue umbram, finem conſtituerent.Peripatetici autem eiuſmodi de cauſa ſic dicebantur.Plato enim exercitationis gratia deambulans ſodalibus ſeſe ad docendum dabat.cui cum ſucceſſiſſet Ariſtoteles,actionis ſiue accidentis cognomen adeptus eſt.Age ergo diuiſionem quoque Ariſtotelicorum operum faciamus. quorum aliqua particularia ſunt, ut Epiſtolæ. quædam uniuerſalia, ut phyſica, Liber de Anima, & alia nonnulla in medio ſunt, ut Reſpublicæ, & Hiſtoria de Animalibus, Particularia igitur, & quæ in medio ſunt, ua-

leāt, Vniuerſaliū vero alia ſunt ordine accurateq; cōſcripta (ſyntagmatica Græci vocant) alia commentaria, in quibus ſola capita deſcribuntur. commentariorum alia ſunt uniformia, nimirum quæcunque ei de uno ſcripta ſunt ſpeculamine, nonnulla uaria, quæ ſcilicet de pluribus confecit. At ordinariorum ſeu ſyntagmaticorū quędam ex ipſius auctoris perſona (autoproſopa Græci appellant) & auſcultatoria ſunt. aliqua collocutoria (Græce dialogica) atque extraria. Scripta autem ea quæ ex auctoris perſona atque auſcultatoria dicuntur, partim cōtemplatiua habentur, partim actiua, partim inſtrumentaria. Contemplatiuorum nonnulla phyſiologica, nempe in quibus de natura tractatur. aliqua mathematica, alia theologica. Actiuorum quædam ad mores colendos, quædam ad domus, nonnulla ad reipublicæ ad miniſtrationem pertinēt. Priora illa Græce Ethica, altera Pollitica, Poſtrema Oeconomica nominantur. Inſtrumentaria tū in ea diſcernunt quæ methodū antecedunt, tū quæ de ipſa agunt methodo, tū quæ aliter ad methodum conducunt. Sunt ergo particularia quę ad aliquem ſcripta priuatim ſunt, ut Epiſtolæ. & quæcunque rogatus ab Alexandro Macedone de Regis officio, ac quo pacto colonias deducere opporteat, perſcripſit. Vniuerſalia vero, ut naturales tractatus, & de Anima, uel qui de Generatione atque interitu docent. de uniuerſalibus enim rebus in id genus diſſerit libris. Media vero, ut Reſpublicæ, & de Generatione animaliū cōmentationes, quatens. n. de animalibus agit, uniuerſale habēt. quoad uero nō de omni ſimpliciter, generatione, particulare ſibi uēdicāt. Porrò Cōmētaria nominât illa, quæ ad res memoriæ ſuggerēdas ſibi annotabāt, Conſueuerūt. n. ueteres cū antiquiorum libros prælegerent, ipſorum de quauis re ſentētias excribere & argumenta quibus ea aſſererentur cōmunirenturq;, neque id ſolum, ſed quæ ipſis quoque legentibus placerent, ſcriptis ſæpe numero memoriæ gratia mandabant, ut ſi quando de re aliqua ſcribendum eſſet, uetuſtiorum de ea opiniones in depromptu haberent, ueluti propriorū materiam. Ex Commentariis ea uniformia nuncupabant, in quibus de ſola re una obſeruabatur, ut de Anima, de Cœlo, uel quopiam alio. Varia autem, in quibus de pluribus collectum eſt rebus. Cæterum ſintagmatica ea dicunt, quæ elocutionem habent erudito operi conſentaneam, & capitum diuiſionem ordine decenti diſpoſitam. At Syntagmatica tum collo

eutoria ſunt,tum auctoris ipſius perſonam referunt. Sunt ipſius perſonæ ea,in quibus ex perſona ſua docebat,quæ & auſcultatoria nominant,quod ad ſuos legitimosq; auditores uerba faceret. Collocutoria autem,quæ non ex propria perſona conſcripſit, uerum quemadmodum Plato aliorum perſonas introducens,quæ & extraria nuncupabant, quod ad uulgi utilitatem ſcripta eſſent. plurimum uero differunt ab Auctoris perſonam referentibus Collocutoria.in illis enim tanquam ad iuſtos uerosq; auditores ſermonem faciens,& quæ ipſe ſentiat dicit,& exquiſitiſſimis fulcit argumentis,quæ aſſequi uulgus non poteſt. In Collocutoriis autem,uelut ad communem ac multorum utilitatem ſcriptis, ea quibus ipſe aſſentitur pronunciat:idq; non per demonſtratiua, ſed ſimpliciora argumenta,quæq; percipi à pluribus ualeant. Diuiduntur quæ ex auctoris perſona ſunt,in Contēplatiua, & Actiua,& Inſtrumentaria,quoniam in hæc duo diſtincta eſt Philoſophia,Contemplatiuum,atque Actiuum. Contemplatiua ſunt, in quibus de ueritate mendacioq; conſiderat. Actiua in quibus de bono & malo ſcrutatur. At uero quoniam de bono & malo,& uero & falſo non leuis & hominibus controuerſia, aliiq; aliud bonum,& malum,& uerum,& falſum eſſe arbitrantur, inſtrumentū quo hæc diſcernerentur nobis oportuit,traderet, id quod eſt demonſtratio. Porrò aliud nihil demonſtratio eſt,quam demonſtratiuus ſyllogiſmus. Vt enim tignarius faber amuſſi utitur inſtrumento,curuis ac rectis lignis diſcernendis,nec non ædificator perpendiculo quo rectos atque obliquos dignoſcat parietes, ſic Philoſophi demonſtrationem habent regulam rectam certamq; rerū diiudicandarum. Diuidunt Contemplatiua in naturalia, & mathematica,& theologica. Sūt theologica quæ ipſi poſt naturalē tractationē ſcripta ſunt. eaq; ſic τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ idest Poſt naturalia nuncupauit. Omnia enim quę ſupra naturā ſunt, Theologiæ docere proprium eſt. Naturalia uero,ut eæ ipſæ quæ phyſicæ uocantur.& quæ de Generatione & Corruptione infraſcripta ſunt,ac ſimilia. Mathematica horum media habentur,partimq; a materia ſeparabilia ſunt,partim ſeparari nō poſſunt ſcripſit enim & lineas quaſdam. Actiua quoque in mortalia(habet enim mortalem tractatum)& in Oeconomica,ac ciuilia diducuntur. Inſtrumentariorum autem quædam de ipſis methodi principiis ſunt,ut prædicamenta,& Liber de interpretatione & duo Priorum Re-

ſolutoriorum uolumina alia de ipſa pertractant methodo, ut Poſteriora Reſolutoria, in quibus de Demonſtratione præcipit. Loci uero, & ſophiſtici Elenchi, & artes Rhetoricæ, & ut placet nõ nullis, quæ de poetica prodidit, ex ſe quidem ad methodum nequaquam conferunt, faciunt tamen & ipſa aliter ad demonſtrationem, cum per ea methodus, ſecundum quas paralogiſmi hoc eſt mentitæ ratiocinationes fiunt, doceamur. Tertium deinceps erat caput, unde Ariſtotelica operā auſpicari conueniat. Itaq; Boethus atq; Sidonius à naturali tractatu inchoandum putant, utpote familiariore ac noto. ſemper autem à manifeſtioribus incipiendum ac cognitis. Huius uero præceptor Andronicus Rhodius diligentius exquirens, initium à Logica ſumi oportere affirmabat, quæ circa demonſtrationem uerſatur. Quando igitur Philoſophus in libris ſuis omnibus demonſtratiua docendi ratione ac uia utitur, egregie nobis hæc prius elaboranda eſt, ut ſcripta eius reliqua facile aſſequamur. Sunt qui a Morali incipiendum arbitrentur. prius enim mores excolere, itaq; adire alios tractatus oportere, ne turbata ab affectibus ratione non exactas de rebus ſententias feramus. Quod ſiqui a Logica malint, ut quæ nos ad principia ducat, ac qualis uirtus id genus exiſtat cum demonſtratione intelligamus, dicimus primum recte opinando id ſcire nos, dein poſt etiam demonſtratiue debere. Quare tametſi demonſtrationes non intellectu percipimus, ipſa tamen prius opera moralis ſcientiæ edocti, uiuere ſecundum ea recta opinione conuenit, tum demonſtratiuas dehinc aggredi methodos. Quis uero finis eſt Ariſtotelicæ Philoſophiæ? omnium inquam principium noſſe omnium opificem cauſam, ſempiternā, atque eodem ſe modo habentem, omnium enim principium idemq; incorporeum demonſtrat, deduci autem ex illo uniuerſa. Sed quænam hunc nos ad finem perducunt? nempe doctrina eorum quæ in tempore ac mutatione conſiſtunt. eiuſmodi ſunt generabilia corruptibiliaq; ab his enim nos ipſi ad ſempiterna perindeq; ſe habentia mathematicarum interuentu ſubducimus. id genus cœleſtia ſunt. itaque poſt incorporeas ſubſtantias ad primam omnium cauſam tranſcendimus. Nam cum motus omnis aut ad ſubſtantiam, aut ad quantitatem, aut ad qualitatē, aut ad locū ptineat, at generationi interitioniq; addicta motus genere omni, cœleſtia uero locali duntaxat cientur? Quamobrem decenti ordine pergendum eſt ab iis quæ

multiplici genere de ea quæ uno ab ſolo agitantur, atque ita ad immobile,quodq; eodem pacto ſeſe perpetuo habet principium neque in oraculo pes eſt tranſgreſſor mittendus. Si enim a corporibus ad primum omnium principium ſemel accedere uelimus illud quoque corpus eſſe arbitraremur,ac figura deſcriptũ. Qua de re tradenda inquit Plotinus iuuenibus mathemata ſunt, ut in corporeæ aſſueſcant naturæ. Ariſtotelis autem ſcribendi genus vbiq; eſt elocutione exactũ.fugit enim ſemper Philoſophus rhetoricas exornationes,ſolum explicandæ ac ueluti oculis ſubiiciẽdæ rerum naturæ intentus.Sæpe etiam compreſſum,atque obſcure diſſertum,non ex ſcribentis natura,ſed ipſe data opera id egit. Nam loca,meteora,aliaq; dilucide ſtilo eſt perſecutus. Ergo obſcuritatem affectauit, ut legentes ingenioſiores magiſq; idoneos redderet iis quæ dicerentur compoſite audiendis. vtq; ignauos auditores ex primordiis auerteret.ſiquidem legitimi iuſtiq; auditores quo ſunt obſcuriora dicta,eo magis certando euincere atque intima ſubire contendunt.Itaq; oſcuritate propter profanos rerum inuoluens dignitatẽ obſcuritate perinde ac uelamine eſt uſus. Auditor eſſe iuſtus debet ingenio perſpicaci literarum ſtudioſus,moderatione animi prȩditus,ac unde quaque ornatus.Horum autem librorum enarrator neque beneuolentia doctus conari debet quæ perperam dicuntur conſentanea facere,ea ueluti a tripode excipere,neque recte prodita paruo ſenſu per odiũ capere,ſed eorum eſſe incorruptus iudex atque auctoris ſenſum aperire in primis,illiuſq; placita interpretari,tum quid ipſe ſentiat afferre.Capita autem quæ libris Ariſtotelis omnibus antefari oportet,hæc ſunt, intentio ſcopus ue.utilitas.inſcriptionis ratio.an legitimus Philoſophi liber ſit.ordo lectionis.diuiſio ĩ partes.Intentio tractatus naturã detergit atque dilucidat,& legenti quomodo intelligendum quidq; ſit,ueluti habitum præbet.nam quidquid dicitur,ad operis intentionem id parat dirigere.quam qui ignorat,ſimilis cæco eſt,haud,quonã feratur,ſcienti.ac quæcunquȩ ad intentionem pertinet,ab auctore temere dici putabit. Vtilitas ſtudium alacritatemq; inuehit auditori.Qui enim incepturus quidquam eſt,quẽ fructum ex ipſa illius vtilitate accepturus ſit,prius oportet condiſcat.Quoniam uero in libris quibuſdam titulo minus dilucidſcere a ſcopo aberramus,cauſam, cur inſcriptum ita ſit quærere conuenit ut in Prædicamentis, ac II

bro de Interpretatione, atque aliis. nam in commentatione de Cœlo, vel de Anima, non eſt inſcriptionis ratio ſcrutanda, quippe cum ex ſeipſa perſpicuitatem habeat. Quærimus etiam an ſuus legitimusq; ſit Philoſophi liber. tres enim cauſæ Ariſtotelis libris dignoſcendis errorem facere: una æquiuocatio auctorum. fuere nanq; & Ariſtoteles alii, quorum ſcripta ob æquiuocationem nonnulli huiuſce Ariſtotelis eſſe exiſtimarunt. altera, librorũ æquiuocatio. Eudemus .n. & Phanias ac Theophraſtus eius diſcipuli præceptoris exẽplo Prædicamẽta, & de interpretatione, & reſolutoriã ſcripſere. tertia huiuſmodi eſt, Ptolomæũ Philadelphum Ariſtotelis conquirendorũ operum perinde ac reliquorũ perſtudioſum fuiſſe tradunt, pecuniasq; iis perſoluiſſe qui Philoſophi ad ipſum libros afferunt. quo factum eſt, ut quidã lucri ſpe libros Philoſophi nomine inſcribentes comportarent. ſane libros in magna bibliotheca Reſolutoriũ quadraginta, Prædicamentorum, duos inuentos affirmant. ſuntq; hic Prædicamẽtorum, Reſolutoriorũ autem quatuor ueri legitimiq; Ariſtotelis iudicati ab interpretibus, tum ex ſententiis uerbisq;, tum quod huiuſce libri Philoſophus alibi identidem meminerit. Lectionis ordinem exquirimus, ne maiora primũ attingamus, atque ea quibus cognoſcendis alia præcedere anticipariq; oportet, ignari quæ nobis cognoſci in primis debeant. Diuiſionem vero in partes, quoniam totius diſcere exacte naturam volenti, huius partes diligentius inſpectandæ ſunt. vt ſi hominem noſſe exquiſitius uelis, huius caput, & pedes, & manus, partesq; cæteras incognoſcere perinde debes. ſic ergo & operis partes cuiuſque prius in quot ac qualia diuidantur, operæ precium eſt intelligas. Cæterum id ſciendum non vbique omnibus iis explorandis opus eſſe, verum in quibus occulta eſt perſpicuitas. ſæpe enim cum intentione iuxtà utilitas diluceſcit. uerbi gratia in commentatione de Cœlo, vel de Anima manifeſta intentio eſt, & vtilitas, atque inſcriptio. in topis locis ue ne unũ quidẽ ex iis conſpicuum eſt. ſed neque illico ſimul quoque vtilitas cogita patet intentione. nam eius in Topicis intentio eſt dialecticam nobis tradere methodum. Eſt porrò dialectica, vti ipſe definit, methodus quæ de propoſito omni problemate ex opinabilibus ratiocinatur, quod ſi de omni propoſito, non ſolum autem vera, ſed falſa etiam in quæſtionem uocãtur, qualis hoc loco utilitas? methodum noſſe qua falſa

etiam collegimus. Itaque pergens ipſe utilitatem nobis detegit, commentationem ad tria vtilem eſſe inquiens, ad exercitationē, ad vulgares diſputationes colloquia ue, ad Philoſophiæ methodos. at in Prædicamentis ac libro de interpretatione emicat ſimul cum intentione vtilitas, vt deinceps oſtendemus. atque hæc quidem de Ariſtotelica omni Philoſophia prodita ſint. Sed dicamus & de propoſito Prædicamentorum libro, quæ intentio, quę utilitas, quæ inſcriptionis ratio ſit, quis ordo lectionis, utrū ſuus iuſtusq; Philoſophi liber exiſtat, quæ diuiſio in capita. Hæc uti diximus, Ariſtotelis tractatibus ſingulis pręmitti oportet dicenda. Quidam in Prædicamentorum intētione in diuerſas abiere ſententias, atque alii de uocibus ſolis intentionem eſſe prodiderūt, qualis fuit Alexander, nimirum ex Ariſtotelis dictiunculis decepti ſic habentibus. Eorum quæ dicuntur alia per complexū dicuntur, alia ſine complexu. quod ſi uoces ſunt quæ dicuntur, patet eſſe ei de uocibus intentionem. Qui vero de ſolis rebus eſſe intentionem putarunt, qualis Euſtathius fuit, de rebus à Philoſopho diuiſionem fieri aiunt dicente, Entium alia de ſubiecto dicūtur. quod ſi entia res ſint, inquiunt, ergo de rebus ipſi intentio eſt. At de ſolis conceptibus diſſerere Philoſophum rati, qualis fuit Porphyrius, de decem generibus ſermonem eſſe aſſirmant. hæc autem conſiderari in multis, poſteriusq; eſſe genita, quæ ſcilicet animo noſtro inhærent. proinde hoc libro verba de conceptibus ab Ariſtotele fieri. Cæterum falſus quoque is eſt ex Ariſtotelis uerbis ad finem poſitis dicentis, De propoſitis ergo generibus hæc dicta ſufficiant. genera autem vbiq; Ariſtoteles uocat quæ ſunt in pluribus, ac mente concepta. Verum qui exactius loquuntur, inter quos uel Iamblichum cenſeas, neque de ſolis ei cōceptibus eſſe, neque de vocibus ſolis, neque de rebus dūtaxat ſermonē ferunt, ſed de uocibus res cōceptuū interueutu ſignificantibus Pręedicamentorum intentionem eſſe. Verum enimuero non recte priores definiſſe, ſic licet perdiſcamus. Dicant ii qui de rebus ipſum diſſerere, aiunt, quoniam rerum nonnullæ in ſola cogitatione poſitæ ſunt, ut Centaurus, & Hircoceruus, quædam à natura producuntur, de quibus ei ſermo eſt? de iis dicturi proculdubio ſunt, quæ in natura exiſtunt. Vtrum ergo capta harum notione nos ita per voces de iis edocet? omnino ſane confitebuntur, fieri enim haud poteſt quin a vocibus res per medios

ſignificetur conceptus.ergo & de omnibus diſputabit. Dicant & qui tractare eum de uocibus ſolis aut ſolis cōceptibus perhibēt. quoniam uoces conceptusq; partim aliquid ſignificant, partim ipſum eſſe uoce tenus obtinent ac cogitatione, de quibus agere ipſum cenſebitis? nimirum de iis dicent quæ res ſignificāt. nullus enim Philoſophis, uel de uocibus, uel de conceptibus ſermo eſt ſignificatu carentibus. ergo cū de uocibus res ſignificantibus uerba faciat, res quoq; ipſas per medios conceptus attingit. cumq; de conceptibus agat res indicantibus, de ipſis per uoces cōceptus interpretantes diſputabit: nudi enim ſi animi eſſent, nec corporibus impedirentur, nudis inter ſe agerent conceptibus congrederenturq;. nunc coerciti corporibus nō aliter quā per uoces ſuos mutuo ſignificare conceptus ualent. Quoniam uero res quædam ſimplices ſunt, quædam compoſitæ (ſimplex res Socrates eſt, compoſita Socrates ambulat) eodem modo mentis quoque cōceptiones & uoces partim ſimplices, partim compoſitæ ſunt. ſimplex enim uox eſt Socrates ſimpliciter. & conceptio ſimplex, de Socrate. compoſita autem uox, quæ dicit Socrates currit & conceptio compoſita, de Socrate currente. utrum de ſimplicibus hoc loco diſſerit rebus uocibusq;, an de compoſitis? atque de ſimplicibus inquam. Iccirco Prædicamentorum intentionem exquiſite definiētes hic diſputari de ſimplicibus uocibus affirmamus, quæ ſimplices res per medios ſimplices conceptus ſignificant. Verum ut luculentior ſermo noſter euadat, quædam nobis utilia ad eorū quæ dicturi ſumus dilucidam repræſentationē aſſumamus. Quoniam enim Philoſophiæ (ſicuti prodidimus) pars altera contēplatiua eſt, altera actiua, contemplatiuæ finis eſt ueritatis cognitio, actiuæ boni adeptio, utrique autem obſtant contraria, ueritati falſitas, & bono malum, noſter uero animus, ut qui imperfectus eſt, ſæpe pro ueritate mendacium eligit, uerum id eſſe exiſtimās & pro bono malum, quod bonum eſſe id putet. Philoſophis igitur aliquo inſtrumento opus fuit, quo ueritatem a falſitate, & bonum a malo diſcernerent. Sed quodnam eſt hoc? demonſtratio. quidquid enim bonum eſſe demonſtratum fuerit, id ex neceſſitate eſt, bonum, & quidquid malū probatū euidenter fuerit, id malum eſt. Similiter & uerum ac falſum. Quo enim pacto materiarius faber regula, ædificator ꝑpendiculo rectis ac non rectis utitur deſcernēdis, ita Philoſophus demōſtratione, ut ueritatē falſitatēq;,

& bonum & malum diſcernat. Porrò demonſtratio ſyllogiſmus eſt ſcientiam pariens. amplius enim ſcientiarius ſyllogiſmo patet is qui ſimpliciter eſt ſyllogiſmus. Nam ſimpliciter ſyllogiſmo accedens certa aptaq; materia eodem modo perpetuoq; ſe perinde habens demonſtratiuum ſyllogiſmum conſtituit. Verum quoniã docere de demonſtratione non poterat, niſi prius quid eſſet ſimpliciter ſyllogiſmus docuiſſet: quemadmodum nec rectam aut curuam figuram deſcribere quiſquam ualet, niſi ſcribere ſimpliciter prius didicerit: rurſus uero ſimpliciter ſyllogiſmus ſine propoſitionibus tradi non poterat, ex iis enim collectio quædam cõſtat orationũ multarum, ut uel nomine ipſo indicatur: propoſitiones autem ſine nominibus ac uerbis, nam ex iis compoſitæ ſunt: at nomina & uerba citra ſimplices uoces, etenĩ ſignificatiua uox eſt nomen & uerbum: de uocibus prius ſimplicibus iure differit. Vniuerſaliter enim contemplationis finis fit actionis principiũ, contraq; actionis finis principium contemplationis. uerbi gratia ædificator domo propoſita ſecum ait, domum inſtitui fabricandam, quod operimentum eſt imbribus æſtibusq; arcendis. uerum hoc niſi tectum fiat, ædificari non poteſt. hinc igitur contemplationem inchoat. procedẽs uero inquit, ſed hoc fieri nequit nõ extructis parietibus. neque extrui poſſunt ii non iactis fundamentis. neq; hęc rurſus iaci non effoſſa terra. Hic cõtẽplatio deſilt. inde ergo initium capit actio. nam primũ terram defodit, tunc ſic iacit fundamenta, dehinc parietes eregit, poſtremo faſtigium imponit, quod finis eſt actionis. at actionis principium, finis eſt contemplationis. Perinde igitur & Philoſophus facit. Nam demonſtrationem conficere cogitans ſecum inquit, libet de Demonſtratione dicere. uerum quoniam demonſtratio ſyllogiſmus eſt ſcientiæ opifex, non poteſt is de eo uerba facere, qui antea, quid ſyllogiſmus ſit, non prodiderit. neque ſimpliciter ſyllogiſmum edocebimur, niſi quid propoſitio ſit didicerimus, propoſitiones enim orationes quædam ſunt, quarum collectio eſt ſyllogiſmus. Quare non cognitis propoſitionibus, ſyllogiſmum perdiſcas nequaquã licebit. ſiquidem ex iis conſtat. ſed neque propoſitionem ſine nominibus ac uerbis, ex quibus omnis conſtituta eſt oratio. nomina autem & uerba ſine uocibus ſimplicibus. ſiquidem horum quodlibet ſignificatiua uox eſt. proinde ante de ſimplicibus eſt uocibus dicẽdũ. Hic ergo ceſſauit cõtẽplatio, fitq; hoc actionis ini

tium.nam in Prædicamētis de ſimplicibus primum agit vocibus tum ita in libello de Interpretatione,de Nominibus,Verbis,Propoſitionibusq́,Poſtea de ſyllogiſmo ſimpliciter in reſolutoriis Prioribus.demum in Poſterioribus Reſolutoriis de Demōſtratione. Hic ergo finis eſt actionis,qđ erat contemplationis principium.Iure igitur primum hoc loco de ſimplicibus vocibus diſputat.Homines enim vulgo congreſſi ſuum cuiq; rei nomen ex cōpoſito indiderunt,id ſolum nimirum curantes, ut res inter ſe per uoces ſignificarent.non tamen dicerent quid nomē ſit aut uerbū. De iis igitur in Prædicamentis edifferit. Sed quoniam non de uocibus agit ſignificatu carentibus.(neque enim harum rationē habent Philoſophi vllam)conſtat de uocibus cōceptus ſignificantibus haberi ſermonem,neceſſe eſt enim ut ſi ſit res, eius quoque nomen exiſtat,& ante hoc quam rei habemus notionē. ut Socratis nomen;eſt uox,Socrates.res autem.Socrates ipſe. notio quæ in animo hæret,cognitio de Socrate. Eſt igitur intentio Ariſtoteli de ſimplicibus uocibus res ſimplices per medios ſimplices conceptus ſignificantibus dicere.atque hæc quidem de intentione. Quod autem utilis Liber ad partem Philoſophiæ contemplatiuam actiuamq; ſit,ex prædictis dilucet, ſi demonſtratio quoque ut oſtendimus citra ſimplices voces nequit cognoſci.ac quoniam de communitatibus in quas entia omnia diuiduntur edifferit:Cauſa uero,inſcriptionis id genus eſt Prædicamenta,ſiue, vt græci dicunt, Categoriæ inſcriptus eſt Liber.non quod de Categoriis hoc eſt accuſationibus quæ in foro agitantur diſputet.non enim Rhetorem agere inſtituit.ſed, velut in introductionibus quoque didicimus,duplex eſt generum differentia. nam quędam generaliſſima ſunt,& genera duntaxat.nonnulla ſubalterna, quæ ſpecies generaq; dicuntur ſuperiorum.ac prædicantur ſolum quidem generaliſſima,ſubalterna uero prioribus ſubiacent, de poſterioribus prædicantur.hic autem de decem generaliſſimis agit generibus, quæ prædicantur tantum,ſubiacent nunquam. ob id igitur Categoriæ ideſt Prædicamenta Librum inſcripſit, quaſi dixerit de generibus iis quæ duntaxat prædicantur.Ordo lectionis ex intentione clareſcit quoniam enim contemplatio huc, uti diximus, terminauit, inde inchoanda eſt actio. ac quoniam ſimpliciora oportet compoſitis anteire, ſimplicior autem eſt decem Predicamentorum præceptio, ſi, vt proditum eſt, de decem uo-

cibus tractat quæ ſimplices res conceptuum ſimplicium interuen tu ſignificant.Librum omnes Ariſtotelis legitimũ eſſe teſtantur, id quod & locutio declarat,quodq́ in aliis cõmentationibus Phi loſophus libri meminerit.Enimuero duobus inuentis,vt dictum eſt,Prædicamentorum uoluminibus,tum in cæteris,tum in exor dio prope conſimilibus(eſt enim alterius initium,Entium quædã æquiuoca ſunt,quædam Vniuoca:quod idem ferme eſt cum huius ſce libri principio.) hic uerus iuſtusq́; eſſe Philoſophi iudicatus eſt Liber ab interpretibus omnibus.Diuiſio libri in capita tripar tito diſtincta eſt,in Antepraedicamenta,Prædicamenta,Poſtpræ dicamenta.In prima Sectione docet utilia ad Prædicamentorum doctrinam.Vt enim conſueuerunt Geometræ vtilia ſpeculamini bus,tradendis quid punctum,quid linea,quid circulus ſit prius do cere,ne inter docendum aut peregrinis uti nominibus,aut de iis quidquam præcipientes digredi,ac propoſiti ſeriem abrumpere cogerentur,perinde quoq; hic Philoſophus,quoniam futurũ erat uti in Prædicamentorum doctrina dictiones quaſdam aut uoces nobis ignotas commemoraret,eam ob rem de iis primũ edocet, ne ſermonem turbare ac confondere videatur.In ſecundo ſegmẽ to de ipſis docet Prædicamentis . In tertio rurſus de quibuſdam agit vocibus,quarum in Prædicamentorum præceptione comme minit,vt de verbo ſimul,prius,atq; habere.Ac quã ob cauſam an te Prædicamenta,nõ una de omnibus docuit?quoniam inq̃ uoces hæ partim incognitæ omnibus ſunt,vt æquiuocum,uniuocũ.(ho rum enim notionẽ nullam habet bona pars hominũ) partim no ta quidem ex uſu,ſed quæ aliqua tamen articulata declaratione egeant . ut ſimul , priusq;. Quæ ergo ignota plane ſunt,ea do ctrinæ Prædicamentorum neceſſario præmiſit.quando ſi ignora rent illa,vtique eramus ea quæ de Prædicamẽtis traduntur haud quaquam intellecturi.utitur enim iis ad Prædicamentorum præ ceptionem reliqua vero,inarticulate inquam nobis cognita,poſt Prędicamenta edocemur, ne longum faciat exordium , atque in ſtituto opere acceſſorium prolixius reddat . Porro adinuenta eſt in partes diuiſio ad operis perſpicuitatem. vbi.n. quod libri capi ta ſint,ac de quibus verba fiant didicerimus,dicta aſſequemur fa cillime,nec ea confuſe atq; indiſtincte capiemus.

DE AEQVIVOCIS.

Tex. I.

AEQVIVOCA *dicuntur quorum nomẽ ſolum commune eſt; ſecundum nomen uero, ſubſtantiæ ratio diuerſa. Vt animal, & homo, & quod pictum eſt. Horum enim ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen vero, ſubſtantiæ ratio diuerſa. Si enim quis aſſignet quid ſit eorũ utrũq; quo animal eſt, propriã aſſignabit utriuſque rationẽ.*

AEQVIVOCA dicuntur quorum nomen ſolum commune.}

SI nudi noſtri eſſent ſolutiq; corporibus animi, res inter ſe ſignificare per ipſos conceptus ualerent. uerum quoniam deuincti corporibus nebulæ inſtar intellectricẽ uim ſuam obtegũt, indiguere nominibus, quibus mutuo res indicarent. Sciendum itaque eſt, nobis inuicem res uel per nomina uel per finitiones innoteſcere, verbi gratia & per uocem homo, & per finitionem dicentẽ animal rationale mortale, hominem declaramus. Sed cum per uocem, homo, deſignamus hominem, totam ſimul ipſius intelligi damus naturam, cum notamus finitione, quæ particulatim homini adſunt contemplamur. Res igitur intra ſe aut communicant nomine, definitione vero differunt, uocanturq; æquiuoca. aut communicant definitione, differunt nomine, quæ multiuoca nuncupantur, aut & nomine, & definitione conueniunt, hæc appellant uniuoca. aut demum finitione ac nomine diſſident, quæ diuerſiuoca nominantur. Cæterum aliud diuerſum eſſe, aliud diuerſiuocum oportet intelligas. Sunt quidem diuerſiuoca, res quæ circa unum idemq́ ſubiectum conſiderantur, nomine autem impartiuntur diuerſo, ut aſcenſus in ſcalis deſcenſusq;. atque aliter quidem aſcenſus definitur, aliter deſcenſus, nomina quoque diuerſa ſunt. aſcenſus enim atque deſcenſus. hæc igitur proprie diuerſiuoca nominant. diuerſa autem quæ in omnibus alia ſunt tũ ſubiecto tũ nomine, ut homo & æquus. Porrò de ſolis ęquiuocis ac uniuocis præceptionẽ facit, quod ſolis iis in Prædicamentorũ

explicatione egeat.nimirũ in hoc quoque æmulans geometricũ genus docendi.nam & illi ſola ea a quibus in propoſito libro iuuantur,vel theoremate anticipare cõſueuerũt. Vel ẽt aliter dixẽris,nẽpe cum amator ſit perpetuus breuitatis, per hæc de cæteris quoq; nos poteſtate edocere.ſiquidem cognitis,iis, manifeſta & reliqua erunt,utpote oppoſita.eſt.n,oppoſitorum ſcientia eadem.Nam qui æquiuocum quid ſit nouit,hic quoq; oppoſitũ nouerit,multiuocum inquam.ſi.n.æquiuocũ.i. qđ cõmunicat nomine,re autem eſt differens,ut mus,& marinus, & terreſtris, ergo multiuocum eſt id quod huic ex aduerſo eſt poſitum, quod, rẽ ſcilicet idẽ eſt,nomine diſcrepat,ut enſis,gladius, ſpatha. Similiter qui etiam qui uniuo cũ ſit intelligit nempe quod finitiore cõſentit ac nomine,ut homo Socrates, & Plato,is ẽt quid ſit diuerſiuo cũ callebit,nimirũ quod finitiõe nomineq; diſcordat,ut aſcẽſus ac deſcẽſus.etenim & nomine,& re diſtat.tametſi idẽ utrique ſubiectũ rei ſit.ut.n.eſſe aliud frumẽto eſt,aliud ſemini, aut fructui,ita eſſe aliud ſcalæ eſt,aliud aſcẽſui deſcẽſuiq;.certũ.n. reſpectũ circa ſcalas actionis hæc indicant nomina. Præpoſuit,aut in docẽdo.Ariſt.æquiuoca,quoniã ſimpliciora ſunt, cõmunicãtq; uno dũtaxat nomine.quodq; priora natura ſint æquiuoca uniuocis.ens.n. æquiuoce de prædicamẽtis dicit,nec uniuoce.Cæterũ niſi hæc cõuenerint oĩa,neqꝫ æquiuocũ fieri. idẽtitas nominis,toni,generis,caſus, ſpiritus,terminationis. nã ſi aliud atque aliud nomẽ ſit,cõſtat non eſſe æquiuocũ,quod ſi idẽ ſit nomẽ,tonus autem diuerſus,neque id æquiuocũ eſt, ut ἄργος & ἀργός.primum enim penultimam acuit,& Vlysſis canem ſignificat. alterum acuta ultima ſocordem deſignat.& ſi maſculinum ſit,ſignificat vel canẽ Vlysſis uti diximus,vel Herois nomen.ſin neutrum, nomẽ ciuitatis.ſimiliter.βίος & βιός.βίος enim habente tonum penultima,vita eſt. βιός autem eſt arcus ſi ultimam acuas. Et rurſus ſi ſint hæc,idem uero caſus non,ſit,non facit æquiuocum, vt ὁ ἐλάτης & τῆς ἐλάτης.illud enim recti eſt,& aurigam ſignificat, aut alium quempiam agentem.hoc uero & fœminini generis eſt,cũ illud maſculini & genitiui ſit caſus.nam ἡ ἐλάτη τῆς ἐλάτης.eſtq; arboris nomen. Spiritum quoque eundem habeat oportet. ſi enim diuerſus ſit ſpiritus,non erit æquiuocum, ut in uerbo οἷος. id enim qualis ſignificat. ſed & ſolus ſignificat ac, cum qualem indicat, aſpirationem habet.cum ſolum tenuatur. Eadem quo-

quae opus eſt terminatione, id quod perſpicuum arbitror. ἰλάτης enim & ἰλάτη, terminatione differentia, non ſunt æquiuoca. Quærunt uero nonnulli cur non æquiuocum, ſed æquiuoca dixerit. quoniam æquiuocum inquam non eſt unum. non enim ipſum ſibiipſi quidquam eſſe æquiuocum dicitur, uerum plura. nam aliud alii æquiuocum eſt. quoniam ergo unum eſt nomen, res autem multas declarat, iccirco pluraliter dictum eſt. Sed rurſus addubitant cur Græce ſcriptum ſit ὁμώνυμα λέγεται. ideſt æquiuoca dicitur, non λέγονται, hoc eſt dicuntur quoniam æquiuoca inquam & ſi multa ſunt, quatenus tamen æquiuoca, ſunt unum, unū .n. eſt quod de multis prædicatur nomen. propterea, dicitur, ſingulariter protulit, plurale eſt enim dicuntur. Alia ratio. Græcis mos eſt in neutris nominibus ſi tertiæ perſonæ uerbis iungantur ſingularem numerum pro plurali uſurpare, ut τρέχει τὰ παιδία. ideſt currit pueri. ἐσφαλται τὰ βιβλία hoc eſt libri deprauatus eſt. & οὐκ ἐβλάστησε τὰ δένδρα, non germinauit arbores. cauſam produnt grammatici, ſic plurali quoque hic recto qui eſt æquiuoca, ſingulare illatum eſt uerbum quod eſt, dicitur. Neque uero nos prætereat tria hæc eſſe inter ſe differentia, æquiuoca, æquiuocatio, æquiuoce. Sunt æquiuoca, res ipſæ. æquiuocatio, reſpectus is ſecundum quem nomine communicarunt. æquiuoce, ipſa, quæ de rebus eſt prædicatio. Illud quoque intelligendum, ſtatim declaratam ex procemiis libri intentionem. ait enim æquiuoca dicuntur. nam per uerba æquiuoca, res. per dicuntur, uoces ſignificat. res autem a nobis per medios conſiderantur conceptus. æquiuocorum autem præceptionem per æquiuocas uoces confecit. nam id ipſum quoque æquiuocum, æquiuocum eſt: cum pluribus modis dicatur. Sunt enim æquiuoca quædam a fortuna, nonnulla a conſilio. A fortuna, ut cum in locis quidam diuerſis idem nomen habentes fuerint, ut Alexander Paris, & Alexander Macedo. A conſilio, ut ſi cui licebat ſeruos quouis nomine appellare. Horum quæ a præ electione conſilioq́; proficiſcuntur, Aliqua a memoria fiunt, uti cum quis filium ſuum maiorum nomine uocauerit. Alia a ſpe, ueluti ubi filium ſuum Philoſophum fore quiſquam expectans, Platonem nominauerit. Ac ſæpenumero uſu uenit ut quod factum a memoria eſt, indito a ſpe nomini concurrat, utique cum compertus Auus fuerit, tale ſtudii genus tractaſſe. Alia ab analogia, ſeu proportione, cum ab ali-

cuius rei proportione quidquam nuncupabimus, ut pedem lecti, ac montis uerticem quam enim pes ad hominem, eam quoque pes lecti ad lectum rationem obtinet. Sunt etiam quæ ab uno dicantur, uerbi cauſa cum orſi ab aliquo, illius appellatione quæcunque ab eo deducuntur uocabimus. ut medicum uolumen, medicum pharmacū. Sunt & quæ ad unum, ſicuti quando ad finem quempiam futurum reſpicientes, ad illum ea nominabimus, ut ſalubris exercitatio, ac potio ſalubris. Cæterum differunt hæc ab iis quæ ab uno denominantur, quod ab aliquo principio dicantur illa, hæc ad finem aliquem ſpectent. Quæ autem ab uno proueniunt, partim ut ab exemplari cauſa appellantur, ut homo in tabula depictus ab aliquo uero homine: partim ab efficiente, ut medicum ſcalpellum. Porrò quærendum hoc loco eſt quonam æquiuocorum ſignificatu de æquiuocis doceat Ariſt. Itaque eo dicimus qui ab uno eſt. nominatus enim pictus a uero eſt homine. Quidam autem cur æquiuoco a proportione uſus non ſit, indagarunt, id quod eſſe melius uidetur. & inquam quoniam quod in proportione eſt, id in quatuor minimum ſpectatur. Dicimus enim ſi forte contingat, duo ad octo proportionem habere, ut decem ad quadraginta, quadruplam.

AE Q V I V O C O R V M

A fortuna, ut ſiquis hic eſt, alibi eodem uocatus ſit nomine.

A conſilio, ut ſi cui libeat ſeruos quibus uis appellare nominibus.

A C O N S I L I O.

A memoria, ut ſi quis aui memoriam ſeruans filium aui nomine uocauerit.

A ſpe, ut ſiquis filium ſuum fore Platoni ſimilem ſperans Platonem appellabit.

A proportione, ut cum pedes idæ, aut montis uerticem, aut lecti pedes dicimus.

Ab uno, ut cum orſi ab aliquo, quæcunque ab eo pueniunt, illius appellatione nuncupabimus.

Ad unum, cum recum medium ſalubre ac ſalubria cibaria dicimus. hæc. n. ut ad finem reſpicientes ſanitaté, equiuoce uocamus ſalubria.

A B V N O

Ab aliqua exemplari cauſa, ut homo in tabula pictus ab homine uero.

Ab aliqua efficiente, a qua & cognomen habent, ut medicũ ſcalpellũ eſt, muſica lyra a medica ſcientia & muſica.

Quod factum eſt a memoria, ſæpe nomini a ſpe indito concurrit, ut ubi quis filium ſperans auo ſimilem fore, aue nomen ipſi impoſuerit, tum memoriæ cauſa, tum quod, talem ipſum ſperet futurum.

enim rationem utraque obtinent.æquiuoca autem uel in duobus iure igitur de æquiuocis ſecundum proportionem non diſputat. Sunt uero qui dicant multiuocorum mentionem non ideo factam quod eadem nomine æquiuoca inueniantur,definitione differant contra multiuocã.proinde Philoſophum quaſi de rebus differentem nomina neglexiſſe,quippe cum ea ſcrutari grammaticos deceat. Aliter quoque.de ſolis agit his in præſentia, id quod iam dixi,quæ ipſi ad prædicamentorum doctrinam ſunt utilia {dicũtur} Subaudiendum eſt res:ut ita ſit,æquiuocæ res dicuntur quarum nomen ſolum commune.At cum dici ea inquit,apud ueteres quoque circunferri nomen indicat,neque ſuam eiuſmodi eſſe nominis impoſitionem etenim Plato quoque eorum meminit.& Poeta de Aiacibus dicens, æquali nomine dicti. Vbi autem nomen ipſe impoſuerit,ait uoco,uel ſit:ut in reſolutoriis,Terminum autem uoco.& in libro de interpretatione, ſitq; hoc contradictio. {quorum ſolum nomen commune.} Nunquid igitur non eſt in verbis æquiuocatio?atqui eſt.dicimus enim fero. ſignificatq; hoc & porto,& dico. Quoniam pacto ergo æquiuoca eſſe ea inquit, quæ ſolum nomen commune ob tinent? Reſpondebimus ad hoc, dici dupliciter nomen:alterum ad uerbi diſtinctionem: alterum communiter de omni dictione appellatum, quo intellectu uox omnis ſignificatiua nomen uocatur:ut in libro de interpretatione Ipſa igitur,inquit,quæ per ſe dicuntur uerba,nomina ſunt, atque aliquid ſignificant.Hic ergo nomen dicit,non quod aduerſus uerbum diſtinguitur,ſed quod de uoce omni ſignificatiua prædicatur communiter.Quamobrẽ fero,qđ tum porto,tũ dico ſignificat æquiuocũ eſt.habet enim fero nomen commune, finitionem diuersã.Ergo & in uerbis æquiuocatio eſt.{ſolũ cõmune.} Bifariã dicitͣ ſolũ:uel unicũ,ut cũ ſolũ dicimus ſolẽ, aut ſolã lunã uel qđ ediuerſo a coniugato diſtinguitur, uti cum dicimus relictum in prælio haſtam ſolum habentem:tametſi nihil prohibet quo minus & calceos habeat,& ueſtem:ſed ad ſcuti, vel armorum aliorũ differentiam.& in prandio panẽ habebant ſolum: quanquam nil uetat & ueſtem habere:ſed ad obſoniorum diſtinctionem.hic ergo ut ad coniugatum,uerbum ſolum,reddidit, finitionem inquã. Dictio autem(Commune)quatuor dicitur modis: vel ut id quod citra diuiſionem impartitur, uti cum ſeruum dicimus communem.eſt enim hic ſubſtantia indiuiſus, uſu uero diuiduus; uel qđ

ſectum in partes a pluribus habetur, vt commune prandium dicimus, & agrum communem. non enim ſumus omnes totius participes, ſed quilibet partis. vel quod eſt in anticipatione, ut in theatro locus communis, præoccupantis. n. fit. vel quod ſimul a participibus ex æquo capitur, ut preconis uox communis uocatur. hanc enim omnes pariter audiunt: neque unus hanc ſyllabam, alius illam. humana etiam natura communis participantium omniũ eſt, eam ſiquidé promiſcue particulares obtinemus homines. hic ergo cõmune accepit eo ſignificatu quo uox æqualiter exauditur. {ſecundum nomen autem ratio ſubſtantiæ diuerſa. }Cum ea expoſuerit quæ inſunt æquiuocis, nunc quæ eis non competunt apponit: ut non ea ſolum ex communitate ualeamus, ſed ex differẽtia quoque cognoſcere. Cæterum quærendum eſt, cur non quorum nomen ſolum commune dixerit, ratio uero ſubſtantiæ diuerſa, ſed ſecundum nomen autem ratio ſubſtantiæ diuerſa? Dicimus poſſe æquiuoca, alio etiam alioq; reſpectu eſſe uniuoca, quippe Aiaces in quo ſunt homines, uniuoci ſunt: ſiquidem hominis nomen finitionemq; ambo ſibi uendicant. nam ipſorum uterque animal eſt rationale mortale: qua uero Aiaces, æquiuoci. ne ergo finitionem quamlibet, ſed nomini in quo conueniunt conſentaneã capiamus, recte ſecundum nomen autem ratio dixit. Aiaces enim ipſum hoc nomen commune habent, rationem uero ſecundum id ipſum, non etiam eandem, uerum alter ex Salamine, Telamonis filius, cum Hectore ſingulari certamine congreſſus: alter Oilei, ex Locride, pedes celer, Sagittarius{ſecundum nomẽ autem ratio} Cur non, ſecundum nomen autem finitio, ſed ratio dixit? Quoniã non in rebus (aiunt) omnibus ſuppetit nobis finitionum facultas ſed interdum deſcriptione utimur, ubi uel per finitionem res exprimere non licet. Ergo generaliſſimorum generum aſſignari finitio minime poteſt, ſiquidem conſtat finitio omnis ex genere & conſtitutiuis differentiis, genus autem quod hæc ſuperet nequaquam reperiatur, vt ex eo ac differentiis, ipſorum finitionem reddamur. qua Propter neceſſe eſt ea, tametſi deſcriptione, explicare propterea igitur non dixit, ſecundum nomen autem finitio, quoniam quæ per deſcriptionem deſignantur omiſiſſet. hanc enim uſurpare in omnibus licet. quam ex iis quæ rebus per accidens inſunt accipimus. illud tamen affirmauerim, ſuperuacuum eſſe in quibus exponi res finitionibus ualent, eas deſcriptione declara-

re. Ac quamobrem igitur non dixit, ſecundum nomen autẽ definitio uel deſcriptio? quoniam inquam breuitatis amator id quod de iis cõmuniter prędicatur, quod eſt ratio, ꝑtulit. ratio enim tũ finitio, tum deſcriptio ſubſtantiæ dicitur. Vtrum ergo non eſt & in accidentibus æquiuocatio? atqui hoc uidemus. Prædicatur nanque acutum de ſapore & uoce. dicimus enim acutum ſaporem & uocem acutam, & acutam molem. non ſecus graue quoque & de uoce prędicatur, & mole, & animi more, ut cum grauis homo dicimus. quomodo ergo ſubſtantiæ dixit? quoniam duplex inquam Ariſtoteles ſignificatum nouit ſubſtantiæ. unum quod ab accidẽtibus ex oppoſito diſtinguitur. ac per ſe ſubſiſtit, illis eſſe in alio habentibus, in ſubſtantia inquam. alterum penes quod omnem ſimpliciter eſſentiam ſubſtantiam uocat: in quo ſignificatu uſus eſt ſubſtantiæ nomine, accidentibus quoque aſſumptis. quid igitur tãdem omnino adiecit ſubſtantię, nec dixit, ſecundũ nomen autem ratio diuerſa? Reſpondemus ne quis finitione uocis deprompta dicat æquiuoca eſſe uniuoca. (licet enim huius uocis Aiax finitionem uel deſcriptionem asſignare, ſi dicamus. Aiax eſt uox diſſyllaba, tenuis, maſculini generis. atq; hactenus uniuoci erunt Aiaces) ob id ſubtiliter addidit, ſecundum nomen autem ſubſtantiæ, hoc eſt eius quæ a nomine indicatur. Quidam etiam ſciſcitantur num quandoq; & æquiuoca ſint uniuoca. communicant enim inter ſe tum nomine æquiuoci tum finitione. nam ꝑdicatur de Aiacibus & æquiuocum ipſum, neque id ſolũ, ſed finitio quoq; æquiuoci. quippe vterque eorum habere cum altero nomen commune perhibetur, rationem uero ſubſtantiæ competentem nomini diuerſam, ſic igitur oſtenſum eſt & æquiuoca eſſe vniuoca. quid ergo dicemus? primum, haudquaquam ab re eſſe ſi ſecundum aliud atque aliud eadem æquiuoca ſint & vniuoca: & uero magis neceſſe. Aiaces enim qua homines: vniuoci ſunt. qua Aiaces, æquiuoci. ſic & hoc loco quatenus Aiaces, æquiuoci. cum enim ſolam hanc vocem quæ eſt Aiax communes habeant, finitione ei congrua differunt, quatenus autem æquiuoci, vniuoci ſunt: cum non æquiuoci appellatione duntaxat, ſed finitione quoque ei addicta conueniant. Alia ſolutio. Non poſſunt hæc vniuoca nuncupari: quandoquidem vniuocorum tum communiter nomen ac finitio, tum peculiariter de quouis per ſe atque in nullo reſpectu prædicatur: vt animal, & communiter de ſubiectis, & de quolibet priua-

tim.fertur .n.Socrates eſſe animal,equus animal, ſed & definitio, ſubſtantia animata ſenſu prædita , quę finitio eſt animalis,prædicatur & de omnibus communiter particularibus animantibus & ſeorſum de ſingulis.etenim Sorates, ſubſtantia animata ſenſus compos.& equus ſimiliter.in æquiuocis autem nonſita:non enim poſt de quoque ſingillatim citraq; reſpectum,nec nomen , nec finitio prædicari:nam æqui uocus per ſe Aiax nō dicitur.ſed neque ſolum nomen habet commune, ſecūdum nomē autem diuerſam ſubſtantiæ rationem,uerum æquiuocus alii dicitur , minimumq; de rebus duabus ęquiuoci prædicabitur appellatio, quoniam & ex corū numero eſt quæ in reſpectu habentur. Secari vero æquiuocum poteſt non ſecundum diuiſionem duntaxat ſuperius traditam,ſed & magis uarie,nimirum quo ſubiectum eſt modo.

AE QVIVOCA

- A fortuna , ut ſi qui Athenis, & hic eodem uocati ſunt nomine.
- A conſilio,cum ad quempiam reſpiciens cogitatio nomina imponit.
  - A quo denominatiua , inter ſe autem ęquiuoca , vt a medicina medica inſtrumenta . deno nominatiue.n. ab ea dicuntur.
    - A cauſa quadam efficiente . hęc ab uno dicuntur , ut a medicina medica inſtrumenta . ab illa enim denominatiue dicuntur.
    - A fine , & dicuntur ad unum , ut ſalubris cauſa , & exercitatio, & uictus ad unum enim finē ſpectant , ſanitatem.
  - Et a quo,& inter ſe æquiuoca, veluti cum quis patris nomine filios uel nepotes uocarit.
    - Aequæqua inter ſe & cū eo a quo
    - Aequæqua inter se,nō cō eo a quo

Qualem igitur hoc loco Ariſtoteles æquiuoci ſignificationem aſſumit ? nempe forma ſimilem . quidem eam putant quæ eſt ab uno . eſt enim ab homine , ut a cauſa imago , vtrunque autē uerum eſt.

AEQVI

AEQVIVOCA A CONSILIO.

A ſimilitudine.

A Proportione, vt dicimus pedes montis ad verticem, & pedes lecti, vt enim ſe habent pedes ad totum animal, ſic & lecti partes inferiores ad lectum.

Ab actione, vt cum patris nomine quempiam vocauerimus, quod in actionibus ſimilis ei fuerit.

A forma, vt cum Socratis imaginem, illius nomine vocauerimus.

A ſpe, vt cum ſperantes aliqui filios Platoni ſimiles fore, ipſos illius nomine appellauerint.

Vt a cauſa effectrice, vt muſice ſcientia & mulier & cithara. a ſcientia enim & mulier & cithara.

A fine, vt ſiquis alimentum ad id quod eſt reſpirare nominet vitam, quoniam ad vitam, vt ad finem conducunt aut phlebotomum bonum & purgatorium medicamen, ꝙ ad bonũ quoddam hoc eſt ſanitatem referatur.

A memoria, vt cum aliqui patris memores, filios aui nomine appellauerint, vt illius memoriam cuſtodiant.

{Vt animal, & homo & id quod eſt pictum.} Horum enim communis nominatio eſt. nam vtrunque animal dices, non eſt autem finitio eadem. quandoquidem ſi alterum definias, dices ſubſtantiam animatam ſentientem. alterum, ſimulacrum ſubſtantiæ animatæ ſentientis. {Siquis enim asſignet quid eorum ſit utrunq;, eſſe animali propriam utriuſque rationem asſignabit.} Cum hæc

tria ſint,materie & forma & cōpoſitū,finitiones rerum quādoq;
a materia conficimus,nonnunquam a forma,interdum a compoſi
to.atque ex materia quidem,iram eſſe dicimus,ſanguinis,cor am
bientis feruorem; hic.n.materia eſt iræ.a forma autē appetitum
dicimus ulciſcendi.a cōpoſito, ſanguinis feruorē cor ambientis
ob ulciſcendi appetitū.Cæterū quæ ꝓprie habetur finitio, a for
ma deſumitur,nā ſocietatis auctor eſt rebus materia,forma au-
tē differētiæ.nos vero finitionibus res a ſe diſcernere mutuo uo
lumus.Quamobrē cū hic etiā a forma ipſarū finitionē promere
Ariſtoteles velit,non quid ſit eorum utrunque eſſe animal dixit.
hoc.n.compoſitum ſignificat, nimirū materiā ac formā, ſed quid
eorū ſit utrique eſſe animali,hoc eſt quod,in utroque eorū ſit in
quo ſunt animalia,ut finitionē ex forma declararet.huius.n.ratio
ne ſunt animalia.qui autē quatenus horū utrūque animal dicatur
expoſuerit,ꝓpriū utriuſque aſſignabit rationē,ut ſupra diximus.

DE VNIVOCIS. II.

VNIVOCA *uero dicuntur,quorum,& no
men commune eſt,et ſecundū nomē eadem ſub
ſtantiæ ratio,ut animal & homo atq; bos.cō
muni enim nomine horum utrunq; animal nū
cupatur,& eſt ratio ſubſtantiæ eadem.Siquis
enim aſignet utriuſq; rationem,quid utrunq; eſt quod animal
eſt,eandem aſſignabit rationem.*

{Vniuoca autē ea dicunt,quorū & nomē cōmune eſt,& ratio
ſubſtātię nomini cōueniēs eadē,ut animal, & homo & bos.&c.}

Abſoluto de ęquiuocis ſermone,deinceps de vniuocis diſpu
tat.Patet autem & uniuocorum pręceptio ex æquiuocis . eadem
enim dicenda quæ in æquiuocis recenſuimus.nempe quod non in
nominibus tātum vniuocatio,ſed in uerbis quoque cōſiſtat.quod
item ſit uel in accidentibus uniuocatio.nam uerbum alterare uni
uocū eſt.alterare enim dicitur & qui dealbat,& qui denigrat,ean
dem uero & finitionem admittunt.nam ipſum alterans definien-
tes,id eſſe dicimus quod in aliud mutādi,qua aliud eſt , in ſeipſo
principium obtinet.Hoc & in dealbante dicere, in denigrante cō
ueniet.ſiquidem quoduis alterans , eorum in ſeipſo principium
habet quæ alterantur mutandorum ,eſtq; aliud ab iis quæ alterā

tur.nam niſi aliud eſſet,ne alteraret quidē iccirco,qua aliud, additum eſt.Porrò exemplo eodem animalis data opera utitur, ut idem poſſe alia atque alia ratione & æquiuocum & uniuocum eſſe videatur.in homine enim uero & picto æquiuocum animal eſt in homine autem & boue uniuocum.

DE DENOMINATIVIS.
IIII.

DENOMINATIVA *uero dicuntur quæcunq; ab aliquo differentia caſu,ſecundū nomen habeant appellationem:ut à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.*

{Denominatiua uero dicuntur quæcunque ab aliquo differētia caſu,ſecūdum nomen appellationem habent.}

Poſtquā de æquiuocis præcepit atque Vniuocis,de Denominatiuis merito diſſerit.ſiquidem hæc difficiliorem minusq; extricabilem habēt complexum.cum.n.ſolo nomine ſociētur æquiuoca, finitione uero diſſideant, rurſus uniuoca,& nomine, & finitione cōmunicent,hæc nec ſemel conueniunt nomine, nec plane diſſentiunt.ſimiliter,& finitione partim cōmunicant,partim differunt. Enimuero hæc ſub quatuor coniugationem quas enumerauimus complexū haud quaquam rediguntur: ęquiuocorum inquam & multiuocorum,& uniuocorum,& diuerſiuocorū.Nam illa cū uel in nominis ac finitionis ſocietate,vel utriuſque differētia,uel unius communitate, alterius differentia propriam notam ſortiantur,& nec utroque omnino conſpirant, nec penitus diſcrepant, ſed nec in altero exacte conueniunt,in altero diſſident.verum in vtroque aliquatenus congruunt,quadantenus diuariant.Quidam ſtatuenda ea cenſent inter ęquiuoca & uniuoca. ſiquidē cū nomine ſolo concordent æquiuoca,finitione diſcordēt. uniuoca autē utroque conſocientur,hæc nec nomine ſimpliciter nec finitione conſentiunt. uerum iis commodius inter vniuoca & diuerſiuoca locum dabimus,cum enim in utroque concurrant uniuoca,diuerſiuoca in utroq; uariant, hæc modo quodam in medio ſunt, atq; in utroq; partim communicant,partim diuerſa ſunt . Porro

In Denominatiuis quatuor hæc adſint neceſſe eſt,communitas rei differentia rei,communitas nominis,circa finalem ſyllabam differentia.ſi enim horum unum aliquod deſit, denominatiuum non erit amplius.Sit communitas circa nomen ac differentia,ſit circa rem quoq; communitas,differentia ne ſit,denominatiuum non eſſe aio.ut in πλάτανος & πλατάνιστος,ideſt platanus & παρθένος & παρθενική hoc eſt uirgo.res. n.ab ambobus indicatur eadem. eſtq; παρθενική & πλατάνιστος poeticum, πλάτανος autem & παρθένος proſę orationis.Ruſus cætera omnia ordine ſint,ne ſit circa rem communitas.pariter quoque Denominatiua non erunt ut in Helena & Heleno.Sint iterũ deinceps oĩa, abſit finalis differẽtia ſyllabæ,ut in muſica & muſica muliere,nã hæc ſunt æquiuoca,nõ denominatiua.Rurſus alia ſint, ne ſit aliqua in nomine cõmunitas nec erũt denominatiua,ut ĩuirtute & ſtudioſo,neq;.n. a uirtute dicit̃ uirtuoſus,ſiue ut græci dicũt,enaretos,ꝑpterea ꝙ huius veteres ne in ueſtigio quidẽ ſomnii meminerũt,ſed cõtra,nomẽ inauſpicatũ norũt poetę.Quiſnã alius te,ſit iunior q̃;q̃; ille, iuuabit, Inarete hoc eſt cõpos ĩ malã partẽ,uirtutis.Sed neq; a ſtudio deducit̃ ſtudioſus,ꝙ ſimiliter de virtute dicit̃:ſtudioſus autem ſolus,eſt virtute præditus.quamobrẽ ſtudioſus,quod ad vocẽ attinet,a ſtudio deriuatũ eſt quod uero ad ſignificatũ nõ itẽ. ſed a uirtute eſt detortum.Per id autẽ quod dixit{ Secundũ nomen appellationem habent } communitatem declarauit nominis vel hoc modo,Cum quãdã ea cum illo quod dixit ab aliquo ſocietatem habere pronunciauerit, penes rem cõmunicationẽ ac diuerſitatẽ aperuit.nã ſi ab aliquo,cõſtat quãdã ea cũ illo,quatenus ab eo ꝓdeũt,ſocietatẽ obtinere.quod ſi omnino ab aliquo, ea quoq; differre compertum eſt.nam niſi differrent, minime ab aliquo dicerẽtur. Cũ dixit,differẽtia caſu,finalis ſyllabę trãsfigurationẽ indicauit.Docet autẽ de Denominatiuis Ariſtoteles.ꝙ ea quoque ad doctrinã đ Prędicamẽtis uſum afferãt.

DE IIS QVAE DICVNTVR IIII.

HORVM *quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. Ea igitur quæ ſecundum complexionem dicuntur,ſunt ut homo currit,homo vincit.Ea vero quæ ſine complexione di*

cuntur, ſunt ut homo, bos, currit, uincit,

{Eorum quæ dicuntur, alia per complexionem dicuntur, alia ſine complexione.}

Hinc ad doctrinam de prædicamentis ingreditur. Verũ quoniam prædicamẽti nomẽ & de rebus, & de Cõceptibus, & de Vocibus intelligitur (nam Prædicamentũ, & res ipſa, & Conceptus de re, & ipſa vox dicitur) vocis prius diuiſionem tradit. Quod ſi de Vocibus hoc loco diſputat, & Vocibus non ſignificatione carentibus, paulopoſt autẽ de rebus, cum ait, Entium alia de ſubiecto dicuntur, de conceptibus quoque qui in medio ſunt, ſermonẽ haberi perſpectũ eſt, quare uel ex ipſis auctoris dictis perſpicua eſt libri intentio. Diuidit autem uoces in ſimplices atque cõpoſitas. ſimplices eas dicit, quæ rẽ ſimplicẽ declarant, uel ſubſtantiã uel actionẽ, uel paſſionẽ, compoſitas, quæ cõpoſitum quidquã ſubſtantiæ, uel actioni, uel paſſioni ſignificant, ut Socrates currit hoc.n.cõpoſitũ eſt. & Socrates, uel bos. hæc .n. ſimplicia. Porrò non ſimplex uox oĩs rẽ ſimplicẽ notat, nec cõpoſita duplicẽ. Cõpoſita uox eſt Areuſpagus, ideſt Martiuſuicus. & Coruipetra, & Neapolis. hoc eſt Noua ciuitas, ſed ꝙ ab iis ſignificatᷣ eſt ſimplex. Vox aũt ſimplex ut curro curris, omniaq; primæ ac ſecundæ perſonæ uerba, ac quæ tertiæ ds certa perſona ferũtur, ut tonat, fulgurat, pluit, Iuppiter enim videlicet. nam hæc omnia pronunciatione ſimplicia, ſignificato compoſita ſunt. ſignificant enim ſubſtantiam quandam actioni complexam. Enim vero aiunt in tertiis perſonis nõ admodum apparere ſubſtantiã, ob uerbi infinitudinem. proinde ea ſola accepimus quæ præfinitam certamq; perſonam indicarent. uerum tametſi non definitam ſubſtantiam tertiæ perſonæ uerborum deſignet, ſignificant tamen prorſus aliquam agentem uel patientem ſubſtantiam. Quapropter indicatiuorum tertiæ verborum perſonæ voce omnino ſimplices ſunt, ſignificatu compoſitæ. nam ſi quis dicat currit vel vincit, nimirum de aliquo prædicat id quod eſt vincere aut currere. Prorſus ergo & in tertiis perſonis quanuis indefinitæ, ſubſtantia dilucet at. Ariſtoteles tamen eiuſmodi perſonas aſſumpſit uelus ti ſimplices, quoniam non diſtincte in iis apparet ſubſtantia. Proprie autem ſimplicia fuerint uerba quæ uel actionem ſolam uel paſſionem declarant circa id quod agit aut patitur,

ut verberare,uerberari.Ergo nec uocũ cõpoſitione aut ſimplicitatẽ res ſimplices aut cõpoſitas oporter, ſed ex ipſis ſignificatis æſtimemus.Quin & uoces ipſæ tametſi cõpoſitæ ſunt ſi rẽ ſimplicẽ oſtẽdãt,ſimplices appellãdæ,nõ ſecus & ſimplices cõpoſitę ſi cõpoſitã declarãt ſi.n. de ſolis ageremus uocibus ac ſyllabarũ quãtitate,cõpoſitione iuxta quãtitatẽ iure definiremus , qũo & grãmatici faciunt.at ſi ceu de ſignificantibus differimus opus eſt uoces ad ſignificatũ iudicare. Eques.n.non ſimplex quidquã deſignat.equũ.n.ſignificat,inſidentemq; hominẽ, atq; equitãdi artẽ. nõ ſimplex ergo uox appellanda,ſed cõpoſita,uti Neapolis quoque.quoniã unũ quid nõ cõpoſitũ,uerũ ſimplex declarat. Porrò uerbũ{dicuntur,}in rebus,& cõceptibus,& uocibus quadrat. nã & res dici perhibẽt,ſed quaſi ſignificent.& cõceptus dici,ſed quaſi enuncient uoces quoq; dici aiunt,ſed quaſi pferantur.Quã ob cauſam igitur per cõplexionẽ dicta præponit cõplexione carẽtibus?Dicimusq; humanæ naturæ ex uoto eſſe ab imperfectioribus atque cõpoſitis ad ſimpliciora perfectioraq; progredi,nam cõpoſita familiaria nobis notioraq; ſunt ſic ergo & puer orationẽ nectere,ac dicere Socrates ambulat nouit:cæterũ reſoluere eã in nomẽ & uerbũ,atq; hæc in ſyllabas,tũ illas in elimenta, nõ ẽt nouit.ſic ergo nos quoque ambulantẽ intuentes hominẽ , prius totũ hoc,hominẽ ambulantẽ cognouimus,ipſumq; ita in ſubſtantiã atque actionẽ reſoluimus. Ac quomodo ergo incipere a ſimplicioribus oportere ſuperius pronunciabamus,quaſi futurũ nõ ſit, ut ſimplicibus nõ præcognitis cognoſcantur compoſita:proinde opus eſſe ut ſimpliciũ uocum pręceptio doctrinam antecedat ſyllogiſmorum?Dicimus igitur ĩ quibus æq; ſimplicia compoſitaq; ignorantur,in iis incipere a ſimplicioribns oportere,illic.n.ſyllogiſmus ſimiliter ac ſimplices ignorabãtur uoces, hic ea notiora quæ cõpoſitiora ſunt.iccirco ſumendũ a ſimplicioribus docendi initiũ.Quamobrẽ illic propter docendi modũ,a ſimplicioribus, hic a compoſitionbus,ob modũ cognitionis exordiẽdũ eſſe dicebamus.Eſt & alia cauſa cur hic antepoſita ſimplicibus compoſita ſint.Quoniam enim futurum eſt,ut complexione carentia diuidat hæc ob id poſterius commemorauit , ut de ipſis protinus doceat.eſt autẽ tum hęc diuiſurus cum dicet.Eorum quę citra cõplexionem dicuntur.Porrò ſtatuit in his de induſtria duo nomina,duoq; deinceps uerba,ne quis poſt error ſequatur.

DE IIS QVAE SVNT. V.

*E*ORVM *quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto uero nullo ſunt: ut hō de ſubiecto quidē dicitur quodam homine, in ſubiecto vero nullo eſt.* Alia *autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. ut quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur. & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore. omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autē nullo dicitur. Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. ut ſcientia in ſubiecto quidē eſt, in anima, de ſubiecto uero dicitur, ut de grāmatica.* Alia *vero neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicunt̃. vt quidā homo & quidā equus.* Nihil.n. *taliũ, neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicit̃. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur. in ſubiecto autē nihil aliqua prohibet eſſe, quædā enim gārmatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.*

{Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur. In ſubiecto autem nullo ſunt, ut homo de ſubiecto quidem dicitut aliquo homine, in ſubiecto autem eſt nullo.}

Diuiſionem rerum in decem nobis traditurus, harum prius cō ſumptionem in quatuor exponit. tradita.n. in duo prius uocũ partitione, iure ad quaternariā hanc ſectionem pergit. nam numerus duo in ſeipſum multiplicatus quatuor facit. poſt hanc vero, eam quæ in decē fit, diſtributionem docebit. ab unitate enim incipiēs numerus, ſi ad quatuor uſq; componatur, decem cōficit, unum, duo tria, quatuor, & decem fiunt. Aliter quoque. Complexam hic rerum diuiſionem facit; copulat enim uniuerſale ſubſtantiæ atque accidenti.

ſubſtantiam,particulare accidens nominaſſet utique nobis non faceſſeretur negocium:quaſi perſpicuum id eſſet quod traditur. at is ob quam diximus cauſam obſcuritati ſtudens,alia uſurpauit nomina,eorum quæ ſignificantur naturæ accommodatiora quidem,cæterum a multitudinis vſu remota,ac proinde obſcuriora. Accidens igitur,in ſubiecto vocat : ſubſtantiam , non in ſubiecto vniuerſale,de ſubiecto : particulare , non de ſubiecto . conſtatq; quamobrem accidens in ſubiecto nominet .id enim per ſe ſubſiſtere non ualet:ſed aliud,hoc eſt ſubſtantiam, ut exiſtat requirit ſubſtantiam antem,non in ſubiecto appellat.neq; enim alio eget ut eſſe incipiat:vniuerſale,de ſubiecto:quoniam particularia nō ad ſubſiſtentiam poſtulat , verum ad prædicationem : nam niſi ſint particularia,vniuerſale de quo prædicetur non habet. particulare , non de ſubiecto : quandoquidem particularia de nullo alio prædicantur.Quamobrem vero non ſubiectum , ſed non in ſubiecto vocauit ſubſtantiam ſi ad ſubſiſtentiam ſubiacet accidētibus? Ad hoc itaq; dicemus primum ſubſtantiam non omnē ſubiectum eſſe.nam diuina ſubſtantia ſubiectum nequaquam eſt,cū in ipſa nihil accidat.ergo ſubiectum non vocabitur . quapropter ſi ſubſtantiam communiter uocaſſet ſubiectum,diuinam ſubſtantiam non ſimul comprehendiſſet. Secundum, quæ per quam potiſſima ratio eſt,quonian cum in oppoſita diuiſiones fiant , quædam uitabiles ſunt , quædam ineuitabiles . ſunt vitabiles quæ in contraria,ineuitabiles quę per contradictionē fiunt.Cū enim alia medio prædita contraria ſint,alia careant,diuiſionem quæ in contraria obitur ineuitabilem non eſſe in medio præditis neceſſe eſt:ſunt porro cōtraria medio prædita vt album & nigrum, ſanitas & morbus:ſunt enim inter albū ac nigrum colores,fuſcus, ruber,at cæteri omnes,inter ſanitatem & morbū,quod medici neutrum appellant.conualeſcētias enim ex morbo neq; ſanitates eſſe aiunt:cum ſanorū actionibus non perfungantur qui conualeſcunt,neqūe morbos,ſiquidē a cauſa ægrifica abſoluti ſūt,ij q ſanitati reſtituuntur.ergo inter ſanitatem & morbum,medium quod dam eſt conualeſcentia.Medio carent par & impar,ſi hæc ut contraria ſunt plane oppoſita:nam nos alibi oſtendimus nō eſſe contraria. Rurſus rationale & brutum oppoſita ſunt ſine medio . cū contraria nec ipſa ſint.quare ſunt proprie contraria quæcunque obtinent mediū.Siquis igitur entia in cōtraria diuidat,atq; entiū

alia alba eſſe dicat,alia nigra, colores enim medii omnes fugiant neceſſe eſt,neque vero ſolum ii,ſed ēt ſubſtantiæ quæ colores nō admittunt,vt aer,angelus,anima. Verum nec cæteræ in ſpecies oppoſitorū.diuiſiones ineuitabile habent, iis duntaxat exceptis quæ per contradictionem fiunt:verbi cauſa ſiquis dicat entia tū dextra eſſe,tum ſiniſtra,vel partim dominos,partim ſeruos. alia patres,alia filios.ſunt enim quæ ex iis nullum exiſtant. Verū enim vero nec ſi per priuationem & habitum fiat diuiſio:vt ſi quiſquā entium dicat alia cæca eſſe,alia cernentia:quædam docta,quædā indocta:habitus enim & priuatio in ſolis capacibus dicitur,quod autem habitum indipiſci natura aptum non eſt,neque priuatum eo eſſe perhibetur,quo circa non omnia quæ ſunt, & priuatio di uidit:niſi in quibuſdam cum contradictione tantundem valeat, vt habet corpus & in corporeum: nihil enim inter hæc medium eſt,ſiquidem in corporeum idem cū negatione poteſt quæ eſt nō corpus. Ergo diuiſio ea duntaxat quæ per contradictionem fit, vt ſi quis inquiat eorum quæ ſunt,alia eſſe alba,alia non alba,entia omnia cōprehendit.nam & fuſcū non album,flauū quoq; & ru brū ſimiliter:ſed & anima nō alba,& angelus nō albus.neq; enim colori ſuſcipiendo aptitudinem naturæ obtinent. Porrò & Plato viam rationemq; diuidendi quæ percontradictionem efficitur ef fert laudibus,eam enim effugere nihil inquit quod ſit gloriabit, Proinde igitur cum & Ariſtoteles accidens in ſubiecto appella uerit,per huius negationem indicauit ſubſtantiam, quam non in ſubiecto nominauit vt omnem ſubſtantiam aſſumeret. Ad hæc duplex eſſe ſubiectum dicemus,alterum ad ſubſiſtentiam,alterum ad prædicationem,ad ſubſiſtentiam quidem ſubſtantia: nam hæc accidentibus vt exiſtant ſubiecta eſt,particularia vero ad prædicationem,vniuerſalibus enim ſubiacent hæc,non quo exiſtant ſubiecta eſt, particularia vero ad prædicationem, vniuerſalibus enim ſubiacent hæc,non quo exiſtant illa.(neque enim vniuerſa lia ut ſubſiſtant egent particularibus) ſed vt habeant de quibus prædicentur,contra vero vniuerſalibus particularia non ad prædicationem,ſed ad exiſtendi inchoationem,non eſſet.n. Socrates & Plato,niſi eſſet homo ſimpliciter:eorum autem quæ ad prædicationem ſubiacent,alterum ſubſtantia,alterum accidens eſt,ſub dita enim eſt particularis ſubſtantia vniuerſali ad prædicationem vt dictum eſt: exempli gratia, Socrates ei qui ſimpliciter homo

eſt,& ſimpliciter animal,particulare accidens vniuerſali, vt inhærens huic lapidi album,ſimpliciter albo ac colori:dicimus.n.lapidem hunc eſſe album,& ſimpliciter album colorem eſſe.Quoniam igitur utrunque eodem modo ſubiectum nuncupatur,ſi entium alia in ſubiecto, alia ſubiecta eſſe dixiſſet, vtique eſſet & particularia accidentia complexus,quæ & ipſa ſubiecta ſunt, tametſi non ad ſubſiſtentiam, ſed ad prædicationem. Vult autem per hæc verba,non in ſubiecto,ſubiectam ſubſtantiam dicere,quæ ipſius eſſe initium ſuppeditat, eamq; ab accidentibus eſt diuerſo diſtinguere.Harum porro diuiſionum altera eſt a ſubſtantiæ, altera a prædicationis modo,illa Entium inquit alia in ſubiecto eſſe,alia non in ſubiecto hæc dicit Entium aliqua non de ſubiecto dicuntur. quædam enim prædicari,quædam ad prædicationem ſubiici ait atque Ariſtotelis diligentiam contemplare, quomodo in ſubſiſtendi modum ſignificante(eſt)dixerit:verbum autem dicitur,pro eo quod eſt predicatur,in ea quæ prędicationis modum indicat vſurpauerit.{in ſubiecto autẽ nullo eſt.} Pro non in alio ineſt.Ex quatuor autem coniugationibus vniuerſalem ſubſtantiam veluti digniorem præponit:ac quoniam particularium ſcientes per vniuerſalia reddimur: in particularibus enim a brutis nihil differimus animantibus. nobis vero eorum nonnulla acrioribus præſtant ſenſibus,quibus particularia apprehendimus, dein ſecundam ponit huic obiacentem:particulare id accidens eſt: oppoſitum enim ſubſtantiæ eſt accidens:vniuerſale autem particulare:poſtea vniuerſale accidens particulari ſubſtantię prætulit, quoniam de vniuerſalibus eſt ſermo Philoſophis.{in ſubiecto autem id dico,quod cum in aliquo nõ ceu pars inſit, ſine eo in quo eſt eſſe nõ poteſt.}Quoniam vocibus quibuſdam nobis ex cõſuetudine ignotis vſum ſeſe Philoſophus ſenſit:eæ ſunt,de ſubiecto & non de ſubiecto,in ſubiecto, & non in ſubiecto, vult deinceps nos de ipſis docere.cæterum nõ omnes exponit, ſed duas duntaxat,quæ ſunt,in ſubiecto,& de ſubiecto:nam iis cognitis, reliquarũ quoq; ſignificatio conſtabit.qui.n. quid ſit in ſubiecto eſſe nouit,quod ẽt nõ eſſe in ſubiecto cognouerit.& qui de ſubiecto dici quid ſit didicit,is ẽt quid nõ dici de ſubiecto intellexit. ac prius quid eſſe in ſubiecto ſit,præcipit,id quod facit finitione.nã finitiones,ut ſæpe cõmemorauimus,naturam nobis exhibent rerũ vt quæ ex genere ac conſtitutiuis differentiis conſiſtunt.Cum

autem ex genere ac cōſtitutiuis differentiis conflectur finitio, hic ꝙ dicit in aliquo aſſumit Ariſt.quod generi proportione reſpondeat ;reliqua differentiis. Dicitur enim in aliquo modis undecim vel ut pars in toto,ut manus in toto corpore eſſe dicitur, & caput.uel vt totū in partibus,vt in capite,manibus aliiſq; eſſe corporis fertur integritas,Porro totum nō in parte,ſed in partibus dicitur:quandoquidem non in parte una integritas ſed in omnibus conſideratur.igitur una parte adempta , totum minutū uult mācumq; eſſe,nec poterit totum uocari, vel ut ſpecies in genere vt hominē eſſe in animali dicimus,uel ut genus in ſpecie,vt in homine animal.hic uero genus in ſpeciebus dicamus neceſſe nō eſt, ut totū impartibus dicimus : non eſt enim a partibus exempta integritas,ſed ipſum eſſe in iis obtinet:atgenus excemptam habet eſſentiam,eſtq; in ſpecie qualibet totum,vel ut in tempore , ueluti cum ita loquimur, flagrarunt ea tempeſtate Troiana bella, aut tanquam in loco,uti dicimus in Lyceo,uel in foro aut tanquā in uaſe,ut uinū in dolio ſiue in modio triticū, Enimuero locus & vas æquali quodammodo conuerſione commeant : nam locū vas quod moueri ac transferri nequit,vas autem locum qui mouetur ac circunfertur appellabis.vel vt forma in materia,ut ſtatuæ forma in ære,aut ueluti res ſubditorum in principe , ut quando res ciuium dicimus in principe ſitas.vel ut in cauſa finali,cum medicum uerbi gratia,in medicina dicimus,aut militem in re militari ſpem collocare,vel tāquam in ſubiecto,vt accidens in ſubſtantia,Ariſtoteles igitur quod dixit in aliquo,ceu genus accipit prædicatum de pluribus;quæ dehinc ſequuntur, differentiarum loco adiicit ,ut ab aliis ipſum diſcernat de quibus dictum in aliquo, prædicatur.Atq; per uerba hæc non ceu pars inſit , ab eo quod tum ut pars in toto ineſt,tum vt ſpecies in genere , ipſum diſtinguit:nam hæc quoque vti pars quodammodo eſſe totius ipſius animalis videtur,& animal totū eſſe quidpiam, idq; Porphyrius in introductionibus affirmat,cum tria ſint hæc inquiens, generaliſſima genera,ſpecialiſſimę ſpecies,& ſubalterna,generaliſſimū, totum ſolummodo:ſpecialiſſimum,pars, eſt duntaxat : ſubalternum & totum & pars,uerum pars alterius;totum,nō alterius, ſed in aliis.Per id vero quod dixit,ſine eo in quo eſt eſſe non poteſt a cæteris ſeiunxit. Porrò nonnulli finitionem , alii ex eo quod redundet,alii quod deficiat,uitioſam aſſueuerāt. Finitionis enim

uitium eſt,ad id quod definitur nequaquam reflecti, ſed uel plura,vel pauciora aſſumere. Qui abumbare eam dicunt, non ſola accidentia a finitione aiunt,ſed corpora quoque cōprehendi. Cū enim(inquit)Socrates in loco ac tempore ſit,eſt in aliquo,nec ut pars in toto.non enim loci pars eſt,aut tēporis nec fieri poteſt ut ſit a loco uel tempore ſeiunctus.Itaq; ſimilem dicimus collationem non eſſe accidens enim ſeparatum eſſe ab eo in quo eſt, nequit ſed ſimul ac ſeparatum eſt etiam interit .at corpora quanuis ab omni loco ſemota non ſint, ab hoc tamen ſi diſiuncta ſint loco.ſunt nihilominus.Nam corpus qua corpus eſt loco tēpore quo iſpum ſubſiſtat nō indiget,habet tamē hæc cōſequentia:quemadmodum is qui in luce ambulans umbram habet conſectantem,qua nihil ad ſubſtantiam iuuatur . at accidenti ad ipſam ſubſiſtentiam cōferunt corpora:quando ſine iis aut qua quam conſiſteret.Præterea nec corpus omne eſſe in loco eſt neceſſe.Sphæram enim minime uagantem Ariſtoteles in loco non eſſe demonſtrat , ſi locus terminus eſt ambientis quatenus id ambit quod continetur:vt ſeria locus eſt uini quod capit,non ſe ipſa quidem tota,ſed interiore ſuperficie,qui eius eſt terminus ni mirum ſi foris eſt culpatur,uinum nihilominus continet.quaſi ſo la interiore ſuperficie ſit locus. Ergo ſi id vt diximus locus eſt, Ariſtoteles autem extra ſphæram immobilem nihil eſſe demon ſtrat , ut eius quoque fine claudatur:non locus,non tempus,non corpus,non vacuum,neque aliud quidpiam.non eſt igitur ſphæra immobilis in loco. Quare corpus omne eſſe in loco non eſt neceſſe verum ſectamen magis corporum vti diximus eſt locus & tēpus. Porrò & illud in quæſtionē uocant ,quomodo & quod ueluti totum in partibus eſt, finitio non comprehendat. nam & in aliquo eſt.in partibus enim, neque vt pars ineſt, ipſumq; eſſe abſq; eo in quo eſt haud quaquam poteſt. Dicimus itaque diſcriptionem quanuis in cæteris communicet,hac tamen in parte,quę eſt in aliquo.differre.totum enim in parte eſſe non dicitur quippe non in parte totum,ſed in quibuſdam magis. nam in partibus perhibetur.ſic Porphyrius quoque totum autem dicebat non al terius,ſed in aliis.totum enim in partibus.Quod ſi inter eius ſignificata quod in aliquo dicitur,id etiam aſſumebamus quod uelut totum in partibus eſt,non quoad tamē eſt in uno,ſed ſola ea ſignificatione,quod ꝑ ſe non ſubſtat,id ipſum quoque in aliquo eſ

ſe dicebamus, illam quoque præter eas quas recenſuimus difficultates in medium afferunt, nempe id etiam quod velut forma eſt in materia a finitione comprehendi, formam enim aiunt in aliquo eſſe, in materia. neque vt eius partem ineſſe fieriq; non poſſe vt ipſa ſine materia exiſtat. Itaque formam etſi materiæ non ſit, tamen compoſiti partem eſſe affirmamus. ſic ergo & manum non corporis totius, ſed omnis partem eſſe arbitramur. Deinde vero formam aſſerimus cuiusq; eſſe rei ſubſtantiæ completiuam: ſublataq; forma ſubiectum tolli. at accidens neq; ſubſtantiam complet ſubiecti, neq; corrupto eo ſubiectum interiit. Aliter quoq;, propoſitum eſſe hoc loco Ariſtoteli dicimus explicare de entibus, non qua ratione ſunt entia, ſed qua ſignificantur ab hominũ multitudine, neq; eſſe de iis ex propria ipſius ſententia diſſertũ. idq; verum eſſe oſtendit plane in ſermone de ſubſtantia, primam ſubſtantiam eam eſſe inquiens quæ ſpectatur in indiuiduis, ſecũdam quæ in ſpeciebus generibusq;: cum res contra ſeſe habeant. nam prima eſt ea quam in ſpeciebus ac generibus contemplamur, vt quæ indiuiduis cauſa eſt, atq; incorporea ſemperq; ſecundum eadem atq; eodem pacto ſe habet. quæ autem in indiuiduis cernitur, ſecunda eſt, veluti vt ita dixerim cauſata. verum quoniam huius notitiam obtinet hominum multitudo, iccirco ex eorum opinione præceptionem faciens primam ipſam appellauit. Quando quidam igitur formæ notio ac materiæ vulgo nequaquam cõſtat ſed ſolum ex iis compoſitum, idq; vt vnum, ea propter quãuis dicti in aliquo ſignificata enumeraſſet Ariſt. nõ eius tamẽ q̃d ceu forma in materia eſt meminiſſet: quaſi nõ de entibus qua entia ſunt, ſed vt de iis vulgo placet, ſermo habeatur. Sicut enim pũctum definiens geometra, id ipſum eſſe ait cuius pars nulla eſt: nec punctũ ſolum hæc finitio, ſed & vnitatẽ, & ipſum nũc cõprehẽdit (partibus. n. nullis horũ quodlibet cõſtat) nec quiſquam copulauerit geometrã vtpote finiendo puncto hæc quoq; amplectentẽ. prorſus. n. dicet, q̃q̃ vnitas ac ipſum nũc partibus nõ diſtinguũtur. nulla tamẽ ſubiecta mihi res eſt præter punctũ quæ partibus careat: ſic Ariſt. quoq; quod ad inſtitutæ ei doctrinæ intẽtionẽ attinet eſſe in aliquo id q̃d ẽ ut forma in materia nõ nouit: ſiquidẽ huius notionẽ nõ habet bona pars hominũ. vult aũt vti diximus nõ de entibus qua entia ſunt verba facere, ſed quatenus ab id genus uocibus ſecundum vulgi placita ſignificantur atque hæc aduerſus

eos finitionem iuſto ampliorem eſſe contendunt. Qui autem de fectionem in ea accuſarunt, non accidentia aiunt omnia, ſed inſeparabilia duntaxat comprehenſa. dixit enim inquiunt abſque eo in quo eſt eſſe non poſſe, nam ſeparabilia aiunt non impoſſibile ſolum, ſed neceſſarium quoque eſt ſeparari. Quid igitur reſpondemus? nimirum probe a vobis dictum, ſi ſeparari nequaquam poſſe pronunciaſſet. nunc vero dicit ſi ne eo in quo eſt eſſe non poſſe, pro ſubſiſtere atque conſtare. nam ſeparabilia etiam vt ſubſiſtãt, nequit ſine ſubiecta eis ſubſtantia fieri. Hærent item nonnulli atque aiunt quomodo eſſe abſque eo in quo eſt non poſſe accidẽs dixerit. Nam ecce odor eſt accidens, pomum enim ſæpenumero cum longe à nobis abſit, huius ad nos ſuauiolentia peruenit. quare poteſt à odor mali cum ipſius accidens ſit abſque mali eſſe ſubſtantia, nec ſecus in id genus vniuerſis. Hoc itaque duplici ratione ſoluimus: Primum quod non in quo erat, ſed in quo eſt, Ariſtoteles dixit. Non poteſt igitur odor mali in quo loco eſt abſque eo eſſe: ſiquidem aut in malo eſt, aut in aere. Deinde quod mali fragrantia non ſola, ſed cum tenui quadam ipſius mali ſubſtantia ad nos redundat: id compertum ex illo eſt ꝙ ſæpe fœtidum locum tranſeuntes ſudario circunſeptis naribus, aerem quidem reſpiramus (haud enim hunc reſpirare nõ poſſumus) odoris vero fœditatẽ nõ percipimus. quaſi ſubſtantia illa quæ defluxit, ſi aeri conferatur, craſſioribus partibus conſiſtat, nec ſubire meatum ſudarii poſſit. quippe aer ob tenues ſui partes ingreditur. Quod ſi ſudarium quanuis multo tempore adhæreat, odoris tamen grauitas ſentitur, nihil eſt mirum: nam forte & ex ſudarii poſitu id prouenit, cum præter modum dimoueatur, atque aditũ craſſiori ſubſtantiæ præbeat. quando vel ſi plurimum motu perturbetur illa, tenuatur magis, penetratq;. Nimirum admodũ ventilata partes quoque tenuiores adipiſcitur. Enimuero emanare cum quadam ſubſtantia odorẽ, argumẽto id maximo eſt, qđ pomum temporis longiore ſpacio rugoſius redditur, perinde quaſi eius ſubſtantia in qua odoris gratia ſuberat, per halitum digeratur. Declarant id quoque exhalantes ex incenſis vapores, qui inde ob ſubiectæ ſubſtantię craſſitudinem ſub ſenſum cadunt. quo etiam fit ut aerẽ manibus ſępius mouentes ad nares pellamus, vtique cum ex ſuffitu editus vapor craſſioribus partibus conſtat, nec ad ſenſorium facile peruenit. id quod facto opus non erat, ſi qualitates ex iis

quæ adolentur in aerem citra corpus prodirent. Illud ſcitu dignum eſt, Platonem affirmare poni fragrantiā ad nos cum quibuſdam defluuiis euadere minime a ſubiecto diſiunctam. Ariſtotelē cauſam ad aerem referre, ut qui obſequio facilis ſit, atq; odores tranſmittat, ſiquidem qua ratione uiſui ac ſono, eadem quoque eſt odori peruius. nam odoris ſuauitatem accipiens nobis impertit. Plotinum vero mutari partem aeris in odorabilem qualitatem arbitrari. nam manes in pomo ſuaueolentia partem inquit quam ſentimus aeris immutat, ac ſimilem aliam ſibiipſi qualitatem gignit: vt in igne etiam caliditas non igne relicto frigido ad nos cōcedit, ſed manens in igne conformem aliam ſibiipſi in aere caliditatem creat. Cæterum nulla harum per ſeipſam vera eſt opinio: neq; Platonis illa quæ odorem ad nos cum defluxu fatetur progredi. nam defluxus corpus eſt, omnis autem corporis ſecundum naturam eſt motus. Nam aut leue eſt, & petet ſuperna: aut graue, & ad inferna declinabit. at odorem mali æque omnes ſentimus, ſupra, infra, ante, pone, dextra, ſiniſtra, patetq; ex hoc defluuia dūtaxat non ſatis eſſe dicere. Neque ſola Ariſtotelis eſt vera ſententia. commentitium enim eſt dicere aerem totum qui interiacet odore imbui, vt in vulturibus qui cadauera aliis in vrbibus ſentiūt inhumata. Sed nec verum ſolum Plotini placitum eſt, aeris partē qualitate infici ac mutari. cœnum nanque altius porci effodiunt, quo maxime delibamentis potiantur. at tres ſimul ueræ ſunt. Nā in hebetius olfacientibus cuiuſmodi porci ſunt, uſus quoque expoſcitur delibamentorum. in iis quæ ſagaciter odorant, quod genus vultures habentur, aer ſufficit odoribus permeabilis. in iis uero qui mediocriter valent olfactu, quales nos ſumus, ſatis aeris facit mutatio. Enimuero ſecundum opinionem ex iis, nullæ qualitates a ſubiecto in ſubiectum dimigrant. nam aut in inſtanti ſunt eodem, tum in eo in quo ſunt, tum in eo ex quo emanat, ipſaq; a ſe ſe qualitas diuelletur: aut in alio atque alio. ac quoniam duorum inſtantium omnium tempus eſt medium, circa ſubiectum illo tēpore qualitates erunt. Poſſumus & hoc obiicere iis qui ſubſtantiam ſimul quanquam migrare cum pomi qualitate arbitrantur: nempe motum quendam vnum hoc eſt in rectum a ſubſtantia fieri. nam vel ſurſum tendit, vel deorſum, vel prorſum, vel retrorſum vel dextrorſum, vel ſiniſtrorſum. Quandoquidem igitur contingit tum a dextris ſtantes, tum a ſiniſtris, tum a fronte, tum a tergo ſen

go ſentire odoris iucunditatem,penes motus hoc cietur vniuerſos. Afferenda igitur hoc pacto ſolutio eſt. Aer in genus poteſtate eſt cuiuſmodi qualitas mali.quod qualitatem omnium accipiēdarum,vt quarum expers ipſe eſt,naturam obtineant, ergo a mali fragrantia talis actu fit, ac propter ea qualitates omnes nobis excipiendas tranſmittit,utpote carens ipſe qualitate. Porrò ſi quis dixerit quomodo pendentia poma in arbore odorem nobis impertiuntur, nec graciſeſcentia diminutionem ſuſtinent? quoniā eſt hic inquam quod influit alitq́;, eo quod difflatur copioſius:eſt influxus vberior effluxu.{Alia uero & de ſubiecto dicuntur,& ſunt in ſubiecto.}Cum particulare accidens declarauerit,quod in ſubiecto & non de ſubiecto appellant,nunc eo vertitur, vt vniuerſalis nobis accidentis tradat exemplum,quod de ſubiecto, & in ſubiecto nominat.{Alia neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto quopiam dicuntur.}Vbiq; iis quæ ad vocem pertinent(ea ſunt de ſubiecto & non de ſubiecto)verbum dicitur aſsignat: eſt autem attribuit iis quæ ab ente proficiſcuntur,quæ ſunt in ſubiecto & non in ſubiecto.Cæterum traditis accidentium particularium atque vniuerſalium exemplis,nunc particularis exemplum profert ſubſtantiæ.Non de ſubiecto autem eſt imprædicabile.uti que prædicatione de ſubiecto.non enim ſimpliciter imprædicabile.ſiquidem& particulare prædicatione in ſubiecto prædicari poteſt,vt grammatica quædam de Ariſtarco. idque vel ipſe pergēs docebit verbis illis,in ſubiecto autem nihil prohibet eſſe nonnulla.Quod ſi indiuidua quoque prædicantur de ſubiecto,vt homo is qui aduenit,Socrates eſt,prædicatio eſt præter naturā, vt quæ particulare de vniuerſali prædicat: quomodo & ſubſtantia ſi de accidente prædicetur,cum dicimus hoc album eſt Socrates. Prædicantur enim ſecundum naturā vniuerſalia de particularibus, & accidentia de ſubſtantiis,particularia vero de vniuerſalibus,vt in exemplo quod diximus,& ſubſtantiæ de accidentibus,præter naturam,vt albū accedēs,eſt Socrates.Nō de ſubiecto igitur eſt imprædicabile prædicatione de ſubiecto,ea ſecundum naturam ſeſe habente.{Simpliciter autem indiuidua & vnū numero de nullo ſubiecto dicuntur,in ſubiecto autem nihil prohibet eſſe nonnulla.}Quoniam proxime particularium meminit ſubſtantiarū, vt quæ non de ſubiecto dicuntur,inquiens,alia vero neque in ſubiecto ſunt,neque de quoquam dicuntur ſubiecto, vt aliquis hō,

vel aliquis equus: minime uero ſoleæ, particulares ſubſtantiæ nõ de ſubiecto dicuntur, ſed particularia quoque accidentia, ob id uniuerſalem hoc loco ſermonem cõficit, aitq;. Simpliciter autem hoc eſt, uniuerſali vero quodã ſermone indiuidua oĩa, quę & unũ numero ſunt, ſiue ſubſtantiæ ſiue accidentia exiſtant, de nullo dicuntur ſubiecto. Verbũ autẽ ſimpliciter tribus dicitur modis, vel uniuerſaliter, velut cum ita loquimur, ſimpliciter omnis homõ, pro in vniuerſum, vel vnice, ut ſimplex ueritatis eſt verbum, ideſt non uarium: vel proprie, ut cũ ſimpliciter virtus dicimus pro eo qđ eſt ꝓprie virtus. Tribus modis quoque appellat̃ vnũ, atque in ſũma idẽtitas ac diuerſitas. dicimus enim uel genere vnũ, ut hominẽ & equũ: vel ſpecie unum, vt Socratẽ ac Platonẽ: vel numero, vt Platonẽ. unũ enim quiddã Plato eſt numero. Sed diuerſa quoque ſimiliter vel genere nuncupamus, vt equum & ficum: vel ſpecie, vt equum & hominem: uel numero, vt Platonem Socratemq;. numero igitur vnum hoc loco accepit. Cæterum ſciendum eſt, quæ ſunt numero diuerſa, ea poſſe vnum ſpecie eſſe ac genere, ut Socrates & Plato: quæ autem diuerſa ſpecie ſunt, prorſus quidem, & numero diuerſa, genere autem non prorſus, ſed eadẽ quandoq; eſſe vt equum & hominem: at quæ differunt genere, omnino & ſpecie & numero diſcrepabunt, vt equus ficusq;, uel homo & album. {in ſubiecto autem nihil prohibet eſſe nonnulla.} Poſtquã vniuerſalem ſermonem confecit, cum dixit nullum ex indiuiduis, quæ & vnum numero ſunt, de ſubiecto eſſe, non ſolæ autem particulares ſubſtantiæ, ſed particularia quoq; accidentia ſunt indiuidua, veluti quædam, vt ipſe inquit, grammatica, hoc ſubiunxit, in ſubiecto autem eſſe nihil prohibet, ideſt accidens. Atque vt ſemel dicam, quæ unum ſunt numero, de nullo ſubiecto dicuntur, ſunt autem in ſubiecto.

DE PRAEDICANDI RATIONE VII.

QVANDO *alterum de altero prædicatur, ut de ſubiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodam prædicatur, animal uero de homine: ergo & de quodã homi*

ne animal prædicabitur quidã enim hõ & hõ eſt, & animal.

{Quãdo alterũ de altero prædicatur, ut de ſubiecto, quæcũq; dicuntur de prædicato, de ſubiecto quoq; omnia dicentur.}

Abſoluta de eo diſputatione quod eſt in ſubiecto eſſe, nũc ad docendum de ſubiecto ingreditur: ac modo quodam hoc inquit, aliud eſſe prædicari de aliquo, aliud ut đ ſubiecto prædicari. huic qđ prędicatur ut de ſubiecto, id cõſequẽs eſt, quæcunq; de prædicato dicuntur, ea quoq; de huic ſubiecto nuncupari, ut prædicatur de Socrate, vt de ſubiecto, ſimpliciter homo. animal autem de homine ſimpliciter, hoc. ergo & de Socrate prædicabitur. nam ſimpliciter homo, per medium ſeipſum, animalis prædicationem traducit ad Socrates. Sed quid ſibi volunt hęc verba ut de ſubiecto? nempe eſſentialiter atque re ipſa. ſiquid enim de prædicato ꝑ accidens dicitur, nõ id quoque de ſubiecto dici eſt neceſſe. uerbi gratia prædicatur re ipſa homo de Agamemnone, atque vt de ſubiecto de homine animal eſſentialiter, per accidens vero diſyllabum. iccirco de Agamemnone prædicatur animal, diſyllabum non prædicatur. Rurſus animatũ ac ſentiẽs de animali, ut de ſubiecto, atque ut de re dicitur, per accidens vero & in reſpectu, genus, uel triſyllabum. Perinde quoque ſe habet res in accidentibus. prædicatur enim exempli cauſa de tribus vti de re numerus de numero ut de re, quantum per accidens vero triſyllabum. ob id prædicatur numerus de tribus, triſyllabum, non item. Vt ea igitur quæ eſſentialiter & vt de rebus prædicantur indicaret, vt de ſubiecto dixit. triſyllabũ enim de animali nõ ut de ſubiecto prædicaẽ, uerũ ut de uoce ac ſyllabarũ quãtitate: & genus de reſpectu. Quæ igiẽ inquit, dicunẽ de altero ut de ſubiecto, hoc eſt ut de re ſubſiſtente quæcũque de prædicato dicũtur (eſt autẽ hic quoque, ut de ſubiecto ſubaudiendũ,) omnia & de ſubiecto dicentur. Prædicamẽta latitudinẽ ꝓfunditatemq; obtinent. profunditatem inquã, ꝓgreſſũ eorũ in particularia latitudinem, diſceſſum in latera. verbi cauſa, vt ſic profunditatem capias, ſubſtantiam, corpus, animatum, animal, atque ita deinceps. latitudinem, cum ſubſtantiam in corpus & incorporeum ſecueris. Regulam igitur nobis Ariſtoteles tum latitudinis, tum profunditatis depromit. nunc profunditatis de hinc latitudinis. eſt porrò hæc regula. Quando primum de ſecundo de ſubiecto prædicatur, & ſecundum de tertio

de ſubiecto,tunc primum quoque de tertio de ſubiecto prædicabitur.prædicatur exempli gratia animatum de animali, animal de homine.animatum quoque de animali prędicabitur.Quod autem de ſubiecto dixit.regulæ recte adiectum eſt.nam ſi uera eſſe debeat,vtraque de ſubiecto ſit oportet propoſitio. ſiue enim in ſubiecto ſint ambæ,nihil ueri concluditur, ſiue una de ſubiecto, reliqua in ſubiecto,ſitq; hæc uel prima vel ſecunda: nec ita quoque ueri quidquam colligitur.ambæ igitur in ſubiecto ſumantur, ut Socrates albus,album diſyllabum.accidit enim albo diſyllabū ſi concluſum ita ſit,mendacium eſt id quod conficis: nam Socrates nō eſt diſyllabum. Rurſus primam in ſubiecto cape: alteram de ſubiecto:vt homo album:album,color:falſum comminiſceris. neque enim homo eſt color. Sumatur iterum prima de ſubiecto, ſecunda in ſubiecto:ut homo animal:animal, triſyllabum: neque hoc modo ueri quicquam congeritur.Habemusq; per hoc regulæ vicem converſam,quomodo ſub decem prædicamenta quæcunque ſunt omnia queāt referri;vt enim regula primum ſecūdo & ſecundū tertio ineſſe monſtrabat,ſic contra ſub prima redigi poſteriora ac ſecunda oſtendere eadem poteſt.vt homo ſub animal confertur,animal ſub animatū,animatum ſub corpus,corpus ſub ipſam ſubſtantiam,& homo ad ſubſtātiam reuocabitur.in prædicamentis quoque aliis eodem pacto. Sunt vero qui temere dici querātur, ex quatuor propoſitis,uniuerſali,& particulari,ſubſtātia,& accidente,duo ſola ab Ariſtotele deſcribi,eaq; deteriora,accidēs,& particulare:cū hic & quid ſit de ſubiecto definiat,uniuerſale inquā,cū ait,ſi cōpetit primū ſecūdo,& ſecūdū tertio,tertio quoque primū cōpetere. Sed & quid nō in ſubiecto, ſubſtātiā,inquā,cū ꝓpria,ſubſtantiæ enumerat,nam deſcriptiones ex propriis deſumuntur. Atque ad hæc dubia reſpondemus, regulam eſſe quæ recitata eſt,non finitionem aut deſcriptionem, quippe in nullam deſcriptionē finitionem'ue finibile uel finitionis nomē ac cerſiri:nemo enim homo inquit eſt homo animal rationale mortale &c.neque animal eſt animal ſubſtantia animata ſenſu ualens. nunc uero ſæpe in regula id quod finitur,ipſum in quā de ſubiecto,aſſumptum eſt. Ad alteram difficultatē dicimus,ex ꝓpriis quę nominat ſubſtantiæ nullū eiuſdem deſcriptionē eſſe:nā quęcunq; ipſius recenſet,propria,aut ſoli ſubſtantiæ ſuppetunt,ſed non omni,aut omni,non ſoli tamen. at deſcriptio & uere propria ſoli &

omni ac ſemper competere uolunt.Cæterũ cum ſit duplex prædicatio,altera de ſubiecto,altera in ſubiecto,(de ſubiecto quidem dicimus cum de particularibus prædicantur uniuerſalia:in ſubiecto aũt cũ accidens de ſubſtantia proditur)prædicatio in ſubiecto.quæ aliud alii ineſſe dicit,nulla exhibet quæſtioné. quæ uero de ſubiecto, eſt cũ eſſe alterũ oſtendere alterũ uelit,hoc eſt prædicatũ id ꝙ ſubiectum eſt,quæſtioné præbet:dixerit enim quiſpiam quale prædicatũ eſt animal de homine?nũ ipſum id quod homini concretũ eſt,at uniuerſale:ſi concretũ,idẽ de ſe ipſo prædicabitur,eritq; nugamẽtũ prædicatio.ſin vniuerſale, particulare, uniuerſali adæquabitur:idq; erit particulare quod uniuerſale eſt. dicemus itaq; prædicatũ de ſubiecto & communius eſſe,& ipſius propriũ uelle.cũ.n.ita loquimur,homo eſt animal,nil ſane aliud dicimus,quã animalis formã qua uniuerſa ſunt inſignita animantia,homini quoque ineſſe,ut.n. Præconis uox & omniũ,cõmunis exauditu,& cuiuſque propria eſt:ut centrũ,& cõmunis omnium rectarum eſt terminus quæ ab eo excurrunt, & cuiuslibet proprium:ut materia denique publice uniuerſis ſubſtrata eſt,& priuatim ſingulis,ſic prædicatũ quoque & cõmune eſſe uult,& peculiare ſubiecti.ergo qua cõmune eſt,nõ eſt prædicatio nugamẽtũ, quoad uero proprium,particolare haud uniuerſali adæquabitur.

DE GENERIBVS DIVERSIS. VII.

DIVERSORVM *generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt. ſpecie & differentiæ:vt animalis, & ſcientiæ. animalis enim differentiæ ſunt greſſibile,bipes, & volatile,& aquatile,ſciẽtiæ vero,nulla earum eſt.neque enim ſcientia à ſcientia differt in eo quod bipes eſt.ſubalternorum vero generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias.ſuperiora enim de ijs quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur.quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint.totidem,& ſubiecti erunt.*

{Diuerſorum generum nec ſubalternatim poſitorum diuerſæ

ſpecie & differentiæ.

Sumpticulas quaſdam accipit ad propoſitam inſtitutioné cõmodum ipſi allaturas. Quoniam enim prædicaméta & generaliſsima genera ſunt, & in unoquoque ſeries quædã ſub alternorũ edita eſt generũ, regulam hic nobis tradit Philoſophus, qua genera prorſus diuerſa a ſubalternis diſcernamus: aitq́;, diuerſorũ generum nec ſubalternatim poſitorũ differentiæ quoque plane diuerſæ tum conſtitutiuæ tum diuiſiuæ, vt animalis ac ſcientiæ, ſũt enim conſtitutiuæ animalis differentiæ animatũ & ſentiens, diuiſiuæ, rationale & brutũ, mortale & immortale. ſcientiæ vero, conſtitutiuæ, ſi forte, cõtingat, rationũ certitudo ac firmitas, aut ſciẽtiæ ſubiectas res ſecundum eadem atque eodem pacto perpetuo ſe habere: diuiſiuæ, contemplatiuum & actiuum. Sunt ergo differentiæ diuerſæ ſi diuerſa ſunt genera. Aliter vero diuiſit Plato in Gorgia, nempe alias tantum ſermocinales eſſe ſciẽtias, qualis eſt Dialectica, alias actiuas duntaxat, vt pictura: nonnullas miſtas, quæ ſimul ſermocinales actiuæq́; ſũt, idq́; tribus modis. aut enim tantundem verborũ actionisq́; habent, vt citharœdia. ſimul enim & canit & cithara perſonat. differt autem a citharistice. nam hæc plectit & canit. citharistice plectit tantummodo, vt alea ante iactum quę opus ſunt inuocat, tum quæ iactus tulit ante tranſpoſitionem fatetur. Miſtæ ergo aut actionem cum ſermone æqualiter obtinent, aut ſermonis plus quam actionis, vt hiſtrionica. iuxta id quod a quodam dictum eſt, Reddas mihi quæ a patre cepiſti meo. illo vero per ſilentium renuente dixit, pecuniã nõ inquã. aut contra actionis plus, minus ſermonis, vt medicina. hæc enim ſic dicta eſt, quaſi medicatrix magis ſit quam ſermocinatrix. nam & ſermone vtitur ad dignoſcendum curandumq́; qui enim nouit optime, is optime curabit. Quoniam vero pluribus dicuntur modis diuerſa genera (nam diuerſa cenſentur vel quæ a ſe mutuo plane diſtant, vt ſubſtantia & quantum. vel quæ ſunt haud prorſus diſiuncta, ex aduerſo tamen inter ſe ab eadem diuiſione diducuntur, vt uolucre & aquatile. hæc enim commune genus animal obtinent. Dicuntur & ſubalterna diuerſa, vt ſubſtantia & corpus.) ea propter dixit nec ſubalternatim poſitorum. fieri enim poteſt, vt eædem horum differentiæ ſint, ut ſimpliciter animalis & rationalis animalis. nam eædem ſunt utriuſque tum conſtitutiuæ tum diuiſiuę. ſunt conſtitutiuę amborum animatum ac ſentiens, ſed

eædem quoque diuiſiuæ mortale & immortale. at eorum quæ nō ſubalternatim collocata ſunt, uerum diuerſa, nec conſtitutiuæ eadem ſunt, nec diuiſiuæ, ut in animali ac ſcientia diximus. Subalternorum tamen cōſtitutiuæ uti proditum eſt, plane eædem : at diuiſiuæ non omnino, ſed licet quoq; eſſe diuerſas, ut in animali ac bruto animali. ſunt enim eædem ut monuimus conſtitutiuę, nō eædē diuiſiuæ, nanq; ſimpliciter animalis ſunt rationale & irrationale, mortale & immortale, bruti, volucre, aquatile, terreſtre. Eadem & in iis ratio congruet: generibus quæ inter ſe diſtincta, ex oppoſito ſunt nam eorum quoque eædem ſunt conſtitutiuæ, diuiſiuæ diuerſæ. bruti enim eæ ſunt quas recitauimus : rationalis, mortale immortale, cœleſte, terreſtre. Decenter autem verbum ſpecie appoſuit, hoc eſt re, quo ſubſtantiales caperemus differentias. nam generum diuerſorū eædem eſſe differentiæ per proportionē poſſunt. dicimus enim domus inſtrumenta partim pedibus eſſe ſuffulta, partim expeda. ſunt expeda mortarium & eiuſmodi reliqua, pedibus munita, ſella, lectusq;. ſed & animaliū dicimus alia carere pedibus, alia iiſdem inniti. verum differentiæ hæ non ſunt ſpecificæ. non enim ex eo exprimitur homo quod bipes ſit. ſed neq; ſi uoce differētiæ eædem eſſe videantur, iam ſpecie quoq; ſunt eædē, ſiquidem eiuſdem ſpeciei non ſunt lecti atque animalis pedes, quoniā nec idem eſt actus. in proportione autē iidē ſunt, ſiqua modo ſimilitudo intercedat. nā partes inferiores quæ animalis ac lecti velut firmamenta ſunt, pedes vocantur. vt enim pedes ad animal ſeſe habent, ſic fulcra quoque ad lectum. ſed nō pręterea & uſus pedum reliquos pręſtant, verbi gratia non ambulant, nec ſecum corpus ſuo transferūt motu & ſimilia. Itaque non iidem ſpecie ſunt, ſed voce ac ꝓportione, animalis enim habentur differentiæ vt pedeſtre, & volucre, & bipes, & aquatile. Pluribus modis diuidi generum differentiæ poſſunt: vt ſubſtantiales differentiæ ſunt animalis, rationale & irrationale. a tempore autem ducuntur vitæ, vt mortale & immortale. & a loco in quo commorantur, vt volucre, pedeſtre, bipes, aquatile. & a partibus corporis, vt pedibus ſubnixa & expeda. Sunt porrò & differentiæ aliæ, ex aliis quæ animalibus inſunt depromptæ. Ariſt. vero exemplo vſus a loco, ab alia quoque diuiſione exemplum, differentiæ a partibus deſumptæ in medio data opera interſeruit, docere volens nihil in propoſito ſi differentias quoque alias acci-

pias,explorandis generibus referre.nanque inter ſe nec differentia prima,nec ſecunda,neque ulla abſolute genere diuerſa cõueniunt.{Subalternorũ vero generum nihil eaſdẽ eſſe prohibet differentias}Recte dixit nihil prohibet.Nam uon eædem ex neceſſitate differentiæ ſubalternorũ ſunt generũ ut aperuimus.ſæpe tamẽ numero easdẽ eſſe cõtingit.Nam conſtitutiuę quidẽ ſunt eædẽ ſemper,quanquam ſolæ habeantur,plures enim ſunt iuferiorum. quandoque uero & diuiſiuæ,vt ſuperius enarrauimus.

DE INCOMPLEXIS. VIII.

EORVM *quæ ſecundũ nullam cõplexionem dicuntur,ununquodque aut ſubſtantiã ſignificat,aut quale,aut quantum,ut ad aliquid,aut vbi,aut quãdo,aut ſitũ eſſe, aut habere, aut agere,aut pati.Eſt autem ſubſtãtia quidẽ (ut in figura dicatur)vt homo,equus.Quantum autem, ut bicubitum,tricubitum,Quale,vt album:grãmaticum.Ad aliquid vt duplum:dimidiũ:maius.Vbi vero,in foro in Lyceo.Quando autem vt heri ſuperiore anno.Situm vero eſſe, vt iacet:ſedet.Habere autem,ut calceatum eſſe:armatum eſſe.Agere vero,ut ſecare:vrere.Pati,ut ſecari:vri.*

{Eorum quæ ſecundum cõplexionem nullam dicuntur ſingula aut ſubſtantiam ſignificat,aut quantum,aut quale.}

Tradita uocũ bipartita diuiſione in ſimplices atq; cõplexas, eodẽ pacto & diuiſionẽ rerũ ſecundũ utrũque ſegmentum conficere uoluit.Ergo cum prius ſectionem nobis , ut cõplexorũ in quatuor præbuerit,uniuerſalis videlicet ſubſtantiæ & particularis,atque uniuerſalis particularisq; accidentis nũc partitionem in decem ueluti ſimpliciũ tradit.priusq́, per res tãquam umbratili pictura ea nobis deſcribit,ut in aliquam nos eorum notitiam deducat, poſtmodum articulatim nos de unoquoque docturus. Quamobrem uero eorum quæ ſecundum nullam complexionem dixit?quid enim?ſunt ne complexiones plures? etiam.nam aut ſimplex uox eſt,ſignificatum compoſitum, ut curro. aut ſignificatum ſimplex,uox autem compoſita, ut Martiuſuicus & Corui

petra,ut ſinitiones & finibilia:aut & ſignificatũ & uox cõpoſita ſunt,uelut cum dico Socrates ambulat:aut ſimplex utrunque,ut prædicamenta. Hic ergo eorum quæ ſecundum nullam cõplexionem dicuntur diuiſionem facit, eorum inquam quæ nec uoce nec ſignificato complexa ſunt.Bene autem dixit eorum quæ dicuntur.propter cõiunctiones,articulos,præpoſitioneſq;.quę per ſe non dicuntur, nec quidquam ſignificãt,uerũ ſimpliciter uoces ſunt quæ cum aliis pronunciantur,reſq́, ita cum illis ſignificant. atque hinc rurſus pſpicua eſt libri intentio.eorũ.n.inquit, quę ſecũdum nullam complexionem dicũtur,ſingula uel ſubſtantiam ſignificant.itaque de uocibus res ſignificantibus decernit.ergo & de mediis agi conſtat conceptibus.Cæterum ſciendum eſt, rebus uerbo deſcribendis ſuboбſcuram nobis ab eo prædicamentorum præberi imaginem.Nam rudior eorum præceptio in nudis exemplis duntaxat prodit. ſubtilior uero tum propria cuiuſq; enumerat, tũ diuiſionem affert,ut & quæ inſunt prædicamentis per propria,& quibus ea inſunt, per diuiſionem dignoſcamus. Verum ipſe in decem exemplis decem prædicamentorum enumerationem facit: nos uero in uno eodemq; exemplo doctrinam conficiemus,in Socrate.Eſt ergo Socrates ſubſtantia, vt homo,& quantum,ut bicubitus, uel tricubitus.quale autẽ,ut albus, muſicus ue.ad aliquid,ut iuuenũ curator,aut Sophroniſci filius. ubi ut docens in Lyceo.quando,ut qui peloponneſiacis fuit tẽporibus,& facere.ut qui cernit.& pati,ut qui cernitur.ſitum eſſe uti ſtans,uel ſedens,uel ſub platano recubans,ut Lyſiæ humilitatem orationũ audiat.nã aut recta uniuerſa mẽbra ſunt, idq́; ſtare dicitur:aut ſupina omnia,& recubare nuncupatur:aut partim erecta partim ſtrata,quod ſedere appellãt,habere autem, aut ueſtes circundatas.Nonnullos quoq; hæc angit difficultas, quomodo ſimplicia eſſe prædicamenta affirmemus,ſi quatuor uti prediximus ſimplicia,ſex compoſita habeantur?dicimuſq; compoſita uocari ea,quod ſpeciem nobis inuehant compoſitionis cum ſint ipſa ſimplicia non.n.prædicamentum eſt id quod in loco eſt,aut tẽpore: ſed eſt prædicamentum eſſe in loco,eſſe in tempore.ob id.n.& nõ nulla ex iis per infinitum nominauit, ne aſciſcendis perſonis compoſitionem quampiam induceret.vt facere, & pati, & habere, & ſitum eſſe. Quoniam uero decem prædicamentorum ens genus non eſt, digeri quoque in ordinẽ poſſunt prior ergo

ſubſtantia eſt,ceu ſubiecta omnibus,ſecundo loco quantum ſi quidem & informis materia quantitatem prius induit,tum ſic qualitate afficitur.tertiū quale, ac prius eo quod ad aliquid refertur, quando & id quod per ſe exiſtit, eo quod alio ſpectat prius eſt. At hæc ſi ſic habent, utique priora ea ſunt quæ ex ſubſtantia & quanto,iis quæ ex ſubſtantia & quali cōſiſtunt. quæ item ex ſubſtantia & quali,iis quæ ex ſubſtantia & ad aliquid pertinentibus. {Eſt autem ſubſtantia quidē,vt formula dixerim.} Nō omniū ſubſtantiā notat.nō.n.intelligibilis apparet ſubſtantia,verum ſenſibilis,tu vero & reliquas res quæcunq; in natura per ſe ſunt, nec alio quopiā egēt vt ſubſiſtant,ſubſtantias intellige. { Quale autem,vt albū Grammaticū.} Hic operæpræcium eſt adnotaſſe, cū omnis in ſubiecto qualitas habeatur, non omnis autem ſit idem ſpecie ſubiectum ſortita,ſed partim conſiſtat in corpore, vt caliditas,partim ipſum eſſe in animo habeat, vt Geometria, velitq; Ariſtoteles per exempla duplicem ſpeciem qualitatis oſtendere, inclamaſſe eum,ac dixiſſe,Quale autem,ut album,grammaticum, vtique album ſumens qualitatis exemplum in ſubiecto corpore inſitæ:eius vero quæ ipſum eſſe in animo obtinent,grammaticū. {Habere autem,vt calceatum eſſe,armatum eſſe.} De iis quoq; ſimplicibus intelligendum eſſe liquido conſtat.ait enim. Eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur. Cæterum ſunt qui quærant, cur quemadmodum ſunt facere ac pati oppoſita, aliudq; faciendi prædicamentum ſtatuat,aliud patiendi, non idē & hoc loco agat(ſunt enim oppoſita habere atq; haberi)nec ipſius haberi prædicamentum dixerit, ſed eius tantum quod eſt habere? Dicimus itaque poſſe hoc ſub ſitus prædicamentum referri, ipſum inquam haberi.id enim haberi dicimus quod uſquam eſt ſitum,vt in horto verbi gratia arbores,vel vt in corpore arma,ſeu veſtis,atque hæc ipſe haberi diceret.hortum quoque habere arbores,& eas ab ipſo haberi: quæ & per ſitum eſſe, vti diximus, pronunciare nobis licebit. vnde & ſæpe ita loquimur, amictus pallio ſum, uel talis eſt armis circundatus, quod Græci dicunt περικεῖσθαι. Quemadmodum igitur in facere ac pati vtrunque idem ſubiecto prædicamentum eſt,reſpectu autē diuerſum(nam facere dicimus cum a faciente, pati vbi a patiente inceperimus) ita hoc quoque loco habere & ſitum eſſe ſiue haberi ſunt eadem ſubiecto,reſpectu diuerſa.habere enim dicimus cum initium ab

eo qui habet ſumpſerimus, cum autem ab illo quod habere quis fertur, ſitum eſſe ſiue haberi.

IX.

SINGVLA *igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſa quidē ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur vel negationē. horū autē ad ſeinuicem complexione, affirmatio vel negatio fit. Omnis enim affirmatio aut negatio videtur vel vera uel falſa eſſe. eorum autem quæ ſecundum nullā complexionē dicuntur, nullum neq; uerum neq; falſum eſt. ut homo, albū currit, uincit.*

{Vnunquodq; autem ex iis quæ recenſuimus, ipſum quidem p ſe in nulla affirmatione dicitur negationē ve: at horum mutuo complexu affirmatio fit vel negatio.}

Hic a ſequentis libri intentione, qui de interpretatione inſcribitur, propoſiti libri intētionem diſcernit, quoniam in hoc de uocibus docet ſimplicibus. in alio de affirmatione ac negatione. diſtinguit autem ſyllogiſmo in ſecunda vtens figura: cuius medium terminum ſumit veritatem ac falſitatē. ait enim, omnis affirmatio vel negatio veritatē aut falſitatē ſignificat: nulla ſimplex vox affirmationē aut negationem deſignat. neque enim ſi homo homo ſexcenties dixero, verus ſum aut mentior. ſimiliter ſi ambulat ambulat ſexcenties proferam, nec verum nec falſum enuncio. Quod ſiquis aſſeueret dicentem ambulo vel verum eſſe uel falſū, (nam ſi forte ambulet, verus eſt: ſin minus, falſus) reſpōdemus eū qui ambulo dixerit, pnomē quoque ego poteſtate comprehendiſſe, perinde ac ſi ego ambulo dixiſſet. Quamobrem quicūq; ambulo inquit, poteſtate pronomen ego ad veri & falſi generationē amplectitur: nec prædicamētū ſolū ipſum p ſe nec ſimplicē vocē pnunciat. iam enim commonuimus ſimplices non ſola voce æſtimandas, neque compoſitas. ſed voces quoq; cōplexas, ſi ſimplex quidquā declarēt, ſimplices eſſe: & quaſdam ſimplices, ſi id quod intelligitur complexum nec ſimplex habeant, compoſitas haberi. Quocirca curro non ſimplex eſt, quoniam nec ſignificatum ſimplex. Ariſtoteles vero hanc ipſam prius dubitationem reprimēs dixit. Eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, hoc i ex eorū quæ nec ſignificato cōplexa ſunt. Igitur uoces ſimplices, vti explicatū eſt, ſi per ſe proferantur ipſæ, nullam veri-

tatem aut falſitatem indicant:at affirmatio omnis vel negatio plane aut veritatem aut mendacium declarat. vt ſi inquam Socrates ambulat, ſi forte fortuna ambulet, vera locutus ſum, ſin ſedeat falſa. Rurſus quoque cum dixero Socrates non ambulat, ſi non ambulet, veritatem ſum aſſecutus: ſin ambulet, mentitus. Ergo prædicamenta, vti eſt proditum, cum voces ſimplices ſint, veritatem nullam vel falſitatem ſignificant. quod ſi inter ſe conferantur, affirmationem faciunt vel negationem, in quibus veritas ineſt & falſitas: vt homo currit, ex ſubſtantiæ & faciendi prædicamento conficitur. affirmatio autem, negatiua particula quadam in mediū aſcita, negatio fit, vt homo non ambulat. { in nulla affirmatione dicitur vel negatione. } Multa exemplaria quæ quidem & emendatiora videntur, non habent vel negatione: verum id ſolum in nulla affirmatione dicuntur. ſi enim prædicamentum nullum affirmationem ſignificat, multo magis negationem: quoniam particulam negatiuam deſiderat: magiſq; ſuſpicabitur quiſpiam ipſum facere, aut aliud prædicamentum aliquod affirmationem eſſe quam negationem. { omnis enim affirmatio vel negatio veritatem ſignificare aut mendacium videtur. } Verbum videtur adiectum eſt quoniam nec affirmatio vera eſt omnino, nec falſa prorſus negatio, vt ſiquis dicat curro, vel non curro. Quandoquidem igitur ego pronomen in hiſce ſubauditur facultate, huius gratia dixit videtur: vt igitur hoc eſt, aut vacat verbum videtur, aut elegans eſt error ſcriptorum, aut pro eo dicitur quod eſt, ita omnibus videtur. Quærunt aliqui ſub quod prędicamentum oporteat & pūctum, & ipſum nunc, & vnitatem referri. ad ſubſtantiam quidem non poteſt: nam ea per ſe exiſtens quiddam eſt: horum autem nullum propriam ſubſiſtentiam obtinet. habet enim ſuum eſſe in linea punctum, cum lineæ finis atque initium ſit: & nunc in tempore. nam tempus non eſt, ſed temporis principium finiſq;. Per nūc, temporis momentum intelligo, latitudine omni prorſus abiūcta. Vnitas quoque principium numeri, nec vllo pacto numerus eſt, quare nec ſeorſum eſt numerus, ſed ipſum eſſe in numero obtinet eſt enim principium. at eſſe principii in illis habetur quorum eſt principium. Neque vero hæc quanta dicere poſſumus: eſt enim æquale & inęquale proprium quanti: punctum autem & ipſum nunc cui erunt æqualia? nam nec punctum puncto æquale dicitur nec nunc ſimiliter: ſed nec vnitas vnitati qua vnitas eſt, æqualia

enim ea dicimus quæ idem quantum, ac partes ſimiliter habent eaſdem. at hæc nec quanta ſunt,& partibus carent. Verũ nec dici de iis poteſt inæquale: tametſi quis in ipſis æquale dici conceſſerit: tempus enim tempori vel ęquale fertur vel inæquale, & numerus numero æqualis vel inæqualis,& linea lineæ, ut quæ quanta ſunt. nam pro partium identitate vel æqualia vel inæqualia nuncupamus. hæc vero cum ſint impertia, nullumq; ex iis quæ cõmemorauimus, collationem ad alia effugerunt. Præterea quantũ partim cõtinuum eſt, partim diſcretum. hæc autem nec continua nec diſcreta ſunt, ſed partibus vacant. Id enim continuum vocamus, quod habet vnitas partes, diſcretum quod ſeiunctas. porrò illud ſciendum, quoſdam redigere ſub ea hæc velle, quæ ad aliquid referuntur, atque hæc ſuorum cõſequentium principia eſſe affirmare, punctum lineæ, vnitatem numeri, inſtans temporis. Prĩcipia igitur ſi ſunt quorundam principia, id genus autẽ ſunt quæ ad aliquid pertinent (nam pater filii pater eſt, & dimidium dupli dimidium) ergo & hæc ſub ea quæ ad aliquid ſpectãt referri. Sed reſpondemus ad aliquid ſe habentia, vt fatetur ipſe inferius, quorundam reſpectus eſſe duntaxat, nec propriam habere ſubſiſtentiam: ſed ipſum eſſe in aliis obtinere prædicamentis: nam aut in ſubſtantia, aut in quanto, aut in quali, aut in quopiam alio prædicamento cenſentur. eaq; ob id adnatis aſſimulat, quorum eſſe in aliis hoc eſt in ſtirpibus habetur. Eſt igitur in prædicamentis omnibus ad aliquid ſpectantia contemplari: cum enim dixero pater filii pater, ad aliquid relata in ſubſtantia dixi: cum autem duplũ dimidii duplum eadem in quantitate pronunciaui, cum albius albo albius, in qualitate: atque in aliis ſimiliter. Hæc igitur ipſa per ſe quid ſint, quo ve ſub prædicamento agant, ac ipſorum tunc mutuum reſpectum opus eſt exponamus. Quid itaque dicemus? Népe ſub nullum hæc re vera prædicamentum quantum ex præſentis operis intentione recipi, ſiquidem propoſitum eſt, ut ſæpe diximus, Ariſtoteli non de entibus qua ſunt entia diſſerere, ſed quatenus ab id genus vocibus ſignificantur ab hominum frequentia: vult enim in hiſce de vulgo notis docere. Quoniam ergo nullam de his plures homines notitiam obtinent, tametſi ea licebat ſub vnum prædicamentum quantum inquam referre, ac dicere quantum alterũ ſecari in partes, alterum impers manere: ſectile aut continuum eſſe, vt diſcretum: atque hæc ſub indiuiſibili quanti

ſegmento ſtatuere,non tamen repoſuit:propterea quod de hiſce rebus inſtitutio propoſiti libri intentioni nequaquam côueniat. Atque velle ipſum non de entibus decernere qua entia ſunt con ſtat ex eo,quod cum triplicem in Naturali auſcultatione ſubſtan tiam prodiderit,unam quæ ad materiam pertinet, alteram ad for mam, tertiam ad utranque ſimul, nûſquam hic neque materiam per ſe,neque formam,ſubſtantiæ nomine appellandam cenſet:per inde quaſi nullam horum multitudo utpote ſimplicium notionẽ habeat,ſed compoſitum ex iis duntaxat norit. Cæterum & illud diſquirunt,ſub quod prædicamentum referendæ priuationes negationesq; ſint? Reſpondemus ſub nullum potiſſimum. quando nec finitum quidquam declarant at indicatiua certarum ſunt rerũ prædicamenta.quod ſi omnino prædicamento ſubiici opus ſit,ad idem ſeſe priuationes,ad quod & habitus recipient: & inficiatio nes ad quod affirmationes quoque referentur acceptæ. eſt enim genus idem contrariorum,ut albi & nigri,&calidi& frigidi, ac ſimilium. Rurſus quærunt motus & mutationes ſub quod prædicamentum conferri oporteat?atq; ſub nullum inquam,ſunt.n.prę dicamenta earum rerum quę in natura exiſtunt,quæq̃; ſuam per fecte ipſarum formam receperunt: eſt autem imperfectum quiddam omnis mutatio:uia.n. eſt ad formam atq; ens, mutatio, non ens ipſum. Aliter quoq; reſpondeas.nempe ne fieri quidem poſſe ut ſub unum prædicamẽtum mutatio omnis redigatur: in plu ribus enim ut ipſe edocebit uiſitantur mutationes:nam & in ſub ſtantia ſunt,ut generatio & corruptio.& in quanto, ut auctio & decretio:& in quali,ut dealbatio & denigratio:& in prædicamen to ubi,ut aſcenſus,deſcenſus reuolutio. Quamobrem mutationes uiæ ſunt quæ ad prædicamenta deducunt alia ad aliud. nec ipſæ prædicamentum complent:nam mouere atque omnino mu tare ſub faciendi,moueri autem & in ſumma mutari ſub patiendi prædicamentum referenẽ,ipſi vero motus mutationesq; cum viæ ac generationes quædam ad prædicamenta ſint, ad ea quo modo diximus ſi oporteat redigentur.

DE SVBSTANTIA X.

SVBSTANTIA *autem eſt quæ pro‑prie, & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus eæ quæ principaliter ſubſtantiæ dicũtur, inſunt: & hæ quidem, & harum ſpecierum genera, vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpeciei animal eſt. ſecundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur, vt eſt homo, atque animal.*

{Subſtantia quę potiſſimum, & primo, & maxime dicitur, eſt quæ neq; de ſubiecto dicitur aliquo, neq; in ſubiecto quopiam eſt, vt aliquis homo, & aliquis equus.}

Cum ea expoſuerit quæ ad abſolutam prædicamentorum cõferũt perceptionem, cumq; proxime nos rudius ac veluti in exẽplis de ipſis quoque prædicamentis docuerit, nunc ad exquiſitam etiam ipſorum enarrationem conuertitur, docetq; prius de ſubſtantia. Nam primũ in prædicamentis locum ſubſtantia obtinet: eamq; ob id cæteris iure antepoſuit: ſiquidem hæc ſimul cũ aliis infertur. nam ſi ſit quoduis ex accidentibus, erit omnino & ſubſtantia cui id accidit, reliqua vero ſecũ nõ infert. neq;. n. ſi ſit ſubſtantia, prorſus aliorũ quodq; eſt. & tollit quidem ſecũ alia, non ipſa tamen cum aliis tollitur. Ad quæ ſimul interimunt nec ſimul interimuntur, quæq; ſimul inferuntur non ſimul inferunt, ea priora eſſe natura confeſſum eſt. Itaq; natura prior eſt cęteris ſubſtãtia. Alia ratio. Res partim per ſe, partim in ipſo, partim circa illud dicuntur. per ſe eſt ipſa ſubſtantia. in ipſo quantum & quale. in ſubſtantia enim ſpectantur. circa illud ſeptem reliqua habentur. Pręterea hæc per ſe ſubſiſtit, neque aliis ad exiſtentiam indiget. reliqua hærent in alio. nã ipſum eſſe in hac habẽt. ſi enim ſubſtãtia ſit, alia quoque ſint prædicamẽta eſt neceſſe. at niſi ſit, alia ſubſiſtere haudquaquã poſſunt. Porrò hæc ſubſtãtia tũ ſimplex ẽ, tũ cõpoſita. Sex enim modis ſubſtantia dicitur. nam aut exiſtẽtiã

omnem declarat, quæ & de accidentibus fertur. quaſi ea quoq; propterea quod in rerum natura exiſtant. ſubſtantiæ ſiue eſſentię nuncupentur. aut naturam non in ſubiecto iacentem, quæ ex oppoſito ab accidentibus dirimitur, hæc in ſubiecto non hærens natura aut ſimplex aut compoſita eſt. ſimplex quædã deterior quã compoſita, quædam præſtantior. Eſt autem ſubſtantia compoſita homo, & id genus alia. ſimplex vero & quam compoſita præſtãtior, Deus, angelus, mens, anima, & ſimilia. ſimplex & quam compoſita deterior, materia prima formaq;. Diſputat autem hoc loco Ariſtoteles neque de ſimplici atq; ea quæ præſtat compoſitæ (non enim de rebus diuinis ſibi diſſerendum propoſuit) neque de ſimplici ac deteriore quam compoſita, quando nec ſcrutari de natura inſtituit, ſed de ſola compoſita. atque huius alteram primam eſſe ait, alteram ſecundam. primam vocat particularem, ſecundam uniuerſalem, quæ ad ſpecies ac genera pertinet. nam ut proditum eſt ſæpenumero, nõ de entibus qua entia ſunt cõmentatur, ſed de quali ſignificato vulgus loquendo quodlibet prædicamentum ferat. quandoquidem ſi naturam eſſet rerum ſecutus, primam generum ac ſpecierum, ſecundam indiuiduorum dixiſſet, ut pote illam cauſam, hanc (ut ita dixerim) cauſatum, enimuero cauſa cauſato, & vniuerſale particulari potius eſt. Item priora naturæ, poſteriora nobis, & nobis priora, naturæ poſteriora ſunt. Quoniam igitur ad introductitios ei ſermo eſt, merito particularem ſubſtantiam primam appellauit eſt enim ſenſui hæc euidentior, ſecundam, quæ in generibus ac ſpeciebus conſiſtit. a particularibus namq; ad vniuerſalia, illuceſcente ſero in nobis ratione ſubuehimur. ideo quaſi dogma haud quaquam probans, non quæ potisſimum & primo & maxime eſt: ſed dicitur pronũciauit: atque quo planior ſermo noſter fiat, dicamus hoc pacto, tranſpoſitis Philoſophi aliquantulum verbis. Subſtantia autem quæ & potisſimum & primo & maxime dicitur, hæc eſt ideſt quæ vulgo dicitur. At vbi velut ex propria ſententia ſermonem profert, non amplius dicitur, ſed eſt verbum uſurpat, nam quæ inquit nec de ſubiecto aliquo dicitur, hoc eſt prædicatur, nec in ſubiecto quopiam eſt, & non nec in ſubiecto quopiam dicitur: cum ipſe dogmati aſſentiatur. Enimuero cognitam Ariſtoteli & intelligibilem fuiſſe ſubſtantiam ac compoſitis præſtantiorem ipſe plane & in Metaphyſica oſtendit, & in libris de cęlo, atq; in octauo Naturalis auſcul

tationis:

tationis:vbi ꝑ ſe inquit mobilia priora eſſe iis oportere quæ aliũ de mouẽtur,& immobilia ſemper mobilibus.nam niſi immobilis quædam ſemper mobilium cauſa exiſteret,utique illa motu ſempiterno haud quaquam perduraſſent agitanda.Hanc autem incorpoream eſſe,ac partibus carere dimenſionibusq́; tali quodam demõſtrat theoremate.(nihil enim fortasſis ab re fuerit ſpeculaminis velut in digresſione meminiſſe)nam hãc aſſerit cauſam vi infinita conſtare.quod ſi eſt,plane quoq; incorpoream.nam corpus omne,vt ipſe ad calcem octaui Naturalis auditus voluminis probat,finitam obtinet poteſtatem.ſi enim infinita, datum ſit inquit eſſe infinitam.quando igitur diuidi poteſt omne corpus , diuidamus corpus in tria verbi gratia inquit.vtrũ ergo ſegmentũ quoduis infinitam vim an finitam posſidet?ſi infinitam,pars toti tantũdem valebit:id quod abſurdum eſt,nec fieri poteſt.ſi finitã,patet id quoque quod ex finitis cõſtat finitũ plane eſſe.quare & totius corporis finita vis erit , nec infinita ergo corpus nullum finitum vi infinita præditum eſt.corpus autem nullum infinitum eſt magnitudine.nam id quoque ipſe in Phyſica oſtendit.nullum itaque corpus infinitam vin obtinet.hoc ſi ſit,ergo quod facultatis infinitæ compos ſit corpus non erit.incorporea eſt igitur prima ſubſtantia,ſiquidem & infinita pollet facultate.Porrò non intelligibilem ſubſtantiam ſolum compoſitis nouit præſtantiorem,quam Græci dianoeticen nominant:idq́; in Demonſtratiua probat commentationem ait enim vti ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ſic habui demonſtrabilia ad demõſtrationem. ſic ergo & permutato ordine,vt ſenſus ad demõſtrationem,ita fore vt ſenſibilia ſeſe ad demonſtrabilia habeant.ergo ſi ſenſus deterior propterea eſt demõſtratione.quod hic circa particularia,illa circa vniuerſalia uerſetur,deteriora quoque erunt ſcibilibus ſenſibilia.quare non intelligibilem duntaxat,ſed cogitatricem quoque præſtantiorẽ cõpoſitis ſubſtantiã cognouit hic autem quæ ſecundæ ſunt,primas vti diximus nominat,iis de cauſis quas ſæpius recenſuimus . { Quæ neq; de ſubiecto dicitur aliquo , neq; in ſubiecto quopiam eſt.}

Quæritur cur ſubſtãtiã prædicamentis præſtantiorẽ negatione finiuerit,ſi negationes affirmationibus contemptiores eſſe arbitramur . Itaq; dicimus , atqui contra finitiones per negationem aſcitas maiorem ſubiecto dignitatẽ afferre.ſic ergo & Deũ Opt. Max.ſignificare volentes,non quidquã de eo,vt Diuinus inquit

Plato Affirmamus:ſed ad negationes uenimus. Interrogante.n. Timæum Socrate quid Deus eſſet, quid non ſit noui quidem inquit ille quid vero ſit haud noui. nam nec corpus, nec colorem nec angelũ nec eius quidpiam generis,ſed his præſtantiorem eſſe intelligo.quid autem ſit non intelligo. Qua propter ſubiectum Interim magis eiuſmodi exornant finitiones: cum ab inferioribus omnibus ipſum ſeiungant.Solent quoque in materia finitionẽ negatione explicare hoc modo,quæ nec homo,nec lapis nec ignis,nec corpus deniq; eſt:ſed deterius quidquam vt æquiparari his debeat.Quocirca asſimulari Deo materiam disſimiliter ferunt.aſſimulari, quoniam uterque aliorum negatione indicatur: diſſimiliter vero, quoniam cum hic præſtantior exiſtat quávt entia oĩa cõferri ei posſint,vniuerſa abnegamus: deterior autẽ cũ ſit materia omniũ cõparatione, hæc inficiamur. Querendum vero eſt,num hæc in ſubſtantiis quoque intelligibilibus ut angelo ac ſimilibus finitio quadret,ut dicere eas posſimus neq; in ſubiecto eſſe,neq; de ſubiecto appellari:nam & in ipſis quoddammodo competere ratio videtur: ſed aſſerimus nõ cõpetere nã quæ acceptæ negationes in definitione ſunt,nõ ſublationẽ ſolũ ſed poſitionẽ quoq; ſignificant:ſiquidem ad aliorũ diſtinctionẽ dicuntur:nã non in ſubiecto quæ eſt ſubſtantia,ad eorum quæ ſunt in ſubiecto hoc eſt accidẽtium differentiã dictũ eſt:nõ de ſubiecto autẽ ad eius quod de ſubiecto fertur,diſcrimen. Enimuero quemadmodũ duplex lumen eſt,alterum e contra a tenebris, iis inquã quæ in aere offunduntur diſcretum, aterum quod nuſquã refertur:nec oppoſitũ habet ullũ,vt ſolare, ita negationes quoq; hic per ſe ipſas quãdoq; nec ad diſcriminationẽ, interdũ vero ad oppoſitorum diſcretionem dici affirmabimus.Ergo ſi negationes hoc loco non ad oppoſitorum diſcrimen acciperentur, utique cõuenire in intelligibilibus,ſubſtãtiis finitionẽ,haud quaquã ratione quodammodo vacaret: quoniam nec in aliquo inſunt ſubiecto nec de vllo ſubiecto prædicantur: nunc vero aſſumptis ad differentiam negationibus iure particularibus ſubſtantiis finitione dignitatem comparamus,cum eas per id quod dicit non in ſubiecto, ſe iungamus ab accidentibus: per uerba autẽ hæc non de ſubiecto,ab iis quæ de ſubiecto prædicantur,diſernamus. Et vero hic ipſis dignitatem adhibemus,cum vſum aliis præbere nullius,uero egere eas affirmamus:uniuerſalia enim ad prædicatio

nem opus habent particularibus,hæc vero illis non itē. At intel ligibilibus ſubſtantiis nullam per hæc dignitatem afferremus: ni hil.n.pditū magni eſſet ſi has in ſubiecto nō eſſe diceremus,neqꝫ enim aduerſus eas diſtinctum accidens quoppiam eſt:ſiquidē nec capaces omnimo ſunt accidentium. Atquid de intelligibilibus loquor ſubſtantiis? quando nec in ſola animata ratio congruet, vtiqꝫ cū abſolutam eam a corporis vinculo,ac ſimilem Deo red ditam,bonumqꝫ mundanum inſpicientem contemplamur?at cum in generatione ſpectatur,corporibusqꝫ cōplexa eſt,tunc & in ipſa finitio quadrabit,ut quæ ſubdita eſt accidentibus:nam Philoſophiæ,vel grammaticæ,vel alii cuiquam ſubiecta ſciētiarum eſt, quæ circa ipſam cōtigere. Porrò duorum quæ in finitione adepta ſunt,alterū prius natura eſt,alterum doctrina.cum .n.ſint ſubſtantia & accidens,& uniuerſale & particulare, prior natura ſubſtantia eſt,qđ p ſe ea ſubſiſtat,illa uero ipſum eſſe in hac obtineāt quod aūt ad propoſitæ intentionē doctrinæ attinet prius eſt par ticulare:etenim natura uniuerſale eſt prius. Itaqꝫ ex iis quæ in fi nitione ſunt accepta alterū ex rerū natura prius eſt,alterū ex doctrinæ intentione. Atque etī ſpecta de ſubiecto & in ſubiecto docere non temere anticipaſſe,quandoquidē futura nobis obſcura finitio erat,vocibus quæ ignotæ eſſent in ea aſſumēdis.{Secūdę uero ſubſtātię dicūtur.} Quęrere hoc loco dignū eſt,qualē in ſubſtantia modū uſurpauerit diuiſionis:nā diuidendorū quædā velut genus ſecant in ſpecies,ut animal in rationale & brutū:alia ſicut totū in partes,vt corpus in manus & pedes & caput ac reliqua, nonnulla vero ceu vox æquiuoca in ſignificata diuerſe, ut mus in marinū terreſtremqꝫ.nulla igitur harū diuiſione ſubſtātiā in prima ac ſecundā deducit.Itaque dicimus primum diuidendorum uti genus in ſpecies ſectionē non eſſe, nā id genus diuiſionis conſequens eſt,una abolita ſpecie ,non ſimul & reliquas aboleri .homine enim perempto,non ſimul & reliquæ intereunt animantes, quæ ſpecies ſunt animalis:at hic ſecunda ſi intereat ſubſtantia,ſimul aufertur & Prima.nam niſi genus ſit ac ſpecies,nec erunt indiuidua.Præterea nulla ſpecies alteram ſpeciem cum in eadem a ſeinuicem diuiſione ſeiunguntur cōtinere poteſt. neque enim continet homo equum, ſi in hæc diſcretum animal ſit. ſed nec iterum a rationali animali brutum comprehenditur.aut e contra , ſi animalis ,rurſus in hæc fiat diuiſio. At uero nęc ita pla-

ne diuidas licet ut alterum in altero claudatur. ubi gratia animal aliud eſt inops rationis,aliud equus. nam & equus in bruto cenſetur:neque enim quod continetur id a continente contra diſtinguitur.dicimus uero animal aliud impos eſſe rationis , aliud compos:quoniam cum æquali a generę hæc diſtent abſentia,neutrum in altero concipitur.at hic ſecunda ſubſtãtia primam cõplectitur:ſpecies enim genusq; adhuc magis cõtentiuũm eſt indiuiduorum,non ergo uti genus in ſpecies ſubſtantiam in primam ac ſecundam diremit.Verum enim uero nec ſicut totũ in partes, nec ſimilares,nec diſſimilares,neque enim ex aduerſo partem a toto,ſed partes a partibus hac in diuiſione licet ſegregemus: nã nec manus dicimus aliud manum eſſe, aliud digitum: continetur.n.in manu digitus quoque,hic vero e regione diſtinguit a toto pars quippe & ſecunda in prima concluditur. Quinetiã in iis quę ceu diſſimiliaria diuiduntur,totum propriæ parti nequaquã nomen impertit,ut in facie ſeſe res habet : non enim pars verbi gratia os facies nuncupatur:hic autem pars utraque totius nomine ſubſtantia uocata eſt. Rurſus quæ ut ſimilaria diſſecantur, totius habent nominationem finitionemq; veluti in carne:ſimiliter enim pars carnis caro dicta eſt,& uero carnis ,finitionem admittitat hic tametſi prima nomen cum ſecunda cõmune habeat, non tamen & finitione conueniet:non enim vnam edes animalis vel hominis finitionem.ac Socratis.nam ne finitio quidem planę eſt indiuiduorum:hominis autem animalisq; eſt.ergo ſubſtantiã neque vt totum in partes conſumitur,neq; in diſſimilares,neque in ſimilares.Verum nec vt in diuerſa ſignificata uox æquiuoca diſpertitur:nam eius generis diuiſio idem diſtribuit nomẽ ſegmentis,rei communitatem non diſtribuit,vt homo & uerus & pictus.hic vero eſt primæ ſubſtantiæ & ſecundæ quædam uel penes definitionem communitas:nam commune in ambabus eſt in ſubiecto non eſſe.Quid igitur dicimus?nempe diuiſionem nõ eſſe prorſus quæ nobis hoc loco tradiẽ, ſed ordinem ſolum enumeratorum:ueluti ſiquis orationis principia alia elementa eſſe dicat,alia ſyllabas,alia dictiones,alia nomina & uerba: vel hominibus quibuſdã ordine ſedentibus ,hunc eſſe primũ aſſerat , illũ ſecundum.ordinis enim eſt id,non diuiſionis .{ Secundæ uero dicuntur ſubſtantiæ in quibus ſpeciebus eæ ſubſtantiæ ſunt quæ primæ appellãtur.}Quamobrem uero in vniuerſum dixit, Secũ

dæ dicuntur ſubſtãtiæ ſpecies & genera,ſed in quibus ſpeciebus eæ ſubſtantiæ ſunt quæ primæ appellantur? Dicemus ſubtiliter admodum ita diſſertum:nam ſi genera & ſpecies dixiſſet,quoniã in aliis prędicamentis genera ſpeciesq; habentur,vt color genus in quali,ſpecies albũ & nigrũ,eſſe in accidentibus quoque ſecũdas ſubſtantias ſuſpicari nobis liceret. ob id non ſpecies quaslibet, ſed in quibus primæ ſubſtantiæ inueniuntur ſpeciebus ſecundas ſubſtantias appellauit. Eſt vero vel hoc loco adnotandũ,in iis ipſum quæ non ex propria aſſerũtur ſententia,verbũ dicunt proṫuliſſe.ſecũdæ n.inquit dicuntur ſubſtantiæ. quę aũt propria opinione aſſeruntur,in iis nõ dicuntur,ſed inſunt pnunciare. in quibus.n.inquit ſpeciebus eæ ſubſtantiæ ſunt quæ primę appellantur neque in ſecundis duntaxat ſubſtantiis verbo dicuntur,ſed in primis quoq; eſt uſus.eæ.n.inquit ſubſtantiæ quæ primę appellãtur.Ipſi autem primæ ſubſtantiæ in ſpeciebus eſſe ac generibus ut in uniuerſalioribus videtur. Veruntamen & genera & ſpecies vt traditum eſt, perinde quaſi in indiuiduis ſint licet ſumpſiſſe: cũ.n.ut cõmunitates ea ceperimus, tũc uniuerſaliora ſunt, quaſi in ſe indiuidua cõplectantur.at cũ in Platone aut Socrate genus vel ſpeciem acceperimus,tunc ut elementa ea capientes indiuiduorũ,dicemus in indiuiduis ipſa vt partes in totis contineri.

XI.

MANIFESTVM *eſt autem ex ijs quæ dicta ſunt, quòd eorum quæ de ſubiecto dicuntur,neceſſe eſt et nomen & rationem de ſubiecto prædicari:vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur. prædicatur etiam & nomen.hominem enim de quodã homine prædicabis.et ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur.quidam enim homo,& homo eſt et animal:quare & nomẽ & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt,in plurimis quidem neque nomen neque ratio prædicatur de ſubiecto: in aliquibus autẽ nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoſſibile eſt.vt album cum in ſubiecto ſit corpore,prædicatur de ſubiecto, (dicitur enim corpus album)ra*

tio uero albi nunquam de corpore prædicabitur. Alia uero omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex ijs quæ per ſingula proponuntur: vt animal de homine prædicatur: ergo et de quodã homine animal prædicabitur. nam ſi de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rurſus color in corpore eſt: ergo & in quodã corpore. nam ſi non in aliquo eſſet ſingulorũ, nec omnino ĩ corpore. quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.

{Porrò ex iis quæ diximus conſtat, eſſe eorum quæ de ſubiecto dicuntur neceſſe tum nomen tum rationem de ſubiecto prædicari.}

Vult hoc loco primam ſubſtantiam laudibus efferre, dictamq; eam non inepte ſubſtãtiam primò & potisſimum & maxime fuiſſe: quãdoquidem hæc nullo eget poſteriore: quæcunque autem poſt primam ſubſtantiam ſunt, illam partim ad ſubſiſtentiã, partim ad prædicationem requirunt. eſt igitur hæc intentio, ad propoſiti autem probationem hæc præſumit, atque inquit ex dictis patere eſſe eorum quæ de ſubiecto prædicantur, neceſſe & nomẽ & rationem de ſubiecto prædicari. Qualibus dictis? nimirum illis quæ ſuperius traduntur de iis quæ de ſubiecto prædicantur, in quibus dicebat, Quando alterum de altero prædicatur vt de ſubiecto. quæcunque de prædicato dicuntur, de ſubiecto quoque dicentur omnia. Hęc autem preſumit, cũ primã ut dixi celebrare ſubſtantiam velit, nẽpe quę de ſubiecto prædicantur & nomen & finitionẽ ſubiectis tribuere. quæ vero ſunt in ſubiectis, ipſum quidem eſſe in iis habere: vel nomen autem ſolum vel neque nomen neque finitionẽ ſubiectis impertiri. enim vero de prima ſubſtantia quæcunque præter eam ſunt, prædicãtur omnia. Ergo primæ ſubſtantiæ vſum omnibus quę præter eas ſunt. aliis ad innixũ, aliis ad prædicationẽ prębent. nam quęcunque præter primã ſubſtantiã ſunt, aut de ſubiecto de ea dicuntur, quę nomen ipſi & definitionẽ tradunt, qualia ſunt genera ac ſpecies. hæc enim de ea prædicantur uniuoce. nam & eiuſdem particeps nominis & pri-

ma ſubſtantia,vt dicitur uniuerſalis homo de Socrate,nomenq́; illi ac definitionem tranſmittit.nam Socrates, & homo & animal vocatur.horumq́; particeps eſt finitionis.eſt.n.ſubſtantia animata ſenſus cōpos & animal rationale mortale.Cætera pręter ſubſtantiam, accidentia inquam, quę primæ ſubſtantiæ ſunt in ſubiecto,finitionis eam nunquam,nominis uero quandoq́; ſolius cōſortem reddunt:nam albedo eſt in corpore nec finitionē unquā corpori impertit:haud enim diceř nobis liceret corpus eſſe colorem qui uiſum diſſipet:ſed forte quod triplici conſtat dimenſione,capax coloris qui viſum diſpergat nomē tamē impertit.albū enim corpus appellamus verum non ſemper. nam ecce virtus. enim uero hæc neque nomen neque finitionem confert ſubiecto. non enim qui virtutis particeps eſt virtuoſus,ſed ſtudioſus perhibetur.Quæ autem nomē diſtribuunt,partim æquiuoce id faciūt quæ & rara ſunt partim denominatiue.æquiuoce, vt grammatica mulier a Grammatica: & muſica:a Muſica denominatiue aūt quæ & ſunt plurima,vt a fortitudine fortis:& a Grāmatica Gramticus:& albus ab albedine:& quæcūque eiuſmodi ſunt.{ Alia nāque omnia vel de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis.{Bene dicuntur. non enim egent particularibus vniuerſalia vt ſubſiſtant: ſed vt de illis prædicentur.{ Aut in ſubiectis ſunt ipſis. } Recte ſunt dixit.nam accidentia ipſum eſſe in particularibus obtinent ſubſtantiis.{Hoc autē apertum ex iis eſt quæ ſingulatim proponuntur.} Alia omnia quæ præter primā ſubſtātiā ſunt,aut de ſubiecto eā dici,aut ipſa eſſe in ſubiecto vult inductione probare, quando vniuerſali ratione nō potuit.oſtendit autē nō in ſpeciebus ſermonē faciens .nā has perſpicuū omnibus eſt de indiuiduis prædicari.nimirum proprium aliquando non tenētes nomen,indiuidua ipſa ex ſpecie nuncupamus,ac voca hominē illū,dicimus ſed in generibus demonſtrationem facit per ſpecies medias.ſi enim demonſtratum eſt eorum quæ ut de ſubiecto prædicantur,quæcunque de prædicato vt de ſubiecto dicuntur,ea de huic quoque ſubiecto nuncupari,prædicatur autem de indiuiduo ſpecies vt de ſubiecto , rurſusq; de hoc genus, plane genus & de indiuiduo prædicabitur, verbi cauſa ſi de Socrate homo , animal de homine , ergo & de Socrate animal. Perinde quoque in accidentibus facit.non enim eſſe album in corporibus mōſtrat aut nigrum nam hoc euidens eſt ſed eſſe in corpore colorem . ſi

enim colorem omnē eſſe ipſum in corpore habere confeſſum ſit, ergo & particularibus ineſſe corporibus conſentiemus. nam corpus ſimpliciter, de particularibus prædicatur corporibus ſi igitur in corpore eſt color, corpus autem de corporibus, particularibus dicitur, ergo & color de particularibus prædicabitur: quoniam in omnibus iis quæ de ſubiecto appellantur, quæcunq; feruntur de prædicato, ea de ſubiecto quoq; aſſerētur, Quamobrē vero color dixit in corpore: ergo & in quopiam corpore. nam niſi in corpore aliquo, ne omnino quidē in corpore? quoniā in particulari corpor̄ ꝓprie ſunt uniuerſale albū ac particulare. Quod ſi dicas quonam ea diſcernemus? nō ſenſilibus quidē oculis, uerū intelligibilibus. Ac quid tū? colores erūt nō. uniuerſalis enim ut eſt cōpletiuus, cū particulari nō cēſetur colore. nā cōpletiuū nullū ei connumeratur cuius eſt cōpletiuū. Sicut enim homo in umbratili pictura & is qui eſt coloribus diſtinctus neq;, duo intelliguntur homines, nec qui completiuus eſt cōnumeratur, ſed alter cōmunis, utiq; iis qui obſcure deliniatus ē, alter particularis, unusq; ambo ſunt, ſic & in homine uniuerſali ac Socrate. Eſt enim ſciendū ut primū pictor cōmunē in rudi pictura hominē deſignat, de in coloribus exprimens ducit ut Socratē faciat uel Platonē, ſic uniuerſalē hominē, cū ſit primus, ſi formationē accipiat, fieri Socratē aut Platonē. natura enim ſimpliciter hominē facit, nō Socratem Platonem ue. Ergo niſi primæ ſubſtātiæ ſint, aliorū quidpiā eſſe haud quaquā poteſt. {Alia uero oīa uel đ ſubiecto primarū dicūtur ſubſtātiarū, vel ſunt iis in ſubiecto.} Vides quā merito ſupra dicta anticipauerit, laudibus primam ſubſtantiam extollere cogitans? cum enim quæ præter eam ſunt inquit, omnia uel ſubſtātiæ ſint uniuerſales vel accidentia, prima ut ſæpe eſt dictū ſubſtantia, cum oībus uſum præſtet, ſublata ſecū quæcunque præter ipſam ſunt ſuſtilit. nā prima interēpta ſubſtantia, accidētia in quo hæreant non habentia, ſimul abolita ſunt ſimiliter & uniuerſalia, cum de quibus prædicētur non habeant. Porro prædicari in uniuerſum dicimus non quæ præ multis ſunt, ſed nec quæ in multis. nam & hæc quidem ſimul cū primis ſubſtantiis dubio procul perimuntur. non. n. quidquam per ſe hominis in natura rerum eſt, quod nec Socrates nec Plato nec particulariū quiſquā ſit hominū. quippe in multis ſingularibusq;. ſpectantur cōmunia. hæc tamen nequaquam prædicari de indiuiduis conſueuere. nam ni-

hil ipſum de ſe ſe prædicatur.ſola autem ea prædicari de indiui-duis ſolĕt quæ ſunt poſt multa,quæq; ĩ cogitatione verſanť(quã enim habemus de rebus notionem,hanc prædicare de ipſis conſueuimus)quæ ipſa quoque una cum ſublatis particularibus auferuntur.nam niſi res ſint,utique ne de iis quidem extiterint notiones. Ergo niſi particula res adſint ſubſtantiæ,nec uniuerſalia erũt, nec accidenia.Merito igitur particulare ſubſtantiæ,primæ appellantur.Rurſus autem vel hoc loco recte uniuerſalibus uerbum dicitur,accidentibus uerbum eſt asſignauit.

XII.

SECVNDARVM *vero ſubſtantiarũ,magis ſubſtãtia eſt ſpecies quàm genus.propinquior.n.eſt primæ ſubſtãtiæ. Si quis enim aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuentius aſſignabit ſpeciem quàm genus aſſignans: vt hominem quẽdam manifeſtius aſſignabit, hominem quam animal aſſignans, Illud.n.proprium magis cuiuſdam hominis: hoc autem communius.& cum quadam arborem aſſignauerit, manifeſtius aſſignabit aſignando arborem quam plantam. Amplius Primæ ſubſtantiæ ideo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia uel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propter hoc maxime ſubſtantiæ primæ dicũtur. quẽadmodũ autẽ primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic, et ſpecies ad genus ſe habet. ſubijcitur.n.ſpecies generi.genera.n.de ſpeciebus prædicãtur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his ſpecies genere magis ſubſtantia eſt.*

{Secundum uero ſubſtantiarum magis eſt ſubſtantia ſpecie genere.

Comparatione facit ſecundarum inter ſe ſubſtantiarum, ſpeciei nempe ac generis:aitq; ſpeciem eſſe magis genere ſubſtantiam.idq; duobus oſtendit argumentis .altero ab affinitate primæ ſubſtãtiæ,hoc eſt a propinquitate qua ad ipſam pertinet:altero a proportione.Atque a primæ quidẽ affinitate ſubſtantiæ, quod primæ ſubſtãtiæ ideſt indiuiduis ꝓpior ſit ſpecies genere.

A proportione autem,quod ut ſubſtantia prima ad ſpeciem ,ita ad genus ſeſe ſpecies habeat,Si enim ipſam ex eo primam appellauimus,quod omnibus eã poſterioribus uſum adhibeat, aliis ad exiſtẽtiam ſuppeditandam,aliis ad prędicationem , iure ſpecies quoque magis ſubſtantia quam genus uocabitur,quæ ipſi ad prędicationem ſubiacet.Nam ſi ſpecies deſit,genus de quo prędicetur non habet : ſiquidem per mediam ipſam de indiuiduis etiam prædicatur.{ ſiquis enim primam ſubſtantiam quid ſit exponat, is notius familiariusq; aſsignabit ſpeciem reddẽs quam genus.} Hoc eſt ab affinitate argumentum.Si enim quid Socrates inquit ſit expromemus, integre tum hominem tum animal aſsignãtes loquimur familiarius:uero ſi hominem quam ſi animal reſponderimus : non enim animali dicto ſignificauimus utrum rationale an brutum : & mortale ne an immortale , at ſi reſponderimus hominem , propinquius eius naturam explicabimus . { Hęc enim magis hominis cuiuſpiam propria eſt , illud uero communius . } Eſt enim Socratis magis proprium eſſe hominem : Animal autem communius . etenim de ſpeciebus aliis pluribus dicitur . { Pręterea ſubſtantię primę quod aliis ſubiaceant uniuerſis , ac cętera de iis prędicentur omnia , uel ſint in ipſis , ob id maxime ſubſtantię primę appellantur . ut autem primę ad alia ſeſe habent ſubſtantię , ſic ſpecies quoque habet ad genus . } Hoc eſt argumentum ſecundum , quod a proportione deſumitur . Vt enim ſeſe , inquit , primę habent ſubſtantię ad ea quę pręter ipſas , ſunt aliquibus ad exiſtentiam ſubditę, nonnullis ad prædicationem , ita ſe ſpecies habent ad genera, quibus ſunt ad prędicationem ſubiectę . genera uero non item ſubiacent ſpeciebus.quamobrem ſunt ſpecies iure magis ſubſtãtię.Porrò ſubtiliter adiecit,ac cętera de iis prędicentur omnia, uel ſint in ipſis.nam ſubiacent omnibus primę ſubſtantię, uerum non ſimiliter.aliis enim ut exiſtant ſubiectę ſunt,hoc eſt accidẽtibus:aliis uero ideſt uniuerſalibus ſubſtantiis ad prędicationem.

Cęterum quęſiuerit quiſpiam cur non ſpeciem ſubſtantiam ſecũdam , genus tertiam nominauerit . Itaque dicimus cum ſecundas ſubſtantias una eademq; de cauſa has nuncupaſſet , quod prima inquam ad prędicationem opus haberent,horum facere ſuper diuiſionem noluit.ſed comparare eas duntaxat contentus fuit,atq; alteram magis,alteram minus ſubſtantiam uocare.

XIII

IPSARVM *uero ſpecierũ quæcunque non ſunt genera, nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt. nihil enim familiarius aſſignabis de quodam homine hominem aſſignãdo, quam de quodam equo equum. Similiter autem & in primis ſubſtantiis nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt. nihil enim magis quidã homo ſubſtantiæ eſt, quàm quidã bos. Merito igitur poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hęc eorum quę prædicantur, primam ſubſtantiam indicant quẽdam enim hominem ſiquis aſſignauerit quid eſt, ſpeciem quidam quàm genus aſſignando familiarius demonſtrabit: & manifeſtius faciet hominem aſſignando quàm ãnimal. Aliorum uero omnium quicquid aſſignauerit quis, aſſignabit extraneè: uelut albũ, aut currit, aut aliud quodcũque talium aſſignans. quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, Primæ ſubſtantię eo quod aliis omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prędicantur, uel in ipſis ſunt, proprijſſime ſubſtantię dicuntur. ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ita genera & ſpecies primarum ſubſtãtiarum ad reliqua omnia ſe habent. de his enim reliqua omnia prædicantur. quendam enim hominem dices grammaticum eſſe: ergo & hominẽ & animal grammaticum dices. Similiter autem & in aliis.*

{Ipſarum autem ſpecierum quęcunq; genera non ſunt, alia nihilo magis ſubſtantia quam alia eſt.}

Cum ſubſtantiarum in profundum hoc eſt ab indiuiduis ad ſpeciem, ab hac ad genus diuiſionem cõfecerit, primamq; alterã eſſe pronunciauerit, alteram ſecundam, ſecundæ autem unam magis ſubſtantiam eſſe, alteram minus, nunc diuiſionem earum in latum ac collationem facit, ſpeciei inquam ad ſpeciem, & indiuidui ad indiuiduum. benéq; dixit quęcunque genera non ſunt, ne

ſubalternas ſpecies ac ſpecialisſimas,vt animal hominemq; conferres. Sed comparare illas inquit oportere quæ eadem a generibus aut indiuiduis diſtant abſentia,ut hominem & equum,vel bouem. harum enim alia inquit nihilo magis ſubſtantia quã alia eſt; eæq; perinde abſunt a genere. nam poſt animal protinus brutum ac rationale ſtatutum animal eſt. poſt quæ equus ſi forte contingat,vt homo,atque bos. vt enim de equo prædicatur animal, ita de homine quoque ac boue. ſimiliter planta de vite & olea,quod genus earum proximum eſt, vti quoque animal equi aliorumq;: proinde ex iis omnibus aliam alia nihilo magis ſubſtantiam eſſe. nam & proximum eorum genus ab ipſis æqualiter diſtat,ſtatimq; poſt ipſa indiuidua conſtitutum eſt. Verum nec indiuiduorum inquit aliud alio magis ſubſtantia eſt. ſimiliter nanque omnia ſpeciebus ſuis generibusq; ad præditionem,& accidentibus ad inhærentiam ſubſtrata ſunt: quam enim vniuerſalis homo ad aliquẽ hominem habet rationem, eandem vniuerſalis equus ad equum quempiam obtinet. nam quemadmodum prædicans de Socrate homine,nihil prędicare familiarius potes,ita nec de Xãtho equũ aut canem de Argo. Atq ie vel hinc proditur Ariſt. ad cognitionem vulgi præceptionem conficere. nihilo.n.magis indiuiduũ indiuiduo primam eſſe ſubſtantiam affirmat: ſed formicam hanc verbi gratia,& hanc ſtellam pariter eſſe ſubſtantias. hominum.n. multitudo perinde eſſe horum quodlibet nouit. ob id ipſe quoque ſimiliter vulgi ſententiam ſecutus hæc ſubſtantias appellauit.{Ipſarum autem ſpecierum quæcunq; genera non ſunt.} Hoc eſt quæcunq; iuxta indiuidua ſunt,& ſpecialisſimæ, quandoquidem & auis ſpecies eſt.{Iure igitur poſt primas ſubſtantias ſolæ aliorum ſpecies ſolaq; genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur.} Nũc cauſam exponit ob quam genera & ſpecies ſecundæ ſubſtantiæ nuncupentur; tertias vero non item ſubſtantias ipſa accidentia nominet. Hoc autem rurſus duplici aſſerit ratione; altera a propinquitate ad primas ſubſtantias,altera a proportione. atque ab ipſa quidem propinquitate,quod primis explicandis ſubſtantiis proprie per ſolum genus aut ſpeciem ſolam exponemus. nam ſi Socratem hominem eſſe aut animal dixerimus,familiariter ac notius asſignabimus: ſin album eſſe,vel currere,aut huiuſmodi quodpiam pronunciauerimus, aliene atque ignobiliter explicabimus. Iure igitur genera ſpecieſq; ſecundas ſubſtantias dicimus, quaſi

ſola primas ſubſtantias deſignent. accidentia vero haud prorſus vocamus ſubſtantias, vt quæ ſubſtantiam primam non declarent. {Primæ item ſubſtantiæ quod aliis ſubiectæ ſint omnibus, potiſſimum ſubſtantiæ nuncupantur.} Secundum hoc argumentū eſt, idq; a proportione repetitum. Sciendum eſt primas ſubſtantias ob id primas uocari, quod & accidentibus indiuiduis ad exiſtentiam ſuppoſitæ ſint, & vniuerſalibus ſubſtantiis ad prædicationē. vtq; primæ ſubſtantiæ ad prticularia ſeſe accidentia, atq; vniuerſales habent ſubſtantias. (ſubiacent.n. ad exiſtendum illis, his ad prędicationem) ita ſecundas quoque ſubſtantias accidētibus quæ in nouē genera in vniuerſum conſiderantur, ſubiectas eſſe. hoc. n. eſt quod aliis omnibus dixit, hoc eſt vniuerſalibus ſubſtantiis, vniuerſalibusq; accidentibus. Ac denique ita ſe habēr ſpecies ad genera, vt indiuidua ad ſpecies. ſunt nanque ipſis ad prædicationem ſubditæ. ait enim quemadmodum omnibus præter eas exiſtentibus ſubiectæ primæ ſubſtantiæ ſunt, ita & accidentibus ſecundæ. nam ut Socratem dicimus Philoſophum, ſic & philoſophum hominem, & animal philoſophum appellamus. Quamobrem ſubiacent & ſecundæ accidentibus ſubſtantiæ, & de iis accidentia Prædicantur. ſed de indiuiduis quidem in primis, vt Porphyrius quoque inquit ratione vero ſecundaria, & de generibus, & de ſpeciebus, at ſubſtantiis nūquam ſubiacent accidentia. Eſt enim nō ignorandum ex iis quæ prædicantur aliqua ſecundum naturam, alia præter naturam, nonnulla per accidens prædicari. Dicuntur ſecundum naturam accidentia de ſubſtantiis vt Socrates eſt Philoſophus, aut caluus, aut ſimus, uel id genus quidpiā: naturaliter. u. ſubiecta eſſe accidentibus ſubſtantia conſueuit, accidentia autem de ea prædicari. Sed & vniuerſalia lege naturæ de particularibus dicuntur, vt de Socrate animal. etenim parricularia ſubeſſe vniuerſalibus natura ſunt apta. Prædicatio præter naturam ea eſt quæ contrarium efficit, atque de accidente ſubſtantiam prædicat, vti ea quæ dicit hoc Philoſophum eſt Socrates, & ſiquid huiuſmodi. non enim ea natūra conſtant accidentia vt ſubſtrata ſubſtantiis ſint. & ea item quæ prædicat de vniuerſali parriculare, vt quæ dicit hic homo eſt Socrates: vel color eſt album. Per accidens vero prædicatio eſt, quę accidens de accidente, aliud de alio prędicat, genere inquam diuerſum de eo quod diuerſi generis eſt: vt ea quæ Philoſophum quod eſt in So-

crate de ſimo quod eidem ineſt,aut caluo prædicat, aut econtra dicitq; ſi forte eueniat hoc ſimum caluum eſſe,vel hoc caluū Philoſophum,& ſiquid eſt tale. Enimuero p accidens dicitur,quoniá cum plura circa idem ſubiectum inuenta diuerſi generis ſint accidentia,nec de ſe inuicem prædicari natura idonea, aliud de alio dicitur:quod ſubiecto inhæreant,non quod mutua ſint cognatione coniuncta.nō enim vt ſimum caluo ſubiectum ſit comparauit natura.vtrunq; enim ſub genere diuerſo,alterum ſub quanto, alterum ſub quali cenſetur. Prædicationem autem id genus præter naturam non dicimus,quoniam plane accidens de accidente natura prædicari poteſt natura : poteſt autem vniuerſalis vnde magis particulari. Iure itaque accidentia tertię ſubſtantiæ haud quaquam vocata ſunt,quaſi non cuiquam ad exiſtendum ſubiaceant. ſed & cum de accidente prædicatur ſubſtantia, huiuſmodi præter naturam ſit prædicatio.

XIIII.

COMMVNE *autem omni ſubſtátiæ eſt in ſubiecto nō eſſe. Prima nanque ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidē etiam ſic,quod nulla eſt in ſubiecto. homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur:in ſubiecto vero non eſt. neque enim in quodam homine homo eſt. ſimiliter autem & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine,non etiam eſt animal in quodam homine.* Amplius. E*orum quæ in ſubiecto ſunt,nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impoſſibile eſt: ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur, & nomen. rationem enim hominis de quodam homine prædicabis,& animalis ſimiliter.quare non erit eorum ſubſtantia quæ ſunt in ſubiecto.* N*on eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc:ſed & differentia eorum eſt quæ nō ſunt in ſubiecto.bipes enim & greſſibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt. neque enim in homine eſt bipes neque greſſibile.*

ratio quoque differentiæ de illo prædicatur de quocunque ipſa differentia dicitur: velut ſi greſſibile de homine prædicatur, & ratio greſſibilis de homine prædicabitur. eſt enim homo greſſibilis.

{Commune de omni ſubſtantia eſt non eſſe in ſubiecto.}

Finitionem depromere vult. verũ qm̃ generaliſſimum eſt genus ſubſtantia, reddere eius finitionem propter ea nequit, quoniã ex generibus finitiones ac differentiis eruuntur. at ſimplicis genus ſubſtantiæ reperias non licet, quod genus ea vti diximus generaliſſimum ſit. itaque ob eam rem ipſius propriam aſſignat. eſt enim id finitioni ſimile. Nam finitio vt ſoli & omni cuius finitio eſt competit, atque ad finibile commeat, ſic proprium quoque vni ineſt atque omni cuius eſt proprium, ac inter ſeſe reciprocãt. Hac igitur de cauſa proprium vult ſubſtantiæ prodere. Cæterum non quæ ipſe probet protinus tradit propria, ſed quæ propria eſſe ſuſpicatus aliquis fuerit: ne hæc propria quoque eſſe ſubſtantiæ cuiquam dicere in poſterum liceat. Proprium autem cum depromere voluerit, detulit commune. ait enim commune de omni ſubſtantia eſt non eſſe in ſubiecto. Quid ergo dicemus? nimirum duo quædam proprio ineſſe plane oportere, quæ ſunt ſoli illi, omniq; competere cuius eſt proprium. ergo per id quod commune eſt dixit, id eſſe in omni ſignificauit ſubſtantia. proprium enim & ſoli illi rei ineſſe & omni oportet cuius eſt proprium, vt riſibile ſoli homini omniq; ſuppetit. Commune igitur inquit eſt omni ſubſtantiæ non eſſe in ſubiecto. Quodq; non ſit in ſubiecto prima ſubſtantia, ne probatione dignum quidem arbitratur, cũ ſit id ex euidentia manifeſtum, nam ipſum eſſe nõ habet in alio Socrates. Probat autẽ nõ eſſe in ſubiecto & ſubſtantias ſecũdas: idq; Syllogiſmo vtens huiuſmodi in ſecunda figura. Secundæ ſubſtantiæ nomen finitionemq; ſubiecto diſtribuunt. Quę in ſubiecto ſunt, ea neque nomẽ neque finitionẽ, aut ſolũ nomẽ tradunt ſubiecto. Ergo ſubſtantiæ ſecundæ nõ ſunt in ſubiecto. {Porrò nõ eſt hoc ſubſtantiæ proprium: ſed differẽtia quoque ex iis eſt quæ non ſunt in ſubiecto} Promulgatũ ſubſtantiæ propriũ eiicit, ut quod non ſoli huic inſit, ſed etiã differentiis. Porrò ex hoc tum ſeiungere a ſubſtantiis differentias, tum connectere eas ſubſtantiis uidetur. nam cum ait non proprium id ſubſtantiæ, ſed differentiarum

quoque eſſe,diſcernere eas videtur a ſubſtantiis.per id vero rurſus quod differentias de ſubiecto dici ait,in ſubiecto autem non item,ſubſtantiis eas coniungit.nam ea inquit quæ in ſubiecto non ſunt,iis tum nomen tum finitionem impertiunt de quibus de ſubiecto dicuntur.tales enim inquit ſunt & differentiæ.nam pedeſtre,& bipes,& rationale,non nomen ſolum,homini elargiuntur. (pedeſtre enim animal homo dicitur,& rationale, & bipes) ſed finitionem quoq;.quocunq; modo quis horum cuiuslibet rationem explicuerit. verbi gratia ſunt in homine pedeſtré & bipes, ſed non vt accidentia:quoniam & nomine & ratione prędicantur de homine.hominem enim pedeſtrem uocabis .dices & rationē pedeſtris ideſt quod ſuper terram pedibus graditur. id vero proprium eorum eſt quę eſſentialiter de prima prędicantur ſubſtantia. Quamobrem differentias ruiſum ſubſtantias eſſe vult ex iis uerbis.Quidam igitur ad hoc tres eſſe ſpecies aiunt differentiarum:quarum alię magis ſubſtantiæ ſunt quam accidentia,quędam magis accidentia quam ſubſtantię:nonnullę medio quodam adeo ſe modo habent,ut ſit incompertum vtrum accidentia magis ipſas an ſubſtantias dicamus.exempli cauſa,magis ſubſtantię quam accidentia ſunt rationale,brutum,& quę ſunt id genus.magis quidē ſubſtantię,ꝙ ſubiectarum ſint ſpecierum completiuę:accidentia uero,quod in quale quidquam ſit prędicentur,quemadmodum & accidentia.at accidentia magis quam ſubſtantię album in colore &,Scytha:& nigrum item in coruo & Aethiope. ab Aethiope enim Scytha hoc differt,albo & nigro.accidens quidem quod abſque ſubiecti fiat corruptione ac deſiat.pennis enim corui detractis nihilominus coruus erit.& Scytham ſi denigratum mente cō ceperis,nihilominus & homo erit & Scytha.Rurſus quę huiusmodi ſunt,ſubſtantię quodam pacto eſſe uidentur , quoniā adeſt omni coruorum Aethiopumq; ſpeciei nigrum.ſimiliter & album oloribus & Scythis.Medio uero quodam ſe habent modo quę ſunt in elementis qualitates,ut calidum & ſiccum in igne : frigidum uel humidum in aqua. Cęterum quo planiora nobis fiant quæ de his,differentiis inquam quę ſunt elementis inſitę,dicſitur, ſermonem paulo altius repetamus.Primam materiam aiunt Philoſophi incorpoream eſſe propria ratione,figuraq; carentem ac magnitudine,atque ab omni qualitate abiunctam.Quod enim in formis ſit,ex eo plane oſtenditur,ꝙ omnium ipſa naturalium ſit

capax

capax formarum, quemadmodum enim ligna domeſtico inſtrumento materiæ rationem adhibentia forma omni priuata ſunt, quæ in eo ſpectatur(nam neq; ſedilis formam habet: neque abaci,neq; alterius id genus ullius)ſic materia quoque cum fundamẽtum quoddam ac omnium quæ in corporibus conſiderantur formarum ſit conceptaculum,ne vnam quidem propriam formam obtinebit.Hæc igitur ſecundum tres dimenſiones in molem exaucta ſubiectum ſecundum hoc eſt corpus exquale ſeu qualitatis expers ex Ariſtotelis facit ſententia. Quandoquidem enim per ſe ſubſiſtere qualitates haudquaquam valebant (nam ipſum eſſe qualitas omnis habet in corpore)corporis eguere,quod vt in ipſo exiſterent,propria ratione qualitate vacaret.Huic igitur parte quadam ſicca & calida accidens qualitas ignem effecit, frigida & humida aquam,rurſus ſicca & frigida terram:aerem autem calida & humida, non quod actu vel incorporea materia vel corpus exquale aliquando fuerit: ſed id dicimus rectum generandũ rerum ordinem contẽplantes,diuidenteſq; hæc cogitatione, quæ natura ſeparari non poſſunt. Quæ ergo ſuperueniunt qualitates corpori,ſecundo inquam ſubiecto,quatenus ipſi qualitate carenti aduenere, ſunt accidentia. ſubſtantiæ autem quatenus ignis, aquæ,elementorumq; reliquorum ſunt completiuæ,calida.n.& ſicca igni velut corpori qualitas ſuperindita eſt,vt autem igni,nõ hæc etiam ſuperuenire dicuntur, ſed huius magis complere ſubſtantiam,Quamobrem mediæ hæ quodam pacto ſe habent, nihilo magis ſubſtantiæ quam accidentia:nam corpori quidem ſimpliciter,quod trina inquam dimenſione conſtat, contingere: inſunt autem ſubſtantialiter elementis,cum completiuæ eorum ſubſtantiæ ſint.Quoniam igitur inquiunt non vna ſpecies, vt oſtenſum eſt,habetur differentiarum,Ariſt.cum quaſi ad totam differentiarum reſpexerit latitudinem,de differentiis neq; vt ſubſtantiis abſolute,neq; vt accidentibus enunciat.Nos ergo quid ad hæc dicimus?nempe hos ingenioſe quidem fuiſſe,cæterum non vere omnino commentos:nam ſi differẽtias eſſe Ariſt.inter ſubſtantias & accidentia volebat,faciendum ei prædicamentum erat vndecimũ quod inter ſubſtantiam atque accidens medium eſſet, quo differẽtias referret.quod ſi præter decem aliud non eſt, horumq; vnum, ſubſtantia,cętera autem omnia ſunt accidentia,nihilq; interiacet, entia omnia vel ſubſtantiæ vel accidentia ſint neceſſe eſt,ac nihil

medium intercurrat. Quod autem ſubſtantiæ dubio procul ſint differentiæ ipſæ compertum inde eſt, quod completiuæ ſpecierũ ſint eæ ac de ipſis ſubſtãtialiter prædicētur: nã ſi cõplent ſubſtantiæ quoque videlicet ſunt, nõ n. ſubſtantiã complent acciden tia. Quod autem ſubſtantias eſſe eas vel ipſi Ariſtoteli uideatur, apertum eſt ex eo quod inferius partes eas uult eſſe ſubſtantiarũ cum ait. Ne vero turbent nos partes ſubſtantiarũ: & rurſus. Com petit autem, ſubſtantiis ac differentiis uniuoce ab iis dici omnia. declaratur id etiam ex Porphyrii verbis. nam de iis ut placet Pe ripateticis diſſerens ille, Differẽtia eſt inquit qua ſpecies eſt am plior genere, propria autem parte omnino eſt amplior. ergo pars quoque ſubſtantia eſt, ſiquidem & ſpecies. Quamobrem & Ariſt. tum ex ſuis uerbis, tum ex iis quæ Porphyrio ex Ariſtotelis ſen tẽtia prodita ſunt, ipſas differentias vult eſſe ſubſtantias. Quonã igitur pacto inquit, Proprium autem hoc ſubſtantiæ non eſt ſed differentiarum quoque: quaſi diuerſæ a ſubſtantia palam ſint differentiæ. Itaque cenſemus, quemadmodum in unitate & puncto & inſtãti diximus, hæc ſub nullũ prædicamentũ redacta propterea eſſe Ariſtoteli, quod pluribus cognita non eſſent homini bus. etenim recipere illa quoq; ſub quantũ licebat dicenti quanti hoc tribui quidem in partes poſſe, hoc vero non poſſe, at que id quod tribui poteſt, altera parte continuum eſſe, altera diſcretũ, nec ſunt tamen recepta: quoniam: vt ſæpe diximus, nõ de iis: quæ ſunt quatenus ſunt hoc loco diſputat, ſed quatenus de ipſis uulgo hominibus videtur. ſic in præſentia quoque ſubſtantias eum quidem eſſe ipſas nouiſſe differentias, cæterum eas ſub prædicamentũ non referre ſubſtãtię, quod hominũ nota nõ ſint multitudi ni. Quod ſi quis dicat, atqui moltis in ppatulo ſunt differẽtię: hominẽ n. rationalẽ ac mortalẽ eſſe aiũt. reſpõdemus nõ ꝗ differẽtiis ceu de ſimplicibus, vt de ipſa p ſe rõnabilitate aut irrõnabilitate notionẽ iis, ſed quaſi de cõpoſitis haberi, rationale. n. animal totũ vt vnũ quidpiã ncrunt: & brutũ ſimiliter. Porrò & ſuperius dice bamus cum ſubſtantia partim ſimplex, partim compoſita ſit: ac ſimplex quædam ſit præſtantior corpore, quædam deterior, de ſola compoſita diſputare Philoſophum, quæ in generibus, & ſpe ciebus indiuiduiſq; ſpectatur. Nimirum igitur conferens inter ſe ſubſtantias ſola genera ac ſpecies aſſumpſit, & vero etiam indiui dua quandoquidem ipſi & de ſolis his docere cõſilium eſt: diffe

rentiarum autem ne mentionem quidem fecit, quoniã ſimplices hę ſunt. Hanc igitur ob cauſam dixit Ariſt. non eſſe hoc ſubſtantiæ proprium, cæterum nõ ſimpliciter omnis dixit, verũ compoſitæ: na non eſſe in ſubiecto non ſolum cõpoſitę, ſed ſimplici quoque hoc eſt differentijs competit. Cũ uero ſuperius nobis quadripartita entium tradita diuiſio ſit, quęrendum ſub quod diuiſionis ſegmentum redigere oporteat differentias: dicimus itaque ſi quę prę multis ſunt differentias ceperimus, has ſub primo ſegmẽto quod eſt de ſubiecto, & non de ſubiecto ſtatuendas, ſunt nanque hæ vniuerſales ſubſtantiæ, ſi eas quæ in multis, primum quidẽ ne differentias quidẽ has dici arbitrãinur, uti neq; genus, id quod in ipſis eſt animal, genus enim ſi id quod de pluribus & ſpecie differentibus in quid eſt prædicatur, animal autẽ quod in Socrate eſt non dicitur de pluribus, utiq; genus nequaquã fuerit: & vero ſpecies ſimiliter quæ eſt in indiuiduo species dici non poterit. cum ſpecies de pluribus & differentibus numero in quid eſt prædicetur, ſic & rationale in Socrate nemo proprie loquendo differentiam dixerit, de pluribus enim differentia & specie differentibus in quale eſt prædicatur at rationale in indiuiduo de eo prædicatur ſolo, non erit igitur differentia. Sed hæc partes eſſe dicimus indiuiduorum, ut enim ſpecierum partes sunt genus & differentia, ſic quod in indiuiduo eſt animal & rationale partes sunt indiuidui. quo circa nec ſub definitionem cadũt, vtpote indiuidua. Aſſerit enim in libro de Dmõſtratione Ariſtoteles indiuiduorum nec finitionem. nec demonſtrationem eſſe. ſi enim ex generibus differentiisq; cõſtat finitio, in indiuiduis autem nec genus eſt nec differentia, dubium nemini eſt, nec eorum haberi fintionem at ſi finitio non eſt, vtiq; nec demonſtratio: ſiquidem ex finitionibus demonſtrationes conſiſtunt, quod ſiquis differentias quoque eas uocari dignum arbitretur, non abſolute differentias, ſed vt in indiuiduo differentia nominabimus, differt hic homo ab hoc equo & hoc angelo. iccirco ſub quartum eas recipiemus ſegmentum, quod neque de ſubiecto eſt, neque in ſubiecto, quandoquidem & completiuæ indiuidui ſubſtantiæ ſunt & particulares: de nullo enim prædicantur ſubiecto.

XV.

N O N *conturbent autem nos ſubſtantiarũ* Partes, *quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint: ne forte cogamur eas nõ eſſe*

ſubſtantias confiteri. Non enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dicebantur, quaſi ut partes ineſſent alicui.

{Ne uero nos turbent ſubſtantiarum partes, vt quæ totis in ſubiecto ſunt, neq; ſubſtātias non eſſe eas fateri aliquādo cogamur.

Quod iniecturum Ariſtoteli ſcrupulum erat, id præueniens ipſe in quæſtionem deduxi & ſoluit. addubitaſſet. n. quiſpiam, quoniam ſunt in aliquo ſubſtantiarum partes (ſunt enim in ſubſtantiis) in aliquo uero & accidentia ſunt, partes ergo ſubſtantiarum ſunt accidentia, quod eſt abſurdum. hoc igitur ſoluens, traditum eſt inquit quomodo accidens in aliquo dixerimus nō enim quod velut ſubiecti pars eſſet proditū eſt: ſed vt quod ſine eo conſtare non poſſet. differentiæ autē viſum toti præbēt, ac cōpletiuæ ſubiecti ſunt. ipſumq; conſtituunt. quapropter tametſi in eo conueniāt quod in aliquo ſint, eſt quoddā tamen in ipſis diſcrimen quatenus hæc cōplent ſubiectum, ſuntq; ab eo inſeparabiles. illa vero nec complent, nec ſimul perpetuo ſunt. Quidam uero interpretes hanc verborum ſeriem ei cenſent præponendam quæ de differentiis inquit, Porrò non eſt id ſubſtantiæ proprium ſed & differentia ex iis eſt quæ non ſunt in ſubiecto: oportebat enim aiunt cum per hæc ſubſtantiæ partem nullam in ſubiecto eſſe demonſtraſſet, ſubſtantiæ autem ſit & differentia, ita ſubiungere, nō proprium eſſe ſubſtantiæ non eſſe in ſubiecto: quandoquidem eſt & differentiæ, An vero & ordo hic recte ſe habet. cum enim neque ſpecies neq; genera neq; differentias quæ partes ſubſtantiarum ſunt, in ſubiecto eſſe oſtenderit, inferēdus uniuerſalis quidam ſermo erat, ne partem omnino quidē in ſubiecto aliam quāpiam eſſe ſubſtantiæ. Videt aūt ei ſermo eſſe non de partibus manu inquā & capite & pede, ſed de intelligibilibus uereq; partibus, ut rationali & mortali. hæc. n. partes proprie hominis ſunt: ſiquidē ex iis homo conſiſtit. ergo de intelligibilibus loquitur rationali atq; mortali: ſunt. n. aliæ partes ſenſibiles, intelligibiles aliæ nunc vero de intelligibilibus diſputat. ſic. n. ordo ſpeculaminis huius opportunitatē habet. quoniā. n. non propriū ſubſtantiæ eſt dixit non eſſe in ſubiecto, quandoquidem & differentiæ ex eorū numero habentur quæ in ſubiecto non ſunt, ne quis perinde hoc ipſū dixiſſe putaret quaſi differētiæ ſubſtātiæ nō eſſent, quæ ꝓpriæ

ſubſtantiæ ſunt, ob id ſubiunxit, Ne uero nos turbent ſubſtantiarum partes, ut quæ totis in ſubiecto ſint. alioqui intēpeſtiue hoc interiectum ſpeculamē videretur, niſi de intelligibilibus eum partibus loqui, rationali mortaliq; acceperimus, quæ propriȩ ſunt partes hominis: ſiquidē homo ex iis cōnſtat, { Non enim ita in ſubiecto ea dicebantur quæ vt partes ſunt in aliquo.} Ideſt accidentia etſi in aliquo eſſe, non tamen ut pars in toto dicebantur: nam ſi quidquid eſt in aliquo, id in ſubiecto neceſſario eſſet, partes quoque ſubſtantiarum cū ſint in aliquo (ſunt enim in toto) in ſubiecto haberētur. nūc vero eſſe in aliquo vniuerſalius cum ſit, aliquod eſt in ſubiecto, quoddam ut pars in toto, aliud vero ſecundum alium in aliquo exiſtendi modum.

XVI.

I N E S T *autem ſubſtantijs & differentijs omnia vniuoce prædicari: omnia enim quæ ab his prædicata ſumuntur, aut de indiuiduis prædicātur aut de ſpeciebus. A prima nāque ſubſtātia nulla eſt prædicatio, de nullo.n. ſubiecto dicitur. Secūdarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidē de indiuiduo prædicatur: genus vero & de ſpeciebus & de indiuiduis ſimiliter autem & differentiæ, & de ſpeciebus & de indiuiduis prædicantur.* Et *rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ, ſpecierum & generum & ſpecies generis, quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies & indiuidua. Vniuoca autem ſunt quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia quæ à ſubſtantijs & differentijs ſunt uniuoce prædicantur.*

{Competit autem ſubſtantiis & differentiis vniuoce ab iis dici omnia.}

Ad ſecundum cōſequens tranſit ſubſtantiȩ priore improbato. & uero nunc peculiare proprium quærit ſubſtantiæ: ſed & hoc ſtatim dānauit: idq; ex eo liquet quod differentias coniunxit: ut nō ſoli cōpetere ſubſtantiæ pateat. Ac prius quidem eiectum eſt, quaſi omni ſubſtantiæ non ſoli autem inſit. hoc uero, quaſi nec

ſoli nec omni conueniat.neque enim competit primæ.nam ea de quibus prædicetur non habet.neque ſoli, quoniã & differentiis. {Omnes.n.ab his prædicationes aut de indiuiduis,aut de ſpeciebus prædicantur.} Docet primum quænam a ſubſtantiis & differentiis prædicationem admittant.tum ſic vniuocã in ipſis accõmodat prædicationẽ.indiuidua.n.inquit de nullo dicuntur ſubiecto.ſpecies de indiuiduis.genera de utriſque.eodẽ modo & differẽtiæ de ſpeciebus atque indiuiduis,hęc autem & uniuoce de quibus prædicantur dicuntur.nam Socrates & homo eſt, & animal rationale mortale.eſt animal quoque & ſubſtãtia animata,& ſenſus compos. Sed & differentiarũ nomen rationemq; accipit.dicitur enim rationale,eiusq; finitionẽ excipit,rationale enim eſt id quod utitur ratione.nam & Socrates hanc rationem admittit. Et vero de ſpecie ſimiliter & genus & differentia prædicatur uniuoce hoc uero etiam late patet. quæcunq; vniuoce de prædicato dicuntur,ea de ſubiecto quoque prædicatum iri.Iure igitur genus differentiaq; cũ de ſpeciebus prædicentur uniuoce,de indiuiduis quoque,de quibus & ſpecies,prædicantur:ſpecies autem de ſolis indiuiduis.indiuidua de nullo quoniã nec ſubiectũ eis ullũ eſt.Cõtemplare hic porro quomodo vtilis ei de uniuocis præceptio fuerit:id qđ uel ipſe apperiẽs inquit, Erant autem uniuoca ea quorum & nomen commune eſt & ratio eadem.Hinc vero etiam cõſidera quam aperte differentias ſubſtantias eſſe pronunciet. Si enim quæ ſunt in ſubiecto,uel ſolum tribuunt nomẽ,uel neque nomen neque finitionẽ:vniuoce autem differẽtiæ de ſpeciebus prædicantur atque indiuiduis,ipſæ ergo differentiæ ſubſtantiæ ſunt, & non accidentia.cõpetit enim iis quæ ſubſtãtialiter prædicãtur, & nomen & finitionem ſubiectis tribuere. Cuius igitur rei gratia cum ſuperius diſcernere eas a ſubſtantiis videatur,iiſdem deinceps coniungit?nẽpe ob eã cauſam quã ſæpe recitauimus,quoniã hic ipſi inquam eo conſiliũ ſpectat,ut non de omni ſubſtantia,ſed de ſola compoſita doceat,cuius & homines multi notitiã obtinẽt. Socratem enim multi non modo Socratem eſſe,verũ hominem quoq; ipſum,& animal norunt , & vero hominis nomen in particularibus ferunt communiter omnibus,nomen quoq; ſimiliter animalis in hominibus & equis & reliquis animantibus,ipſius autẽ per ſe rationalitatis notionẽ nõ habent. ſed quamuis dicant rationale,compoſitum dicunt,rationale.n.animal, hoc totũ

cognoſcunt.ſimiliter quoq; in bruto ac cæteris differentiis. Pro inde igitur differentias ipſas non plane hoc loco ſubſtantias eſſe dicit,ſed ipſas quidem uult eſſe ſubſtantias:ac ſuam obique ſententiam detegit.nón eiuſmodi uero ſubſtantias quales compoſitæ ſunt de quibus hic ei ſermo eſt.Sic ergo & in phyſica cũ triplicem ſubſtantiam prodiderit materiam,formam & prætereà quæ ex utraque ſimul & materia & forma conſiſtit ; hic compoſitum ſolum uocauit ſubſtantiam:non autem materiam,neque formam quoniam nec de ſimplicibus ei ſermo eſt inſtitutus.

XVII.

O MNIS *autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.in primis igitur ſubſtantijs indubitabile & verum eſt quod hoc aliquid ſignificant.indiuiduũ enim vnũ numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis vero ſubſtantijs videtur quidem ſimiliter pp appellationis figurã ſignificari hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem vel animal:non tamen verum eſt ſed magis quale aliquid ſignificant.neque.n.unum eſt quod ſubiectũ eſt,quẽadmodũ prima ſubſtantia:ſed de multis homo dicitur,& animal.Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum album(nihil enim aliud ſignificat album quam qualitatem)at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatẽ determinant.qualem.n.quandam ſubſtantiã ſignificant. Plus autem in genere determinatio fit quam in ſpecie.dicens enim animal,plus complectitur quam qui hominem dicit.*

{Omnis autem ſubſtãtia ſignificare hoc aliquid videtur.}

Cum prima duo repudiauerit cõſequentia,quæ ſunt nõ eſſe in ſubiecto,& omnia vniuoce ab iis dici,ad tertiũ proprium tranſiuit,quod eſt hoc aliquid ſignificare.Igĩ dictio hoc , ſubiectũ ipſi denotat ,ſignificatiuũ.n.eſt,demonſtrationis. Sic ergo materiam ipſe ſubiectũ in Phyſica nominat .ambo .n.finita ſunt , & ipſum hoc,quaſi ſub demonſtrationẽ cadens:& materia, ut quæ maneat eadem,omnibus quæ in ipſa ſunt uerſuram patientibus.ſiquidem transfigurari lebes poteſt & ſtatua fieri,& ſtatua rurſus figuram immutans aliud fieri quidpiam , ære id nihilominus manente

quod prius erat,quam lebes factus aut ſtatua aut quidquam eiuſmodi eſſet.itaq; & ipſum hoc & materia ſubiecta appellat.Pronomen vero aliquid,non de ſubiecto ſubſtantiam nominat , quoniã permanet,nec quoquam eget,nec eſt in ſubiecto , ſed ipſa ſubiectum omnibus eſt,auctorq; vnitatis,hoc eſt unum ſignificandi.vt hoc lignũ,hic homo.Ipſum ergo aliquid.particulare indicat. ambo autem cum dicũtur hoc aliquid,particulare ſubiectum indiuiduũ inquam ſubſtantiam declarant,vt hunc hominem,aut hoc lignũ.in his enim ipſum hoc ſemper fert Ariſtoteles in indiuiduis in quam quæ apparẽt ac ſenſibus percipiuntur : quippe hæc ea ſunt quæ ſola recipiunt indicationem, quæq; ſunt ſubiecta duntaxat omnibus . dictionem autem tale in infinito & uniuerſali vſurpat.Iure nanque vniuerſale omnium ſimpliciter rationem obtinet. At Plato hoc aliquid in vniuerſali tanquam finitum uelut in Ideis neceſſario capiebat.eas enim in prima eſſentia,ac ſubſtantias eſſe affirmabat,quale autem in ſingulari.nam infinita hæc vocabat propterea,quod in ſtatu non eſſent,ſed ipſum eſſe in fluxu ac refluxu haberent recte igitur ambo atque alio propoſito capientes dixere.Porrò & hoc proprium reiicit , quaſi non omnẽ ſubſtantiã quanuis ſolam comitetur , nam ſpeciebus inquit & genera,ut homo & animal,hoc quidem aliquid ob ſingularem uocis effigiem ſignificare videntur : cæterum multitudinem magis contẽtricẽq; aliquorũ plurimũ cõmunitatẽ ac qualitatẽ quãdam referunt,cum cõmunitatem particularium ac collectum declarent.Operæ autem præcium eſt quærere,quomodo in ſubſtantia dicat ſignificare & non eſſe, ſi res eſt ſubſtantia , ſignificantur enim res nec ſignificant.Dicimusq; quod vocis eſt de re quandoq;,& quod rei eſt de voce ob mutuũ prædicati complexum:funguntur enim res vocum interim munere, ut non tanquam res ſignificent,ſed tali modo nominentur,vt Socrates ſi ipſum inquirentibus in multitudine ſpectetur.interdum uero quæ rei ſunt uoces obeũt,vt Socrates ambulat,non quod nomen Socrates ambulet.uox etenim eſt,uox aũt nõ ambulet , ſed qđ res quæ nomẽ eiuſmodi habet,illa ambulet.ſic ergo & hoc loco,ꝑpter uocis implicationẽ ſubiectũ prædicatioẽ vocis accepit , qđ eſt ſignificat ac nũc preſertim,ubi de ſignificatiuis ſibi uocibus diſputadũ propoſuit Inſtitutũ.n.eſſe Ariſtoteli diximus,de uocibus,rebus,cõceptibusq;,explicare.Subſtãtia,igitur vt vox quidẽ,ſignificat,nec

ſignificatur, ſunt enim ſignificatiuæ rerũ uoces.ut res vero, ſigni ficatur,nec ſignficat.nam ſignificantur quidem a vocibus res,ipſæ vero aliorum non ſunt ſignificatiuæ.Quemadmodum autem ipſa per ſe ſignificatiua rerum nomina ſunt , ſi autem parti orationis cuiquam coniungantur , ſignificantur magis ab ea quodammodo ita, uel hoc loco cum dixero Socrates , per Socratis nomen ſubſtantiam notaui.cum autem Socratem Philoſophum, vel Socrates ambulat pronunciauero', tunc per Philoſophum, vel per ambulans ſignificatur magis quam ſignificet nomen, Cæterum & ad hoc animaduerſione opus eſt, indiuiduam Ariſtoteli ſubſtantiam hoc aliquid,vniuerſalem tale appellari. Platoni cõtra , nec eos mutuo diſcrepare . utranq; enim hoc aliquid & tale nomines licet nam hoc aliquid,finitum:tale autem,infinitum declarat.Enimuero in vtraque & finitũ eſt & infinitum.in indiuidua quidem finitum,& ipſum numero unum:infinitum autem,ipſum mutari adeo,vt ſecundum perpetui affectus dogma, Heracliti inquam,ne uox quidem de ſeipſo rem ineat,ut Socrates. habet enim eſſe ipſum in fluxu ac refluxu,perinde atque res naturales aliæ.In ſubſtantia vero uniuerſali finitum eſt ipſum immutabile, ut vniuerſalis hominis,atq; animalis.infinitũ,vt multitudine inerrare atq; allabi.homo enim ſi dixero,ſum particulares omnes cõplexus.{In ſecundis vero ſubſtantiis videtur quidem ſimiliter figura appellationis,hoc aliquid ſignificare.} Pronunciatione quidem ſingulariter facta.hoc aliquid ſignificare uidentur, cum homo aut animal dixerimus.veruntamen non hoc aliquid, ſed tale hoc eſt ſimilitudinem.deſignat,qua homines quatenus homines ſunt,ſimiles inter ſe habentur,& animalia quatenus animalia.magis ergo quale quidquam propterea indicat,quod plura vniuerſalis homo indiuidua complectatur. {Non tamẽ verum eſt.} Quoniam ex eius rei ignorantia quod non omnis ſubſtantia hoc aliquid connotet,fiunt paralogiſmi,hoc eſt deceptoriæ raciocinationes,qui a Græcis uthines ideſt non aliqui nominanturiuxta Homericũ Vlyſſem, qui Vthin ſeipſum oportune appellauit. Vthinis paralogiſmi exemplum. Siquis eſt Athenis,is nõ eſt Megaris. homo autem eſt Athenis.homo igitur nõ eſt Megaris.homo enim non eſt aliquis , neq; hoc aliquid ſignificat. ſimile huic & illud eſt, Quod ego ſum,tu non es,ut.n. uerbũ aliquis indiuiduam ſubſtantiam declarat,ita & uerbũ ego. Eſt ergo paralogiſmus in ver

bo aliquis ſeu quis,nam verbum ſiquis , alter vniuerſale eſſe cogit,quod falſum eſt:alter in particulari ipſum capit,& verus tūc ſermo eſt.nam aliquis homo verbi gratia Socrates,aut particularis alius qui Athenis eſt,Megaris non eſt,ne ſit ipſe a ſeipſo diuulſus.ita ergo dicas oportet , Quisquis eſt Athenis , is non eſt Megaris.Socrates Athenis eſt,Megaris igitur Socrates non eſt. Itaque ob id,non tamen verum eſt,dixit:quoniam cū plura ſint ſingularia,genus & ſpecies eorū ſimilitudinem referunt . { Non enim ſubiectum velut prima ſubſtantia eſt vnum.} Quemadmodum vox,quæ ſingularis eſt figuræ,atque eam ob rem de vno ferri videtur ſubiecto.homo enim ſecundā ſubſtantia atque animal dicitur,non homines animaliaq́; . { Non ſimpliciter autem quale quidquam ſignificat velut album.} Quale ipſum communit , atque ab æquiuocatione propter accidentia vindicat:eſt enim differentiis atque accidentibus quale,qualitatem autem non dicit qualis eſt accidentis:neque enim ſubiecto accedens illa, neque ab eodem decedens,quicquam confert aut nocet,genera autem & ſpecies illorum quorum eſſe dicuntur ac de quibuſcunque prædicētur completiua ſunt,atque vt ipſe ait qualitatem circa ſubſtantiā determinant,hoc eſt talem aut talem ſubſtantiam determinant, atque diſtinguunt,confuſamq́; ipſam diſcernunt, ſynceramq́; ſeruant eſſentialem cuiusq́; ſubſtantiæ qualitatem. nam cum contineat ſubſtantia corpus & incorporeum , & hæc confuſa indiſcretaq́; ſint,harum diuiſio ſpecierum,cuiuslibet qualitatem ſecreuit Rurſus cum res plures ambit corpus,animatum atque inanime. confuſe diſcriminat,ac cuiusq́; proprium definit. Similiter & plura complectente animato, huius ſpecies proprium ſingulis limitant,eodem & in cæteris modo. Animal enim & planta, quæ ſuorū ſubiectorū genera ſunt,ac ſub animato corpore cōſtituta, ſubſtantialem ſpeciebus ſuis qualitatem ſuo ipſorum interuentu decernunt.Ac quonā igitur pacto inquiunt prędicari genera & ſpecies in quid eſt dicebantur,nunc vero Ariſt.quale iis determinari circa ſubſtantiam affirmat? Dicimusq́; quatenus differētiis imperiuntur ſpecies quidē actu,genera autem ſiue poteſtate ut placet Peripateticis, ſiue actu ſecundū Platonicos , eatenus quale dici circa ſubſtantiam definire:in quale enim eſt prædicantur differentiæ.Quærendū vero eſt quomodo ſignificare ſubſtantiam dicat, quanquam ſignificatur ea magis neque ſignificat . Itaque ad hoc

reſpondemus,vti proditum eſt ſæpenumero, diſputare de vocibus & rebus & conceptibus propoſitum Ariſtoteli eſſe.ſignificat ergo ceu vox nec ſignificatur ſubſtantia, ſignificatur autem ut res nec ſignificat. A uocibus enim ſignificatur res,ipſæ vero ſignificatiuæ non inter ſe ſunt.Nomina enim vt ipſa per ſe ſignificatiua ſunt rerum,orationis autem ſi cuipiam parti iungantur,ſignificantur magis ab ea quodammodo.perinde ergo & hoc loco cum Socratem dixero,per nomen ſubſtantiam Socratis notaui, cum vero Socrates Philoſophus,vel Socrates ambulans, tunc ſignificatur nomen magis per Philoſophum, vel per ambulans, quam ſignificet,& non ipſum,ſed magis aliud quidquam ſignificat. ſic ergo vel hic,ipſa per ſe res ſi capiatur ſubſtantiæ,nihil ſignificat: cum vero complicata voci fuerit,tunc ab illa ſignificatur. } Amplius autem genere quam ſpecie determinationem facit:nam qui animal dicit,plus complectitur,quam qui hominem dixerit.{Hoc eſt. etſi ſubſtantia omnis ſecunda ſubſtantialem rerum qualitatē decernit, genus tamen magis vniuerſaliorem communioremq;, ſpecies particolariorem qualitatem diiudicat.

XVIII.

I N E S T *autem ſubſtantiis nihil illis eſſe contrarium.* Pri*mæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium, ut cuidam homini, uel cuidā animali?at uero nec homini nec animali aliquid eſt cō trarium.* Non *eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium,ſed etiā multorum aliorum,ut quātitatis.bicubito enim vel tricubito, nihil eſt contrarium.at uero nec decem,nec alicui talium.* Niſi *forte quis multū pauco dicat eſſe contrariū,uel magnum paruo.* De*terminatorū vero quantorum nullū nulli eſt contrarium.*

{Competit ſubſtantiis nihil quoq; ipſis eſſe contrarium.}

Ad quartum tranſgreditur conſequens tertio quoq; damnato vtpote ſoli,verum nō omni cōpetente. Enimuero hoc eſt,nihil cōtrariū eſſe ſubſtantiæ.ait.n.quidnam contrarium eſt Socrati, aut alii cuiquam indiuiduo? At vero nec ſecundæ. nam quid homini eſt aut animali contrarium? Verum ſiquis dixerit, quid igitur? non aduerſatur ignis aquę,& terra aeri? Dicimus repugnare ſibi hæc mutuo non qua ratione ſubſtantiæ ſunt,ſed qua affectæ ſūt

qualitatibus,aquæ enim qualitati frigidæ atque humidæ calida & ſicca oppoſita eſt ignis.non ipſæ ergo inter ſe pugnant ſubſtātiæ,nam hæc non per tota ſeipſa contraria ſunt, cum non materia & corpore,ſed ſolis obluctentur qualitatibus . Sciendum eſt rationabile irrationabili non eſſe contrarium.ſiue enim negatio rationabilis irrationabile ſit,negatio contrarium non eſt: ſiue poteſtatem affirmandi habeat quæ ſpeciem quandam a rationabili diuerſam declaret,ne ita quoque contrarium eſt rationabile irrationabili,cum in eſſe ipſum deducat atq; conſtituat. Sed neq; ſpecies alia contraria eſt ſpeciei verum contrarietates circa differentias & qualitates viſuntur. Forſitan vero ſiquis diligenter exquirat,ne penes quidem qualitates obiectam eſſe igni aquam profitebimur.ſidunt enim circa idem ſubiectum contraria,atq; ita aduerſum ſe inuicem bellum ſuſcipiunt, vtroq; ſtudente eorum ſubiecto potiri,& alterum expellente.Ignis ergo ſi caliditati frigiditatiq; alternis non ſubiacet,ne proprie quidem caliditati vt in igne oppoſitum quidquam eſſe cenſebimus , ſi oppoſita vt dicimus circa idem pugnant ſubiectum.Hoc vero etiam reprobat,perinde quaſi non vni ſubſtantiæ quanuis vniuerſę competat. quanto .n.nihil inquit contrarium vt denario.vel bicubito.nam quid eſſe iis poteſt contrarium?non.n.quadricubitum contrarium bicubito corrumpunt nam ſe mutuo contraria : hic vero auctio bicubiti eſt quadricubitum.{Niſi quis multum pauco vel magnum paruo dicat eſſe contrarium.} Atqui ne hæc quidem contraria ſunt quāta.quoniam ex multis paruis magnum, & multū ex pluribus paucis conſiſtit,atque hæc paulopoſt non quanta eſſe,ſed ad aliquid oſtendet. Veruntamen & ſi quis conceſſionem inquit dederit vt quanta ſint , nihil tamen noſtra intererit . ſatis enim nobis eſt ad demonſtrandum non vni ſubſtantiæ nullum contrariorum ineſſe, ſi quantis etiam definitis id competat.Definita quanta ea nominant,quæ circunſcriptam quibuſdam finibus habent quantitatē, neque relatione ad aliud dicuntur.paruum autem & magnum,& multum & paucum ſunt infinita .

XIX.

VIDETVR *autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus.*Dico *autem,non quoniam ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia(hoc enim dictum eſt quoniam eſt)*

ſed quoniam vnaquæque ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus: ut ſi eſt eadem ſubſtantia, homo, non erit magis & minus homo, neque ipſe ſe ipſo, neque alter altero. non enim eſt alter altero magis homo, ſicut eſt album alterum altero magis & minus album, & bonum alterum altero magis & minus bonum. Sed & ipſum ſeipſo magis & minus dicitur. ut corpus cum ſit album, magis nunc album eſſe dicetur quam prius: & cum calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. Subſtantia vero non dicitur magis neque minus. nihil enim homo magis nunc homo quam prius dicitur, neque aliorum quicquã quæcunque ſubſtantiæ ſunt. quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.

{Videtur porrò ſubſtantia non accipere magis & minus.}

Ad quintum conſequens acceſſit, a ſubſtantia inquam non admitti magis & minus. Verbum autem videtur fingi hoc loco ſignificat, ſed quod perſuadere non aliter queas, quodq; deponi non poteſt. Proprium vero hoc ex proxime antecedenti ſequitur ortumq; ex illo obtinuit ſubſtantiæ contrarium nihil eſſe dicẽte. fieri enim magis & minus in iis natura conparatum eſt, in quibus & contrarietas, idq; non ſimpliciter. non enim contraria quæcunque magis & minus accipiũt, ſed quæ miſceri inter ſe natura apta ſunt. par enim & impar quanquam ſunt contraria, magis tamen & minus nequaquam admittunt. quoniam nec miſceri natura ſunt idonea. neque enim eſt par magis par pari: neque impar impari magis impar. album autem albo magis eſſe album dicitur: quoniã nigro ſuapte miſceri poteſt natura. dicitur enim id magis album quod a nigro longius diſtat: minus uero album, quod plus cum nigro miſtionis accepit. & uero ipſum quidquam ſeipſo magis album dicitur. aliquid enim cum album nunc ſit, ſit ſeipſo albius, diſcreto quod in ipſo immiſtum eſt nigro. ſimiliter & in aliis. ergo ſi nec omnia magis minusq; admittunt contraria, ſed ea duntaxat quæ miſceri natura valẽt, multo minus ea quæ ne vllum quidem prorſus habent contrarium, magis & minus recipient. Sciendum contraria ipſa fines eſſe, magis autem & minus viam ad contraria. Ac contraria quidem vocat album & nigrum, magis vero

& minus, mutationē ex albo in nigrum, vel ex nigro in albū. quę non tota ſimul fit, ſed uia quadam per acceſsionem vtitur, facta ex albo vel nigro in alterū transfotmatione. Itaque cōtraria vbi ſunt ibi aduerbia magis minusq; ſunt. & vbi non ſunt contraria, neq; magis & minus: vbi item magis minusq;, ibi cōtraria, & vbi magis minusq; non ſunt, nec ibi contraria habētur. quatuor enim ſemper hæc inter ſe contingunt. verum hæc ex Platonis ſententia medio prædita dicuntur. neque enim ſemel natura a contrario in id quod plane contrarium eſt tranſilit, ſed via vtitur quadam, ſitq; minus album, & minus adhuc, atque ita nigrum. Ariſtoteles vero non omnia inquit contraria mediis diſtincta eſſe vt Plato affirmabat: ſed nouit etiā quæ medio careāt: tametſi duo duntaxat, par & impar, & morbū ſanitatemq;. Quidā vero & horū media eſſe arbitrantur. paris enim qui in duas æquales portiones diuiditur, & imparis qui in duos pares non ſecatur numeros, tres medii habentur, pariter par, qui vſque ad vnitatem æquali partitione diſſecatur, vt numerus trigintaduo, in ſedecim, & octo, & quatuor. & duo, & vnum & impariter par, qui multis paribus acceptis ſectionibus in numerum imparem deſinit, vt quadraginta octo, in viginti quatuor, &. xii. &. vi. & in tria numerum imparē terminat. & pariter impar qui in duas quidem partes æquales diuiditur, cæterum eius ſegm enta protinus imparia ſunt, vt decē & octo in. ix. diductus. ac ſunt quidem vt aiunt paris & imparis ii quos diximus medii: morbi vero ac ſanitatis conualeſcentia. Si magis & minus non admittit ſubſtantia, quomodo in libro de generatione atque interitu minus calidum aerem dicit vt igni collatum? calidior eſt enim ignis aere. & aer quam aqua humidior. & aqua frigida magis quam terra. & terra igne ſiccior. hæ autē ſubſtantiæ ſunt. Ac dici poteſt qualitates has rurſus non ceu ſubſtantias magis ac minus ſuſcepiſſe. quælibet enim in proprio ſubiecto plurima eſt. vt accidētia vero intēdi ac remitti. nā qđ minus eſt ſi in id qđ eſt magis euadat, non ſpeciem aboleuit, aer autem acceptis igneæ caliditatis mēſuris aer nō manſit. Illud vero tenēdū eſt, non eſſe in ſolis accidentibus magis & minus, cum demutationē ſpeciei non faciunt. viuit enim magis mens quam anima. Enimuero nōn omnino fit magis & minus ob contrarii miſtionem. tametſi hanque immortalis anima eſt, minus tamen viuit quā mens. Compoſita quoque eſſent hoc pacto elementa. erit enim humi-

dus ignis,vtpote minus ſiccus quam terra,& aqua ſicca, quaſi in humiditate aeri cedat.atque in aliis ſimiliter elementis. ſed hæc ſpeciem obtinuere. Quamobrē minoris id genus rationes,remiſſiones magis ſunt degenerationes ve formarū. Sicut & luna quæ cū quintæ ſit eſſentiæ ultima,quanuis ſub ſeipſa contentorū particeps nō ſit,habet tamē quidquā in ſe forma diuerſum, vt facies ea declarat quæ in ipſius medio pleniluniis apparet.& color qui in eius deliquiis carbonis ſpecie cernitur,qui diſſimilaris eſt,horū enim neutrū terræ miſtione,ſed quintæ eſſentiæ ſucciditatis remiſſione puenit. { Dico autem non ſubſtantiam ſubſtantia non eſſe magis minusq; ſubſtantiam. } Quoniam enim ſuperius primā ſecunda magis eſſe ſubſtantiam dixit, (eſt enim inquit ſubſtantia quæ potiſſimum & primo & maxime dicitur) & ipſius ſecundæ ſpeciem magis genere eſſe ſubſtantiam,cum ait ſecundarum vero ſubſtantiarum magis ſubſtantiā eſſe ſpeciem quā genus,merito in quæſtionē vocat,quomodo cū ſubſtantiam ſubſtantia magis eſſe ſubſtantiam ſupra commemorauerit, nunc dicat, videtur autem ſubſtantia non admittere magis & minus. Cui ſolutionem inferēs inquit,non dictum eodem eſſe modo magis quidem & minus eſſe illic,hic vero non eſſe ibi enim ſubſtantiarum collationem ordinemq; ſecundum profunditatem contemplando: primam ſecūda magis ſubſtantiam eſſe pronunciabat,quaſi hominū magis plura litati cognita eſſet.& ſecundæ ſpeciē magis,q̄ primæ ſpecies ſit quam genus propinquior,hic vero ſecundum latitudinem collationem faciens,indiuiduum inquit neque ipſum ſeipſo neq; aliud alio magis eſſe minusq; ſubſtantiam. Socratem. n. neque ipſum ſeipſo magis & minus quis hominem dixerit, neque Socratem Platone magis hominem. Sed neque ſpecies vel ipſa ſeſe, vel alia quam alia magis ſubſtantia eſt,vt homine equus,nihilo magis ſubſtantia:eodem pacto & in generibus. Enimuero proprium hoc ſeu conſequens omni quidem,non ſoli tamen con petit ſubſtantiæ.etenī nō admittit quātū magis minusq;,quoniā nec quodpiā habet contrarium. Sed neque par neque impar, quoniam ne miſceri quidem hæc ſuapte poſſunt natura. Quamobrem vero quemadmodum in propriis aliis ad finem aiebat, non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium, quandoquidem licet omni verbi gratia inſit, ſoli tamen, aut ſoli quidem, ſed non omni non perinde & hoc loco fecit, dixitq; non proprium hoc eſſe

ſubſtantiæ quanuis omni conueniat,ſiquidem quantum magis mi nusq; non ſuſcipit. Dicimus,hoc propterea quod ex dictis pate ret omiſiſſe. quoniam enim ut dixi ſunt conſequentia planeq; id quod eſt non eſſe aliquid magis & minus,ex eo quod eſt non habere contrarium; ſequitur, paulopoſt vero prius nec ſubſtantiæ nec quanto aliquod ineſſe contrarium oſtendit,id nobis colligendum ac ſubaudiendum reliquit,nempe non ſolius eſſe ſubſtantiæ magis ac minus non admittere,ſed etiam quanti.

XX.

MAXIME *vero proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, quod vnum,& idem numero eſt,contrariorum ſuſceptiuum eſſe:vt in aliis quidem non habet quiſquam quod proferat tale, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ: quod cum ſit vnum numero ſuſceptibile contrariorum ſit:velut color qui eſt vnus & idem numero,non dicitur albus & niger.neque eadem actio & vna numero,praua & ſtudioſa.ſimiliter autem & in aliis quæcunque non ſunt ſubſtantiæ.Subſtantia vero cum vnum & idem numero ſit,ſuſceptiua contrariorum eſt:vt quidam homo cum vnus & idem ſit,aliquando quidem albus,aliquando ſit niger & calidus,& frigidus:& prauus,& ſtudioſus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur.*Niſi *quis forſitan inſtet,dicens orationem & opinionem contrariorum eſſe ſuſceptibilia. eadem enim oratio vera & falſa videtur eſſe:veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quendam,eo ſurgente ipſa eadem falſa erit.ſimiliter autem & de opinione.ſiquis enim verum putet aliquem ſedere, ſurgente eo falſo putabit eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſiquis & hoc ſuſcipiat,tamen modo differt. nam ea quæ in ſubſtantiis ſunt,ipſa quidem mutata,ſuſceptibilia ſunt contrariorum.*Frigidum *enim ex calido factum mutatur(alteratur enim)& nigrum ex albo,& ſtudioſum ex prauo. ſimiliter autem & in alijs vnumquodque eorum mutationem ſuſcipiens*

piens

piens, ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio nanque & opinio ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant: cū vero res mouetur, contraria circa ipſa fiunt. oratio nanque eius quod ſedeat aliquis, per manet eadem: cum uero res mota ſit, aliquando quidem uera, aliquando autem falſa dicitur. ſimiliter autem eſt & in opinione. quapropter ſaltem modo proprium ſubſtantiæ eſt ut ſecundum mutationem ſuipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum, non eſt hoc verum. Oratio nanque & opinio non in eo quod ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eo quod circa alterū aliqua paſſio facta ſit. nam in eo quod res eſt aut non eſt, in eo etiam oratio vera vel falſa eſſe dicitur: non in eo quod ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum, ſimpliciter enim a nullo neque oratio neque opinio mouetur, quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorum: cum nulla contrarij ſit paſſio in eis facta. Verum ſubſtantia in eo quod ipſa contraria recipiat, in hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorum dicitur. languorem enim & ſanitatem ſuſcipit: & candorem & nigredinem, & unumquodque taliū ipſa ſuſcipiendo, contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. quare proprium erit ſubſtantiæ: cum vnum & idem numero ſit, ſecūdum ſuiipſius mutationem, ſuſceptibilem contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.

{ Maxime uero proprium eſſe videtur ſubſtantiæ, quod idem unumq; numero eſt, viciſſim id capax eſſe contrariorum. }

Sextum hoc conſequens proprium aſſignauit ſubſtantiæ, quod & inter cætera præcipuum habet, id inquam quod una numero ac eadem manens, contrariorum ſit capax. Socrates enim vnus idemq; permanēs, modo caleſcit, modo frigeſcit. & in qualitatibus ſimiliter aliis, reliquiſq; accidentibus. Hoc autem ſoli competit ſubſtantiæ, uerum nō omni. aliud enim præter ipſam nihil unum idemq; manens numero, natura eſt aptum contrariis excipiendis,

accidẽtia inquã ab ea .n.vbi diſceſſeris,accidẽtia omnia ſunt.ne que.n.prorſus natura cõparatũ eſt accidens ſubiici, vt illi exiſtẽ di primordium præſtet.nõ enim ſubiacet album nigro uel calido, neque id genus alicui. eadem & aliis accidentibus ratio eſt .ergo nec capax eſt contrariorum,competit igitur hoc ſoli quidẽ,nõ tã men omni.nam ſecundæ id nequaquã conuenit.neq;.n.vnũ idẽq; numero dici proprie vel genus uel ſpẽs poſſit, cum proprie vnũ numero circa indiuidua ſpectetur, Præterea quanuis unũ ſit ſpecies,nõ tamen eſt contrariorũ capax. neque enim corpus eſt, vt caliditatem vel frigiditatem vel eiuſmodi quidqaam accipiat.ſimiliter nec genus.ſed hæc ſane effectiua eſſe contrariorum,aut di uidi in contraria dicuntur,mortale inquam & immortale.rationa le atque irrationale.At ne cõtraria quidem hæc ſunt,ſiquis acrius inſpexeris.corrumpuntur enim inter ſe contraria : hæc aũt mutuo ſe magis afferunt quam corrumpunt ſimpliciter enim rationale atque immortale bruta & mortalia promunt in naturam.

Quid ergo ſi non omni ineſt ſubſtantiæ,id eius maxime propriũ eſſe arbitratur? Dicimus itaq; cum prodita ſex quædã velut propria ſubſtãtiæ ſint,primũ quartum quintumq; eſſe quæ omni ſubſtantię non tamen ſoli competerẽ,non eſſe inquam in ſubiecto, quod differentiæ quoque conſtabat.& quartum, nihil eſſe illi cõtrarium,quod & quantis aderat.præterea & quintum,non admittere in quam magis & minus,quod & ipſum ſuppetebat quantis.

At ſecundum quod erat ſubiecta iis omnia dici vniuoce , neque omni cõpetere.nec enim conuenit primæ,neque ſoli,quandoquidem & differentiis. Tertium autem,quod eſt hoc aliquid ſignificare: & ad hoc,ſextum,unum inquã idemq; numero manens,capax contrariorum eſſe,ſoli ſubſtantiæ ſubeſſe,quãuis non omni. Ergo ne vnum quidem ex quatuor iure approbat, quoniam non ſoli inerat.nemo enim quod & alii competit,id eſſe alicuius dixerit proprium,tametſi omni adeſt ſubiecto:ſed magis quod ſoli quanquam non omni.At cur duorum tertii & ſexti,ſextum anteponit? quoniam illud,quod eſt ſignificare hoc aliquid,ideſt ſingularem numerum, ſecundæ ſubſtantia uoce conuenire videbatur.hoc uoro re ipſa videtur congruere. Quo circa vt omni quo que ſubſtantiæ aſſignatum cohærere proprium oſtendamus, hoc pacto immutatis parum Philoſophi verbi dicamus Maxime vero proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, indiuidua quæ ſub ea cõ

tinentur,vicisſim capacia eſſe contrariorum .ſic.n.& de omni ſub ſtantia proprium hoc prædicabitur,neque aliorum vlli congruet prædicamentorum.nam nec quanti indiuidua, verbi gratia decẽ: nec qualis,vt in hoc lapide album ,capacia ſit uicisſim contrario rum.Verbum vicisſim,adiectum eſt,quoniã nõ dealbatur ſimul ac denigraẽ Socrates:nec ſimul ægrotat ſanitateq; fruitur. Ver ba autem adiacent illa,unam eandemq; numero ,quoniã numerus quoque contraria par & impar admittit.non vnus tamen nu mero,ſed ſpecie vnus:quando ne vt in numero quidem conſiſtit par & impar,ſed vt in materia quæ poteſt in par atque impar di vidi.nam cubitale lignum & in par & in impar ſecatur , & pares equi poſſunt impares reddi alterius additione . Et vero corpus quanuis contraria admittat , vt albũ & nigrum,non vnum tamen numero,ſed ſpecie eſt vnum, Sed enim ab Ariſtotelica ipſa dictio ne id quod dicitur contemplemur.{Maxime vero proprium eſſe videtur ſubſtantiæ,quod idem unumq; numero eſt,vicisſim id capax eſſe cõtrariorum.} Nam vnum quidem numero,vt idẽ ſer uetur ſubiectum:idem vero,ne ſecundum ſubſiſtentiam mutetur. fit enim color ex albo niger mutationem ſuſcipiens eſſentiæ.nã ſubſiſtentiam in eo quod album eſt propriam obtinet.itaq; ſi in nigrum mutetur,ſecundum ſubſiſtentiam mutatus eſt.at Socrates vnus & idem manens,quandoq; calidus,quandoq; frigidus fit .& in aliis ſimiliter.Capax autem contrariorum ,vt excipiendorum vicisſim contrariorum facultatem oſtendat . non enim excipere contraria,ſiquidem eſſent in eodem pugnantia , ſed capax dixit, quo vt expoſuit facultatem indicaret.in aliis autẽ prædicamentis nihil eiuſmodi videtur.Sed rogabit quiſquã fortasſis,Quid ergo?& coruus hic eſt capax albedinis,vel olor nigredinis? quomodo igitur eſſe capax dixit contrariorum?Sed reſpondemus,ab ratione haud quaquam fore alienam in coruo aliisq; innumeris du bitationem, ſi capacem eſſe omnem ſubſtantiam contrariorum omnium dixiſſet.Neq;.n.nigra fieri valet ceruſſa, neque ignis,ſi ignis maneat,capax frigiditatis humiditatis ue eſt.nec aqua,nec terrra leuitatis.nunc vero non omnium , ſed ſimpliciter contrariorum dixit.Quamobrem etſi coruus quoque albedinem non ac cipiat,aut olor nigredinem , tamen caliditatem, frigiditatem ac cæteras contrarias qualitates admittunt. & ignis licet non frigiditatem vel humiditatem vel quid ei contrarium ſuſtineat , la-

tionem tamen deorſum capit uiolentam,cum ſurſum ferri ſuapte natura incitet. Quid uero de ſole & luna ac ſimpliciter cœleſtibus dixerimus ? horum enim quoduis cũ numero unũ idemq; ſit,tamen contrariorũ capax non eſt,niſi contrarins quis & hic ceperit motiones,quoniam ab ortu quidem motu feruntur cũ uniuerſo,per ſe uero ipſa contrario cientur.In ſeptum autem errantibus,ab anſtralibus quoque regionibus ad aquilonias , & ab iis rurſus ad anſtrales tranſitum ceperis licet:eamq; contrarietatem qua a terra longius recedunt,ac prope eandem iter tenẽt:nec nõ quã congrediuntur,digrediunturq;.In luna autem & eius illuſtrationes & deliquia.Quo fit ut ſphæra ſola immobilis non capax contrariorum eſſe videatur. Aliter quoque reſpondeas : Supra diximus ineſſe hoc quidem ſubſtantiæ,uerum non omni . neque enim ſpeciebus competit ac generibus,ſed quæ ſub iis continentur indiuiduis. Vniuoca vero ne omnino generis quidem vel ſpeciei cuiuſpiam ſunt indiuidua,vt ſol & luna.& vero cælum prorſus unicum quoddam eſt . Non ergo ſermo arguitur Ariſtotelis,etſi capacia cœleſtia non ſint cõtrariorum,nam de indiuiduis quę ſub generibus ſpeciebusq; comprehenduntur, non de omni ſubſtantia agitur. Diximusq; item hoc ſoli ſubſtantiæ, quanuis non omni congruer e,quanquam ne indiuiduis quidem ineſt vniuerſis,vt quidam putarunt,propter cycnum qui album nõ mutat. Verum tametſi oppoſitionem hanc non admittant,ſuſcipiunt tamen,vt dictum eſt oppoſitionem aliam , quæ eſt calidi & frigidi humidiq; ac ſicci.Secundæ autem ſubſtantiæ,vt quæ ſunt immutabiles,non recipiunt cotraria.ſimiliter & cœleſtia cum ſit immutabilia,quatenus talia ſunt,contraria non admittunt.Quidam uero difficultatem proponunt,nempe vniuerſalem hominem ſi mutabilis ſit,capacem contrariorum.ſin nõ mutabilis,Deum igitur, quod abſurdum eſt,fore.Dicimusq; conſtitutiuis,eius partibus eſſe immutabilem,ut animali,rationali,mortali.homo enim nullus cum animal ſit, fit inanimal.aut cum rationalis exiſtat , expers euadit rationis.aut mortalis immortalitate fruitur.ſic .n. & Plato opinatur,qui immutabilem eſſentia , actione vero mutabilem eſſe rationalem animam aſſerit.{Niſi quis forſitan ineſt ,ac orationem opinionemq; eiuſmodi eſſe dicat.nam oratio eadem & uera & falſa eſſe uidetur:vt ſi uera ſit ſedere aliquem,vbi is conſurrexeris,eadẽ falſa erit oratio.eodẽ modo & de opinione.ſi quis

enim verę opinetur ſedere quempiã,vt ipſe ſurrexerit, falſo opi nabitur is qui eandem de ipſo opinionem habet. } Quæſtionem quandã per ſe ipſe in medium adducit,quam ab aliquo ex ulcera ri par erat:eiq́; quoad fieri potuit ſolutionem affert. quiſquam enim dubitaſſet,quomodo ſolius dicat ſubſtantiæ proprium eſſe, oportere,quæ idem vnumq́; numero eſt,capacem eam eſſe cõtra riorum.Nam ecce & pronunciatiua oratio,& opinio,quarũ ora tio tum pronuntiatiua tũ animo concepta quantum eſt,opinio au tem quale,cum unum ideq́; maneant,capaces veritatis ſunt & fal ſitatis.quæ enim dicit oratio Socrates ſedet,ſi forte ſedeat Socra tes,vera: ruiſum ſi ſurrexerit,hęc eadem falſa eſt.Similiter & opi nio de Socrate ſedente,ſi eum ſedere contingat , recte ſentit: ſi ſurrexerit,eadem falſo exiſtimat.Itaque eadem oratio,atque opi nio eadem cum vnum idemq́; maneant,capaces ſunt veritatis fal ſitatisq́;.Solutionem igitur quæſtioni bifariam infert , tum per fiduciariã reprobationem.(ſic enim eam uoco quam Gręci anti paraſtaſin nominant) tum per inſtantiam.quam iidẽ Gręci enſta ſim appellant.Eſt ergo fiduciaria reprobatio,cum id quod obiici tur admiſerimus, oſtẽderimus autem quãquã ita res habeat,ei ta mẽ quod dicimus,nihil officere.Inſtantia vero,eſt cũ nihil omni no quæſtioni cedimus ſed ipſam ſubuertimus perinde quaſi non ita ut eſt propoſita habeat : ac primum quidem per fiducia riam reprobationem ſoluit ſic inquiens . { Si quis autem vel hoc admiſerit, modo tamen differt.nam quæ ſunt in ſubſtantia rũ genere,cum mutentur ipſa,capacia ſunt contrariorum.mutatũ nanque eſt frigidum ex calido factum. alteratum enim eſt,& ni grum ex albo,& ſtudioſum ex vitioſo.eodem pacto & in quouis aliorũ ipſum mutationem ſuſcipiens contrariorum eſſe capax. oratio autem atque opinio ipſa quidẽ immobilia uſq;quaq;omni no parmanent,at res cum mouetur,fit circa ea cõtrarium.}Si ue ro etiam inquit orationem eſſe concedemus contrariorũ recep tricẽ,non eodẽ tamen modo cum ſubſtantia ſuſcipiet contraria nã ſubſtantia quidẽ motũ ipſa cõcipiẽs,ex calida frigida fit, & ni gra ex alba. in cæteris quoq; contrariis eodẽ modo at manẽs im mobilis oratio,eo ꝙ mota res ſit,ueritatẽ accepit falſitatemq́;:nã cũ ſedeat Socrates,oratio quę ſedere eum dicit vera fit,ubi uero ſurrexerit,falſa.ẽ ergo Socrates is qui mouet,oratio aũt manet im mobilis;idq́; merito.nã neq; in ſolis orationibus, neq; in ſolis re

ueritas mendaciumq́; eſt,ſed in uerborum cum rebus cohęrentia. Quemadmodum.n.calceatio neq; in ſolo pede,neque in calceo, ſed in calcei ad pedem concinnatione ſpectatur,ſic ueritas quoq; in verborũ cũ rebus cõuenientia. Eadem & in opinione dicemus nam manẽs & illa immobilis,re cõmota , uel uera uel falſa dicitur. Modo igitur quodam hoc proprium ſubſtantiæ eſt :ſiquidem alio modo conceptrix eſt contrariorum ſubſtantia,alio oratio atq; opinio.{Quod ſiquis receptiua contrariorum eſſe opinionem orationemq́; acceptauerit,hoc uerum non eſt.}Ac per fiduciariã quidem reprobationem hoc pacto.per inſtantiam uero ſic dubitationem ſoluit,hoc autem verum non eſt .i. dicere ab oratione uel opinione admitti contraria,uerum nõ eſt.{Simpliciter autẽ a nullo neq; oratio mouetur neq; opinio.quapropter nõ erunt ſuſcepitua cõtrariorũ,cũ nullus in iis affectus prouenerit. { Nã ſubſtantia in contrariis excipiendis motu cietur qualitati cõueniẽte:horum vero neutrum ab altero mouetur.ſiquidem neq; oratio cauſa eſt rei mutandæ atq́; in contraria dimouendæ , neq; res mota quidquam ſecum orationis commouit . nam manſit eadem immobilis oratio. nec quidquam perpeſſa eſt.afficiuntur enim quæ capacia contrariorum ſunt,cum ſit affectus mutatio in contraria.at quæ afficiuntur mouentur. nam motus eſt ipſe affectus. Si ergo non permanet pronunciatiua oratio,ſed ſimul atq; dicta eſt,ẽt deperiit.cõſtat nec eam moueri,quomodo enim quod nõ eſt,mouebitur?niſi moueatur,neque afficitur,niſi afficiatur,neque admittit contraria.ſed ab oratione ſane fatebimur quę eadẽ ſpecie,non ẽt numero ſit contraria,excipi. eodẽ pacto & in opinione allegabimus.{Quocirca proprium fuerit ſubſtantiæ ut eadem atque una numero capax contrariorum pro ſua ipſius mutatione ſit.}Cum orationem non vnam eademq́; manentẽ contrariorum receptricem eſſe oſtenderit, quod ſoli hoc inſit ſubſtãtiæ,per hęc ſermonem concludit,decenterq́; verba illa,pro ſua ipſius mutatione,appoſuit.non enim oratio inquit atque opinio cõtraria ſuiipſarum mutatiõe,ſed eo quod res immutetur accipiũt. at ſubſtantia ipſa cum penes qualitatem mutetur,receptrix facta eſt contrariorum. Vnum autem numero dixit , quoniam numerũ ut materiam intelligamus opportet: contrarietatesq́; circa hanc fieri,nempe pariũ atque imparium.

DE QVANTO XXI.

QVANTI *autem aliud quidem eſt diſcretū, alium autem continuum. et aliud quidē ex habē tibus poſitionē ad ſe inuicē in ipſis partium con ſtat, aliud autem ex non habentibus poſitionem. eſt autē diſcretū quidem, ut numerus, & oratio: continuū vero, vt linea, ſuperficies, corpus: amplius autē præter hæc, locus & tēpus. Partiū etenim numeri nullus eſt communis terminus ad quē copulētur partes eius: vt quinque ſi ſunt denarij partes, ad nullū terminū cōmunē copulantur quinque et quinque: ſed ſem per diſcreta ſunt. & tria & ſeptem ad nullum communem ter minum copulantur. neque omnino habeas in numero communē terminum partium accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt. quapro= pter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & ora tio. Quod etenim quantum ſit oratio, manifeſtum eſt. menſura tur enim ſyllaba breui & longa. dico autem cum voce oratio= nem factam. ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur. nō enim eſt communis terminus ad quem ſylla bæ copulentur, ſed vnaquæque diuiſa eſt ipſa ſecundū ſeipſam. Linea vero continua eſt. eſt enim ſumere communem termi= num punctum ad quem partes eius copulentur. & ſuperficiei, li neam. plani nanque partes ad aliquem communem terminum co pulantur. ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere com= munem terminum lineam vel ſuperficiē, ad quam corporis par tes copulantur. Eſt autem talium & tempus & locus. præſens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurū. rurſus lo cus cōtinuorum eſt. locum enim quendam partes corporis obti nent, quæ ad communem terminum copulantur. ergo & loci partes quæ obtinent ſingulas corporis partes ad eundem com*

munem terminum copulantur ad quē et corporis partes. Quapropter continuus erit & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur.

{Quanti vero alterum diſcretum eſt, alterum continuum.}

Cuiuſnam rei gratia prępoſita ſit prædicamētis omnibus ſubſtantia iam ſupra enarrauimus. ſedem autem ſecundā obtinet in prædicamētis Quantum pluribus de cauſis. ac primū quidē, quod quanti in ſermone de ſubſtantia meminit, cum dixit ∫non eſſe proprium ſubſtantiæ nihil eſſe ei cōtrariū, ſiquidem eſt & quanti. ne igitur diu nos quanti naturę ignaros relinqueret, protinus de hoc poſt ſubſtantiam verba facit conſulto. Deinde uero, quoniā quantum ſecundum ſibi locum in rerum natura, vendicat. prima enim materia, ut ſæpe proditum eſt, cum incorporea, informis, infigurataq; ſit, prius in molem elata quantitatem conſequitur, ac tres dimenſiones capit, ſitq; triplici præditum diſtantia, quod ſecundū ſubiectum Ariſtoteles nominat tum ſic qualitates ſuſcipit, & fit compoſitum, facitq; elementa: uerbi gratia quod trino conſtat ſpatio, caliditate frigiditateq; accepta, fit ignis: frigiditate autem & humiditate, fit aqua: ſimiliter & reliqua. Secundum igitur locum in iis quæ ſunt iure obtinet quantum. Quale uero in iis quæ ſunt tertium poſſidet. Quartum quæ ad aliquid pertinent. ſiquidem reſpectus quidā utriuſq; prædicamenti ſunt quæ ad aliquid referuntur. Et quoniam cæteris ſublatis, mente cōcipere ? potes naturale corpus, ſi deſit dimenſio, ne corpus quidem complecti animo valeas. locus autem & tempus & reliqua compilata inde ſunt. Tertia cauſa eſt, ꝙ quoniam ſubſtantia in primam ac ſecundam diuiditur, primum autem & ſecundum numeri, eſt numerus vero quanti, merito locus quanto poſt ſubſtantiam deſtinatus eſt Et aliter. ipſum quærere prius, quanti eſt. Rurſus numero vtitur definitio corporis, cum inquit quod triplici conſtat dimenſione: corpus autem ſubſtantia eſt numerus, quanti. Itaq; ſermonem de quanto iure facit Ariſt. omnibus de cauſis ſecundum. Diuidit vero quantum in continuum atque diſcretum. Eſt porrò cōtinuū quantum quod unitas habet partes, atq; inter ſe cohærentes. diſcretum quod e cōtrario ſe habet quod partes inquā a ſeinuicem obtinet, diſiūctas. Quanti cōtinui quinq; ſpecies enumerat, lineam, ſuperficiem, corpus, locum, tempus, diſcreti

duas numerum,orationemq;.Cæterum gratia eorum qui Geometria initiati non ſunt,de his opus eſt pauca dicere. Sciendum igitur id a geometris corpus vocari,quod tres obtinet dimenſiones longitudinem,latitudinē,profunditatē,corpus autem,aut finitum eſſe,aut infinitum.Sed non eſſe infinitum demonſtratum Philoſopho eſt in Naturali aſcultatiōe.ergo neceſſe eſt finitum ſit corpus omne,ſi infinitum eſſe nullum poſſe oſtenſum eſt.quod autem finitum terminatumq; eſt id a termino clauditur. aliud ergo terminus eſt ab eo quod terminatur,quādoquidem terminos ambo,aut ambo terminata appellare erat neceſſe.Nam ſi hoc terminus eſt,illud quod terminatur idem vero ei quod terminatur eſt terminus. nec ab eo diuerſus . neceſſe eſt quod diximur ſequatur. Vt enim Socrates eiuſq; imago , diuerſa , non eadem ſunt (nam ſi eſſent eadem,aut ambo Socratis imago eſſent , aut ambo Socratis)ita in termino & eo quod terminatur ſeſe res habet. hæc igitur non eſſe eadem eſt neceſſe, quando quidē eſſe diuerſa cōfeſſum eſt. Corpus ergo ſi tribus præditū ſit dimēſionibus, huius terminus tres non habebit.Aut igitur duas aut una habuerit,ſed vnam obtinere non poteſt,non.n.corpus ipſum in vniuerſum terminabit enimvero terminus totū id quod terminat extrinſecus emetiatur oportet.opus igitur eſt ut corporis terminus totū ipſum de foris ambiat, nec pſūditatē tāgat.id ſi ſit,lōgitudinē ſolū latitudinēq; habebit corporis terminus:quocirca dimenſione una a corpore ſuperabit ne idē ſit corpori:qui eſt ſuperficies corpus limitans,ac ſecundū longitudinē latitudinēq; circunſcribēs. Quoniam vero ne hæc quidem extremo uacat,neceſſe eſt huius quoque terminum iuxta ſermonē de corpore habitum, vna dimēſione ab ipſa ſuperari.Hæc igitur cum penes longitudinem ac latitudinem conſideretur,ille unum tantum quod eſt in longitudinē ſpatium habebit.is autem linea eſt,lōgitudo latitudinis expers uti eius quoq; habet definitio. At quoniam terminata quoque linea eſt , neceſſe eſt huius etiam terminus eadem ratione uno dimenſu ſit ea inferior.Hæc ergo cum in ſola ſpectetur longitudine,huius terminus dimenſione,omnino vacat,quod eſt punctū. iccirco & ipſum finiens Geometra,punctum inquit eſt cuius pars nulla eſt.Quod autem noſtræ cōmentum non ſit cogitationis eſſe longitudinem quæ latitudine careat,ſed id in rerum quoque natura inueniatur,perſpicue oſtendunt lecorum diſtinctiones l-

luſtrium ab opacis.ubi.n.ſol uerbi gratia parieti incubuerit,eiusq; partem illuſtrauerit,neceſſe eſt quod locum collucatũ ab obũbrato diſterminat,longitudo tantum ſit quę in latitudinem non porrigatur.nam ſi habeat latitudinem,id omnino aut lumine affuſũ eſt,aut umbra cõtectum.non.n.quidquam inter hæc medium eſt: ſed ſi lumine præditum,illuſtrato:ſi umbroſum,obumbrato applicabitur.At vero linea palam inter hæc media cernitur:quæ in longitudinem ſolum extenſa obſcuram a luminoſo diſcriminat. nã ſi diſcreta hæc a ſe mutuo ſunt, neceſſe eſt pręter hęc ſit aliquid qđ ipſa diſiungat,nec radiis illuminatum ſit, nec umbra occupatum. Neq; hoc latitudinem habebit. habet enim id latitudinem quod neceſſe ẽ lumine ſit aut umbra affectũ.at horũ neutrũ eſt,cũ utriuſq; direptio ſit.Quare neceſſe plane eſt inſolati atq; inumbrati loci interlimitiũ,longitudinẽ latitudine carentẽ eſſe duntaxat, qđ eſt linea.Quin cõmunis quoq; uſus,lineæ naturaliter notitiam obtinet,cum uias metimur:longitudinem.n.ſine latitudine ſolam accipimus.Rurſus vero ipſius ſuperficiei notio habetur, cum menſura definimus agros:nam eorum longitudinem ſolum latitudinemq; æſtimamus.at vero puteis & parietibus & lignis metiendis,corporis intelligentiam concipimus,longitudinem & latitudinem & ꝓfunditatem nimirum aſſumentes. Rurſum itaque ſi infinita linea non eſt,ſed terminis concluſa,ipſius quoque omnino finis neceſſe eſt ab ea vno ſpatio vincatur.Linea igitur quoniam vnam in partem dimenſile eſt,huius terminus nulla conſtat dimenſione, quod eſt punctum.quamobrẽ & id ita finiunt,cuius pars nulla eſt. Ac ſi quidem per reſolutionẽ hæc inter ſe deinceps poſita eſſe oſtendimus, & vero per compoſitionem idem hoc rurſus demonſtrabimus.Punctum ſi in fluxu ponatur,lineam facit: principium enim lineæ eſt,ut ipſum nunc temporis,& momentum motionis.Quapropter recte affirmat Ariſt.proportione hæc ſibiinuicem reſpõdere,punctum,& ipſum nunc, & momentum. Quam enim punctum ad lineam utpote lineæ principium abſq; dimenſione habet rationem eandem & ipſum nunc ad tempus obtinet, & momentum ad motum:cum principia ſint conſequentium, ac ſpatio careant.Linea vero in latitudinem mota ſuperficiem parit. hæc autem ſi in profundum agatur,corpus efficit.Atq; hæc de agnoſcendis a nobis his quid linea ſit,& ſuperficies & corpus. Quod autẽ ſint hæc cõtinua nemo ambigit:cohærent enim ipſis partes, ſũtq;

vna inuicem iunctę. At locus & tempus non ex ſe habent continuum, quo circa & Ariſt. tribus prioribus enumeratis linea ſuperficie, corpore, velut ab alio principio ſubiunxit. { Adhuc autem præter hæc locus & tẽpus. } Quaſi illa ex ſe continuitatem habeant, hæc non ex ſeſe, ſed aliis de cauſis. Eſt enim nihil aliud tẽpus quam motus menſura, qui in cœleſti fit globo. Diem nanque eſſe dicimus, ſolis reditum ab ortu ad ortũ rurſus, & menſem vbi luna iterum ad idem punctum vnde moueri cœpit redierit magis, vero a ſole diſcedens rurſus ad idem cum ipſo punctum ſecundũ longitudinẽ coiuerit. Similiter & annum, circuitum ſolis in ſignifero. Tempus ergo menſura eſt motionis: fit autem motio in magnitudine. Ariſt. enim motum nullum per vacuum fieri poſſe demõſtrat: nam ſiquis motum inquit per vacuum fieri velit, is rationẽ quam aſſignet non habet cur celerius globoſa corpora iis quæ folii ſpeciem referunt, tametſi pari conſtent mole deorſum ferantur: aliaſq; præterea demonſtrationes affert. Quare cũ tria hæc ordine ſint diſpoſita magnitudo motus tempus, vtcunque ſeſe habet magnitudo, ſic motus quoque, ac quemadmodum motus. itidem habet & tempus. Nam ſi continua ſit magnitudo, continuus erit & qui in ea fit motus: quod ſi motus continuus ſit, erit & tempus cõtinuum. Simili modo & ſi diſcreta magnitudo ſit, diſcreta erunt & motus & tempus. Si in ligno verbi gratia fiat motus, huius vero ſint partes diſcretæ, fiet diſcrete & motus. at ſi continuæ hæ ſunt, eſt & motus continuus. Itaque ſi continuus ſit cœleſtis globus, eſt & qui ab eo fit motus continuus: continuum vero & tempus: eſt enim nihil aliud tempus, quam menſura quæ in eo fit motionis. Non igitur continuitatem ex ſeſe habet tempus, ſed propter motum: motus vero propter corpus in quo fit motus, quocirca tempus quoque continuitatem obtinet corporis beneficio. Verum ne locus quidem ex ſe continuum habet: eſt. n. locus, vti iam diximus, terminus ambientis quatenus rem quæ ambitur cõplectitur: vt dolium locus eſt vini non ipſum totum, ſed eius caua ſuperficies duntaxat ergo vt quod continetur ſe habet, ſic habebit & locus. Cum igitur continuum corpus omne atq; in loco neceſſario ſit, erit & locus continuus, qua de re locus quoque corporis ope quod in ipſo eſt continuitatem habet: eſt enim locus vt modo diximus, terminus ambientis. Nam quatenus quidem terminus eſt ambientis ſuperficies non locus dicitur, continuuſq;

eſt, quatenus vero ambit locus habetq; qua locus eſt cõtinuitatẽ ex eo ipſo quod continetur. Quod autem cõtinuus ſit omnis locus, vel hic conſtare poteſt. Si enim dolium reſcideris, nihilq; extra uinum, neq; aerem, neque aliquod corpus aliud ſuppoſueris, inuenietur vini illius pars quæ per ſciſſurã apparet in loco non eſſe, quod eſt abſurdum: nam corpus omne loco contineri eſt neceſſe. quinque igitur hæ ſunt ſpecies quanti. Quam ob cauſam vero ſpeciebus quanti non cõnumerat motum? Dicimus propterea quoniam motus infinitates quædam eſt. eſt. n. uia a poteſtate ad actum, ob id igitur huius nõ meminit. Et item tanquam ad introductitios uerba faciens: præceptionem. n. maiorem requirit ſermo de motu. Vel magis motum ne proprie quidem quantum eſſe dicendum, eſt enim actus quidam eius quod mouetur: nam quonã pacto alterationem, vel auctionem, vel decrementũ dixerim quãtum? Vt ergo nec generatio quantum eſt, ita ne motus quidem ullus: nam nec motus localis ipſe quantum eſt, ſed actus, quidam, propter ſubiectum uero in quo fit, & nõ per ſe cõtinuitatẽ habet. Quamobrem mutationes in uniuerſum, id quod ſupra quoq; aſſerebam, vias in prædicamenta, non prædicamenta eſſe dicendum eſt, aut alia ad aliud prædicamẽtum referẽda, ut loco illo prodidimus. At tempus cum numerus menſuraq; exiſtat motionis, proprie eſt quantum: nam quanti ſunt numerus & menſura. eſt ergo tempus quantum ſi continuum quoq; ideſt corpus quantum eſt. Cęterum quæritur quanam ratione corpus inter ſpecies quãti cũ corpus ſubſtantia ſit connumerauerit. Dico itaq; eſſe & quantum & quale ut antea quoque indicauimus, ſubſtantiale. verbi gratia calidum in igne quale ſubſtantiale eſt, & in corpore tripliciter dimenſum, ſubſtantiale quantum. Quem igitur admodum ſiquis calidum in igne, non ut ignem, ſed ut qualitatem ſimpliciter contempletur, id ad qualitatem refert. ita corpus quoq; quoad longitudinẽ & latitudinẽ & profunditatẽ ſimpliciter habet ſpectãtes, ut ſpeciẽ quanti, nec vt ſubſtantiam conſiderauimus. Diſcreti uero ſpecies ſunt, ut traditum eſt, oratio & numerus. Eſt enim oratio, & quantum, & diſcretum quãtum. quantum quidem, quoniam ſyllaba breui & longa eam inquit metimur. diſcretum vero, quoniam ſyllaba quæuis propriam circunſcriptionem habet, poſſumusq; ſyllaba una prolata ſupprimere alteram. Porro & numerus diſcretorum eſt; nam & huius quælibet vnitas circunſcriptionem propriam ob

ſinet. Hoc igitur pacto diuiſione uſus ac ſubdiuiſione, rurſus modo quodam alio ſubdiuidit quantum: quantum inquiens tum ex habentibus inter ſe partium quæ inſunt ipſis poſitionem, tum ex non habentibus conſtare. Ex partium ſuarũ inter ſe poſitionẽ habentibus dicuntur illa, quæ alicubi poſita ac demonſtrabilia ſunt, parteſq; habent totas ſimul conſiſtentes, vt lapis. etenim ſitus eſt uerbi gratia in pariete, & demonſtrari poteſt, ſub ſenſum.n.cadit, ſimulq; partes eius omnes conſiſtunt. Ex ſitum itaq; habentibus ſunt corpus, & ſuperficies, & linea, & locus, demonſtrabilia nanq; hæc ſunt omnia, & ſita alicubi, habentq; partes omnes quæ ſimul conſtent. At vero tempus & orõ neq; demonſtrari queunt digito cum ſenſui non ſuccumbant: neq; ſimul conſtitutas habent partes: neq; enim tempus ſimul totum exiſtit, ſed in ipſo nunc ſolo: ipſum.n.eſſe in eo obtinet quod fiat corrumpaturq; protinus. Verum ne oratio quidem ſimul tota ſubſiſtit: nam pronunciata ſyllaba quæ ſequuntur dicenda nequaquam expectat, ſed prius interiit prima quam ſecunda prodierit. Quomodo igitur quod non permanet poſitionem quampiam habet? atqui ordinem magis naturalem quendam habere hæc dixeris: eſt enim ipſum nunc futuro, non autem futurum ipſo nunc prius. eſtq; id naturalis ordo, cum non reflectatur. Ordo autem ad nos relatus, eſt cum nullo diſcrimine reciprocat: velut cum a dextris inchoantes, primum dixerimus dextrum, rurſus ſi incipere a ſiniſtris uelimus, ſiniſtrum primum aſſeruerimus. Et uero oratio quoque ordinem obtinet naturalem, nam qui orationem dicit, primam ſyllabam hanc habet, illam ſecundam. Quin ordo etiam in numero eſt, quod duo priora uno numerentur. Verum quoniam eſt duplex numerus, alter in animo numerans, alter in numerabilibus: quemadmodum & Sextarius duplex, tum quo metimur, tum quem metimur: animo inſitum numerum non poſſe ex iis eſſe quæ poſitum partium habeant perſpectum eſt: non enim ſitum quempiam habent eius partes, cum ſit intelligibilis, qui autem in numerabilibus eſt rebus, ut in decem equis, is ex poſitum habentibus conſiſtit. nam iacent uſquam eius partes, ac quendam inter ſe obtinent ſitũ, ob id itaque dixit. {Poſitionem autem haud plane acceperis.} Nec dixit nequaquam: haud ignarus numerũ alterũ ex poſitionẽ habentibus conſtare, alterum, ex non habentibus. Sed.n.uel in ipſis auctoris uerbis perſcrutari ea quę diximus operæprecium eſt. { Partiũ enim

numeri communis nullus eſt terminus ad quem eius copulentur partes.} Quod numerus quantum ſit, ne probatione dignum quidem arbitratur, qui enim numerum non vult quantum eſſe, nec aliud quidquam cenſuerit. quod autem diſcretum ſit quantum, nimirum hoc aſſerit. non enim inquit terminum habet ad quem partes eius cõmittantur cõmunẽ. Nam ſi denariũ numerũ in duos quinarios diuiſerimus, diſcretum vtrunque circunſcriptionemq́; habere cõperiemus. neq; enim vnitas aliqua eſt quæ partibus vtriſque coniuncta ſit, ſuaq́; opera continuitatem iis largiatur. Similiter & in ſeptenario numero. nam quarta vnitas, trinitatum neutrã neq; ad ſeipſam, neque eas inter ſe connectit: ſed ipſa quoque circũſcriptione propria conſideratur. quare diſcretum quantum eſt numerus. Sed oratio quoq; inquit diſcretum eſt quantum, eadem de cauſa. nam neq; orõnis partes, ſyllabas inquam, per cõmunẽ terminũ quempiam continuari cernas, ſed circunſcripta quælibet eſt. Orationem autem dicit quæ cum voce fit quando quidem. n. oratio altera pronunciatiua eſt altera interius inſita, quæ in animo ſpectatur, ob id de pronunciatiua ſe oratione loqui admonet. nã interior ne quantum quidem eſt omnino. verum ſi quidpiam eſt modo, animi qualitas proculdubio eſt, ſi habitus diſpoſitio eſt animi, diſpoſitio autem & habitus qualitates, vti intelligemus. Numerum autem orationi antepoſuit, quoniam per eum orationẽ metimur. {Linea uero continua eſt. eſt enim communem terminum ſumere ad quem eius continuantur partes, punctum. & ſuperficiei lineã.} Linea iure continua eſt. eſt enim linea longitudo latitudine carẽs. nam pars eius quælibet ad aliam atque aliam copulatur, quę punctum terminum obtinent communem punctum autem impers eſt, vacatq́; dimenſione. merito igitur & eius partes continue ac citra dimenſionem vnitæ ſunt. diuiditur. n. in puncto linea, in quo & eius copulantur partes. Cæterum punctum ſeu cõmunẽ terminũ poteſtate nec actu oportet cepiſſe. nam ſi actu acceperis, non erit linea tota cõtinua. Et vero ſpeciei partes communi termino ideſt lineæ copulantur. quocirca continua eſt. & ſuperficies, per lineam enim diuiditur, quod ſi linea longitudo eſt expers latitudinis cũ ſuperficies per longitudinem ſecetur, partes latitudinis interſtitio carebunt quandoquidem nec linea ſpacium habet ſecundũ latitudinem. Porrò vel hoc loco linea poteſtate & non actu capienda eſt. {Partes enim plani ad terminum quendam copulantur cõ

munem.} Antiquiores enim ſuperficiem abſolute omnem, planum unum pro vno dicentes appellãt. ſiquidem nullo diſcrimine ſuperficiem vel planum nominant. Iuniores vero non omnem ſuperficiem planum vocant, ſed extentam duntaxat. norunt quippe ſuperficiem genus eſſe. eamq; in planam, & teretem, & globoſam, ac ſi alia ſit quæpiam diuidi. {Eadem vero ratione & in corpore cõmunem terminum lineam vel ſuperficiem ſumere aſsignareq; habeas, ad quam ſe corporis partes contingant. } Copulantur enim ad ſuperficiem terminũ communem corporis partes. ob eam vero & ad lineam. Nam cum ſuperficies ſecundum profundum diuidat corpora, ipſa vero profunditatis dimenſione omnino careat, neceſſario quoque partes corporis per ſuperficiem ad ſeinuicem citra dimenſionẽ copulantur. rurſus autẽ & hoc loco, diuiſionẽ etiã ad ſuperficiem poteſtate accipimus. { Ob ſuperficiẽ vero corporis partes vel ad lineã copulantur. } Quoniam enim (vti diximus) adepta fluxum linea ſuperficiem facit, is a linea incipiat oportet, qui corpus ſecundum ſuperficiem diuidit. eamq; velut attrahendo ſuperficiem conſtituat, atq; ea ſubiectum diuidat. Quamobrẽ quoniam corpus ipſa per ſe totam ſuperficies ſecat, neceſſe quoque eſt vt ſuo termino, linea inquam, corporis extrema coniungat. { Eſt porrò tempus & locus huiuſmodi. nam tempus nunc, ad præteritum ac futurum copulatur. rurſus locus continuorum eſt. occupant enim locum quendam corporis partes, quæ ad communem terminum quendam cõnectuntur. } Si enim corpus coniunctas continuasq; habere partes demonſtratum eſt. (nanque ſecundum ſe totum in loco eſt omne corpus) locus ergo qui corpus ambit, continuus eſt. Siquidem pars nulla corporis quin in loco ſit, effugit. Igitur ob corporis cõtinuitatem habet & locus continuũ.

XXII.

AMPLIVS *autem. Alia quidem conſtant ex partibus quæ in eis ſunt, poſitionem habentibus ad ſeinuicem, alia autem ex non habentibus poſitionem: vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſeinuicem. ſingulæ nanque earum ſitæ ſunt alicubi, & habeas unde diſtinctè ſumas, & aſſignes ubi ſingulæ ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulentur. ſimiliter autem & partes plani poſitionem habent aliquam. ſi*

militer nanque aſſignaretur vnaqua que vbi iacet,& quæ copulentur ad ſeinuicem.ſed & ſolidi partes ſimiliter,& loci.in numero autem non poſſit quidquam oſtendere quemadmodum partes eius poſitionem aliquam habeant ad ſeinuicem, aut vbi iaceant, aut quæ partes ad ſeinuicem connectātur. neque eæ quæ temporis ſunt:nihil enim permanent partes temporis,quod autem non eſt permanens,quomodo poſitionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere, eo quod aliud quidem prius ſit temporis,aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter,eo quod prius numeratur vnum quam duo, & duo quam tria: & ſic habebunt aliquem ordinem: poſitionem uero non omnino accipies.Sed oratio ſimiliter.nulla.n. remanet partium,ſed dictum eſt ſimul,& non eſt hoc amplius aſſumere Qua propter non erit nulla poſitio partium eius ſiquidem permanet.Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus conſtant, alia ex non habentibus poſitionem.

{Præterea quædam ex partium quæ ipſis inſunt poſitionem inter ſe habentibus conſtant,quædam ex non habentibus.}

Attendendum eſt conſtrui in priore diuiſione tempus quantis continuis,lineæ,ſuperficiei,corpori,loco.hic vero iis quę non ex poſitionem habentibus partium conſtant. quandoquidem ex habentibus poſitionem conſiſtentia tribus his figurantur, quod ſita vſquam ſint,ſuperius inferius: quod digito demonſtrari queant: quod partes coniunctas hoc eſt totas ſimul exiſtentes habeant: quorum ne vnum quidem tempori cōpetit. Numerum autē cum in prima dimenſione diſcretis connumeraſſet, hic poſitionem habentibus iunxiſſe quodam modo videtur, enim vero de quali numero ſermo eī ſit ſuperius diximus {Vbi ſita quælibet in planitie ſit, & quibus reliquarum partibus cohæreat.} Per hæc verba, vbi ſita quælibet ſit,receptiuum dicit.Per ea vero, & quibus reliquarum partibus cohæreat,ſex poſitus aduerbia. Qua vero ratione quantum non id quod præditum ordine ſit & non ſit, ſed in poſitum habens & non habens diuiſit? Quoniam ordo in quanto ſpectatur.Non enim in poſititiis ordo eſt duntaxat, ſed in poſitu

quoque

quoque carentibus.nam & in numero viſitur, ſiquidē vnum prius duobus eſt: & in oratione, quandoquidem exordium narrationi præmittitur:& in tempore.primũ enim præteritum eſt,dein præſens,poſtremo futurum.

XXIII.

PROPRIE *autem quanta hæc dicuntur ſola quæ dicta ſunt:alia vero omnia ſecundum accidens. Ad hæc enim aſpicientes,& alia dicimus quanta:vt multum dicitur albũ,eo quod ſuperficies multa ſit. & actio longa, eo quod tempus multum ſit,& motus multus. Neque enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur:vt ſi quis aſſignet quanta actio eſt, tẽpore diffiniet annuam,vel ſic aliquo modo aſſignans.& album quantum quid ſit aſſignans,ſuperficie definiet.quanta enim fuerit ſuperficies, tantum album eſſe diceret. Quare ſola proprie ſecundum ſeipſa dicuntur quanta,quæ dicta ſunt. aliorum vero nihil pet ſe: ſed ſi forte per accidens.*

{Cæterum proprie quanta hæc ſola dicuntur quę commemorauimus:alia vero per accidens omnia.quippe ad hæc reſpicientes,& alia quanta nominamus.verbi gratia multum vocatur albũ, quod ſit ſuperficies multa.}

Scientis munus eſt non ſubiectas modo eius ſcientiæ res contemplari,verum eas etiam quæ eſſe videntur,nec re vera ſunt perſequi atq; refellere.Id quoq; Ariſt. facit. nam cum ſpecies quanti ſeptem,nempe continui quinq;, duas autem diſcreti enumeraſſet non eatenus ſtetit,ſed num ſub quantum redigi & alia quæpiam posſint disquirit.Quandoquidem igitur album & multum & paucum videtur,quanti autem ſunt multum & paucum:ſed actionem quoque longam & breuem uocamus,inquit non proprie quanta, verum per accidens appellamus. Eo enim quanta & ipſa nuncupantur quod in quantis exiſtant. Nam quoniam in ſuperficie albũ eſt,ſi multa vel pauca illa ſit,album quoq; multum paucũ ue eſſe ex tranſumptione hac affirmamus. Similiter & actio vt longa ſit

aut breuis per accidens habet.Cum enim exempli cauſa Troia-num bellum in quodam tempore ſit puta decennio confectũ tem pus autem longum nominemus,iccirco & actionem quæ in longo tempore obitur,longã eſſe per accidens dicimus. Quamobrẽ quanta proprie ea ſunt quæ recenſuimus:alia vero illorum gratia quãta p̱ accidẽsappellãtur.{Et motus multus.}Multus dicit motus eſſe,quod tempus in quo fit,multũ exiſtat.Tempus enim menſura eſt motionis , nam menſem uocamus lunæ reſtitutionẽ. annum vero,ſolis circuitum annuo tempore confectum . quippe ſiquis quanta ſit actio quæpiam rogatus fuerit, tempus reſpondet,ut decem annorum.{Quanta enim cumque ſuperficies fuerit, tantũ quoque albũ eſſe affirmabis.}Nam ſi quantũ ſit albũ inter rogaueris,dicimus bicubitum forte uel tricubitum quanta nimirum & ſuperficies eſt quæ album multum continet. Quare non ipſum album multum vel paucum , ſed ſuperficiem appellamus. Cæterum poteſt & in cubitali ſuperficie albũ eo magis quod in bicubitali eſt album eſſe:verum tunc album non albo plus, ſed album albo magis album nominamus.

XXIIII.

AMPLIVS. *Quanto nihil eſt contrarium.* In *definitis enim manifeſtum eſt quod nihil eſt contrarium : ut bicubito vel tri cubito,vel ſuperficiei,uel alicui talium . nihil enim illis eſt contrarium.*Ni*ſi quis forte dicat multum pauco eſſe contrarium, vel magnum paruo .* Horum *autem nihil eſt quantum: ſed magis eorum quæ ſunt ad aliquid .* Nihil *enim ipſum per ſeipſum magnum vel paruum dicitur,ſed eo quod ad alterum refertur.ut mons quidem paruus dicitur,milliumvero magnum eo quod hoc ijs quæ ſunt ſui generis maius ſit,illudvero ijs quæ ſui ſunt generis minus.ergo ad alterũ eſt eorum relatio.* Nam *ſi per ſeipſum magnũ vel paruũ diceretur,nunquã mons quidem aliquando paruus,millium vero magnum diceretur.Rurſus in uico quidem plures homines eſſe dicemus. Athenis uero paucos,cum ſint,illis multos plures.& in domo quidem multos:in theatro vero paucos,cum ſint plures.*

{Item quanto nihil eſt contrarium.}

Cum quanti diuiſione nobis tradita, qualia proprie quanta ſint,& qualia per accidens dixerit,nunc vult,perinde atq; in ſubſtantia fecit.proprium quanti aſsignare.nam finitionem eius pro mete minime licuit,ob eam quam ſupra cauſam attulimus:nempe quod generaliſsimorum generum finitio explicari non poſſit.ſiquidem de decem prædicamentis ens,ut in introductionibus prodirumeſt, non ut genus prædicatur. Nam ſi de quanto hoc quopiam ei ut bicubito ſermo haberetur,fieri poterat,;vt genere aſſumendo quod eſt ſimpliciter quantum, eius naturam finitione exhiberet.nunc vero de ſimpliciter quãto ſermonem inſtituit, cuius genus inuenire generaliſsimum non eſt,quo finitionem eius in medium afferr et.Verum enimuero quemamodum in ſubſtantia,ea prius quæ ipſius propria eſſe viderentur expoſuit,dein cõfutatis iis,uniuerſum eius vere propriũ tradidit,hic quoque haud ſecus exploſis prius iis quæ propria quanti eſſe videbantur,poſtea germanum ipſius proprium edocet.Atque in primis quidem, nihil inquit contrarium habere,quanti eſſe proprium videri: nã finito quanto quidnam eſſe inquit contrarium,vt bicubito,vel tricubito,vel ſuperficiei,uel eiuſmodi cuiquam poteſt.{Nihil enim eorum contrarium eſt,niſi quis forte multum pauco, vel magnũ paruo contrarium eſſe affirmauerit.}Hic proprie an magnum & paruum contraria,vel quanta omnino ſint,accurata examinatione ſcrutatur. Nam cum in diſputatione de ſubſtantia hæc ſola cõ memoraſſet,contrarietate eorum conceſſa præteriit, nunc vero non eſſe hæc quanta,ſed ad aliquid demonſtrat:idq; duplici rurſum via,tum per inſtantiam, nempe quod non ſint quanta, tum per fiduciariam reprobationem,nimirum quod tametſi quanta eſſe fuerit conceſſum,non ſint tamen contraria. Ac primum quidem per inſtantiam ſic inquiens,horum autem nullum eſt quantum,ſed ad aliquid magis nihil.n.ipſum per ſeſe magnum dicitur aut paruum,ſed ad alterum refertur.Proprium nanque ad aliquid ſe habentium eſt,uno poſito ſimul inferri alterum,& tolli ſublato. Nam poſito patre,ſecum omnino & filius infertur.atq; eo ſublato perimitur. Eo modo nec multum quidquam ipſum per ſe dicitur multum,ſed ſi ad paucum referatur, nec ſecus quoque paucum ad multum. Et vero in paruo & magno ſimilis ratio eſt: habet.n.relationẽ utrumq; ad alterũ,neq; horũ ipſum per ſe ullũ

finitam quampiam obtinet naturã,idq; apertũ hinc eſt,nã mons inquit paruus,magnũ aũt milii granũ vocatur.Atqui ſi horũ p ſe quodlibet paruũ diceretur.neq; ad alterũ collatiõe ad illud referretur,vtiq; nõ montẽ paruũ,granũ aũt milii magnũ nominaremus. ridiculum.n.hoc eſſet:nunc vero parum quidẽ montẽ,alio videlicet minorem mõte appellamus.magnũ autem milii. granũ nem pe alio maiorẽ.Sic & paucos homines Athenis eſſe , ipſas ſibi alii ue urbi conferentes: in vico vero complures ,quanquam hic quàm Athenis pauciores,cõparationẽ nimirum ad vicum alium facientes.Qua de re aut continuum quanti & ad aliquid relati,idẽq; eſſe prædicamẽtũ dicamus , aut ſi diſtincta prędicamenta ſunt,hæc nõ ad quãtũ,ſed ad id magis qđ eſt ,ad aliquid referẽda.

XXV.

AMPLIVS. *Bicubitum quidẽ & tricubitum & vnũ quodq; talium quantum ſignificat:magnum vero uel paruũ nõ ſignificat quantum,ſed magis ad aliquid.quoniam ad alterum conſideratur & magnum & paruum.quare maniſeſtum eſt quòd ipſa ſunt eorum quæ ad aliquid.*

{Præterea bicubitum & tricubitum atq; unumquodq; eiuſmo di,quantum ſignificat.magnum autem & paruum nõ indicat quãtum,ſed ad aliquid magis.}

Proprie.n.quantum,inquit,& circa quantum ſit denotat.tricubitalis.n.ut ſic dixerim,bicubitalis ue eſt.Quare quæ propriè quãta ſunt circa quantum quoque verſentur declarant. At magnum & paruum,multumq; & paucum non certum quantum definitũq; obtinent.eſt enim horum quoduis infinitum.quapropter hæc quãta non ſunt.Quid ergo,dixerit quiſquam,non eſt fortaſſe infinitum quantum?nam vbi continuum vel numerum vel lineam dico,aut huiuſmodi quidpiam,quantum quoddam pronuncio quidem,non tamen præterea & circa quantum ſit deſinio , velut cum tria dico,vel quinque,vel tricubitum.Neque igitur in his infinitudinem eandem ſpectari aio , quæ in paruo ac magno viſitur , & multo ac pauco . ſunt enim infinitiora ſemper ſpeciebus ſuis genera.Animali igitur pronunciando non perinde finio ſubiectum atque cum hominem dico , aut equum.Verumtamen quoniam non æquiuoca ſimpliciter vox eſt animal,ſed inſita quę

dam communiter pluribus ſubſtantia,licet quod ab hac voce animal ſignificatur definire,atq; ſubſtantiam animatam ſenſu prædiſtam eſſe dicere,eſtq; certa quædam natura ea quę ab animali denotatur.Sic igitur & in propoſitis.Nomen enim cōtinui cum generalius pateat,eſt quanto quidem infinitius determinato,nempe tricubito:quippe hoc indiuiduum iam eſt,vt ibi Socrates quoq; indiuiduum.Similiter numeri quoque ſignificatum eſt quam trium,& qninque,quæ ſunt indiuidua.Sed eſt tamen & in his quiddam,ut quod declaratur,finitum continuum enim eſt quantum, cuius partes ad terminum quendam coeunt communē,diſcretum autem,quod non ita habet.Et vero linea nominanda, magnitudinem dico ſpatio vno comprehenſam,ſuperficie,duobus: corpore autem,tribus,ac finitum horum quodq; eſt, perpetuo ſe perinde habens,nec ad reſpectum diuerſum,differentem , vt magnum & paruum,& multum & paucum naturam admittit. nam ſi quis magnum dicat puta,quod aliud exuperet,atq; iccirco magnum mōtem,verbi gratia Olympum aſſerat,vt Hymetto vaſtiorem , tamen eundem hunc ſi terrę conferat,paruū, quaſi minor quam ea ſit,appellabit.Ergo quod eſſe magnum dicitur, quantum quodpiam finitum non eſt:vt ſingula quæ diximus quanta ,non quanta duntaxat ſunt,ſed & circa quātum ſint definiunt,exempli gratia vel in unum porrigi verſum,vt linea,uel in duos , ut ſuperficies,vel in vnione partium ſpectari,vt continuum, vel in earundē diuiſione diremptioneq;,vt diſcretum.Præterea. Iam magnū & paruum in quantis verſantur particularibus, ut in hac ſuperficie , ſimiliter & in hac linea, atque in hoc corpore.& multum ac paucum in hoc numero. Quocirca in quantis indiuiduis horum quoduis verſatur . quanta vero indiuidua , non quanta ſe modo eſſe , verum & circa quantum ſingula eorum verſentur declarant,vt tria,& quinq;. Non ergo quanta ſunt magnum & paruū.quo factū eſt,ut vſus quoq; Aris.huiuſmodi fuerit exēplis vtiq; cum dixit a bicubito atq; tricubito eiusq; notæ ſingulis dūtaxat,ideſt ſubſiſtentibus indiuiduis quantum indicari.Nā ſi quātū omnino eſt magnum & paruum, indiuiduum prorſus dicendū eſt:ſi eſt(id quod dixi)ſimpliciter quippiā magnū,ſed magnū ī ſubſiſtentia eſſe pronunciamus,eſt autem & magnitudo indiuidua. Ergo ſi quantū eſt omne indiuiduum,definit : magnum autem & paruum & multum paucumq; cū ſint indiuidua , infinita quædā

exiſtunt.nõ igitur quãta ſunt magnũ & paruũ,ac p̃ inſtantiã quidem,ne quanta quidẽ ea eſſe ita concedit.Per fiduciariã autẽ reprobationem,tametſi quanta eſſe ea cõceſſerit,ipſa tamen non eſſe contraria demonſtrat.Illinc uero reprobationis initium ſumit.

XXVI

AMPLIVS. *Siue aliquis ponat quanta eſſe hæc,ſiue non ponat nihil eſt in illis contrarium.quod enim non poteſt ſumi per ſeipſum,ſed ad alterum refertur,quomodo huic aliquid erit contrarium?*

{Item ſiue ponat quis quanta ea eſſe,ſiue non ponat, nullũ eſt ipſis contrarium.nã quod ipſum per ſe ſumere non eſt,ſed ad alterum refertur,quomodo contrarium huic eſſe quidpiã poſſit?}

Quod dicit huiuſmodi eſt,Contraria primũ ipſa per ſe ſunt, abſolutamq́; obtinent ſubſiſtentiam:tum ſic inter ſe bellum ſuſcipiunt:vt album & nigrũ,cũ alia prius quædam ſint,(ſunt enim qualitates)ita aduerſus ſe mutuo prælium iniuerunt. Eo ſiquidẽ ad aliquid relata a contrariis differunt, quod primum ipſa per ſe contraria ſint.(licet.n.qui album dixerit, nigrum non accepiſſe:& ne omnino quidem,etiã ſi album ſit, eſſe. contra nigrum eſſe,nequaquam albo exiſtente)deinde inter ſe pugnent. Atquæ ſunt ad aliquid,ſimul ſeinuicem pariant,ſimulq́; intereant. nam patre nominato,filiũ quoq; ſimul comprehendi:& hoc rurſus perempto,ſimul & filius deperit. Quandoquidem igitur magnum paruumq́;,& multum ac paucum per ſe minime ipſa ſunt,neq; horum per ſeipſum non alteri adhærens ſubſiſtere aliquod valet, non contraria,ſed ad aliquid eſſe conſpicuũ eſt. Contraria enim eſſe ea dicebamus,quæ prius ipſa per ſe ſubſiſtentiam habẽt propriam, dein ſic inter ſe pugnam commiſcent.

XXVII.

AMPLIVS *autem.Si ſunt magnum & paruum contraria,continget idem ſimul contraria ſuſcipere, & ea ipſa ſibimet eſſe contraria. contingit enim ſimul idem paruum eſſe & magnum. eſt enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero idipſum magnum. quare idem & paruum & magnum eo*

dem tempore eſſe contingit. quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt q̃d videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe, vt in ſubſtantia quidem. ſuſceptibilis enim contrariorum eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger: neque albũ & nigrum eſt ſimul. nihilq́; aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadẽ ſibiip *ſis contingit eſſe contraria. nam ſi eſt magnum paruo contrarium, ipſum autem idem ſimul eſt magnum & paruum, ipſum ſibi erit cõtrarium: ſed impoſſibile eſt aliquid ſibiipſi eſſe contrarium.* Non *eſt igitur magnũ paruo contrariũ: neque multum pauco. quare niſi & eorũ quæ ad aliquid hæc quis dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt.*

{Inſuper ſi erũt magnum & paruum contraria, vſu veniet idẽ ſimul contraria admittere, atque ipſa ſibi ipſis eſſe contraria.}

Ex his contraria plane non eſſe ea per abductionẽ ad impoſſibile demonſtrat. ait enim. Si contrarium paruo magnum eſt, eo dem tempore contraria eidem ineſſe continget. nam erit idem & magnum & paruum, & multum & paucum: verbi cauſa, milii granum ſi ad fabam conferas, paruum: ſi ad ſinapi, magnum appellatur. & qui Athenis homines ſunt, ſi iis qui in pago habitant compares, multos: ſi iis qui totam græciam incolunt, paucos nominabis. itaq; hæc, id quod fieri nequit, tempore eodem contraria aſciſcent. Enim uero ſubſtantia contrariorum quidem eſſe capax aſſerebatur, non tempore eodem tamen contraria accipere. erit n. idem nunquam eodem tempore calidum & frigidum, album, & nigrum. Non ſolum autem admitti ab his contraria inquit, ſed ipſa quoque ſibiipſis fore contraria: ſiquidem dicitur idem paruum & magnum, & multum & paucum, quod certe abſurdũ eſt: quippe ens nullũ ipſum ſecũ pugnat. {Non eſt igitur magnũ paruo contrariũ, nec multũ pauco.} Antea contraria ipſa ſuppoſuit & quãta nõ eſſe oſtendit. dein ſubiecit quanta eſſe, atque contraria non eſſe monſtrauit. nanq;, vt verum poſtulat, neque quãta ſunt neque contraria, ſed ad aliquid. Quod itaque quanta non ſint, per inſtantiã aſſeruit. ꝙ vero neq; cõtraria, per fiduciariã reprobationẽ. ſunt ergo uti diximus, ad aliquid, ipſumq́; eſſe habẽt in quãtis. Proprie aũt magnũ & paruũ de cõtinuo dicunt.

nam corpus magnũ & paruũ appellamus.ſimiliter & lõgũ & bre ue.eodẽ modo & ſuperficiẽ,ac ſpecies cõtinui reliquas magnas vel paruas,vel lõgas vel breues ꝓpric nominamus.At multũ pau cunq; de diſcreto , nec ſitum habente,nempe de numero ac tem pore,quæ poſitu carent.multũ nanque tempus & paucũ,ſimiliter & numerũ dicimus.Quamobrem ſermonẽ & ipſe in exẽplis me ditatus,magnũ & paruũ in mõte & milii grano,quæ continui quã ti ſunt,accepit.corpus.n.eſt vtrumque. Multũ vero & paucũ in numero,in hominibus inquã,tũ qui Athenis, tũ qui in pago de gunt,quæ ſunt diſcreti.eſt.n.numerus diſcretũ quantũ.Cæterum ſæpe quoque abutẽdo,paruũ & magnũ de diſcreto ferimus, multum vero & paucum de continuo.paruam ſiquidem Demoſthenis eſſe orationẽ dicimus aut magnam, quod ad ſcopum vnum ac continuũ ſpectet. quare & de oratione hac magum ob ſco pi continuitatẽ vnitatẽq; ferre cõſueuimus.nimirũ orationes no uem illas de publicis negociis haud quaquam orationem lõgam vocaremus.non.n.intentio harum una eſt ac continua. neque itẽ Philippicas undecim:ſed eas dicimus multas. Quin & aquam,cũ continua ſit,multam nominamus,forte quod facile diuidatur.Sę pe vero & multam dicimus viam tametſi continua eſt, nempe, quod in multa ſtadia ſecetur:vel quod ambulando locus quidam pedibus diſtinguatur. Eſt uero & hoc loco iure quæſtione dignũ quomodo multum & paucum quanta eſſe paulo ante affirmaue rit,cum dicere proprie quanta hæc ſola nuncupari quæ proxime docuit.Sunt autem quinque cõtinui ſpecies,linea ſuperficies corpus,locus,& tempus.& duæ diſcreti,oratio,& numerus. Alia vero,inquit,per accidens omnia quippe ad hæc reſpicientes, & alia quanta nominamus,ut multum uocatur album, quod ſit ſu perficies multa.Quo pacto igitur his prius dictis, quibus multũ & paucũ quãti eſſe plane pronũciauit hic nõ eſſe quãti,ſed adali quid affirmat?ſi.n.nõ quãta ea eſſe hic uere oſtẽſum eſt, ſuperius eandẽ eſſe quãta ꝑperã dixit.quid ergo ad hoc aiunt?nimirũ (id quod nos ſæpe ꝓdidimus)quæ ſunt ad aliquid, definitã re vera nequaquã habere naturã,ſed ĩ prædicamẽtis aliis exiſtere:eſſeq; multum & paucum , & magnum, ac paruum, & duplum & dimidium , ſimiliaq; ad aliquid : quæ in quanto conſiſtunt, non in quali: quemadmodum & albius, & dulcius, & grauius, ad aliquid:quæ ſubſiſtentiam in quali obtinent. Itaq; cum mul-

tum dicimus album, quoniam multum & paucum, quæ ad aliquid ſunt, circa quantum, & non quale verſantur, non propriè uidelicer, neque per ſe loquimur: verum quia ſuperficies multa quędã eſt quanti. Non hoc igitur dixit ſuperius, multum ipſum per ſe quantum eſſe, ſed ad aliquid in quanto: neque id ſane in quanto ferre niſi per accidens licet, nempe quod in quanto ſit, multum ac paucum admittente.

XXVIII.

M A X I M E *autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti. ſurſum enim ei quod eſt deorſum cõtrarium ponunt, lõcum qui in medio eſt deorſum dicẽtes: eo quod plurima diſtã tia ſit medij ad mundi terminos. Videntur autem et aliorum cõ trariorum ab his afferre diffinitionem. Quæ enim plurimum à ſeinuicem diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere, contraria eſſe diffiniunt.*

{ Porrò quanti contrarietas circa locum eſſe maxime videtur. ſupra enim & infra contrarium ponunt locum ad medium infra nominantes, quod ad mundi terminos plurimũ medii ſpaciũ ſit.

Poſtquam magnum & paruum neque quanta eſſe neque contraria demonſtrauit, ſiquis omnino inquit contemplari in quanto contrarietatem uelit, ſupra & infra cõcipiat. hæc enim tum a ſe mutuo plurimum diſtant, tum contrariorum quoque ob id finitionem ſuſcipiunt. ſic nanq; definiuntur contraria, quæ plurimũ ſunt in eodem genere a ſeinuicem diſtincta. Cæterum hoc ipſi non placet. ſiquidem ſupra & infra in rerum natura re uera non eſt, ſed circum & medium: quę non contraria, ſed ad aliquid ſunt. circum enim ipſum, circum, medium eſt ſupra vero & infra ſpacio abeſſe per diametrum a ſe mutuo debent. At terra centri rationem obtinet vniuerſo collata, ad quam grauia omnia deferuntur. Qua itaque ratione locũ terræ, hoc eſt centrum uniuerſi, ignis, loco, ideſt caue lunaris globi circunferentiæ contrarium afferemus? non .n. alter ab altero abeſt uniuerſi diametro quare plurimum ſemoti non ſunt. Seiuncta enim ſunt ea plurimum quæ omni diſtant. diametro. ergo neque hæc neque ſupra & infra contraria ſunt, ſed uti dixi, ad aliquid. circum nanque ipſum, circum medium eſt. Niſi quis infra eſſe terram ſimul omnẽ ſup-

poſuerit, quod terra ſub pedibus atque infra quauis ſui parte ſit habitantibus, cœlum autem ſupra. Quod ſiquis ſecundũ terræ ſuperficiem infra, ſphæram autem ſupra dicere velit, idem ſupra infraq; eſſe inuenietur. Nam ſuperna terræ ſuperficies infra eſt cœli comparatione. ſi infernæ ſuiipſius ſuperficiei conferatur, ſupra. Quin & hemiſphærium vtrunque ſupra infraq; erit, cum ſeſe pro motu diuerſo aliter atque aliter habeat. Sed nihil eſt quod ſimul in ſeipſo contraria eadem ratione obtineat. Qua de cauſa fieri nequit vt ſupra & infra in rerum natura proprie ſint. niſi modo prædicto ſimul terrã omnem infra appellare cui quã libeat. Enim uero ſitu eſt ſupra & infra: vt capiti noſtro impẽdẽs laquear quippe ad nos relatũ, ſupra eſt, ad eo ſuperiora, infra. {Locum ad medium infra nominantes quod ad mũdi terminos plurimum medii ſpacium ſit.} Qui, inquit, ſupra & infra in rerum natura eſſe propterea volunt, quod terra a quouis mundi termino ſpacio p diametrum diſtet, terram infra eſſe iccirco aſſeuerant. { Ad his vero finitionem quoque aliorum inſerre contrariorum videntur. nam quæ a ſe plurimum inuicem in eodem diſtant genere, contraria definiunt.} Quoniam terram infra eſſe ſuſpicati ſunt inquit, hæc vero vt ad ſingulos mundi fines relata plurimo interſtitio abeſt, per diametrum inquam: ſunt autem ſupra & infra contraria, referunturq; hæc ad vnum genus quantum, ex his & contrariis omnibus finitionem afferunt, contrariaq; eſſe dicunt ea quę a ſe mutuo diſtant plurimum ſub eodem genere comprehenſa.

XXIX.

NON *videtur autẽ quantum ſuſcipere magis & minus, vt bicubitum. neque enim alterum altero magis bicubitum. neque in numero: vt tria quam quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neq; quinq; quam tria. nec tempus alterum altero magis tempus dicitur: nec in vllo eorum quæ dicta ſunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis & minus.*

{Non videtur vero Quantum magis & minus admittere.}

Cum proprium eſſe quanti aſſeruerit nullum habere cõtrariũ, idq; omni ineſſe oſtenderit, non addidit quanti hoc ꝓprium non eſſe, quandoquidẽ & ſubſtantiæ cõpetat, queadmodũ & in ſubſtã

tia egit.hoc.n.ex iis fuit perſpectum, quæ de ſubſtantia diſſeruit. Nam ſi ibi proprium non eſſe ſubſtantiæ nihil contrarium habere pronunciauit, quòd & quanto conueniat: conſtat hic quoq; proprium quanti, quoniam, & ſubſtantiæ ineſt, non eſſe. Quare quantum nullum capax contrariorum eſt. Verum ſi contrariorum capax quantum eſſe fateri oporteat, vti ſubſtantiæ quoq; contrarium nullum eſſe dicebamus: ipſam vero capacem contrariorum, quid ergo? non eſt, inquiunt, craſſum & tenue quanti, & latum & anguſtum, quæ ſunt contraria? At hæc non eſſe quanta, ſed ipſum eſſe obtinere in quantis aſſerimus, non aliter quàm magnũ quoq; ac paruum. craſſum.n.id vocamus, quod dimenſionem multam habet in profundum. latum, quod in latitudinem. anguſtum aũt & tenue, quod parũ in profundum ac latum interſtitii habet. ac quæcunque de aliis prodidimus, magno inquam & paruo, multo & pauco, hæc in his quoq; pronunciabimus. nam & hæc ad aliquid ſunt. {non videtur quantum magis & minus admittere.} ad aliud quanti proprium tranſiuit, quod eſt non admittere magis & minus. neq; id iniuria: ſiquidem diximus, vbi quantitas eſt, ibi magis & minus ex contrariorum miſtione fieri. Eſt vero ſciendũ, & hoc rurſum reprobari a Philoſopho, perinde quaſi & ſubſtantiæ competat: ad aliud autem degreditur, aitq;.

XXX.

PROPRIVM *autem maxime quanti eſt quod æquale & inæquale dicitur. Vnum quod enim eorũ quæ dicta ſunt quantorum æquale & inæquale dicitur: ut corpus æquale & inæquale dicitur. & numerus, & tempus æquale & inæquale dicitur. ſimiliter autem & in aliis quæ dicta ſunt, vnunquodq; æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero qæcunque quanta non ſunt, non prorſus videbitur æquale & inæquale dici. ut diſpoſitio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, ſed magis ſimilis & diſſimilis. & album æquale & inæquale non omnino dicitur, ſed ſimile uel diſſimile. quare quanti maxime ſit proprium, æquale & inæquale dici.*

{Cæterum quanti proprium maxime eſt, æquale dici atq; inæquale.}

Atq; hoc præcipue proprium eſt quanti,quoniam rei ſoli ineſt atq; omni.linea.n.æqualis lineæ atq; inæqualis dicitur, & locus loco,& ſuperficiei ſuperficies,& corpus corpori& orationi oratio & numerus numero.Quod ſi in quoquã alio æquale & inæquale nominemus,id non per ſe,ſed per accidens appellamus. exempli cauſa,corpus hoc album dicimus corpori albo illi æquale eodem modo & inæquale: non in quo alba ſunt, ſed quatenus corpora, quæ ſunt quanti.Verum ſimile magis in talibus propriè diceretur atq; disſimile.album.n.albo ſimile ac disſimile dicitur: & in id genus aliis eadem ratione.

DE RELATIVIS, HOC EST, ad aliquid ſeſe referentibus. XXXI.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterũ. Vt maius hoc ipſum quod eſt alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur.& duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt:alicuius.n.duplum dicitur. ſimiliter autem & alia quæcunque huiuſmodi ſunt.At vero ſunt ẽt & hæc ad aliquid:vt habitus,diſpoſitio,ſenſus,ſcientia,poſitio.hæc enim omnia quæ dicta ſunt,hæc ipſa quæ ſunt aliorũ eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum,& non aliud quiddam. habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur,& ſcientia alicuius ſciẽtia, & poſitio alicuius poſitio,et alia vero ſimiliter.Ad aliquid igitur ſunt,quæcunque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile,& cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur.

{ Ad aliquid vero dicuntur talia quæcunq; ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur.}

Quinque hæc ante relatiuorum præceptionem oportet quæra

mus.Primum ordinem eorum ad prædicamenta. Alterum inſcriptionis cauſam.Tertiũ eorum ſubſiſtentiam, quænam ſit. quartũ diuiſionem in ſpecies.Quintum, genus docendi. Primum itaque cur locutus de quanto,non deinceps de quali,ſed de ad aliquid relatis ſermonem inſtituit:tametſi quale formam per ſe quandã ac ſubſiſtentiã habeat,hæc autem propriam non habeant ſubſiſtentiam,ſed ipſum eſſe in aliis obtineant prædicamentis?pluris enim quæ per ſe ſubſtant fiunt, iis quæ ipſum eſſe in obnixu poſsidẽt. nam ipſum per ſe quidquam primum ſit oportet,tum ſic ad aliud cohærentiam ſuſcipiat.Dicimus igitur quomodo fecit in quanto, ſecundamq; de hoc præceptionem ob id ſtatuit, quod in ſermone de ſubſtantia eius meminerit, ne diu nos quid tandẽ quantum eſſet ignorare pateretur,non ſecus quoque hic facere. poſtea enim quam,cum de quanto ageretur,ad aliquid ſe habentium meminit, vbi magnum,& paruum,multũ,& paucum ad aliquid eſſe pronũciabat,ne nos quæ relatiuorum natura ſit ignorantes diu ſineret, de iis protinus ſermonem habet. Quamobrem vero de relatiuis, non de relatiuo ſingulari inſcriptum eſt numero?propterea inquã quod ad aliquid pertinentia reſpectus quidam ſunt, iis autem in rebus duabus minimum ſpectatur: eaq; de re pluraliter titulum indidit.dextrum enim ſiniſtri eſt dextrum,nec poteſt quidquã ipſum per ſe dextrum eſſe.& pater filii pater, nec quiſquam per ſe fuerit pater,quin ad filium dicatur. At in ſubſtantia fieri poteſt, magis uero eſt neceſſe,res vna per ſe ſubſtantia ſit vt homo. Similiter & in quanto.poteſt enim ſolum bicubitum quãtum eſſe. Poſſunt vero res ipſæ de relatiuis,pluraliter,ipſa autem prædicatio vel reſpectus ipſe,ſingulariter de relatiuo nominari.quo modo in quanto prædicamentiſq; aliis ſingulariter prædicamentum proferimus,inſcriptione nimirum non res eo contentas, ſed quæ de ipſis communiter dicitur naturam declarantes. ſi quidem & relatio quanquam eſt in pluribus,ſubiecto tamen vna eſt, vt ſemen ad fructus,& aſcenſus deſcenſuſq;. eſt enim ſerui ad dominum relatio vna,quæ a ſeruo incipientibus:nobis ſeruitus:a Domino,Dominatus vocatur.ſimili quoque ratione in diſcipulo & præceptore,ac reliquis.verum quo,vti diximus, nunquã vni rei ſubſtare ad aliquid prædicamentum indicaret, pluraliter iccirco de relatiuis inſcriptionem fecit. De ipſorum vero ſubſiſtentia hæc dicimus, Quidam nihil ad aliquid natura eſſe inquiunt,ſed noſtræ hæc eſſe

cogitationis cõmentũ:aiuntq; non ita quæ ad aliquid ſunt natura eſſe, verum poſitione atq; compoſito, quandoquidem fieri nequit, vt quod dextrũ eſt, ſiniſtrum fiat & dextrum, quod ſiniſtrum. pater quoque filius etiã eſt. & ſeruus poſitione ſeruus. natura enim ſeruus nemo eſt. idem autem & herus alterius fieri eadem ratione poteſt. Cæterum hi non recte ſentiunt. perinde enim cognita natura hæc ſunt, ac partes corporis in mutuo quodam reſpectu conſiderantur. quædam enim dextra a natura ſita eſt, vt iecur. quædã ſiniſtra, vt lien. nec ſiniſtrum fieri iecur unquã poteſt, nec lien dexter. Verũ ſi alter in alterius locum ceſſerit, interiit animal. Deus quoque imperat ſolus: nos vero eius tantum imperio ſubditi omnes ſumus. Corpus item mouent anima naturaq; duntaxat: ab ipſis autem ſolummodo corpus mouetur. nec contrà ipſas mouet. Quidam vero his ex diametro ſe habentes ac repugnãtiſsimi res omnes ad aliquid eſſe cenſebant. quorum ex grege Protagoras fuit Sophiſta. Is enim rem nullam aſſerebat finitam certamq; obtinere naturam: proinde nec mentiri quenquam poſſe affirmabat. quemlibet enim prout ſibi apparet opinaturq; de rebus, quæ non finitam naturam, ſed ipſum eſſe in reſpectu ad nos habent, pronunciare. Mel itaque auriginoſis amarum dici, ac ſane veros eſſe. nam quod eorum opinio fert, atque iiſdem videtur, id eos quoque affirmare. qui vero ſanitate fruuntur, dulce, & ipſos perinde veridicos. Nigræ quoque columbæ in ſole ſtantis collum nonnullis purpureum, quibuſdam aureum apparere, aliiſq; aliter quodammodo, pro diuerſo tum ipſius, tum intuentium poſitu. ſimili modo & in aliis cunctis. quod enim verum alii videtur, id ab alio falſum eſſe exiſtimari. quodq; huic elegans eſſe cenſetur, id alii vitio ſum habitum eſſe, verum autem oppoſitum. Lege ergo amarũ dici, lege dulce: alterum vero nihil. Quocirca definitam aliquam a re nulla obtineri ſubſiſtentiam, ſed eſſe ad aliquid. Hunc autem confutat quidem & Ariſtoteles in tertio Metaphyſicæ tractationis volumine. Si omne, inquiens, quod aliquis quidquam eſſe putat, id verum quoque eſt, quandoquidem alimento eſſe ignem, non autem vrere furioſi arbitrantur, ingeſtum iis ignem alere, nec vrere oportebat. vel panis vreret eos, nec aleret opus erat, quoniam vrere hunc ſuſpicantur. Cæterum redarguit & Plato in Teæteto dialogo ipſum hoc refellere inſtituens: in quo poſt demonſtrationes multas, hanc quoque vrbane rationem affert, Quo-

niam nos,inquit,ò Protagora te nequaquam verum eſſe affirmamus,num veri ſumus cum mentiri te dicimus,an falſi? ſi ergo verũ pronunciamus,mentitur Protagoras, qui omnes vera loqui cenſet.nos enim verum aſſerimus,cum commemorare teſalſa hæc dicimus. Quod ſi ſumus mendaces, licet ergo mendacium dicere: nec qui quidquam loquitur, verum omnis enunciat. Alii vero præter hos recte dicebant,res ad aliquid, ipſas autem per ſe eſſe alias.ad aliquid,ut dextrum,ſiniſtrum:per ſeipſas, vt corpus. vt homo, non eſt enim ad aliquid homo qua homo eſt. Porrò hæc ad aliquid ſpectantia propria ſubſiſtentia carent: eſſe vero ipſum in aliis habent prædicamentis. cum enim patrem dixi, relationem dixi in ſubſtantia: cum multum vel paucum:in quanto, cum albius vel nigrius,in quali,eademq; in cæteris ratione.Pulchre autem ipſa appendicibus compararunt nonnulli.quæ non ſubſiſtentiam propriam,ſed ipſum eſſe in ſtirpibus obtinet.Aſſimulant ea quoque ſibi inuicem obtinentibus lignis. quippe horum altero ſublato,haudquaquam reliquum ſtabit. Diuiſio autem hæc ipſorum eſt. Quæ ſunt ad aliquid,alia per æquiuocationem dicuntur: vt ſimile,ſimili ſimile.alia per diuerſiuocationem. & horum quædam a mutuo exceſſu vel defectu:vt multum ac paucum,magnum & paruum,maius minusq́. alia a principe & ſubdito: vt Dominus,ſerui Dominus.quædam à iudicante & eo quòd iudicatur: vt ſenſibile, ſenſu ſenſibile & ſcibile ſcientia ſcibile. vel ab eo quod participat:vt ſciens,quòd ſcientiæ particeps ſit,ſciens nominatur. aut ſecundum cauſam & a cauſa perfectum: vt pater, filii pater. vel ſecundum agens vel patiens:vt verberans vapulantem verberat.vel pro locali differentia:vt dexter,ſiniſtri dexter. Modo autem docendi huiuſmodi vtitur. Non ſanam protinus integramq; ad aliquid relatorum tradit finitionem: verum prius quam veteres ipſorum finitionem ſtatuerint exponit. dein complura oſtendit quæ finitionem hanc comitentur incommoda. itaque finitionem aliam ipſe eorum propriam reddit, quæ ſolis omnibusq; ineſt ad aliquid pertinentibus. Ne enim graſſari inuehiq; in antiquos videatur, ipſorum prius explicat finitionem, atque oſtenſis quæ ipſam conſequuntur abſurditatibus, ſuam deinceps finitionem citra inuidiam communit. Cæterum ſciendum eſt, quæ ſunt ad aliquid, priores a recto caſu incipere, atque ad vtrum ex obliquis referri. vſq; interim venire, vt ad quem

aſſignantur,ad eundem & commeent, ut pater, filii pater: & filius, patris filius. Quandoque autem ad quem eduntur, non etiam ad eundem, ſed ad alium reciprocent: vt in ſenſu & ſenſili. Eſt enim ſenſus, ſenſibilis rei ſenſus. hic ad genitiuum aſſignatio eſt: verum non contra ad genitiuum, ſed ad ablatiuum reflectitur. vt ſenſibilis res, ſenſu ſenſibilis. Et vero attributio ad accuſatiuum fiat ſæpenumero: vti cum dicimus, verberans vapulantem verberat. eaq; ad ablatiuum conuerſionem faciat. nam qui verberatur a verberãte. {Ad aliquid uero dicuntur talia.} Ideſt quæcunque ipſa non ſecundum quam ſunt naturam, ſed hoc ipſo quod aliorum eſſe dicuntur, eo ſunt ad aliquid. verbi cauſa homines ſunt pater & dominus. ſi ergo accepti hac ratione fuerint, non ſunt ad aliquid: ſed quoad relationem ad aliquid dicuntur. Dexter quoq; homo, non qua homo alterius dexter uocatur: ſed quatenus dexter. Verbo autem dicitur vſus eſt, vt cui hæc minime placeat ſententia. oſtẽdet.n. multa quæ finitionẽ ſequunẽ abſurda, aliãq; ipſe finitionem ponet. { Quæcunq; ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur.} Vt dexter homo, non qua ratione homo eſt, alterius dexter appellatur: verum qua dexter. { Vel quouis modo aliter ad aliud.} Quoniam ad genitiuum aſſignationem fecit cum ait, eſſe aliorum dicuntur; ne ad ſolum genitiuum quæ ſunt ad aliquid depromi putaueris, vel quouis, inquit, aliter modo: ideſt ſiue ad genitiuum, ſiue ad accuſatiuum fiat accommodatio. { Sunt porrò talia quoque ad aliquid, vt habitus, diſpoſitio, ſcientia, ſenſus, poſitio.} Quoniam priora quanti ſunt, hęc autem qualis, merito ſeiungere ea viſus eſt, cum dixit, Sunt porrò talia quoque ad aliquid. Vel quoniam ad genitiuum caſum ſuperiora aſſignauit, quæ ad eundem rurſus reciprocationem obtinebant, hæc vero ad ablatiuum reflectuntur, ea velut ab alio principio data opera ediſſerit. Exemplis autem exponendis modum nobis præbet relatiuorum reflexionis. hæc.n. ut antedixi ad genitiuum edita, conuerſionem ad ablatiuum faciunt. Eſt.n. habitus, habilis rei habitus. hic ad genitiuum aſſignatio eſt: reciprocatio autem ad ablatiuum. nanque habilis res, habitu habilis eſt. ſimiliter & diſpoſitio, diſponi aptæ rei diſpoſitio: & apta diſponi res, diſpoſitione diſponi idonea. & ſcientia, ſcibilis rei ſcientia: & ſcibilis res, ſcientia ſcibilis.

XXXII.

SVNT autem & accubitus & ſtatio & ſeſſio poſitiones quædam. poſitiones vero ad aliquid ſunt. iacere autem & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones, denominatiue vero dicuntur ab ijs quæ dictæ ſunt poſitionibus.

{Sunt vero & accubitus,& ſtatus,& ſeſſio, poſitiones quædam.}

Cum ad aliquid eſſe dicere & accubitum & ſtatum & ſeſſionem velit, id probat ex genere, poſitione, inquam. quæ genus dictorum eſt, ipſa vero ad aliquid. eſt enim poſitio, ſitæ rei poſitio. Quod ſi genus ad aliquid eſt, huius quoque ſpecies (eæ autem ſunt quas enumerauimus) conſtat ad aliquid referri. aut enim corpus erectum totum eſt,& ſtatus nominatur: aut obliquum totum iacet, diciturq́; accubitus: aut partim ſtat, partim iacet, ac ſeſſio nuncupatur. Cæterum quærendum eſt, ſi hæc relatiuis ſubijciantur, quæ nam ad ſitus prædicamentum reducemus? Dicimus ergo aliud ſtatum eſſe,& aliud ſtare: aliud accubitum,& accubare aliud ſeſſionem quoque, ſedere aliud Status enim & reclinatio & ſeſſio ſcheſin ipſam ideſt habitum declarat. ſtare autem & recubare, & ſedere, non habitum modo; uerum ipſam quoque reclinatam ſubſtantiam indicant. eodem & in cæteris modo. Illa igitur vtpote habitum ſignificantia, ad ea quæ aliquo ſpectant ſeſe recipiunt: hæc autem cum habitu res quoque circa quas habitus eſt declarantia, ſub Situs prædicamentum referunt. Quem enim ad modum aliud in tempore eſt, aliud tempus:& aliud in loco, aliud vero locus. (continua enim quanta ſunt tempus & locus: ipſum autem in loco in prædicamentum Vbi: ipſum vero in tempore, in Quando confertur) perinde in his quoque res ſeſe vti dictum eſt habet. id quod ipſe quoque aperiens intulit. {Recumbere autem, vel ſtare, vel ſedere, ipſa quidem poſitiones non ſunt, cæterum ſunt a poſitionibus quas diximus denominatiue de ſumpta.} Non vero ſi quid denominatiue dicitur, idem illi eſt a quo dicitur. ſtare enim a ſtatu, accumbere ab accubitu, ſedere a ſeſſione nominatur. Quo autem modo a ſpeciebus poſitionis deducta hæc ſunt, eodem quoque ab horum genere, hoc eſt poſitu ſitum eſſe, quod

prædicamentorum vnum eſt,transferretur. ſiquidē hoc eius quod eſt recubare & ſtare & ſedere cognatum eſt genus. Quare ſpecies vna ad aliquid ſe referentium,hoc eſt poſitio,vnum quod eſt ſitū eſſe,prædicamentum peperit.nec quidquam mirum ,quando & tē pus prædicamentum quando & locus prædicamentum vbi quæ ſpecies quanti ſunt,pariunt. non enim tempus ipſum eſt quando, nec locus vbi,ſed res quæ in tempore ac loco fiunt.

XXXIII.

I N E S T *autem & cōtrarietas in ijs quæ ſunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium cum ſit vtrunque eorum ad aliquid: & ſcientia ignorantiæ* . *Non autē omnibus ijs quæ ſimt aliquid inſunt contraria: duplici enim nihil eſt contrarium , neq; tripli=ci,neq; ulli talium.*

{Ineſt autem & contrarietas in iis quæ ſunt ad aliquid , vt vi-tium virtuti contrarium , cum ad aliquid ſit vtrunq; & ſcientiæ ignorantia.}

Cum de iis quæ aliquid referuntur ex veterum ſententia diſpu tauērit , nunc vult proprium eorum depromere,exponitq; ea pri us quæ relatiuorum propria eſſe videntur,re autem vera nō ſunt: vti ſane tum in ſubſtantia fecit,tum in quanto:ne qui minus exer citatus in hęc offendit,ea propria vere eſſe arbitretur. Ac pri-mum quidem ipſorum proprium eſſe dicit contraria admit-tere , eſt nanque contrarium inquit uitium uirtuti , & ſcientiæ inſcitia,& iuſtitia iniuſtitiæ, quippe hæc ſingula ad aliud dicun-tur:virtus enim ſtudioſi dicitur uirtus,& ſcientia,ſcibilis vel ſcien tis ſcientia, & vitium vitiòſi vitium,reciprocantq́; ; Verū non quę cunq; ſeſe habēt ad aliquid contraritatem ſuſcipiunt,idq́; haud im merito,quādoquidem enim adnatis ſimilia ſunt uti diximus rela tiua,neque definitas res ad proprium habent ſubſiſtentiam,ſed in prędicamentis aliis reperiuntur,ea quibus adhærent imitantur,ac quæcunq; cōtrarium admittūt prædicamenta,conſiſtentia quoque in ipſis obtinent relatiua contrarietatem nanciſcentia , quæ vero nullum habent contrarium.eorum quoq; relatiua ſortiuntur quæ medio careant.exempli cauſa . Quoniam ſubſtantiæ ac quanto

contrarium eſt nullum,neq; ſubſiſtẽtibus circa ea relatiuis aliquid erit contrarium,vt triplici.nam triplex ad aliquid eſt:alicuius .n. eſt triplex,nec tamen contrarium habet quippiam:quoniam uti diximus prędicamento inhæret contrarium nullum habenti ideſt quanto. Similiter quoq; in ſubſtãtia, vt hero, filio, dextro,ſiniſtro:nihil enim his contrariũ propterea eſt, quod ii quibus adhærent,homines inquam,ſint ſub contrario carens prædicamentum redacti.Quoniam vero contrarium qualitati quidquam eſt, ob id & quæ circa ipſam habentur relatiuis adeſt contrarium,vt virtuti contrarium vitiũ:& inſcitia ſcientiæ:hæc enim ſunt quãta. Porrò illud ignorãdũ nõ eſt,cõtraria hęc aliis eſſe,aliis ad aliquid:vt virtus,ſtudiòſi virtus:& ſtudioſus,virtute ſtudioſus.ſimiliter & uitium,vitioſi uitium:& vitioſus,vitio vitioſus. his ergo ad aliquid ſunt.contrarium autẽ vitium virtuti,& vitioſus ſtudioſo. iure igitur & in iis quæ ſunt ad aliquid ſpectatur contrarietas,neque eſt id conſequens omnibus.Quærẽdum vero eſt quo pacto virtutem vitiumq; & ſciẽntiam, atque ignorantiam ad aliquid perhibeat. Reſpondemus non eum ex propria hæc ſententia,verum ſimulanter affirmare,nimirum cum traditam labefactare finitionem velit.Si enim ex eo quod dicantur aliorum,quæ ad aliquid sunt ob ſignãtur,hæc quoque ad aliquid erunt: nam ea quoquẽ dicuntur ad aliquid:virtus enim & vitium vitioſi vitium: & ſcientia ſcientis ſcientia:& inſcitia. Hac autem ratione & prædicamenta accidentis omnia,nouem inquam illa ad aliquid eſſe indicat: ſiquidẽ omnia ipſius eſſe ſubſtantiæ, quippe cui ſuperueniant, dicuntur. albedo enim, albi dicitur albedo: & bicubitum, ligni, ſi forte contingat, bicubitum. & vero quando,& vbi, & facere, & pati, alicuius dicuntur:non enim eſt quidquam ipſum per ſe quando, ſed eſt aliquid ſubſtantiæ,eodem modo & in reliquis.Quin ſubſtãtia quoq; ipſa cum velut pars ſumitur,ad aliud dicitur: nam pars totius fertur pars,& totum in partibus totum.At hoc eſt abſurdũ prædicamenta inquam omnia ad aliquid cenſeri. Porrò quod prædicamenta euidenter omnia ab iis quæ ſunt ad aliqud diſcernantur,inde diluceſcit,ſi enim ad aliquid eſſent, finiendis iis illa ad quæ dicuntur aſſumi oporteret, nam relata ad aliquid finientes, neceſſario & eorum ad quæ illa dicuntur meminimus. verbi cauſa cum patrem difinimus,filii quoq; mentionem haberi eſt neceſſe:patrẽ enim filii dices.at cum prædicamenta alia finitione com-

plectimur,ea ad quę dicuntur commemorare haud quaquam cogi mur:finiendo enim ſi forte accidat bicubito,aliorum deinceps cu iuſquam cuius dicitur bicubitum,ut ligni haud neceſſe eſt memineris,ſimilis etiam in quali, ac cæteris ratio eſt. Ergo ſi prædicamenta ad aliud dicuntur(eſſe enim accidentia ipſius perhibentur ſubſtantiæ,& partes totius,)nec ſunt ad aliquid,conſtat relatiuorũ finitionem perperam redditam,quippe cum prædicamenta quoque alia comprehendat.Non enim quod alterius dicitur, ipſum eſſe in hoc obtinet quod dicatur alterius. at obtinet ipſum eſſe in hoc relatiua quod ſint ad aliquid:nam ſiquid eſt alterius id eſſe & alterius quidquam,ipſum quoq; eſſe in hoc iam habet, quod alterius dicatur.Cæterum ſciendum eſt, quicũq; a Platone relatiua hoc pacto finiri aiunt,putarcq; ipſum in eo relatiuorum eſſe ꝙ aliorum dicantur ſubſiſtentiam inurere hos Philoſopho calumniam: etenim quod ea non quia dicantur, uerum ſint aliorum obſignet, ex proditis in Gorgia licet cognoſcas.ait.n.ſi agẽs eſt,patiens quoque eſſe aliquid eſt neceſſe.eſſe enim dixit,non dici.

XXXIIII.

VIDENTVR *autem & magis & minus ea quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere.Simile enim & diſſimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur:cum vtrunq; ſit ad aliquid.ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale.Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid, ſuſcipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum,nec aliquid talium.*

{Suſcipere autem quæ ad aliquid ſunt ipſum magis & minus uidentur, ſimile enim & diſſimile magis & minus dicitur, quorum eſt utrunque ad aliquid, dicitur æquale quoq; atq; inæquale magis,& minus.}

Ad aliud proprium conſequens relatiuorum tranſit ſuperiore improbato, nempe ſuſcipi a relatiuis magis & minus: dicimus enim hoc illi magis minusq; ſimile, ut album in pariete magis ſimile albo eſſe ei quod ĩ ueſte eſt,quã ꝙ ĩ niue. Eſtq; cõſequẽs hoc

ſuperiori non abſimile: ſiquidem neque hoc quæ ad aliquid ſunt commitatur omnia.pater enim alio patre non dicitur eſſe magis pater,ſimiliter neque filius,idq́; iure optimo, dictum nanque eſt, vbi ſpectatur contrarietates, magis ibi eſſe ac minus. contra ubi non eſt,nec magis minusq́; haberi. Quibus ergo ſubeſt relatiuis contrarietas,in iis eſt magis & minus:quoniam vero non ineſt cõtrarietas omnibus,nec omnibus iccirco magis minusq́; ſuppetit, Forſitan uero quiſpiam diſquirendo dixerit, in quibus contraria ſunt,in iis magis quoque & minus contrariorũ miſtione fieri: eamq́; ob rem in quanto quoniam non ſunt contraria, nec magis minusq́; haberi. Rurſum ſi æquale & inæquale proprium eſt quãti,cur hic magis inquit & minus dici ęquale?Relatio enim ſi in prędicamento ſit contrarium habente,contraria quoq; ab ea ſuſcipi aſſerebamus.ſin vero in prædicamento quod contraria non admittat,neque ab ipſa contraria excipi. Igitur ſi ęquale & inæquale ad aliquid eſt in quanto conſiſtens,contrarium autem nullum eſt quãto, nec æquale & inæquale contraria ſunt: ubi vero non eſt contrarium,ibi nec magis & minus.ergo magis ac minus nõ dicitur æquale & inæquale.Nam ſi fit magis minus contrariorum miſtione, nec miſcetur æqualę inæquali,nec magis quidquam ac minus inæquale fuerit,quippe minus inæquale,qđ æqualis particeps magis ſit,minus inęquale appellatur. Item ſi magis & minus inæquale quidquam eſt, erit & magis ac minus aliquid æquale: nam quod minus eſt inæquale,eſt id magis ęquale magis inæquali: quo ſane modo minus album,magis,albo,magis eſt nigrum.Ergo ſi veri nequit ut æquale æquali magis minusq́; ſit(quod enim ex ęquali in plus aut minus egreditur non eſt amplius ęquale) neq; igitur magis & minus inæquale eſt.priuatio enim magis infinitudoq; eſt inæquale,non æquali contrarium, An igitur uel per abuſum hoc loco dixit ęquale magis & minus eſſe,minus utique exquiſite deçernens,uel hoc per additionem poſt adiectum eſt a nonnullis.

XXXV.

OMNIA *autem quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur: vt ſeruus domini ſeruus,& dominus ſerui dominus eſſe dicitur: & duplum dimidij duplum,& dimidium dupli dimi-*

dium & maius minor maius, & minus maiore minus: ſimiliter autem & in alijs. Sed caſu aliquotiens different ſecundum locutionem: vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur, & ſcibile ſcientia ſcibile: & ſenſus ſenſibilis ſenſus, & ſenſibile ſenſu ſenſibile.

{Quæcunque vero ad aliquid ſunt ad conuertentia dicuntur: vt ſeruus, dominus ſerui dicitur: & dominus ſerui dominus, & duplum dimidii duplum.}

Ad aliud conſequens tranſiuit relatiuorum quod præcipue ipſorum eſt proprium, nempe dici ad antiſtrephonta ideſt conuertentia. Verum quod dici ad antiſtrephonta quid ſit intelligamus, diſcamus ante quid ſit antiſtrophe ideſt conuerſio reciprocatioq; hoc autem prius, quid ſit ſtrophe hoc eſt verſio. Eſt verſio itaque ſeu ſtrophe, ab eodem in idem reſtitutio. ob id enim & verti dicimus uniuerſum, quoniam circulari motu ab eodem puncto ad idē iterum redit. Nos quoque verti dicimur cum ex quo incepimus loco, in illum deſiuerimus. Antiſtrophe autem ſeu conuerſio, velut iſoſtrophe idem æqui verſio eſt. nam anti apud veteres gręcos æquale ſignificat: quemadmodum Antitheon pro iſotheon hoc eſt Deo æquale: & Antianira quæ viris æquatur: & Antichira digitum magnum appellant, quod pares cęteris vires obtineat. Iſoſtrophe vero eſt, cum alterum de altero magis nihil quam de reliquo prædicatur illud: vt pater nihil ad filium dicitur quam filius ad patrē. Quæ ergo ſunt ad aliquid, ad cōuertētia dicuntur: vt ſeruus domini ſeruus: & dominus, ſerui dominus. { Verum caſu, } inquit. {Quandoq; in dictione different. } Quoniam enim ad genitiuum edidit, propterea ſubiunxit, non ad genitiuum modo quæ ſunt ad aliquid, verum ad alium quoq; caſum asſignari. quo fit ut neque ad eundem omnino reciprocent. dictum autem de his iam nobis antea eſt. {Ad conuertentia dicuntur.} Dicuntur ergo ad conuertentia quæ ſunt ad aliquid cum geminatione: verbi gratia ſeruus duo quædam eſt, & ſeruus, & homo. Dominus itaq; ad id quod ſeruus eſt dicitur dominus, quoniam & ad illud reflectitur. nō autem ad id quod homo eſt. Aequalitatem igitur ſeruare mutuam debent, quo etiam conuertantur quemadmodum homo & riſibile. quod ſi ſint inæqualia, tunc non reciprocant.

XXXVI.

AT VERO *aliquotiens non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad quod dicitur aſſignetur, ſed peccet is qui aſſignat: vt ala ſi aſſignetur auis, non conuertitur, ut ſit auis alæ. non enim prius conuenienter aſſignatum eſt ala auis. neq; enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur: ſed in eo quod alata eſt. multorum enim & aliorum alæ ſunt, quæ non ſunt aues. Quare ſi aſſignetur conuenienter, & conuertitur, ut ala, alati ala eſt, & alatum ala alatum.*

{Verum enimuero commeare non interdum videbuntur niſi, proprie fuerint ad quod dicuntur asſignata: ſed peccauerit is qui attribuit: vt penna ſi auis prodita ſit, nō reciprocat auis pennæ.}

Quæ ſunt ad aliquid ęqualitatem ſeruare inter ſe debent vt cō uertantur: quomodo obambulant homo quoq; & riſibile. Quod ſi ſunt inæqualia, maius quidem eſt minori conſequens, vt homini animal: maiori autem minus non item non enim ſequitur homo animal, vt animal hominem. Eſt ergo relatiuorum regula hęc nempe æqualitas: ut pater filii: & duplum dimidii: quæ & reciprocant. quæ vero ſunt inæqualia, non etiam reciprocant: id quod vel ipſe ait, penna ſi auis prodita ſit, non reciprocat auis pē næ: ſiquidem omnis penna non eſt auis penna. ſunt enim volucres quædam quæ aues non ſunt. Volucres nanq; aliæ ſunt fiſſipennes vt quæ in noſtro ſunt orbe, quæ ſolæ etiam aues nuncupantur, vt ipſe in libro de animalium hiſtoria docuit: aliæ cutipennes vt ve ſpertiliones: quædam vaginipennes vt ſcarabei, quæ non ſunt aues. Quandoquidem igitur non inter ſe æqua ſunt penna & auis, ſed penna quam auis latius patet, quam vt etiam conuertantur, exæquare hæc conuenit. Exæquantur porrò inæqualia vel minore aucto, vel diminuto maiore. ergo in his ſi id quod minus eſt auxerimus, hoc eſt auem, atq; ita fecerimus, penna pennati pē na, pennatum, auem appellantes, ſic commeat. nam pennatum penna pennatum, Rurſus ſi proditum ſit clauus nauigii clauus, hic non reciprocat. dicere enim haud licet nauigium clauo nauigium ſunt enim nauigia cōplura quę gubernaculo careant: vt piſcatoriæ quædam nauiculæ quas Acatia græci nominant. Quoniā

itaq; inæqualia & hæc ſunt.(amplius enim nauigii quam claui vocabulum eſt)ſi quod maius eſt minuerimus, nauigium inquam nimirum pro nauigio clauatum dicẽtes, tunc æqualia reddita cõuertuntur.clauus enim clauati clauus,& clauatum clauo clauatũ. Item caput alicuius dicitur caput,nempe animalis.ſi igitur tributum ad animal ſit,non reflectitur,quoniam non propria rurſum ſit attributio.nã dicitur,quidem caput animalis caput,haud vero etiam animal capite animal.ſunt enim animalia quædam quæ capite careant,ut cancer,vermes, terræ in teſtina. Ergo quod maius eſt rurſum minuas oportet animal inquã,ac facias capitatũ, ſeruabiturq; hoc pacto antiſtrophe.nã caput capitati caput, & capitatũ capite capitatũ. Igitur in aui quod minus eſt auximus, auẽ inquã:i aliis vero maius diminuimus,nauigiũ dico & animal.

XXXVII.

ALIQVOTIES *autem forte & nomen fingere neceſſe erit,ſi non fuerit nomen impoſitum ad quod conuenienter aſſignetur:ut temo ſi aſſignetur nauigij, non eſt aſſignatio cõueniens. neque .n. in eo quod nauigium eſt,in eo ipſius temo dicitur.ſunt enim nauigia quorum temones non ſunt ,quare nõ conuertitur.nauigium enim non dicitur temonis nauigiũ. Sed forte conuenientior aſſignatio erit,ſi ſic quodammodo aſſignetur,temo temonatæ rei temo eſt,aut quomodocunque aliter:nomen enim non eſt poſitum:& conuertitur ſi conuenienter aſſignetur,temonatum enim temone temonatum eſt.Similiter autẽ & in alijs:vt caput cõuenientius aſſignabitur capitati caput, quam ſi animalis aſſignetur.neque enim in eo quod eſt animal, caput habet,multa enim animalia ſunt,capita non habentia.*

{Quandoque uero & nomina fingere neceſſe forſitan fuerit, niſi poſitũ nomen ſit,ad quod germane fieri attributio posſit.}

Ne enim dixerit,quiſpiã quid ergo?nouare conuenit nomina? & ununquodq; vt cuiquam libet confingere ? ſic igitur uſum

omnem nominum aboleri continget, ſingulis pro arbitrio nouas nomē claturas inuehentibus, ac quod reliquū eſt, inaudita & quæ nihil ſignificent quiſque loqui videbitur, pro homine, verbi gratia capitatum dicens, pro nauigio clauatum, aut quouis aliter modo noua cuderit nomina. Ad hoc igitur nihil inquit graue eſſe, ſi quibus indidiſſe nomina minus vſus curauit, illis nos ipſi excogitemus. quæ enim uſus noſcit communis, nomina illis accommodat. at artes nouarum ceu rerum inuentrices, imponere inuentis nomina ad eas ſignificandas debent. Geometra exempli cauſa cum triangulum alium duo tantum habere æqualia latera, alium tria æqualia, alium tria inæqualia repererit, primum æquipedem alterum æquilaterum, tertium ſcalarem nominauit. Similiter & muſicus diuerſis ſonis ſua ſtatuit nomina, vocatq; alium diatonicum, aut aliter quomodolibet. Quoniam ergo talibus dicernere nomina & hic conſuetudo neglexit, nos ea ponere neceſſe eſt. uocauit quidem conſuetudo nauigium, non vero etiam clauum habētia iis quæ clauo non gubernantur diſtinxit. nominauit animal, nō adhuc vero capita prædita a carentibus appellatione diſiunxit. proinde abſurdum vti diximus nihil eſt, aucupari in talibus nomina. Quo autem pacto atque vnde imponere ea conueniat ipſe deinceps apperuit, cum ait.

XXXVIII.

S I C autem fortaſſe facillime quis ſumet quibus poſita non ſunt nomina, ſi ab ijs quæ prima ſunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in ijs quæ prædicta ſunt, ab ala alatū, à temone temonatum, Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aſſignentur, ad conuertentia dicuntur, quoniam ſi ad quodlibet aliud aſſignentur, & non ad id ad quod dicũtur, non conuertuntur.

{Sic vero quiſquam fortaſſe nomina quibus poſita non ſunt ſumpſiſſe poteſt facillime, ſi a primis ea ad ipſa quoq; reciprocantibus imponat.}

Nunc regulam nobis tradit qua nomina ſi in communi non compeperiantur uſu appoſitè fingere poterimus. Oporret enim

inquit a primis ac proprie prædicatis denominatiuum illis nomen de quibus prædicantur imponere,atq; hoc modo reciprocare ipſa inueniemus. Vocemus verbi gratia a clauo nauigium, de quo clauus prædicatur,clauatum. & a capite, caput obtinens animal capitatum,ſimiliterq; in aliis. Atq; hæc rurſus doloſe pronunciat, finitionem labefactare nimirum cogitans. ſi enim ad aliquid ſunt ea quæ aliorum eſſe dicuntur,erit & caput,& clauus, & penna ad aliquid, quod eſt abſurdum. nam hæc vti ſubſtantiarum quidem partes, ad aliquid dicuntur eſſe. pars enim eſt totius pars.& totum,partibus totum. vt vero, penna,vel clauus,vel caput, non ad aliquid,verum ſubſtantiæ ſunt:quippe ſingula hæc per ſeipſa ſpectantur. Nam ſi a toto caput aut manum deſecueris, nihilominus caput vocatur & manus,non partes tamen preterea dicuntur: ſi quidem conſideratur in toto pars. at relatiuis ſi illud ad quod dicuntur dempſeris,ſimul ſtatim & propria nominatio tolletur: vt pater,filii dicitur pater,verum ſi filium ſuſtuleris, patrem quoq; eſſe ſimul patri adimetur. At quæ dicuntur aliorum, quanquam priuentur illis quorum eſſe perhibentur, propriam nihilominus nominationem ſeruant,vt caput,animalis dicitur caput. ac ſi ablatum fuerit,animalis nihilominus caput vocatur. clauus autem nauigii,& penna auis,iis priuata quorum eſſe dicuntur, nihilominus ſunt propriam rurſus nominationem ſortita.

XXXIX.

DICO *autem quoniam neq; eorum quæ in confeſſo ad cõuertentia dicuntur,& nomina eis poſita ſunt, nihil conuertitur. ſi ad aliquid eorum quæ ſunt accidentia aſſignetur,& non ad id ad quod dicuntur. vt ſeruus ſi non domini aſſignetur,ſed hominis,vel bipedis,vel cuiuſcunq; talium,non conuertitur. neque enim dici poteſt homo eſt ſerui homo. non enim conueniens eſt aſſignatio.*

r {Dico autem ne eorum quidem quæ ad conuertentia proculdubio dicuntur,etſi poſita ipſis nomina ſint,reflecti vllum, ſi ad aliquod accidentium,& non ad quæ dicitur aſſignetur.}

Hinc argumentatio a maiore. Quid enim inquit mirum, niſi

in prædictis conuerſio, propterea quòd non propriè asſignatio ſit facta ſeruetur? quando ne ea quidem quæ ad aliquid conſenſu omnium ſunt, dicunturq́; ad conuertentia, nec poſitis carent nominibus, reflectuntur: niſi conuenienter facta asſignatio fuerit exempli gratia niſi dominum ad ſeruum quiſquam, ſed ad hominem asſignauerit, dicatq́; dominus hominis dominus, non poterit retorquendo dicere homo domini homo. eſt enim hoc ridiculum. nam dominum quidem dicere hominis dominum, haud ſane graue eſt: hominem vero domini hominem appellare, abſurdisſimū. Quoniam igitur non propria & in his facta eſt attributio, neq; obambulatio ſeruatur, quippe non ad æquale asſignationem fecimus: cum homo amplius pateat. Itaque exæquari mutuo vt diximus debent reciprocantia, quo etiam conuertantur, eo enim & propria ad ea quorum propria ſunt, quoniam & inter ſeſe exæquantur, commeant. Hæc ipſa ediſſerit omnia, nimirum finitioni opitulans dicenti, quæ ſunt ad aliquid, eo eſſe quod aliorum dicā tur, ac conuerti ſecundum hanc finitionem quæ ſunt ad aliquid, oſtendere conatur: quam vult quoad fieri poteſt communire: ne eam damnare indicta cauſa videatur. deinde poſt eam iure confutare: vtique oſtendens vel poſt tantum patrocinium, complura tamen haberi quæ ipſam comitentur incommoda.

XL.

SI TAMEN *conuenienter asſignetur ad quod dicitur, omnibus alijs ſublatis quæcunque accidentia ſunt, relicto autem ſolo illo ad quod asſignatum eſt conuenienter, ſemper ad ipſum dicetur: vt ſi ſeruus ad* Dominum *dicitur, circuncisſis omnibus quæ accidentia ſunt* Domino, *vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominē: relicto vero ſolo quod* Dominus *eſt, ſemper ſeruus ad ipſum dicetur: ſeruus enim* Domini *ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id ad quod dicitur asſignetur, circuncisſis omnibus aliis, relicto autē eo ſolo ad quod asſignatum eſt, non dicetur ad ipſum. asſignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, & circuncidatur ab homine eſſe* Dominum: *non enim amplius ſeruus ad hominem dicetur. cum enim* Do-

minus non ſit, neque ſeruus eſt. Similiter & de aue, ſi admittatur eam alatam eſſe. non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet aſſignare ad id ad quod conuenienter dicitur. & ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aſſignatio: ſi autem non ſit, fortaſſe neceſſarium erit nomen fingere. ſi autem ſic aſſignentur, manifeſtum eſt quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentia dicuntur.

{Item ſi congruētur aſſignatum ad id quod dicitur, fuerit, aliis quæcunque accidentia Domino ſunt omnibus præciſis, ut eſſe bipedi, capaci ſcientiæ, homini, hoc autem ſolo nempe eſſe Dominum relicto, ſeruus ad ipſum perpetuo dicetur.}

Regulam nobis tradit eorum quæ de aliquo proprie reddita ſunt. ait enim. Quodcunq; pluribus fuerit appellatum nominibus ſi aliud quidquam ſit quod de horum nominum uno prædicetur, uelisq; an proprie de illo dictum nomine prædicatum ſit cognoſcere, cæteris omnibus amputatis nominibus, ſubiectoq; accidentibus, illo autem duntaxat ad quod aſſignatum prędicatum eſt relicto, ſi ipſum ad id reciprocare quod de eo prædicatur inueneris, prius illud appoſite redditum ſcito, neque enim reciprocaſſet, niſi adhibitum conuenienter foret. Exempli gratia, ſeruus ſi prodatur domini ſeruus, quandoquidem domino accidit eſſe homini, & bipedi; & ſcientiæ capaci, ſi hæc ab ipſo omnia detraxeris, ac perinde quaſi omnino non ſint ſuppoſueris, Dominumq; eſſe reliqueris duntaxat, comperies nihilominus proprie obambulatio nem fieri; Dominus enim ſerui dicitur Dominus. Quod ſi non ad Dominum ſeruus, ſed ad hominem referatur, cæteris omnibus exuto homine, Domino inquam, bipede, ac reliquis, haud ſeruabitur conuerſio: dici enim reciprocando non poteſt, homo ſerui homo. itaq; non proprie ſeruus ad hominē aſſignatur. Si alia, inquit, quęcunq; Domino accidentia ſunt omnia præcidas, ut eſſe bipedi, ſcientiæ capaci, homini. Nihil enim mirum eſt quod accidere hæc dixerit: quandoquidem poſſunt ad ſerui relationem accidentia, ſecundoq; de ipſo prædicata cenſeri, primus autem & per ſe Dominus eſt. Eorum enim reſpectus quæ ad aliquid ſunt. ut ſupra do-

tuimus, ipſe per ſe ceu conſtans, quandoq; eſſe in ſubſtantia, interdum in quantitate, uel quali, uel prædicamentorum alio quopiam indicat. Itaq; non inepte quis duplo, quod ad aliquid eſt, cũ in ligno uerbi gratia fuerit, accidiſſe lignum dicit, cum in lapide, lapidem. cum in ſuperficie, uel in tempore, tempus uel ſuperficiẽ: nimirum cum reſpectus per ſe cogitatione conſideretur.

XLI.

VIDENTVR *autem ad aliquid ſimul eſſe natura. & in plurimis quidem uerum eſt: in aliquibus uero non uerum. ſimul enim duplum & dimidium ſunt. & cum ſit dimidium, duplum eſt. & cum ſit dominus, ſeruus eſt: & cũ ſit ſeruus, dominus eſt. ſimiliter autem his & alia. Simul autem hæc auferunt ſeſe inuicem. ſi enim non ſit duplum, non erit dimidium: et ſi nõ ſit dimidium, nõ erit duplum. ſimiliter autem & in alijs quæcũ que talia ſunt.*

{Videntur autem quæ ſunt ad aliquid, ſimul eſſe natura, atque in plurimis quidem uerum ideſt, in quibuſdam autem ſecus. ſimul enim & duplex eſt & dimidiũ, ac ſi ſit dimidiũ, duplex quoq; eſt.}

Aliud relatiuorum poſt id quod eſt dici ad conuertentia conſequens proprium tradit, nempe ſimul eſſe natura. Sed quoniam pacto natura ſimul ſunt relatiua? nam ſimul quidem natura ſunt pater & filius, poſſeſſor uero & poſſesſio quodam modo? Solutio. Quæ ſunt ad aliquid non rerum naturam, ſed quẽ ad aliud reſpectum habent contemplantur. Pater igitur non ut ſimul natura ſit, qua homo eſt, habet, ſed quatenus relationem ad filium, obtinet. Sunt porrò ea ſimul natura, quorum uno poſito alterum quoq; inferri, & ſublato tolli neceſſe eſt: & nunquam ſi alterum ſit alterũ nõ eſſe. ſimul. n. ac ſeruum dixeris, herũ ſimul neceſſe eſt mẽte cõcipias: & ſi duplũ ſit, neceſſe quoq; eſt eſſe dimidium. In plurimis autem eſſe uerum dixit, quoniam in aliis nõnullis eſt quæſtionem allaturus, quæ ſimul natura eſſe nequaquam uidentur.

XLII.

NON *autem in omnibus his quæ ad aliquid uerum uidetur, eſſe ſimul natura. ſcibile enim ſcientia prius uidebitur eſſe.*

nanq; in pluribus, præexiſtentibus rebus, ſcientias accipimus. in paucis enim vel nullo quiſquam hoc perſpiciet ſimul cũ ſcibili ſcientiam eſſe factam.

{Cæterum non in omnibus quæ ſunt ad aliquid verum id videtur quod eſt ſimul natura eſſe.}

Affert ad quod dixit inſtantiam, nimirum ꝙ eſt ſimul eſſe natura, competere iis quæ ad aliquid ſunt non omnibus uideri. Nam ſcientia & ſcibile, quanquam ſunt ad aliquid, non ſimul tamen exiſtunt: tollitur.n.& ſcientia ſublatis ſcibilibus: ſiquidem hæc niſi ſint, cuiuſnam erit ſcientia? at ſi non ſit ſcientia, ſcibilia eſſe nihil prohibet, non ſunr ergo hęc ſimul natura, & ad aliquid ſunt. Eſt vero ipſum prius duplex, tempore vnum, alterum natura, prius id tempore eſt quod ab ipſo nunc abeſt longius vt in præterito. iccirco enim Medica bella Peloponneſiacis priora aſſerimus, qđ à præſenti longius diſtent, prior enim craſtino oſt dies perendinus. prius ergo tempore id genus eſt. Natura autẽ prius eſt id ꝙ ſecum tollit, nec ſimul tollitur, quodq́; non ſecum infert, ſed ſimul infertur: vti res ſeſe in animali habet atq; homine. Videri itaq; poteſt ſcibile ſcientia natura prius. non eſt enim ſcientia niſi ſcibile ſit. at ſcientia quanuis non conſtet, eſſe tamen poteſt ſcibile. Sane Thaletem tradunt Mileſium primum lunaris defectus cauſam animaduertiſſe; cum lunam a ſole lumen mutuari intellexiſſet: propterea, quod ſolis receſſu augeſcens illuſtratam partem ad occaſum habeat, ſole tunc magis occiduo: eius vero cornua & pars vacans lumine ad ortum vergant. Cum tota ſolem aduerſum reſpicit, ab eo per diametrum abſens, tunc ſplendeſcat vniuerſa, tota toti ſoli aſpectu incumbens. totam autem voco, nimirum, parte quoque eius nobis conſpicua. At quando ſeſe a coitu ſolis recipiens decreſcere inceperit, tunc contra, pars lumine affecta ad orientem ſpectet, ſole eo tempore magis ortum tenente, quæ autem luminis expers eſt, ac cornuum ſpeciem præfert, ad occaſum declinet. Hinc igitur lunę deliquium animaduertit; quoniam ea cum in terræ vt vocat obumbrationem inciderit, ſole ipſi qui inferius hemiſphærium perlabitur ad perpendiculum oppoſito, abſolutam defectionem qua ei ratione contingit perpetitur, ſolaribus in ipſam radiis nequaquam impingentibus. quo ſane argu-

mento ideſt,quod non niſi ſolo plenilunio hoc accidit. Ergo ſi Thales lunarem defectum nouit primus,ſcibile ante ipſum, lunarem inquam defectum fuiſſe conſtat, eius vero ſcientiam non fuiſſe.Scibile igitur ſcientiæ apertum eſt & tempore & natura anteire:neque ſimul eſſe hæc,quanquam ſunt ad aliquid.Eodem modo nec ſenſus eſt ni ſit ſenſibile.cuius enim ſenſus erit? attamen niſi ſit ſenſus,ſenſilia eſſe nil vetat:vt ignem,terram, eiuſq́s generis reliqua.{In paucis enim quis vtique aut in nullo ſimul cum ſcibili fieri cernat ſcientiam.}Quoniam dixi,rebus enim magna ex parte præexiſtentibus ſcientias capesſimus, nunc quid per, magna ex parte,ſibi velit expoſuit.in paucis enim quis vtiq; inquiens aut in nullo ſimul cum ſcibili fieri cernat ſcientiam , hæc autem gratia eorum dixit, quæ ab aliqua arte producuntur. hæc enim prius non erant: ſed ipſum eſſe ſimularq; ex parte; producta ſunt habent.Nam antecedunt quidem ſcientiam res naturales.quæ vero ex arte conſiunt, ipſum eſſe ſimul cum earum habent ſcientia , Verbi cauſa excogitauit lectum quiſquam, quem græci ſtibada vocant,ad dormiendum:hic ſcientia quoq; ipſum eſſe ſimul cum ſcibili obtinet.Id vero etiam inſigmentis videas licet.nam ſimulatq; commentus Chimęram fueris,phantaſma quoq; ſeu viſum Chimæræ vnacum eius exultauit ſciētia.Pictor quoque eorum quæ primus inuenit ſimul cum pictura introduxit imagines.Et qui literas docuit primus , is ſimul cum rerum ſcientia literas inuexit.Sed cur verba illa,vel in nullo,adiecit? An & hæc in rerum natura fuere,poſtea vero ſcientias adepta? At hoc maxime in mechanicis licet contempleris inuentis quomodo graue quis verbi gratia moueat pondus, aut aquam in ſublime erigat, aut huius generis quidpiam: hæc enim atq; eius notæ alia ſimul cum eorum ſcientia conſtat,eſſe inuenta.Fortasſis vero & artificialibus contra ac naturalibus accidit.ſiquidem ſcibilia ipſa in naturalibus,ut dictum eſt,eorum ſcientia priora exiſtunt. at in iis quæ conſtant arte, ſcientiam de ipſis indeptione eſſe oportet priorem,dein ſcibile fieri.nam facta primum videlicet de re aſſequenda excogitatio eſt,ac quomodo conſtare ea posſit, tum deinde effectus excogitationis conſequitur. Niſi illud quiſpiam dixerit,ſcientiam de:naui priuſquam facta nauis ſit,etſi in primi inuentoris animo anteceſſerit, nondum tamen vt proprie ſcientia ſit obtinuiſſe: cum tunc reſponſura ne excogitationi res ſit,

minime pateat forte enim ad imaginationem id uſq; præceſſit dũ taxat,cæterum haud egredi in opus ualet:quo pacto de Dædalo fertur fabula, quod alas fabricare ſibiipſi & Icaro filio excogitauerit. Itaq; ſcibile etiam ipſum quando ſimul cum eius ſcientia in opus prodierit,tunc quoq; re vera ſcientia proprie eſt, cum ambiguo nullo teneatur. Quare ſimul a ſe mutuo conſtitui ſcibile ad ſcientiam artificialibus contingit.

XLIII.

AMPLIVS. *Scibile ſublatum ſimul auſert ſcientiam. ſcientia uero ſimul non auſert ſcibile.nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia.nullius.n.erit ſcie ntia.ſcientia uero ſi non ſit,nihil prohibet eſſe ſcibile:ut circuli quadratura ſi eſt ſcibilis,ſcientia quidem eius nondum eſt,illa uero ſcibile eſt.*

{Præterea ſublatum ſcibile ſecum tollit ſcientiam.}

Cum quod prius tempore eſt in ſcibili expoſuerit, (nam præexiſtentibus inquit magna ex parte rebus,ſcientias adipiſcimur,) nunc in eodem rurſus quod prius natura eſt explanat, nimirum per hoc quod ſecum perimat ſcientiam ſcibile, non ſimul ab eo perimatur.quale eſt inquit & quadrangulatio circuli. Quadrangulum Geometræ capedinem uocant non quæ quatuor ſimpliciter latera & totidem angulos, ſed latera quatuor æqualia, & rectos angulos obtinent.Ita uero & angulum rectum fieri aiunt. nam cum recta linea ſuper directam lineam erecta interiores atque ad eaſdem partes angulos inter ſe æquales facit, rectus uterque eſt angulus & quæ ſuperſtat ei cui innititur, perpendicularis nuncupatur.eſt hic igitur angulus rectus.Acutus uero angulus eſt minor recto.obtuſus eodem maior.nam inclinata ea quæ deſuper recta incumbebat,alter maior,minor alter fit angulorum.Minorẽ igitur,ut dixi,acutum nominant, quoniam huic ſimiles fiunt & acutæ moles quæ pungendo ſunt,ut cultellus,maiorem autem obtuſum:huius enim inſtar moles fiunt obtuſæ, ut piſtillum,ad dandam impreſſionem aptę.Figuras uero alias rectilineas eſſe aiũt, alias orbiculares,rectilineas,triangulos,quadrangulos, ſexangulos,& quotquot angulis excogitare alias poſſis, orbiculares aũt

circulos

circulos dicunt. Quærunt ergo Geometræ, quomodo ſuper recti-linea data, verbi gratia quinquangula æqualem conſtituere quadrangulum liceat. & quidem id ratione ac via docuerunt. Vt ergo in rectilineis quæſiuere, ita in circulo quoq; ſcrutantur, qui ſuper circulo dato æqualem reperire posſis quadrangulum id multi quæſitum non inuenere: ſolus autem Archimedes inuentioni proxime accesſit: ſed exactam tamen rationem non comperit. Ariſt. igitur ſi ſcibile inquit, quadrandulatio eſt circuli, necdum eſt hactenus eius ſcientia, prius eſſe conſtat ſcientia ſcibile. Non ſolum autem natura priora ſcibilia quam ſcientia eſſe hoc probat exemplum, ſed etiam tempore, nam cum ſcibile ſit quadrangulatio circuli, de eo comperta eſt nondum ſcientia. Hoc vero ſubiunctum natura etiam prius eſſe ſcibile quam ſcientiam demonſtrat.

XLIIII.

AMPLIVS. *Animali quidem ſublato non erit ſcientia, ſcibilium vero plurima eſſe contingit. Similiter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt. ſenſibile enim prius quam ſenſus eſſe videtur. ſublatum enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt: ſenſibili autem ſublato aufertur & corpus. ſenſibile enim corpus eſt. cum autẽ corpus non ſit, aufertur & ſenſus. quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum. Senſus vero ſenſibile non ſimul aufert. ſublato enim animali ſenſus quidem aufertur: ſenſibile autem erit corpus vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quæcunque ſunt ſenſibilia. Amplius, Senſus quidem ſimul cum ſenſitiuo fit. ſimul enim fit animal & ſenſus: ſenſibile vero ante animal aut ſenſum eſt. ignis enim & aqua & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal conſtet, ante sunt quàm animal omnino sit, aut sensus. quare prius sensibile quam sensus eſſe videbitur.*

{Item animali interempto non erit ſcientia.}

Superius in uno ad aliquid relatorum exemplo, ſcibili inquã

cum conſequens claudicare oſtendiſſet,vniuerſaliter nūc in omnibus demonſtrat:ſublato enim inquit animal,ſcientiæ quoq; adimūtur,ſunt enim in animo ſcientiæ , ſunt per ſe tamen nihilominus ſcibilia quamobrem & quæ in ſenſu ſunt, eſſe primum videntur. Cum itaq; in ſcientia & ſcibili rationem examinauerit,nunc in ſenſu meditatur ac ſenſili.docetq; iiſdem verbis prius eſſe ſenſu ſenſibile:ſecum enim ſenſum tollit ſenſibile:at non tollitur ſenſibile ſimul cum ſenſu:ſunt enim ſenſus in animali : animal autem corpus animatum eſt:ſenſibile vero eſt omne corpus, quapropter neceſſe eſt perdito ſenſibili & corpus oboleri,neq; eſſe animatum abolito corpore.ꝑ niſi animatum ſit,neq;animal eſſe:neq; ſublato animali ſenſum: ipſum enim eſſe obtinet ſenſus in animalibus. Itaq; ſublato ſenſibili,neq; erit ſenſus,uti oſtendimus:quandoquidē eſſe ipſum habet in corpore ſenſus omnis,circumq; id ſolum ſpectatur.effugere enim ſenſum omnem incorporea,cum neq; ſub ſenſu cadant,neq; capacia ſint ſenſus:quanquem non etiam reciprocat ratio . non enim perempto ſenſu tinerimitur & ſenſile. Quam obrē?quoniā animal omne, animatū eſt,omne animatū corpus:nō omne aūt corpus iam & animatū eſt animal ſed omne corpus ſenſibile.Quo fit vt vel intermortuo animali nihil alia eſſe uetet cō plura:ut ignē,aquam,terram,dulce,amarum,ac ſimilia.Ergo probatura ex his ex priora natura eſſe ſenſibilia ſenſibus:quoniam ſecum ſecus interimunt,non illa cum ſenſibus perimuntur : & inferuntur quidem ſimul cum ſenſibus, ipſos autem non ſecum inferunt.Cęterū cum ēt dixerit{ſenſus ſimul cū ſentiente fit.} Argumētationē facit a maiore,atq; eo quod attinētius ad ſenſibile reditur, ſentiente in quam.ſentiens.n.ſenſibilis ſentiens.porrò ſentiēs eſt ꝑ particeps eſt ſenſus.Quid igitur dico?nempe quod ſenſibilia affirmet priora ſenſu exiſterē,quandoquidem ſentiens,(animal intelligo) qui cum fieri ſenſum natura voluit ,eſſe ipſum habet ex ſenſibus,igne inquam,& aqua elementisq; reliquis, qđ autem ex aliquo,ac velut ex materia potiſſimū fit,illo ex quo fuit conditū, & natura poſterius & in tempore eſt.quare poteſt ſenſibile inquit eſſe ſenſu prius videri.Atq; hactenus ipſi quidem progreditur dubitatio.cæterum dictarū inſtantiarum ſolutionē non addidit. Dicendumq; ad hæc,duplici quę ab aliquid ſunt ratione intelligi,vel vti res ipſæ per ſe abſolutæ vel vt in mutua quadam relatione cōiunctæ,ut Pater ac filius,Nā ſi patrē in iis nouerimus vt Sophro

niſcum, filium autem ut Socratem, prior erit Socrate Sophroniſcus. eſt enim Sophroniſcus prior, nobis ceu res ipſos intelligentibus. quod ſi uelut patrem ac filium ceperimus, medio carebunt, reſpectu deuincta: Sic ergo & ſcientiam & ſcibile ſi perinde atq; res conſideraueris, prius ſcibila eſt quam ſcientia. ſin vero vt reſpectũ, hæc ſimul ſubſiſtunt. neq; enim ſcibile eſſe aliquod poteſt, niſi ſit circa ipſum ſcientia: exempli cauſa ſidera, quæ ſcibilia ſunt, ſi uelut res accipiantur, verſante circa ea ſcientia erunt priora. ſi tanquam ad aliquid ſint, ut ſcibilia inquam, hęc cum ſcientia de iis ſimul erunt. nam nec ſcibilia eſſe poſſunt niſi de ipſis ſcientia ſit, ex qua denominatiue etiã dicũtur. nã quonã ſcibilia forent? eſt. n. ſcibile ſcientia ſcibile. ergo non conſtante ſcientia, q̃uo illa ex ea quæ non ſit denominationem habebunt? verum vt res quidem ſunt, vt ſcibilia vero non item. Eadem quoq; de ſenſua ac ſenſili dicemus. Quin & aliter ſolus, cum rerum quædam poteſtate, quędam actu ſint: poteſtate habentur, ea quæ ad aliquid eſſe natura idonea ſunt nondum ſunt tamen, actu uero quæ naturalem etiam poteſtatem actu oſtenderunt. verbi gratia acto quidem eſt conſumatus grammaticus, cui nihil ad artem grammaticam deeſt: poteſtate, vt puerulus cui facultas ſuppetit, vt grammaticus fiat. in omnibus quoq; quæ ad aliquid ſunt, vt ſeſe habet, alterum, ita & reliquum habebit. nam ſi hoc actu ſit, erit & alterum actu: ſi hoc poteſtate, & illud ptãte erit. Cum igitur ſcibile uel ſenſile actu fuerit, erit actu ſcientia quoq; & ſenſus: ſi ſint poteſtate illa, erũt & hęc poteſtate. Si quis ergo, lunarẽ defectũ ante Thaletem, vt ſcibile excogitaſſet, erit poteſtate ſcibile, & non actu. & vero huius ſcientia prorſus & hæc poteſtate adinuenietur. Nam ſi lunaris deliqui ante Thaletem non fuiſſet. ſcientia, vtiq; in actum ei us tempeſtate non prodiſſet. ꝙ enim prius, vt fieret facultate caruit, id fieri prorſus nequit in poſterum. quo nanq; modo equus cum facultate ne ſit grãmaticus, careat, nunquã fiet actu grammaticus, ita ſi lunaris defectionis ante Thaletem ſcientia non fuiſſet poteſtate, certe neq; Thaletis ipſius temporibus in actum prueniſſet uerum cũ eius tẽpore cõſtiterit actu ſcientia, ſcibile quoq; actu ideſt lunę deliquiũ factum eſt. eadem etiã in ſenſu ac ſenſili pronunciabimus. Et uero nunc circuli quadrangulationem, ſi inueniri nunc queat, poteſtate ſcibilem eſſe conſtat. eiusq; ſcientiam poteſtate futuram. quod ſi reperiri eam ab hominibus liceat nunquam, neq; erit ſcibile

facultate.ſed eſt quidem ceu res ſcibile vero ne poteſtate quidem eſt:quemadmodum nec hominibus ſcibilis arenæ poteſtate eſt numerus.Hac porrò ratione difficultatem quoq; illā ſoluemus quæ a legum peritis nobis obiicitur.Affirmant quippe illi ſeruum eſſe qui hero careat:velut ſi quis moriens inquiunt, legādo dicat,Thalis ſi hoc fecerit ſeruum hūc meum familiaremq; habeto.ecce hic igitur,aiunt,nulli addictus domino ſeruus eſt,quoad iuſſum hæres non exequitur.Itaq; difficultatem,uel hoc loco per poteſtatem & actum ſolui arbitramur.nam neq; dominus ille actu eſt , neq; hic ſeruus,ſed vterq; facultate, poſtea uero quam mandatum hæres fecerit,& dominus actu euaſerit,tunc & qui relictus familiaris eſt, fiet actu ſeruus. Qua de re integer ſermo eſt qui in omnibus relatiua inquit ſimul natura eſſe.

XLV.

HABET *autem dubitationem vtrun nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur,quemadmodum videtur:ſi hoc contingat ſecundum quaſdā ſecundas ſubſtantias.Nā in primis ſubſtantiis verū eſt.nam neq; tota, neq; partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid.nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo neq; quidam bos, alicuius quidam bos. Similiter autē & partes.quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus,ſed alicuius manus. & quoddam caput, non dicitur alicuius quoddam caput,ſed alicuius caput.Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs.atq; hoc quidem in pluribus:ut homo non dicitur alicuius homo:nec bos alicuius bos:nec lignum alicuius lignum,ſed alicuius poſſeſſio dicitur.in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt quoniam non ſunt ad aliquid .In aliquibus vero ſecundis ſubſtantijs habet dubitationem.vt caput alicuius caput dicitur:& manus alicuius dicitur manus : & ſingula huiuſmodi. quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbantur.*

{Cęterum dubitationem habet.}

Abſoluta de iis quę ad aliquid ſunt veterū finitione,eaq; quoad

maxime licuit defenſa: deinde expoſitis quoque relatiuorum cō-ſequentibus, cum propriam redditurus definitionem eſſet, abſurditatem, prius quę traditam ſequitur finitionem oſtendere hinc auſpicatur. Porrò abſurditas eſt, ſecundarum ſubſtātiarum partes ſecundum proditam finitionem reperiri ad aliquid, hoc eſt ſubſtā-tiam in accidens commutari. nam decem prædicamentorum, vt di ximus vnum eſt ſubſtantiæ: nouem uero accidentis, ex quibus vnum ad aliquid pertinentium eſt. Ergo ſi partes ad aliquid ſunt ſubſtantiarum, poſſe eaſdem & accidentia eſſe quis neget? ſin partes ſunt accidentia, totum quoq; erit neceſſario: ſiquidem con ſtat totum ex partibus. ſubſtantia igitur accidens erit. quo quid abſurdius? Cęterum traditur hoc loco ſubſtantiæ nobis id genus diuiſio. Subſtantia vel vniuerſalis vel particularis eſt: uel totum, uel pars. hæc igitur quatuor cum ſint ſegmenta, coniugationes rurſum ſex fiunt: quarum duæ, ut ſępe commonuimus, inconſiſten tes ſunt: nimirum quę contraria coniungunt. non poteſt enim idē & vniuerſale & particulare, & totum & pars eadem ratione eſſe. conſiſtunt autem quatuor reliquæ. ſubalternas dico, per diametrū aduerſas, nam aut iunctum toti vniuerſale, ſimpliciter hominem facit, qui & uniuerſalis eſt. prædicatur. n. de indiuiduis, atq; ea cō plectitur, & quoddam eſt totum: ſiquidem totalitas (vt ſic dixerim) quædam eſt propriarum partium: vt animalis, rationaliſq;. Rurſus vniuerſale ſi parti applicetur vniuerſalem partem conſtituit: vt ſimpliciter caput & manum ſimpliciter. vniuerſale quidem, quoniam de particulari capite omni prædicatur aut manu: pars vero, quoniam animalis partium vna quædā propria eſt. At parti culare toti complexum, hominē quendā facit, vt Socratem: qui ob id particulare eſt, quod de nullo prædicatur. totum uero, quarū partium ſuarum cōtētiuū. Porrò iterum particulare ſi parti co pulatur, caput conficit quoddam, aut quandam manū, Socrates. Hæc nanq; particularis eſt, quoniam ſolius Socratis: pars aūt ꝙ in ſuipſius integritate ſpectetur. in hoc ſiquidē pars à particulari dif fert, ꝙ ſit in pluribus particulare pars vni cōpetat ſoli. Harū tres inquit haud quaquam ad aliquid cenſueris; una autē quæ vniuerſa lis eſt partis, vt caput, vel manus, quod ad redditam relatiuorū finitionem attinet, videri ad aliquid poteſt. Ac quod prima inquit non ſit ad aliquid ſubſtantia, clare dilucet. non dicitur enim Socrates alterius cuiuſpiam Socrates eſſe. Verum neq; eius pars,

particularis pars inquam:ut quædam manus, ne ipſa quidem eſſe ad aliquid poteſt videri, nemo etenim manum quandam dixerit cuiuſdam quandam eſſe manum: quippe ridiculum eſt. Verum neq; ſecundæ ea quæ vniuerſale ac totum connectit, homo inquam ſimpliciter: nemo nanq; hominem cuiuſdam hominem neq; bouem cuiuſdam bouem eſſe pronunciabit: ſed cuiuſdam eſſe bos atq; homo poſſesſio dicitur:homo vero cuiuſdam eſſe homo & bos cuiuſdam bos, non item. Quæ igitur vniuerſale inquit, & partem duntaxat iungit ea ex aſsignata definitione ad aliquid eſſe apparebit: ſimpliciter caput dico, & manum ſimpliciter.nam caput cuiuſdam caput,& manus cuiuſdam dicitur manus. Mihi vero particulare quoq; & pars eſſe videtur ad aliquid, caput quoddam dico, & quædam manus, quantum ex finitione præmiſſa conceditur. Si enim eſſe illa dicuntur ad aliquid, quæcunq; ea ipſa quæ ſunt,eſſe aliorum dicuntur,non pars modo vniuerſalis ut ſimpliciter manus ſimpliciter hominis eſſe dicitur, verum & quædam manus cuiuſdam eſſe hominis perhibetur. dicimus nanq; hanc eſſe Socratis manum: eſtq; hoc cum conſuetudo loquendi communis, tum antiquorum vſus refertus. dicimus enim manu mea ſcripſi: huius manum aut caput cecidi. caput illius tale,ac tales ſunt manus: & hæ manus Aegei. & Cō tremuere pedes manantis fontibus idem. & At Iouis haud caput annuit.Quapropter & particulare & pars alicuius eſt pars. erit ergo id quoq; ad aliquid.Quod autem viſum in dictione eſt ſequi, incommodum,facile eſt ſoluere:neq; enim dicere eſt neceſſe quandam manum cuiuſdam quandam manum eſſe. quoniam nec uniuerſalem manum uniuerſalis cuiusquam nominamus, ſed hominis manum.ſic ergo & manum quandam cuiuſdam vocamus ut Socratis,præfinitione non addita. Duæ igitur deſcripti partes propoſiti uniuerſalis pars & particularis pars erunt ad aliquid: vſuq; vt dixi eueniet in accidens tranſire :ſubſtantiam .Hoc ergo abſurdum inquit ,partes inquam ſubſtātiarum non eſſe ad aliquid ex ſupra relatiuorum finitione edita, aut ſoluere prorſus non licet,aut non facile.Itaq; finitionem traditam per abductionē ad incommodum percellit hoc pacto.Eſt autem ad incommodum abductio,vt cum demonſtrare quidquam volentes huius acceperimus oppoſitū,atq; huic abſurdū aliquod conſequens eſſe oſtenderimus.deinde ſimul intulerimus ex hoc ea de re ſequi abſurdū ꝙ

falſa data propoſitio fuerit.veram.n.propoſitioné nullam aliquod comitatur incommodum.quod ſi falſa hæc ſit propoſitio, huic er go oppoſita vera erit:vt quid inquam? Si immortalem eſſe animã aſſerere libeat, contrariam huic propoſitionem ſumimus, quę dicit mortalem.deinde abſurdum quoddam ex ea ſequi oſtendimus,ut contrarium hoc pacto cõfirmemus.Ergo ſi ſit mortalis anima,non erunt quæ apud inferos geruntur inſtiora, ſed ad id uſq; quod apparet nobis vita conſtat,ſimulq; anima cum corpore interit. Non erit igitur neq; operum compenſatio bonorum,neq; luẽda malorum pœna.Si nanq; in angoribus afflictionibusq; iuſtos complures traducere vitam omnem cernimus,peccatores autem è vita plurimos celebri gloria atq; opibus affluentes exceſſiſſe, nec poſthac in vita geſtorum vlla quæſtio eſt,circunclusa ad id uſ que ſolum hominum vita,nemo igitur paria meritis accipiet,neq; erit prouidentia.Si enim principe bono ciuitatem adminiſtrante, ordine geri cuncta in ciuitate videas licet, honeſtari donis ac dignitatibus bonos,malos infamia notari, atque in ſuppliciis agere,quanto magis bono per eſſentiam Deo qui omnia obtutu vno incognoſcit, ac rebus prouidet vniuerſis, nihil in rebus humanis eueniet abſurdum? Non erit igitur prouidentia,niſi eorum ſit quę viuentes egimus ratio reddenda. hac vero abſurditate quid magis impium? nam niſi erit prouidentia,nihil quod ſit, ordine conſtabit.quod enim citra prouidentiam ſit, temerarium id eſt, nulloq; ordine digeſtum perinde atque caſu ac fortuito feratur. Cæterum quod non caſu vita conſtet,aut forte regatur, hinc dilucescit. Rariſſima ſunt quæ caſu vel fortuna eueniunt,atq; ex aliis ſequuntur naturaliumq; motuum caſualia,fortuita conſultoriorum ſunt conſequentia.Delatum eſt verbi gratia ſaxum quodpiam ſuperne naturali impetu deorſum ruens.terræq; alliſum,ac cõfractis partibus circa id eminentioribus, idoneum ſeſſioni redditum eſt. Commodum igitur ſeſſioni euaſiſſe,caſu factum eſſe dicitur:quoniam conſecutum eſt naturalem ſaxi ad inferna impetum. raro autem ſuperne deuolutus lapis ad ſedendum ſit aptus. Equus rurſum in bello deturbato domino potum accurrit ſiti confectus: atque commiſſo prælio, cæſoq; cum omnibus domino ſeruatur. caſu igitur ſuperſtes equus perhibetur fuiſſe. at equus in bello,dominum rarenter excutit, eaq; de cauſa ſeruatur. Rarum etiam eſt id, quod fortuito accidit, ac conſultorias

appetitiões]comitatur. Lauatum abiit quiſnam exempli cauſa, vel ſupplicatum diis: atq; venalem librum quem diu quæſiuerat offendit coemitq;. hoc forte fortuna accidit. nõ enim ex quaquam prouidentia, neq; locum eum adiens vbi venundari iſ ſolent, librum comparauit. Id vero etiam rariſsimum eſt. Sunt ergo quæ caſu fortunaq; contingunt infrequentisſima. artificialia vero ac naturalia demum quæ ex prouidentia proficiſcuntur ex eorum numero habentur quæ ut plurimum, ſiue etiam in totum fiunt. Finem enim aſſequuntur proprium materiarios faber atq; ædifica tor maiore ex parte, quam eodem fruſtentur. magisq; ſanat medicus quam non ſanet. nam ſi perinde ſanaret non ſanaretq;: uti q; a nullo accerſiretur: ac magis item ſi rarius ſanaret. Et uero infantem quinquedigitum crebrius quã ſedigitum crebrius, quam ſe digitum creat natura: idq; ob materiæ redundantiam. Luna congreſſu cum ſole perpetuo minuitur: indidem recedens augetur. Sol nunquam non capricornum tenens hybernum ſolſtitium parit: cãcrum peruadens, æſtiuum: neque aliter alias. Surſum, quoque ſemper ignis fertur, aqua fluit deorſum, pariterq; in omnibus tum arte factis, tum naturalibus, ac deniq; iis quæ ex prouidentia veniũt id quod ſemper atque vt plurimum eſt. licet nec contrarinm unquã videre. Apertum eſt itaque nec nundum caſu, nec eius partes conſtare. atque ſi ita ſit, cauſam eum habere quampiam videlicet quæ ipſi præſideat, mundanasq; res concinno ordine diſponat, quã prouidentiam vocamus. Ergo ſi ſit prouidẽtia, neceſſario quilibet pro dignitate tractabitur: quod ſi verum eſt, cernimus autem vti iam diximus, multos contraria eorum, quantum ex apparentibus iudices, quæ hac in vita gerunt ſuſtinere. igitur non ad vitam hanc uſq; circunſcripta eſt hominum vita. Quamobrem erit ab hac vita quæſtio de iis prorſus aliqua quæ uiuentes tractauimus, in qua retribuet cuiq; pro meritis prouidẽtia. Hoc ſi ſit, immortalis igitur anima eſt, nec commoritur corpori: permaneat. n. oportet ipſa ſoluente ſe corpore, nec corrompatur: ut poſt hanc vitam quæ ipſi pro dignitate debentur accipiat. Itaq; hoc loco contẽplare quonam pacto immortalem oſtendere volentes animam, propoſitionem huius contrariam ſubiecimus. quæ immortalem eſſe pronunciat: aperuimusq; quoddam ex ea ſequi abſurdum, nimirum importari ex hoc prouidemtiam non eſſe: atq; hac ratione immortalem aſſeruimus. Si enim qui mortalem animam dici incommodo urge

tur,veram autem propoſitionem comitari incon modum nullum poteſt,falſa igitur hæc eſt:contraria autem huic vera:quæ immortalem eſſe affirmat: verum nanq; ex neceſsitate id eſt quod falſo obiacet .Hæc itaq; deductio eſt ad incommodum,quam vel hoc loco vſurpat Philoſophus.uult enim ipſe ad aliquid ſe habentia eo quod aliorum ſint obſignari:ſupponit autem huic contrariũ.quod aliis videtur,nempe ex eo quod ipſa aliorum dicantur figurã adipiſci.ſupponit vero id,ac conſequens abſurdum demõſtrat:eſt autem hoc , ad aliquid ſecundarum partes quoq; ſubſtantiarum eſſe,nam & ipſæ aliorum dicuntur . atq; hac ceu falſa opinione hũc in modum reiecta ſuam confirmat.ſic pote autem dicta concludens inquit.

XLVI.

SI igitur ſufficienter eorum quæ ſunt ad aliquid diffinitio aſſignata eſt,aut omnino difficile, aut impoſsibile eſt oſtendere quod nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur. ſi autem non ſufficienter,ſed ſunt ad aliquid quibus hoc ipſum eſt eſſe,ad aliquid quodammodo ſe habere,fortaſſe aliquid cõtra iſta dicetur.Prior vero diffinitio ſequitur quidẽ omnia ea quæ ſunt ad aliquid,non tamen in ipſis idem eſt cum eo quod eſt eſſe ad aliquid,ipſa quæ ſunt aliorum dicantur.

{Itaq; ſi finitio deprõta ſufficiat relatiuorũ,aut difficiliũ admodũ,aut impoſsibilium an aliquid dici ſubſtantiã oſtendere.}

Hoc aut difficilium admodum eſſe propterea dixit , ꝙ defendi quodammodo nulla poſſe videantur:dicebat.n. finitio ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur.Caput igitur ad aliquid eſt,non ut caput,vel corpus,ſed ueluti pars:nam pars totius eſt pars,ſed verum hoc nõ eſt.ſiquidem caput, non quod pars alterius dicitur,ſed in hoc ipſo ꝙ caput ſit. Quamobrẽ ſi editam ſupra finitionẽ attendas,quę dicit inſculpi eo relatiua ꝙ aliorum dicãtur,partes quoq; ad aliquid reperientur ſubſtantiarum,nam & caput alicuius caput dicitur.Quocirca finitio attributa relatiuorum abſurditatẽ hãc effugere nullo modo poteſt.Eã.n.ob rẽ quoniã admodũ difficiliũ dixit,& impoſsibiliũ addidit , inexcuſabilẽ nempe abſurditatem

oſtendens.{Sin minus ſufficiat,ſed ea ſunt ad aliquid,quibus ipm eſſe perinde eſt atq; quodam pacto ad aliquid ſe habere. } Nunc finitionem relatiuorum propriam exponit,atq; inquit. Sin minus ſufficiat,hoc eſt,ſin ſatis nequaquam faciat, nec integra ſit nobis data a veteribus finitio relatiuorũ, ſed ea ſunt ad aliquid quibus ipſum eſſe perinde eſt atq; quodam pacto ad aliquid ſe.habere, ideſt quibus in hoc eſſentiæ cardo eſt,ꝙ adnixum ad aliud quendam recipiant,forte ad hæc inquit dici aliquid posſit.ad quænam hæc fortasſis dici poſſe pronunciauit?nimirum ad proditas difficultates, quoniam partes quoq; ſubſtantiarum ad aliquid eſſe opinantur:ſi enim ſic inquit finitio ſit vti nunc edidimus reddita,obiectis occurrere abſurditatibus facile poſſumus: qui autem ſit occurſus ipſe ſubiunxit. { Prior autem inquit finitio relatiua quidem comitatur omnia, non hoc ipſis tamen relatiuis eſt eſſe quod ipſa ea quæ ſunt aliorum dicantur.}Non enim ſiquid, ait, alterius dicitur, huic ipſum quoq; eſſe in eo eſt quod dicatur ad alterum:nam ſi alterius eſt quidquam, id alterius quoq; dicitur: at non ſi dicitur alterius aliquid,hoc & alterius iam eſt.pater nan q; cum filii ſit pater, ipſum in hoc eſſe habet quod filii pater ſit, & vero pater etiam filii dicitur.cæterum caput cum animalis caput nominetur,non ipſum quoq; in hoc habet eſſe quod dicatur animalis.nam & abſciſſum,animalis præterea & dicitur & eſt caput.at pater a filio ſeiunctus,neq; pater eſt,neq; inſuper ad filium dicitur.Quamobrem pronunciatum iure eſt priorem conſequentem relatiuis finitionem eſſe,priori autem ſecundam non item.id quod vel Homerus docet.

Amplius haud poſthac humeris caput inſit Vlysſi,
Nec me Telemachi patrem quis nomine dicat.

Cum enim pater haud præterea ſit, quoniam non amplius eſt, neq; poteſt vocari.Quapropter ipſum dici,ei quod eſt eſſe conſequens eſt,nec vice obuerſa.hoc vero ſi ita habet partes ergo ſubſtantiarum cũ eſſe aliorum dicantur,ad aliquid hac ratione erũt. Illud vero quærendum, quid ſit quod iis quæ ad aliquid ſunt finiendis,quæ ad aliquid ſe habent aſſumpſerit,cum dicat quodam pacto ad aliquid ſe habere:neque enim includi finitioni conuenit quod finitur. Ad hoc itaq; duplicia eſſe affirmamus quæ alio referuntur, dicuntur enim tum res ipſæ ad aliquid in quibus relatio ſit, tum vero ipſa relatio, quo etiam modo prædicamentum vbi

ac quando res ipſas quidem, ſubſtantia inquam & tempus aut locum ſignificant: indicant vero & relationem ipſam nudam quam ad tempus aut locum ſubſtantia obtinet. Quandoquidem res igitur ſunt relatione illuſtriores, vt quæ ſenſibus pateant, eas iccirco in finitione accepit, vt præceptionem ex clarioribus conficeret.

XLVII.

EX *his autem manifeſtum eſt, quod ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid, definite ſciet, & illud ad quod dicitur definite ſciturus eſt. Manifeſtum igitur & ex ipſis eſt. ſi enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid eſt (eſt autem eſſe ijs quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit ad quod hoc aliquo modo ſe habet. ſi enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet, neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed & in ſingulis palam hoc eſt. vt ſi quid nouit quis definite quod duplũ eſt, & cuius duplum eſt mox definite nouit. ſi enim nullius definitorum nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc ad aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt ſtatim definite neceſſarium eſt noſſe. Propter hæc autem nõ indefinite hoc cognoſcet quod hoc eſt peiore melius. ſuſpicio enim hæc eſt, non ſcientia. non enim adhuc ſciet exacte quod eſt peiore melius. ſi enim ſic accidit, nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palã ẽ quod neceſſariũ eſt ſi nouerit quis aliquid relatiuorum definite, & id ad quod dicitur definite neceſſe eſt noſſe. Caput vero & manus & eorum ſingula quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt ſciri definite poſſunt, ad quod vero dicantur nõ eſt neceſſarium ſcire. cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus ſit, nõ eſt ſcire definite. quare nõ erunt hæc ad aliquid. Si vero non ſunt hæc eorum quæ ſunt ad aliquid, verum erit dicere quod nulla ſubſtantia eorum eſt quæ*

ſunt ad aliquid.Fortaſſe autem difficile ſit de huiuſmodi rebus vehementer aſſerere,niſi id ſæpe pertractatum ſit.dubitaſſe au tem de horum unoquoq; non eſt inutile.

{Eſt vero ex hiſce compertum, ſiquis relatiuorum præfinite quodpiam norit,eum illud certo quoq; ad quod dicitur ſciturū.}
Cum propriam relatiuorum finitionem asſignauerit,quoddam Geometrarum more colligit ex ea corollarium. Porrò corollarium illi vocant quod cum alterius rei demonſtratione reliquum colluceſcit.Quemadmodum ſuperius animæ nobis demonſtrare immortalitatem ſtudentibus,ſimul eē apparuit prouidentiā. Et nobis igitur finitionem relatiuorum hic ueram quærentibus,hoc ſimul enituit,nimirum ſi relatiuorum quis definite alterum agnouerit,definite ab eo ſcitum iri & alterum. atq; ſi teneat alterum indefinite,reliquum quoq; indefinite cogniturum. Siquis enim patrem eſſe nouit Sophroniſcum, idem quoq; filium eſſe Socratem intelliget.nam niſi Socratem norit vt filium, neq; an pater ſit Sophroniſcus cognouerit.Non nulli vero ad hoc aiunt, ſiquis toto obuelato corpore caput tantum nudum exerat aut manum in hoc partem quidem verbi gratia manum vel caput certo agno ſci licere, quippe partem omnino eſſe nouimus, cuius tamen ſit pars haud quaquam dignoſci.non ergo inquiunt,qui definite alte rum agnouit relatiuorum,definite & alterum intelliget. Verum præfinite nos cognoſcere quidem dicimus, vt caput vel manum; non vero definite etiam vt partem,ſed indefinite.non enim cuius ſit pars intelligimus.Vt autem ſcimus hoc infinite, ſic & id cuius pars eſt infinite cognoſcimus. Cæterum poteſt, hoc etiam quaſi ſupra citatas dubitationes ſoluens addidiſſe. Quandoquidem enim ad aliquid quæ ſimul natura non eſſent,nonnulla eſſe affirmabat, quippe antecedere ſcibili ſcientiam, & ſenſum ſenſibili. (nam plerunq; rebus inquit præexiſtentibus ſcientias comparamus.)huic igitur ſolutionem hoc loco inferens ait, ſi ea ſunt ad aliquid quibus ipſum eſſe perinde eſt atq; quodam pacto ad aliquid ſe habere,ergo vt ſe relatiuorum habet alterum, ita habere & reliquum ſeſe eſt neceſſe.Quare ſi poteſtate ſcientia ſit, poteſtate erit & ſcibile.ſin alterū actu, erit actu & reliquum. verum de hoc perfecto locuti iam ſumus. { Eodem modo ſi & melius

eſſe definite hoc quidpiam nouit,neceſſe quoq; eſt quonam id melius ſit definite intelligat.nõ indefinite intelliget eſſe hoc deteriore melius. exiſtimatio quippe id genus res eſt, nec ſcientia. non enim exacte etiamnũ deteriore eſſe melius nouerit.} Qui.n.quod melius ſit de quoquam cognouit,debet is & quod melius, & cuius rei nomine melius ſit diſtincte cognoſcere. niſi enim qua in re melius ſit intelligat,ne an melius ſit quidem dignoſcet. quomodo enim?cum differẽtiam neſciat qua melius eſſe illo perhibetur. {Non indefinite vero intelliget eſſe hoc deteriore melius. exiſtimatio quippe id genus res eſt,nec ſcientia.} Exiſtimationẽ hoc loco obſcuram infirmamq; cognitionem vocat, quæ velut opinatio eſt,quam Græci Doceſin nominant.Scientia vero cognitio eſt offendiculo carens,atq; irrefutabilis exiſtimatio. Quamobrem qui deteriore melius hoc aliquid infinite nec ſcite eſſe didicit,perinde quaſi erroribus labefactam cognitionem habeat de omniũ quoq; deterrimo,materia inquam,quod melius ſit aliquo ſuſpicari poſſet quandoq;,ignarus diſcriminis penes quid melius, & quo melius ſit, quod eſt abſurdum. Ex hiſce igitur caput & manum parteſq; ſubſtantiarum omnes, quæ & ipſæ ſubſtantiæ ſunt, non eſſe ad aliquid demonſtrat:ſi præfinite cognoſcere quidem ipſa ſit ea vero præfinite quorum eſſe dicuntur non ſit neceſſe,ad aliquid enim vocabantur, quoniam vt eorum alterum noris, ita & reliquum neceſſe eſt dignoſcas. Quocirca non ſunt ad aliquid partes ſubſtantiarum.{Cæterum de talibus acriter pronunciare difficile ei forſitã ſit,qui de iis nõ identidem.conſiderauerit. inutile tamen haudquaquam eſt de eorum ſingulis dubitando diſquiſiuiſſe.} Philoſophice admodum hoc loquitur. Quoniam enim manum & caput vt ſubſtantiam quidem dixit præfinite agnoſci,vt partes vero infinite,niſi cuius caput ſit aut manus intelligatur, ea propter inquit,qui talia non admodum conſiderauerit,acriter hunc de ipſis pronunciare non oportere.non de his vero duntaxat, ſed de re etiam qualibet minime conuenit:addubitare tamen de huiuſce modi rebus ac difficultates perſequi eſt neceſſe:nam facultatis initium difficultas,ac quædam ad diſciplinam via eſt. Hæc autem dicit, cum nos eius verbis acquieſcere nequaquam velit, ſed nos quoque ipſos quæ id genus ſunt indagare, neque ab alio moueri.

DE QVALI ET QVALITATE. XLVIII.

QVALITATEM *vero dico; ſecundum quam quales quidem eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur.*

{Qualitatem autem eam voco, ſecundum quam quales eſſe quidam dicuntur.}

Hoc rurſus loco de ordine qualitatis, inſcriptionis cauſam, qualitatis diuiſionem, ac ſpecierum ordinem diuiſionis perquirimus. Primum itaq; de ordine: conſpicuus autem ex ſupradictis is eſt, in quibus docebamus relatiuis ex eo anteponi qualitatis diſputationem oportere, quod per ſe hæc ipſa ſpectetur, ad aliquid vero pertinentia ipſum eſſe in relatione ad aliud obtineant: plurimis autem ea fiunt quæ per ſe ſubſiſtunt iis, quæ ipſum eſſe per ſeipſa non poſſident: quodq; ſublato quali, ſimul quoq; exiſtens in eo relatio perimitur: vt albius, & calidus, diſcipulus ac præceptor, ſimiliaq;. quod ſi non ſint relatiua, qualitatem omnem eſſe nil vetat. quippe relatiua ſubſiſtentiam prorſus non habere propriam, ſed prædicamentis ſuperuenire aliis diximus, verum vti memorabamus, propterea quod relatiuorum Philoſophus vbi de quanto diſſerebat, meminiſſet, præceptionem, de ipſis confeſtim facere habuit neceſſe, ne diu naturæ ipſorum ignorantia laboraremus. atq; hæc quidem de ordine. Quid autem quod duplicem titulum præſcribit de quali & qualitate, nec vt in prædicamentis aliis ſimplicem? Dicimus aliud quale eſſe, aliud qualitatem, qualitas enim vniuerſalis ipſa qualitas eſt, qua participantia qualia denominatiue nuncupantur, vt vniuerſalis albedo, nigredo: quale autem, corpus eſt particeps qualitatis, quodq; ab ea denominatiue appellatur, vt album corpus, aut calidum. eſt ergo intellectu ſolo comprehenſibilis qualitas: quale autem cadit ſub ſenſum. Quandoquidem igitur nomen eſt duplex qualitatis, vel quot vt ipſum per ſe ſolo intellectu conſideratur, quale ipſum eſt qualitatis genus, vel vt ſenſu perceptile, duplicem quoq; hac de cauſa inſcriptionem fecit. Præpoſuit vero qualitate quale: quoniam vtpote ſenſibile eſt notius. ſemper enim a notioribus præceptioné exordiri conuenit. Dicere autem & aliter poſſis: nempe quod quali-

tas quoq; ipſa quale ſit.nam de quali & qualitate communius prædicatur quale.quo fit vt qualitas quoq; quale dicatur,quo pacto & nomen communiter verbi gratia de nomine prædicatur ac verbo. tametſi enim de qualibus, non de iis tamen verba facit primum,ſed qualitatis ipſius gratia diſſerit: vt oratio de ea perſpitua velut a notioribus fieret.Diuidit vero qualitatem in ſpecies quatuor:quarum primam habitum & diſpoſitionem vocat, alteram potentiam & impotentiam:tertiam paſſiuas qualitates paſſionesq;:poſtremam vero figuram ac formam.Cæterum vt intelligamus cuiuſnam rei gratia qualitatis ſpecies quatuor duntaxat, neq; plures pauciores ve ſint, ac quam ob cauſam in huiuſmodi eas digeſſerit ordinem,qualitatis diuiſionem quandam faciamus. Eſt ergo vel per potentiam & impotentiam,vel per actum qualitas.per potentiam,vt puerulus eſt facultate grammaticus. per impotentiam,vt equus qui impos eſt percipiendæ grammaticæ.Sin per actum ſit qualitas,aut perfectiua eſt,aut deprauatiua ſubiecti,aut nec perfectiua nec deprauatiua. ac ſi perfectiua quidem deprauatiua ue ſit,aut affectum in noſtro nequaquam ſenſu generat,aut generat.atq; ſi affectum non generet quidem,ægreq; amittatur,habitus:ſin facile,diſpoſitio nominatur.Sanitas exempli cauſa & animi virtus actu & perfectiua eſt nullumq; affectum inuehit,morbus & vitium deprauat:perficiunt enim ſubiectum ſanitas & virtus,quoniam & ſecundum naturam ſunt:neq; ingenerant affectum:quippe ſenſibus nullis ſuccumbunt:niſi forte conſequentia ſanitatis memores,vt colorem probum:vel morbi labefactantis,pallorem:verum ſanitas ipſa & morbus ſimiliaq; nullis ſenſibus occurrunt.uocantur habitus tamen cum diu perdurant, nec facile amittuntur:nam virtutem obtinere in habitu ſeu vitium dicimur:nec non ſanitatem vel morbum:quocirca bono quoq; tum frui dicimur habitu, cum intenta ſanitas fuerit. quin & hecticus quidam hoc eſt habitualis vocatur morbus:maloq; rurſus laborare habitu dicimur.Quod ſi breui finiantur ac facile deſerant, diſpoſitiones nominantur.Cæterum ſpeciem hanc eſſe affirmat qualitatis primam,habitum inquam ac diſpoſitionem.Porrò habitum vocant,ſtabilem qualitatem ægreq; dimobilem:diſpoſitionem vero,depoſitu facilem.ſic nanq; habitum rhetoricæ habere eum dicimus qui non eius rationes ac vias duntaxat nouit,ſed obſiſtere quoq; obiectis difficultatibus valet, at qui compos rhetoricæ

non admodum eſt, nec facile eius obtinet methodos, alioquin ve ro qualitate quodammodo rhetorica delibutus, non hunc quidem rhetoricæ habitu præditum, ſed quodam pacto in rethorica diſpoſitum appellamus. Quid ergo? non eſt & habitus diſpoſitio? qui enim poſſidet habitum, diſpoſitionem is multo magis obtinebit. Diſpoſitio quippe tum vniuerſalior eſt, tum particularior: habet enim ſecundum eam ſe quodammodo qui diſponitur: nam duplex nomen eſſe dicimus diſpoſitionis, alterum generalius, quod vel de habitu prædicatur: ſpecialius alterum, quod ab habitu ſeiungitur in oppoſitum. Diſpoſitionem itaq; hoc loco non generalem, ſed ſpecialem aſſumpſit: quæ ab habitu ex aduerſo diſtinguitur. Illud vero ſciendum eſt, celebrari in iiſdem habitus nomen in quibus & boni habitus fertur. ipſius nanq; habitus intenſio eſt habitus bonus. Ergo ſi boni habitus nomen in ſolis animatis ferre conſueuimus, (nemo quippe bene habere in caliditate ignem dixerit, aut in frigiditate niuem) nomen habitus quoq; in ſolis animatis prædicabitur. Sin vero actu exiſtens qualitas, perfectiua deprauatiua ve ſit, ac noſtrum circa ſenſum affectum inducat, paſſiua qualitas nominatur, quaſi noſtro ſenſui affectum importet: perfectiua, vt in igne caliditas, aut dulcedo in melle: deprauatiua, vt vini acor: putredoq; in fructibus, aliisq; corporibus. Perfectiuæ porrò non iniuria dicuntur illæ, ſiquidem iis formam melatq; ignis ferunt acceptam: hæ vero deprauatiuæ, quoniam ſubiecti ſunt corruptrices. ſenſui tamen omnes noſtro affectum conciliant. Cæterum non vt ab affectu hæ fieri dicuntur, quando quidem non ſunt per mutationem ſubiecti quampiam genitæ (perfectiuas intelligo) verum qualitates ſubſtantiales earum ſunt, quibus item inſigniuntur. Haud vero ſegmentum hoc vt alterum in facile ægre ve dimobile ſubdiuidi eſt neceſſe: nam illud in ſolis animatis viſebatur, in quibus deprauatiuas etiam qualitates & perfectiuas fieri atq; defieri voluit natura ſubiecto eodem manente, iccirco & in diuturnas diuidebantur breuiq; durabiles. hoc vero in inanimis ſegmentum ſpectatur, in quibus & perfectiuæ ſubiecti & deprauatiuæ qualitates pariter cum ſubiectis perdurant, ſecumq; & ſubiecta marceſcentes extinguunt ſeu cũ ſubiectis marceſcunt, vt in roſa ſeſe res habet ac malo: quippe horum ſuaueolentia, colorisq; exoleſcens probitas ſubiectum quoque ſecum corrumpit. Verum enimuero habent ſe eodem pacto & deprauatiuæ,

tiuæ,cum ſimul & ipſę cum ſubiectis in quibus gignuntur perennent atq; intereant,qualis vini eſt acor,ac fructuum corporumq́; re liquorum putredo. Quod ſi vel deprauatiua in nonnullis qualitas non diu permanens reperiatur, ut ærugo in argento,aut huiuſmodi quidpiam,talia quidem potisſimum quis forſitan magis pro priè affectus ſeu pasſiones quæ ad qualitatem referuntur nominauerit. Quoniam vero occupauit prorſus deprauatiua qualitas per fectiuæ coniungi,propterea quod in altera ſubdiuiſionis parte, ea inquam quæ perfectiuas ac deprauatiuas,nec pasſionem ingerentes capit,conſors in omnibus eſt perfectiuæ,(fiebat enim vel habitus vtraq; vel diſpoſitio:atq; in ſolis animatis cōſpiciebatur,)ic circo & in parte altera,nempe hac propoſita, neceſſario conſtructa,cũ ea p omnia eſt delata: neq; in diu breuiq́; durabile didu- cta ,atq; effigiem ex affectu inuehendo magis recipiens, quam ex eo quod ab affectu inducatur. Cōnexæ hæ porrò inter ſe ſunt per fectiua inquam & deprauatiua, ne multifida diuiſio reddita poſſet oculis tota incommode ſubiici,atq; in eadem ſegmenta diſcerpi cogeretur. Sin nec perfectiua ſit nec deprauatiua,qualitas ,aut in profundum penetrat,aut per ſumma diffunditur.ac ſi alte deſedit,aut difficilis abiici eſt aut facilis.ſi vix ergo abiiciatur, pasſiua qualitas dicitur,quaſi pasſione innaſcens: vt dulcedo in iure:vel ab ortu pallor. Haud vero hæc pasſionem circa ſenſum noſtrum veluti ingenerans vocatur:quamuis ipſa quoq; ingeneret: ſed tanquam a pasſione innaſcatur,propterea quod ipſam peculiarius ab eo quod ipſi magis ineſt appellauimus:id enim ipſius expreſſius figuram repræſentat,quod eſt ſecundum mutationem ſubiecti eſſe genitam, hoc eſt ſecundum pasſionem , magis quam quod eandē in ſenſu noſtro moliatur. Sin autem reiici queat facile, ideſt breui permaneat,niſi paruo negocio emendetur expellaturq́;,pasſio dicitur ad qualitatem relata:vt pallor ex diutino morbo: & fuſcus color ex multo ſolis æſtu contractus , quæ ſeſe propterea quoq; ſub qualitatē recipiunt,quoniam proprium & in his conſequens ſeruatur qualitatis , nempe id quod eſt denominatiue ab ea quæ participant appellari . Quod ſi facile emendetur, pasſio ad pati prædicamentum relata nuncupatur : vt ſi quis expalluerit metu : vel pudore erubuerit. hæc enim ne qualitates cenſet quidem prorſus appellandas:quoniam nec qui ita affecti ſunt,denominatiue ex ipſis uocantur :nemo enim qui uere-

cundia inquit erubuit,rubicundum,aut qui impalluit metu, pallidum nominauerit.Tertia autem ex hiſce ſpecies fit qualitatis, quæ ſunt qualitates paſſiuæ paſſionesq́;, paſſiuam qualitatem eam voco,quæ ceu paſſioně intus generat quæq́; vt a paſſione innaſcitur,& paſſionem eam tum quæ ad qualitatem, tum quæ ad pati prædicamentum redigitur:nam ſunt priora quidem tria qualitates, quarta vero paſſio eſt. Verum quo pacto ſubiiſſe hæc in profundum dicimus,pallorem inquam atq; erubeſcentiam? cum circa corporis ſumma duntaxat ſpectentur? Dicimus non ſine mutatione in profundo factam circa ſuperficiem eſſe id genus qualitatem:nam ſicuti ab ortu rubicundi,tales temperaturæ eiuſmodi cauſa exiſtere,ſuperante nimirum in ipſis calore, atque ad ſuperficiem erumpente: ſic rubri quoq; vel pallidi per timorem aut verecundiam redditi,ſine mutatione in profundo tales haud quaquam euaſere.At vero ſi actu qualitas neq; perfectiua neque deprauatiua ſit,ac ſuperficiem tantum tantum occupet,atq; in inanimis habeatur imaginariisq́;,figura:in animatis vero, forma ſeu græce morphe nuncupatur.in imaginariis quidem, vt Mathematicis omnibus, triangulis inquam, & circulo, ac reliquis figuris, hæc nanq; ipſum eſſe in ſola imaginatione obtinent.inanimis vero,lignis,lapidibus,ſimilibusq́;. quippe imaginaria hoc eſt figuræ quæ inanimatis inſunt,ea quoq; tali ratione eſſe aut tali diſpoſita pro figurarum differentiis faciunt:in ipſis vero animatis vt animalibus omnibus forma ſeu morphe circa ſuperficiem ſolam conſideratur.Quid ergo?nonne morphen habere& ſtatuam dicimus? Verum non prima ratione. figuram enim habere in primis dicitur:ſecundaria vero ratione & formam.eo enim quoniam animati imitamen eſt,in quo & forma exiſtit,forma quoq; in eo magis per abuſionem fertur.Habes & ſpeciem quartam qualitatis, figuram inquam ac forma m,reddetq́; deſcriptio diuiſionis faciliorem caput rationem nobis ac viam.Aperuit itaq; nobis diuiſio cuiuſnam rei gratia ſolæ ſpecies quatuor neq; plures neq; pauciores ſint qualitatis.Hæc vero de earum ordine pronunciamus.Statuit quidem iure ſpeciem habitudinis ac diſpoſitionis primam, quandoquidem enim circa animata eæ verſantur: præſtantiora vero ſunt omnibus animata,qualitas quoq; quæ in iis viſitur iure ſibi primas vendicauit.Merito autem ſecunda per potentiam ſpecies eſt atq; impotentiam.nam quoniam potentia & impotentia natu-

ralis quædam eſt aptitudo : quippe & puerulus naturalem quandam habet poteſtatem ſuſcipiendæ grammaticæ vel rethoricæ:& equus naturalem talium percipiendorum impotentiam:ignis quoq; naturalem calefaciendi facultatem obtinet, ſimiliterq; id genus alia.ſecunda vero ſunt ab animatis naturalia,qualitatis quoq; per potentiam & impotentiam ſpecies cum in naturalibus rebus viſitetur,ſecundum locum non immerito obtinet. Quoniã vero naturali quadam ante preditum eſſe aptitudine, dein ſecundum eam aut facere quidquam aut pati conuenit.nam niſi prior aptitudo exiſtat,vtique nec pati quis poterit aut facere. quandoquidẽ Amiantũ verbi gratia aptitudine vrendi vacat:neq; ſi ſexcenties quis ignem admouerit conflagrabit at lignum poteſtate vrendi præditum,igne adhibito vretur habent.& paſſiuæ ob id qualitates paſſionesq; tertium inter ſpecies qualitatis ordinem: quoniã nemo(vti diximus)facere ſecundũ eas aut pati valeat, non prius facultate in eo exiſtente aliqua quæ apta ſit ad eiuſmodi res capeſſendas.Cæterum figura & forma cum in ſola ſuperficie conſiderentur,ſedem ſunt poſtremam ſortitæ,paſſiuis qualitatibus atq; affectibus vſq; in profundum peruenientibus.hæc quoq; de ſpecierum ordine.Sciendum vero modis pluribus eandem dici qualitatem poſſe.vt calor in igne paſſiua qualitas eſt, velut ſenſui noſtro affectum inſinuans.in nobis vero,vt febris,paſſiua qualitas velut a paſſione ingenita.in ferro cadente,atque eum ſi forte accidat per diem ſeruante,paſſio quæ ad qualitatem refertur, calor autem qui nobis forte iuxta ignem fit prætereuntibus paſſio eſt quæ ſub pati prædicamentũ redigitur.{ Qualitatẽ autẽ eã voco ſecundum quam quales eſſe quidam dicuntur. } Cur qualitatis præceptionem facit per quale ? Reſpondemus quoniam manifeſtius quale eſt vt iam docuimus,velut ſenſui perceptibile. ac deniq; a quali in qualitatis notionem venimus.quippe album in lacte, in niue, in ceruſſa contuiti, in albedinis notitiam concedimus. ſimiliter guſtato melle, & palmula, & caryca, in dulcedinis intelligentiam deducimur. ex quali igitur vtpote planiore præceptionem conficit. Porrò ipſum id cui impertitur, quale:id quod impertitur,qualitas eſt.Sed quamobrem verba adiacent illa, ſecundum quam quales eſſe quidam dicuntur ? an ob ruborem ex verecundia, & pallorem ex metu. non ſunt enim qualitates ; hæ quoniam non rubicundi vel pallidi qui ſunt

pudefacti ac territi dicuntur.nam præuertit appellationem mutatio ſed erubuiſſe atq; expalluiſſe:quòd appellationem non præuenit.neq; hæc etiam qualitati paſsio eadem de cauſa,ſed prædicamento pati,fertur accepta:ſiquidem non patiens,ſed paſſi duntaxat nominantur.{Eſt vero qualitas ex eorum numero quæ multifariam dicuntur.} Quonam pacto multifariam? hoc eſt ſecundum ea quæ velut ab vno, atq; ad vnum pertinent: ſed non vti vox æquiuoca. Multifariam igitur dici qualitatem affirmat. hoc cum dicat,non æquiuoce,ſed modo diuerſo appellari indicant.nā dici multifariam,non æquiuoce ſignificat:ſed vt hoc loco, differenter.nam ſi æquiuoce eſſet ſumptum, in diuerſa ſignificata diductio fieret.verum quoniam pro differenter acceptum eſt, diuiſio iccirco vt generis in ſpecies obitur. Verum ergo non eſt qualitas genus? quamobrem igitur ſpecies eius prima alia dicitur, alia ſecunda? Reſpondemus non quoad qualitas primam hanc ſecundam eſſe illam, ſed dignitate duntaxat: vt homo quoq; differt ab equo.

XLIX.

VNA *quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus & diſpoſitio dicantur. Differt autem habitus à diſpoſitione, quod permanentior & diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſcientiæ & virtutes. ſcientia enim videtur eſſe permanentium, & diuturnorum, ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam: niſi grandis permutatio facta ſit vel ab ægritudine vel ab aliquo huiuſmodi. ſimiliter autem & virtus, vt iuſtitia, & temperantia, & ſingula talium non videntur poſſe facile moueri, neque facile permutari. diſpoſitiones vero dicuntur quæ ſunt facile mobilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & ſanitas, & quæcunque alia huiuſmodi. afficitur enim quodammodo ſecundum eas homo, cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. ſimiliter autem & in aliis: niſi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita & immobilis, vel omnino difficile mobilis exiſtens: quam iam qui-*

ſpiam vt habitum vocet. Maniſiſtum eſt autem quod hæc volunt habitus dicere quæ ſunt diuturniora & diſſicilius mobilia. Nanque diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles exiſtentes, non dicunt habitum habere: & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundum ſcientiam peius melius ve. quare differt habitus à diſpoſitione, quod hæc quidem facile mobilis ſit: ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus, & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero, non neceſſe eſt habitus eſſe. qui enim retinent habitum: & quodammodo diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum.

{Species itaque vna qualitatis, habitus ac diſpoſitio dicant.}

Species prima qualitatis habitus ac diſpoſitio eſt. Differt vero inquit a diſpoſitione habitus, quod amittatur facile diſpoſitio, habitus non facile: quodq; habitus omnino & diſpoſitio ſit, diſpoſitio autem non etiam habitus neceſſario. { Tales porrò ſcientiæ virtutesq; ſunt. videntur enim ea iis quoq; ſcientia eſſe quæ tenacius adhærent, nec facile dilabuntur, tametſi mediocriter ſcientiam acceperis: modo ne magna ſit vel a morbo facta vel alio quo quam eius generis mutatio. } Vocat hoc loco ſcientias non quæ carent errore, ſed artem abſolute omnem pertinacius animo inſitam. Fit igitur hoc ſignificato, vt ſcientiæ tum grammatica, tum fabrica, tum mechanicæ artes reliquæ ſint. ſtabilis enim ſunt quidam habitus ſingulæ. Tribus autem modis nominatur ſcientia. nam & cuius ſubiectum offendiculo vacat, atq; ſecundum eadem ac eodem pacto perpetuo habet, ſic dicitur: qua ſignificatione & Geometria, & Aſtronomia, & Arithmetica ſcientiæ habebuntur. Medicina, ſi hoc ſignificatum attendas, non item, cum circa ſubiectum fluxile verſetur. Vocatur ſcientia & ea quæ probatis per ſe principiis emanat, atq; hæc re vera ſcientia eſt, quam philoſophiã ſuppoſitionibus carentem, ſeu græci anhypotheton nominant: ꝓpterea qđ ex cõmunibus animi cõceptibus prodeat. Hac porrò ratione neq; Geometriã, neq; Aſtronomiã, neq; vllã eius generis, ſcientiã appellabis: quoniã non ex creditis ſuapte natura princi-

piis oriuntur,ſed demonſtratione indigentibus. Sunt enim Geometriæ principia punctum,linea,ſuperficies, ac ſimilia. definitq; horum quodlibet Geometra,punctum id eſſe inquiens cuius nulla pars eſt.lineam vero longitudinem latitudinis expertem.ac cætera vti habent.at horum demonſtrationem, qua inquam de re impers punctum ſit, vel linea longitudo carens latitudine, non etiam,qua Geometra eſt,nouit.ſed horum faciendas demonſtrationes ad primum philoſophum relegat:cum ſcientia nulla ipſa ſui ipſius principia demonſtret.Quæ ergo non ex creditis per ſe principiis proficiſcuntur,eæ ne ſcientiæ quidem propriæ fuerint, id quod vel Plato affirmat.cui enim ſunt quæ non nouit principia,media autem finisq; ex iis ſunt quæ ignorat,quomodo conſtare huic poteſt ſcientia? Eſt uero & tertia quadam ratione ſcientia paratrix uiæ,(græci hodopœeticen uocant) intelligens quæ antecedere,quæ ſequi conueniat. in quo ſignificatu ſcientia eſt tum Medicina,tum Mechanica ars omnis.qua ſane ſignificatione uel hoc loco uſus eſt ſcientiæ Philoſophus. Virtutes autem hic dici perfectas,eas nimirum quæ & quod ſit ſciunt & quamobrem ſit. Sunt enim uirtutes aliæ naturales,ut qui naturalem modeſtiā obtinent quandam, aut mites natura ſunt: qua bruta quoq; prædita feruntur nonnulla ut turtur & cornix caſtitate, ciconiæ iuſtitia. aliæ morales,quæ honeſtum eſſe iuſtitiam, & omnem ſimpliciter uirtutem norunt, quam autem ob cauſam honeſtum ſit haud norunt:ſed hoc qui præditi iis ſunt ex patribus aut præceptoribus recta opinione inſtituti intelligunt.aliæ ciuiles,quæ ſimul & quod ſit,& qua de re ſit cognoſcunt.quædam autem purificæ. Porrò a ciuilibus diſtant purificæ, eo ꝙ circa inferiora ciuiles uerſentur, honeſtioresq; arripiant uoluptates,ac tempus & locum & quantitatem obſeruent.qui autem pure agunt, haudquaquam curent deteriora,uoluptatesq; ſemel contemnant. ſunt uero & contemplatiuæ quædam uirtutes.Itaq; uirtutes hic ut commonuimus perfectas intelligit,nempe & ciuiles & purificas & contemplatiuas. {Modo ne magna ſit uel a morbo facta, uel alio quoquam eius generis mutatio.}Conſentaneum.n.eſt ut diuturno aliquo uexatus morbo,aut alioquin negociis impeditus ob poſt habitam meditationem ſcientiam amiſerit.{Dicuntur uero diſpoſitiones eæ quæ ſunt per mobiles ac cito mutantur,ut caliditas,& frigiditas, & ualetudo,& ſanitas,atq; id genus reliqua. diſpoſitus quidem

homo quodam pacto in iis dicitur,non habitum tamen obtinere, niſi harum quoq; aliqua ipſarum temporis diuturnitate iam in naturam abierit,ſitq; inſanabilis aut uix admodum dimoueatur,quã quis habitudinem forſitan appellauerit.} Talis.n.non amplius diſpoſitio,ſed habitus nominatur.In naturam autem inquit abierit, hoc eſt mutata fuerit in naturam,atq; ob conſuetudinem multi tẽporis ipſa natura euaſerit.{ Qui.n.participes non admodum ſunt ſcientiarum,eos obtinere habitum haudquaquam dicunt. } Nam qui in grammatica uel rhetorica, de quibuſcunq; rogetur rhetoricæ uel grammaticæ ſpeculaminibus,ad reſpondendum eſt promptus,rationemq́; de iis reddit,atq; orientes difficultates impigre ſoluit,hunc rhetoricæ habere aut grammaticæ habitum affirmant.ſin eſt aliter qualitate earum quodam pacto ſeu modice perfuſus,non is quidem habitum obtinere harum dicitur,ſed iis quodam modo diſpoſitus.{Nam qui ſunt habitus,ii diſpoſitiones quoq;.at quæ diſpoſitiones,eæ non habitus ex neceſsitate ſunt. } Sicut enim de nomine & uerbo prædicatur nomen, eſtq́; nomen tum genus nominis,& uerbi, tum quod a uerbo e regione diſtinguitur,ita diſpoſitio quoq; altera ut genus de habitu, ac diſpoſitione dicitur,altera ut ſpecies ab habitu in aduerſum ſe mouetur. quo fit ut qui habitus eſt,is & diſpoſitio ſit prorſus,quoniam genus eſt eius diſpoſitio:at quæ diſpoſitio,non prætereà habitus, nam per contrariam ab ea diſtinctionem dicitur habitus.

L.

ALIVD *uero genus qualitatis eſt ſecundum quod pugilatores vel curſores vel ſalubres vel inſalubres dicimus,& ſimpliciter quæcunque ſecundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur.* Non *enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo unnnquodque huiuſmodi dicitur:ſed quod habent naturalẽ potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati:vt pugilatores uel curſores dicuntur,non quod ſint diſpoſiti aliquo modo,ſed quod habeant potentiam naturalem vel impotentiam aliquid facile faciendi.Salubres vero dicuntur,eo quod habeant potentiam naturalem vt nihil à quibuſlibet accidentibus facile patiantur:inſalubres vero quod impotentiam habeãt*

naturalem nihil facile à quibuſcunq; accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle ſe habent. durum enim dicitur quod habeat potentiam non facile ſecari: molle vero quod eiuſdem ipſius habet impotentiam.

{Alterum eſt genus qualitatis, ſecundum quod pugilicos, ac curſorios quoſdã, vel ſalubres, ac valetudinarios appellamus, & ſimpliciter quæcunque per naturalẽ potentiam vel impotẽtiã dicunt.}

Species eſt hæc ſecunda qualitatis, quæ potentia inquam conſtat atq; impotentia. Sed cur genus ipſam qualitatis appelauit? genus enim qualitas generaliſſimum eſt. aiunt pro ſpecie genus ab eo dictum, ne ſpeciem quis hanc eſſe putaret ſpecialiſſimam. huiuſce rei argumentum ideſt quod non genus generaliſſimum, ſed genus dixit, ut ſubalternum genus eſſe, ſpeciem vero quæ ſub qualitatem confertur indicaret: perinde ac ſi diceremur genus eſſe ſubſtantiæ animal, hoc eſt ad ſubſtantiam referri. Speciem igitur tradit qualitatis, ſecundam vt diximus, quæ ad potentiam & impotentiam pertinet, ac ſecundum quam pugilicos, vel curſorios vel ſalubres, vel valetudinarios vocamus. Porrò eos pugilicos aut curſorios nominat, qui naturam ad horum aliquod idoneam poſſident, hoc eſt qui tales ſunt facultate. Ac qualitatis prima quidem actu ſpecies conſideratur, habitus inquam ac diſpoſitio. ſecunda poteſtate. aliud enim eſt pugilem, aliud pugilicum. & curſorem, ac curſorium dicere, quippe actu pugil curſorq; eſt, poteſtate vero pugilicus atq; curſorius, qui nondum actu quidem eiuſmodi eſt, cæterum vt talis fiat natiuam obtinet facultatem ideſt aptitudinem. at qui eſt actu pugil aut curſor, non is etiam per naturalem poteſtatem dicitur, ſed habitum vel diſpoſitionem habet. pugilicum autem nominamus infantem cui longæ ſunt manus, quaſi ad certandum ſummis manibus vtiles: & infantem curſorium qui plethoricus non eſt, ſed bene etiam valet. Quomodo vero & impotentiam qualitatem nuncupat? quoniam diſpoſiti in hac ſumus quodam pacto. equum enim dicimus propterea quod tali diſpoſitus ratione ſit, impotentiam habere ſcientiæ capeſſendæ. Ac demum in quibus poteſtatem, in iiſdem quoq; impotentiam contemplamus. nam qui præditus patiendi eſt facultate, habet is & non patiendi impotentiam: & qui facultate pollet non patiendi, iis pa-

tiendi impotentiam obtinet.poteſt enim pugilicus facere. poteſt & non pati ſalubre:quippe ab ægrificis cauſis peſtilentia ſæuiente non facile excipitur.nec facere poteſt conſilio tardus : de quo dictum eſt.Dilatorem operum nunquam non noxa fatigat, facere nõ põt ignis vt refrigeret:facere non poteſt ignis quin calfaciat. neq; põt non pati molle:aut valetudinarius peſtilentia graſſante. at pati durum non poteſt.Alia ratio.Quoniam genus idẽ eſt oppoſitorum.Siue igitur quis hęc contraria oppoſita eſſe velit, ſub quo genere vnum habetur contrarium,eodem ſeſe & alterum recipiet.ſiquidem & album & nigrum ſunt contraria, eidem generi qualitati referuntur accepta. Ergo ſi ſub quale potentia colligitur,recurret ſub idem & impotentia.ſiue hæc mutuo aduerſari ſibi per priuationem atq; habitum malis,ea ſic quoque ad idem genus reduces. nam cuius eſſe fertur habitus generis, huius quoq; priuatio dicetur,ut oculi.eſt enim eius & viſus & cæcitas.itaq; ſub quo genere continetur habitus,ad idem priuatio quoq; reuocabitur.{Non.n.quale horum quod vis dicitur ꝙ diſpoſitũ ſit quodam modo.}Quaſi dicat non.n.ii propterea ꝙ actu ſint,tales dicuntur:ſed quod eiuſmodi poteſtatem habeant. Porrò vocatur tribus modis facultas. nam aut ex eo nominatur quod facere ſit quiſquam natura idoneus,hoc eſt facultatem quiſquam ad faciendum habeat,aut quod ad patiendum aut ad non patiendum,quẽadmodum adeſſe valetudinario exempli gratia poteſtatem patiendi dicimus a multa ambulatione,aut ſolis ardore: ſubeſſe vero ſalubri vim a talibus non patiendi:& fabro ianuæ faciendæ facultatẽ adeſſe.Quot aũt modis vocatur põtentia, totidẽ & impotentia nuncubapitur.habet.n. qui poteſt pati impotẽtiam nõ patiendi:& qui poteſt non pati,patiendi impotentiam. non vero etiam qui facere poteſt, is omnino & non faciendi impotentiam obtinet.Quamobrem igitur,vt cum patiendi potentia non patiendi quoq; aſſumpſimus impotentiam,non itidem cum faciendi ui impotentiam non faciendi cõmiſimus? Reſpondemus, quoniam res quædam ſunt quæ ad faciendũ duntaxat,nequaquã vero & ad nõ faciendũ vim habẽt:ut in libro quoq; Ariſt.de interpretatione inquit,partim vtroq; ſpectare potentiam, partim ad alterum tantum ſeſe habere contrariorum.ancipitis eſt naturæ quæcunq; rationali conſtat ſpecie.poſſidet contrariorum ſolum alterum quæ eiuſmodi non eſt. poteſt verbi gratia ſanare Medicus, ſed ni-

hilominus & non ſanare,faber quoq; ianuæ potens conſtruendæ nihilominus,& non conſtruendæ præditus eſt facultatate. ac vero calefacere cum posſit ignis,non poteſt prætereа & non calefacere.ſimiliter cum adſit & refrigerandi vis niui, nõ inſuper vis quoq; non refrigerandi præſto eſt.& Deus cum faciendorum bonorũ facultate polleat, non eſt item & non faciendorum compos. Habetq; iure optimo poteſtatem ad utrunq; rationabilia: quoniam non in iis poteſtas concurrit cũ uoluntate.non.n. quæ volunt poſſunt & ea omnino:nec quæ poſſunt,ea etiãvolũt.Deus tamẽ Opt. Max.comitẽ voluntati poteſtatẽ habet.nam ſi velle quidem dicamus eum,cæterum quę uelit non poſſe,fatua eſſe voluntas. quẽadmodum fatuus & homo ille eſt qui ea vult quæ conſequi nequit, vt volare,immortalis ue eſſe. Rurſum ſi poſſe eum quidem,non autem uelle affirmemus,inanem facultatem obtinebit. nam ſi facere poteſt quiſquam aliquid,nec,facere id velit,omnino non faciet,nec facultatem in actum prouehet.quapropter inanis erit facultas,quæ nunquam actu illuſtretur. eam ob rem ipſum in Deo poſſe duntaxat dicimus,haud vero etiam non poſſe.quoniam quæ poteſt,vult ea quoq;.volens autem facit etiam prorſus.nec forte quidẽ facit,forte vero non facit,ſed facit omnino. quidquid enim vult poteſt,& vult quidquid poteſt. Porrò hic uoluntatem non quod Græci buleuesthæ vel buleuſin appellant,hoc eſt conſulere vel conſultationem, ſed to thelema,hoc eſt id quod lubet uocamus.nam neq; conſulere proprie in Deo fertur aut conſilium, q̃ nihil aliud conſilium eſt,ut Ariſtoteles tradit,quam prudentiæ defectus quid enim facere oporteat,& vtrum hoc faciendũ an aliud ſit neſcientes conſulimus.Nam in quibus eſt prælectio, in iis & conſilium eſt,ſi eſt prælectio nihil aliud quidem quã hoc præ illo eligere:conſilium autem rerum electionis gratia fit:conſulimus vero ignari:ignoramus prudentiæ inopes. nam minime eum latent quæq; res gerendæ cui ſuppetit prudentia. quippe virtus ea eſt abſolutisſima. Ergo ſi Deus quoq; prudentia ipſe eſt,conſilio non egebit,ſi per defectum id fiat prudentiæ.Itaq; his de cauſis Ariſt. rationale ſolam eſſe facultatem in vtrunq; dixit procliuem. Verum ſi ſit exquiſitius loquendum, appetendi facultas omnis ad vtrauq; partem habet momentum.præter appetitricem vero,tum hęc præſtantior,tum deterior,omnis membrum alterum contradictionis duntaxat posſidet,uti iam in igne niueq; monſtrauimus.

Igitur ſi faciendi ſolum facultatem in rebus quibuſdam locũ habere oſtenſum eſt,haud vero & partem quoq; contradictionis alteram,merito non ut in patiendo ipſum non pati ex aduerſo collocauimus,ſic volumus in faciendo id etiam quod eſt non facere oppoſitum ſtatuere. enim vero non omnem prorſus facultatem ſequitur impotentia.Porrò & deſcriptionem eorum ac negationem ſic facere conuenit.

Affirmationes		Negationes
	Valetu- bres	
Poteſt facere, Poteſt pati , Poteſt nõ pati		Nõ poteſt facere Non poteſt pati, Nõ põt nõ pati,
	Salu- dinarii	

Itaq; eas ob res triplicem hanc,& ipſæ ſpeciem tradit poteſtatis ac eam quæ faciendi eſt,inquiens ,pugillici enim uel curſorii dicuntur nõ ꝙ diſpoſiti ſint quodam pacto,ſed facultatem facile quidquã faciendi habeãt.hic faciẽdi eſt fac ultas. Salubres vero appellantur,quod naturalẽ habeant nihil à quibuſuis facile patiendi poteſtatẽ.ecce & ſecunda.Valetudinarii uero , quod natiuam impotentiam nihil a quibuſcunq; patiendi obtineant . tertia hic. Nam habent quidem valetudinarii poteſtatem facile patiẽdi,non patiendi vero impotentiam, ſalubres contra. A quibuſlibet autem minime affici ſalubria dixit exactè,ut ab æſtu,vel flatu,aut a quibus deniq; affici ſalubria noluit natura.affici enim poſſent a gladio,vel igne,aut huiuſmodi quouis alio.at morboſa poteſtatem a quouis obuio patiendi habent: impotentiam uero nõ

patiendi. Simile his eſt & durum & molle.habet nanq; illud po-
teſtatem quo minus diuidatur facile,atq; huius ipſius impotentiã
molle autem potentiam vt facile , impotentiam ut minime diſe-
ſecetur.

LI.

TERTIVM *vero genus qualitatis eſt paſſibiles qualitates & paſſiones.Sunt autem huiuſmodi,& dulcedo & amaritudo & auſteritas & omnia his cognata: amplius ,& calor & frigus & albedo & nigredo.Quod quidem igitur & hæ qualitates ſunt manifeſtũ eſt.quæcunque enim has ſuſceperint,ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas:vt mel quoniam dulcedinem ſuſcepit,dicitur dulce:& corpus album,quoniam albedinem ſuſcepit:ſimiliter & in cæteris.Paſſibiles vero qualitates dicuntur,non quod ea quæ illas ſuſceperint qualitates aliquid patiãtur(neq; enim mel quoniam aliquid paſſum ſit, dicitur dulce,neque aliquid aliud huiuſmodi) ſimiliter autem his & calor & frigus paſſibiles qualitates dicuntur:non quod ea quę illas ſuſcipiunt aliquid paſſa ſint:ſed quoniam ſecundum ſenſus unaquæque dictarum qualitatum paſſionis effectiua eſt,paſſibiles qualitates dicuntur.dulcedo enim paſſionem quandam ſecundum guſtum efficit:& calor ſecundum tactum:ſimiliter autem & aliæ. Albedo autẽ & nigredo & cęteri colores nõ eodẽ modo iis quę dicta ſunt,paſſibiles qualitates dicuntur: ſed eo quod ipſæ ab aliqua paſſione innaſcantur.quoniam enim fiunt propter aliquã paſſionẽ multæ colorum mutationes manifeſtum eſt. erubeſcens enim aliquis,rubens factus eſt:& timens pallidus et unum quodquè talium.quare etiam ſiquis natura aliquid talium accidentium perturbationum ve paſſus eſt,ſimilem colorem veriſimile eſt eum habere.Quæ enim affectio nunc in eo quod verecundetur circa corpus facta eſt,etiam ſecundum naturalem conſti*

tutionem eadem fieri poteſt affectio, ut & naturalis color ſimi lis ſit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus paſ ſionibus difficile mobilibus & permanentibus principiũ ſumpſe runt, paſſibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundum natura- lem conſtitutionẽ pallor fit aut nigredo qualitates dicunt (qua les enim ſecundum eas dicimur) ſiue propter ægritudinem lon gam, vel propter æſtum eidem contingit nigredo vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanent, paſſi- biles qualitates & ipſæ dicuntur. ſimiliter enim quales ſecundũ eas dicimur. Quæcunque uero ex ijs quæ facile ſoluuntur & cito tranſeunt fiunt, paſſiones dicuntur: qualitates uero minime non enim aliqui ſecundũ ipſas dicuntur quales. neque enim qui propter verecundiam rubens factus eſt, rubens dicitur. neque cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: ſed magis eo quod aliquid paſſus eſt. quare paſſiones quidem huiuſmodi di cuntur: qualitates vero minime. Similiter autem his & ſecun- dum animam paſſibiles qualitates & paſſiones dicuntur. quæ cunque enim mox innaſcendo ab aliquibus paſſionibus difficul- ter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ: vt amentia, men tis alienatio, & ira & alia huiuſmodi quales. n. ſecundum eas di cuntur, ideſt iracundi, atque amentes. ſimiliter autem & quæ- cunque alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus alijs ac cidentibus factæ ſunt difficile prætereuntes, & omnino immo- biles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi. quales enim & ſecũdum eas dicuntur. Quæcunque vero ab ijs quæ facile & cito prætereunt fiunt, paſſiones dicuntur: vt ſi quis contriſta- tus iracundior fiat. non enim dicitur iracundus qui huiuſ- modi paſſione iracundior eſt: ſed magis quia aliquid paſſus. quare paſſiones quidam huiuſmodi dicuntur, qualitates ve ro minime.

{Genus vero tertium qualitatis,paſſiuæ qualitates ac paſſiones dicuntur,ſunt autem huiuſmodi,vt dulcedo,amaritudo, acerbitas, ſimiliaq; his omnia.}

Genus rurſus pro ſpecie dixit.Quomodo autem genera ea nũcupauit,ſi ſpecies hæ ſunt qualitatis? Quoniam habent & ipſa ſubiectas ſibi ſpecies alias,quarũ ſunt genera.Hoc aũt quatuor modis cõſideraĩ genus.adeſt.n. aut omni ſpeciei paſſiua qualitas, ut albũ omni niui, aut nõ,omni naturaliter tamen atq; ab ortu ut nigrum Aethiopibus.atq; ſi omni.aut complectiua ſubiecti eſt ,aut minime,com pletiua eſt,vt niuis albedo ac frigiditas, & ignis caliditas ſiccitasq;.Non complectiua vero,vt nigritia coruorum,atq; olorum candor .non enim complet coruum, nigritia , vt proditum ſæpe eſt:propterea quoniam deplumatus, niger quidem non eſt,præterea coruus tamen eſt nihilominus.Et aliter. quoniam finiendis iis,nec eiuſmodi vſurpamus qualitatum differentias , niſi ſæpenumero ſubſtantialium differentiarum egeſtate coacti . nihil enim mirum eſt,cum ſimus homines,non in omnibus ſubſtantiales a nobis differentias inueniri .eaq; de cauſa rerum ex talibus obſignandarum neceſſitate vrgeri . Si igitur ſpeciei omni competat, completiuaq; ſit , paſſiua qualitas nominatur , vt ſenſui noſtro paſſionem ingerens.Sin in tota ſit ſpecie , quam tamen non compleat,paſſiua dicitur qualitas,uelut a paſſione innaſcens vt nigredo coruorum.At ſi ſpeciei non ineſt omni, aut diuturna eſt,aut breui finitur.ſi diuturna.rurſus paſſiua qualitas fertur,quaſi a paſſione inuecta,vt dulcedo in iure,aut ab ortu pallor ac rubor.ſin ſpeciei non omni conueniat , breuiq; permaneat,nec facile emendetur abiiciaturq;,paſſio dicitur ad qualitatem relata,vt pallor ex morbo diuturno,aut ex multa hyeme oborta frigiditas. ſin deponatur haud magno negocio,ac facile confeſtimq; emendetur,paſſio ad pati prædicamentũ pertinens vocatur, vt ex intẽpeſtiuo metu pallor,aut rubor ex verecundia. talia enim qualitates appellare operæprecium eſſe non putat Ariſt . quoniam non ab iis denominatiue participes dicuntur Deſcriptio autem rurſus diuiſionem faciet conſpicuam,ac ſubiiciet oculis.

Qualitas paſſiua ſpeciei adeſt.

Omni.		Non omni,naturaliter tamen, & ab ortu , vt album æthiopi.	
Completiua ſubiecti ,ut albedo & frigiditas niui , eſtq; ſenſui noſtro paſſionem ingerens qualitas.	Non completiua ſubiecti , vt nigrum coruo . & paſſiua eſt qualitas a paſſione innaſcens.	Diuturna ,& eſt qualitas a paſſione innaſcens , ut dulcedo in iure.	Breui durans.

Non facile emendabilis . eſtq; paſſio ad qualitatem relata , vt pallor ex morbo diuturno.	Facile emendabilis . & paſſio eſt ad ipſum pati relata , ut rubor ex verecundia.

Non ſolum autem quatuor hæ paſſiuarum qualitatum ſpecies circa corpus ſed animum etiam ſpectantur.nam ſiquis optimo habitu ſit ac ſimpliciter ſcientiario in rationalem præditus contemplationem tale dici poterit ,nempe qualitas paſſiua ut noſtrum circa ſenſum paſſionē inducēs nec quaſi a paſſione inoleſcēs.quoniā animæ eſſentię cōpletiuis perfectiuusq; eſt id genus habitus, Paſſionem vero circa ſenſum non videlicet corporalem mollitur, ſed eum qui diuinus & rationalis uocatur.Dicimur itaq; rationes iniuriasq; ſentire,ni mirum animo,& non corporeis ſenſionibus, Furioſos autem ex corporea quadam temperie,vel iracundos,vel huiuſmodi aliquos paſſibilē qualitatē habere quis dixerit tanquā ab affectu innaſcentem.qui ex morbo tales euaſerunt,paſſionem quę ſub qualitatem recipitur,obtinere qui ſunt ob caſum quępiā ira correpti, aut quidquam id genus peperſi, paſſionem eā quæ ſub pati prædicumentum confertur.Cæterum conſtat nos nominibus abutētes:hæc dicere:quandoquidem proprie hæc omnia ad habitum ac diſpoſitionem referuntur.Sunt vero duplici modo paſſiuæ qualitates deſumendæ.nam aut ab eo quod affectum ſubiectum ſit , ac paſſiua quædam ei qualitas ex affectu ingenita

qualitatem habere dicitur:aut quod iis percipiendis qualitatibus noſter afficiatur ſenſus,ipſæ vero in iis quibus hærent non per affe ctum fiant,ſed naturaliter , vt in igne . non enim per affectum eſt igni innata caliditas.nam ineſt ei ſubſtantialiter , eiusq; formatrix eſt.perinde quoq; res habet in melius dulcedine, & niuis candore, ac ſimilibus . Alba tamen caro ab affectu habet albedinem.accidit nanq; ipſi album,neq; adeſt eidem ſubſtantialiter, nec formam indit.eodem modo & de nigro,& dulci iure,ac ſimilibus dicemus. Afficitur ergo & in his ſenſus : verum quoniam magis proprium eſt hæc ab affectu ingenito,quàm ab inferendo ſenſibus affectu nominemus,hoc ipſis ea de re primo loco competit.ſecundo uero & affectum ingerere . par ſiquidem eſt ab antiquiore cognomentum pasſiue qualitatis fieri.Ergo & in melle,quoniam ei dulcedo non ab affectu prouenit (ipſum enim informat) iccirco ab affectu ſenſui inferendo pasſiua qualitas nuncupatur . {Pasſiuæ vero qualitates dicuntur.} Duplex eſt pasſiua qualitas:vel animo,vel corpori inſita.quæ animo inhæret,aut ſpeciei omni impertitur,vt animi ferocia leonibus:aut nonnullis,& vel ab affectu ex generatione aliquo,vt furor:aut ab accidente vt aſtutia.Ac quæ corpori inſidet , aut omni ſpeciei conuenit , vt albedo niui:aut quibuſdam, aut ab aliquo ex generatione affectu , vt æthiopibus nigredo aut non a generatione eſt , ſed poſt ab affectu genita : idq; duplici via.nam aut inuehit affectum,vt febris:aut vt pallor,non inuehit. {Albedo autem & nigricia coloresq; alii non eodem cum ſupradictis modo . } Non faciunt inquit a ſeipſis denominatiuum affectum . non enim albeſcit qui album contuetur velut educatur: caleſcitq; iis qui dulcedinem caloremq; percipit . Cæterum ſi pasſiua qualitas albedo nigrorq; eſt , ex quali prodiit affectu, & quem affectum ingenerat ? albedo ab affectu frigido eſt , nigror calido . affectus vero non circa habentem faciunt : ſed cernentis aſpectum . quippe illa viſum diſpergit , hic congregat. {Con plures igitur ob affectum mutationes colorum fieri conſtat .} Cum colores pasſiuas eſſe qualitates dixerit , quod ipſe ex pasſione innaſcantur , id ita ſe habere probat oſtenditq; . exterriti enim inquit palleſcunt , dilecto naturæ ſanguine ad cor proprium fontem,vt validam arcem, fontem vitæ confugiente : eaq; de re poſtremum partium omnium morte occumbentes :nam ſi vel quibus vulneratum,cor eſt biduum ac triduum viuunt , id accidit

cidit arteriarum beneficio quæ ab ipſo pertinet.Pallidum quoque una & ad tempus & ab ortu facit temperatura : fit enim ſanguinis defectione,quemadmodum eiuſdem abundantiam rubicundum & ab ortu & ad tempus reddit.nam cum pudore afficitur natura, amabilem ſanguinem ſibiipſi veluti velamen obtendit,eorum ritu qui ne cernant indigna manus oculis admouere : quaſi dicere nobis det illud elogium. Te vero ipſum maxime omnium pudeat.{ Quæcunque igitur huiuſcemodi accidentia.}Colores accidentia eſſe dixit propterea quod aliis affectibus ſuperueniant:vt morbum diuturnum comitatur pallor:eſt & quidam ſubſtantialis collor,ut album ceruſſæ vel niui,& rubrum ſanguini, & nigrum in ſepiæ humore:ſimiliter enim quales inquit & ſecundum has dicimur qualitas autem ea eſt ſecundum quam quales eſſe quidquam dicuntur.ergo ſi quales ab iis non dicuntur affectibus qui ſummo ueri facile queunt, hi nec qualitates dubio procul nominantur {Simili his modo & in animo paſſiuæ qualitates dicuntur atque, affectus.}Non modo enim circa corpus inquit paſſiuę qualitates & affectus,ſed circa animum quoq; ſpectātur.{Dicuntur qualitates & quæcunq; protinus in generatione a contumacibus quibuſdā affectibus genita sūt.}Sicut.n. nigrities in æthiope ab ortu cōtracta,paſſiua appellatur qualitas,ſic & mentis emotio ab ortu, vel ira,paſſiua qualitas uocatur.{Similiter & quęcunq; emotiones aliæ non naturales,ſed ab accidētibus aliis quibuſdam genitæ ſunt,depulſu non faciles.} Rurſus quemadmodum paſſiua dicitur qualitas pallor ex longo morbo contractus, ſic & exorta ab aliquo accidente exorbitatio mentis,vel aliud eius generis quidpiā, qualitas paſſiua nominatur. { Quæ autem a facile diſſoluendis ſiunt citoq; emendandis,affectus vocantur omnia,paſſiones vero minime.} Qualēs quidam igitur ſecundum has non dicuntur,hoc eſt,finitio nē qualitatis non admittunt, nec quales ſecundū eas & impertiti.nominantur. Nō.n.erythrias vel ochrias ideſtdiu rubicundus pallidus ue habetur is qui in ſolo uerecundiæ vel metus tempore rubet aut pallidus euaſit.non habentur autem,quoniam neq; expectat appellationem mutatio ſed ii ſub pati prædicamentum recipiuntur affectus : erubuiſſe enim & expalluiſſe ſolum & aliquid perpeſſi dicuntur,quod eſt pati.eadem vero & in anima dicit:non .n. iracundus ea tenus iratus eſt duntaxat, ut triſtetur.

BIBL. ... VITTORIO EMANUELE

LII.

Q VARTVM *uero genus qualitatis eſt figura, & circa vnunquodq; cõſtans forma. amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, etſi quid aliud his ſimile eſt. ſecundum enim vnunquodq; eorum quale quid dicitur. triangulum enim vel quadrã gulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum: & ſecũ dum etiam formam vnunquodq; quale dicitur.*

{Quartum vero qualitatis genus, figura, & circa vnunquod que forma exiſtens.}

Quarta ſpecies eſt hæc qualitatis. Genus autem rurſum dicit pro ſpecie, quæ figura & forma ſeu morphe eſt. Patet vero latius figura quam morphe. Nam morphe omnis & figuram & morphẽ habet: non habet autem & morphen quidquid eſt compos figuræ hac enim de cauſa figuram morphæ antepoſuit, quoniam potior vniuerſaliorq; eſt. Dicebamus & paulo antea ſpectari in inanimis aut imaginariis figuram: morphen in animatis, morphes aliquando nomen feramus, id per abuſum magis fieri, quod ſit animatorum ſimulacrum: & vero hæc iure qualitates eſſe: quandoquidem diſpoſita ſecundum hæc quodam pacto ſunt quæ iis participant, atq; ab ipſis nominantur. {Ad hæc item rectitudo & curuitas & ſi quid ſimile his eſt.} Denominatiue enim a rectitudine recta linea dicitur: curuitate autem curua: ſuntq; lineæ affectus rectitudo & curuitas: Eſt vero illud ſciendum, cum punctum, linea, ſuperficies, corpus, quatuor hæc ſeſe deinceps conſequantur, a puncto quidem, vt quod impers eſt, neq; affectum, neq; figuram receptam: multo vero magis nec morphen. a linea vero, quæ ſpatium vnũ habet, affectum ſolum. nam aut curua eſt, aut recta, aut ſi qua alia dicitur, a ſuperficie, cum duabus pateat dimenſionibus, longitudine inquam ac latitudine, & affectum admiſſum, & figuram. Affectus itaq; ſunt ſuperficiei, anguſtum & latum, figuræ, triangulus, vel quadrangulus, & quæ ſunt huiuſmodi: propterea enim quod ſuperficies omnis clauditur lineis: (ſunt enim inquit Euclides ſuperficiei finis lineæ) eapropter figuras quoq; iure accepit: cõſtant enim ex lineis figuræ. at vero a corpore, quod in ſpacia tria porrectum eſt, longitudinem, profunditatem, latitudinem, & ſuſceptos

affectus eſſe,& figuras,& morphas:affectus quidem,craſſum & te nue,figuras,quoniam aut cubita eſt,aut cylindrica , aut id genus aliqua .ſed ſuſcipit morphas quoq; animatum corpus. Quamobrem vero & verba illa adiecit,& ſi quid ſimile his eſt: ob innumera inter rectum ac circunflexum comprehenſa , quod magis minusq; altero participent , hoc eſt conuoluta omnia : ſunt autem hæc qualitates , nanque impertita qualia quædam illarum cauſa dicuntur.Triangulus enim tum concretus tum abſtractus , & rectus,& curuus eſt,& retortus.

LIII.

RARVM *vero & ſpiſſum & aſperum & lene putabuntur quidem quale quid ſignificare:ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe à diuiſione quæ circa quale eſt.quandam enim poſitionem magis videntur partium vtrunq; monſtrare. ſpiſſum.n. dicitur,eo quod partes ſibiipſis propinqua ſint.rarum vero, eo quod diſtent à ſeinuicem.& leue quidem , quod rectitudinem aliquo modo partes iaceant. aſperum vero , quod hæc quidem ſuperet,illa vero ſit inferior.*

{Rarum autem & denſum, & aſperum , & lene , videri quidem poſſunt quale quidquam indicare,cæterum hæc a qualitatis diuiſione aliena eſſe videntur quippe ſitum quendam magis partium ſignificari iis ſingulis conſtat.}

Quoniam enim ſecundum raritatem vel ſpisſitudinem & aſperitatem lenitatemq; modo quodam diſpoſita ſunt participantia, atq; ab iis nominantur,exiſtimationem quãdam inquit qualitatũ habent.hoc aũt verũ non eſt,ſed magis ad ſitus prædicamentum referentur nam poſitum quendam ſignificant.eſt. n. denſum cuius prope inuicem ſunt partes poſitæ adeo , vt corpus admittere diuerſi generis nequeant . Rarum quod diductas habet partes , vt recipere alterius generis corpus valeat . Rurſus lene id vocamus quod æquales inuicem habet partium eminentias extanteſq; pariter. Aſperum vero quod inæquales inter ſe prominentias habet partium . lene malum eſt verbi gratia , nam huius eſt ſuperficies æquabilis.facies aſpera,quoniam ex inæqualibus ac minus

planis conſtat partibus,ore,naſo, oculis ; reliquiſq; ſitum partim propenſiorem partim cauum habentibus ergo ſitum quendam magis iudicare partes eorum videntur:aſperumq; & lene ad ſitus prædicamentum dictis de cauſis omnium conſenſu rediguntur. Rarum porrò ac denſum hoc loco id ſolum cepit quod artis magiſterio tale redditum eſt.hoc autem eſt id quòd ad poſitus prædicamentum reducitur : vt ſiquis alutam extendens raram fecerit, non enim rareſcit per totum prorſus,ſed mutatur quarundam ſitus eius partium,quod a ſe mutuo magis diſcedant. Rurſus ſi nucibus quis manum impleuerit,conſiſtens ex omnibus corpus rarum dicitur,quod ſit vnum.nam ma non hoc eſt rarum,to mi hen on.ideſt quod vnum non eſt Græce appellatur. Similiter & denſum . nuces enim ſi minutatim contuſas animo contemplabimur, promiſcuum ex omnibus corpus erit denſum.& rurſus ſi compreſſum quis globulum lanę ac denſatum concerpat,efficiet rarum.Iure q; hoc loco ad ſitus prædicamentum artificialem hāc raritatem ac ſpiſſitudinem reuocat,velut ad introducendos ſermonem habens , quoniam hęc vel denſa vel rara pro ſitu partium dicuntur. Non ſunt autem qualitates , neq; ſi naturalem raritudinem aut ſpiſſitudinem habeant : neq; ſi tota per totum aut denſa ſint aut rara.ſed ſolo partium poſitu cenſetur,non ipſis vero etiam partibus ſimilem totorum raritatem accipientibus . At in naturali auſcultatione qualitates eſſe vult naturalem raritatem vel ſpiſſitudinem quæ circa vnum ſubiectum atq; idem verſatur. Aqua verbi gratia cum naturalem habeat denſitatem , totaq; ſit per ſeipſam totam denſa,ſi depoſita hac denſitate irraruerit,fit aer . quoniam aquæ ſextarius decem forte ſextarios fecerit aeris : idq; fit aqua non in minutas portiunculas diſſipata:velut ſi in aerem plena manu pronuncias puluerem,plurimumq; is occupet ſpatii,quod partes ſint eius explicitæ,quandoquidem ſi id eſſet,nobis quoq; conficere aerem diſperſa minutatim aqua perinde liceret. Cæterum ſi quis dixerit,at nobis negatum eſt aquam tenuiter adeo diſpartiri quod ſi vel opere nequimus,vtique ne ratione id quidem ſuppoſuerimus : neque fieri hoc ita poteſt:quæ enim partes, prorſus aquulæ ſunt.nam partes ſunt toti ſubſtantia ſimiles, ac diſſoluitur quoq; in hęc ex quibus quodq; componitur.Aqua igitur ſi ex partibus quæ aquę ſunt ſimilibus conſtat(nam toti ſunt ſimiles partes vt diximus)in has etiam omnino reſoluendas tribuitur,aer au

tem non foret continuus ſed inanibus mediis interciperetur cape dinibus.nam aut continuas eſſe aquæ partes neceſſe eſt,aut diſiun ctas.fieri non poteſt vt ſe tangant mutuo: nam ſi tangant , continuæ protinus ob humiditatem fiunt.ergo ſi diuiſæ ſunt , non erit aer continuus:quod falſum eſt,ac præter euidentiam:ſin coniunctæ,totum rurſus aqua erit,nec aer. Aerem igitur non facit aqua tenuisſime diſcerpta,ſed conuerſa prorſus atque alterata. Porrò quod qualitates hæ ſint,palam facit in Phyſica Ariſtoteles,Quēadmodum enim corpus inquit cum capax qualitatum ſit, per ſeipſum totum ſecundum eas mutatur,fitq; nigrum ex albo,& album ex nigro,ſic quoniam qualitates ſunt raritas etiam& denſitas,corpus quoque iure ſecundum eas mutatur : ac ſpisſitudinem accipiens fit aqua:terra autem ſi magis item denſetur. quod ex denſitate in raritudinem tranſeat, fit aer: magis vero adhuc rareſcens ignis euadit. Itaque naturalis raritudo vel denſitas quæ circa ſubiectum vnum verſatur qualitas eſt: quæ vero non circa vnum, ſed plura corpora habetur, vel ſi naturalis ſit, non qualitas ſed poſitus nominatur,qualis dentium frequentia eſt aut infrequentia.quanquam enim eſt ex natura, tamen quoniam non circa vnū ſubiectum,ſed plura fit,hoc eſt dentes,non qualitas dicitur, ſed poſitus magis.hæc quidem hactenus. Verum cum Ariſtoteles qualitates eſſe rectitudinem ac curuitatem dicat,aſperitatem autem lenitatemq; non etiam qualitates, ſed vt ante prodidimus aſperum & lene ſitum eſſe partium duntaxat: ſunt qui addubitent vtrum rectum quoq; & curuum ſitum ſolum indicet partium, ſi recta quidem linea eſt ea quæ ſuiipſius punctis æqualiter ſita eſt, vel rurſus a cuius mediis prępediuntur extrema. conſtat autem vel hic a tali partium lineæ poſitu fieri rectam,nempe vt pars eius nulla foras intro ve vergat, ſed ab æqualitate obtendantur extremis media. Et uero curuum a rectitudine, ſitu partium ſolo differt.quippe ſi inflectantur eius partes,foraſq; aliæ,quædam intrò exorbitent,curuitatem fieri accidit. Ergo ſi & aſperum & lene qualitas non ſunt,hæc autem ſitum ſolum ſignificant partium, idem utiq; & rectum curuumq; indicabit. huiuſmodi igitur eſt quæſtio:quam hunc in modum ſoluemus. Non eſt idem rectam lineam fractamq; dicere.non.n.fracta recte ſpeciem qua recta eſt, mutua,ſed ex una duæ fiunt,& faciunt angulum,curua autem ſpeciem habet a recta diuerſam. nam curuum circum uexum ſignifi

cat. Porrò ꝙ circunferentia ſpecie a recta euariet ex pluribus cõperias argumentis. primum ꝙ pars circunferentiæ omnis parti omni cohæret, quo pacto & rectæ rurſum lineæ partes inter ſe omnes conueniunt. nulla autem pars rectæ. cuiquam parti circunferentiæ congruit. Secundo, ſi conſiſtentes ex rectis figuræ a compoſitis ex circunferentia ſpecie diſtant, ſpecie igitur & recta á circunferẽtia dirimitur. Item recta linea neq; vna, neq; duæ, ſed tres minimum figuram abſoluunt. Vnde rectilinearum prima figurarũ ac ſimplicisſima Triangulus eſt, qui tribus rectis comprehẽditur: circunflexa autem vna circuli figuram reddit: eſt enim circulus figura vna linea contenta, &c. Itaq; ſi recta & ambiens diuerſam ſunt ſpeciem ſortitæ, & ſitu ſolo partium differunt, aſperum tamẽ & lene ſolo disſident partium poſitu, quapropter nec circa hæc ſubiectum ſpecie euariat, ſed ſpecie eadem manente ſuperficiei eadem aſpera leniſq; fit. Exempli cauſa ſi ſit ager quadrangularis, quem quis fodiendo partim excauet, partim cumulet, aſper fit manens quadrangularis, ac ſi deraſis rurſum partibus eminentibus ciuitates impleat, lene, quadranguli non demutata ſpecie, nec aliqua aſcita qualitate redditur, ſed dimoto duntaxat partiũ poſitu. quamobrem probe Ariſtoteles rectitudinem curuitatemq; ideſt circunferentiam qualitates dixit, aſperum autem & lene pro ſola partium poſitione differre.

LIIII.

FORTASSE *quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis, ſed ferè qui maxime dicuntur, hi ſunt.*

{Alius quoq; videri forſitan queat qualitatis modus, ſed qui dicantur maxime tot ferè ſunt.}

Poſtquam ſpecies quatuor nobis qualitatis tradidit, concluſionem quoq; infert, atq; hi ſunt inquit qualitatis modi. Cæterum cum non eius dictis acquieſcere nos velit, nec deſidere ocioſos, atq; ab aliis mouendos, ſed interno aliquo & nos ipſos motu eſſe præditos, ac ſcrutari, fortasſis & alium videri poſſe dicit qualitatis modum. at re vera præter traditos alius non eſt vt diuiſio monſtrauit, & antiquorum ac prudentium virorum indagatio.

LV.

QVALITATES itaque ſunt quæ dictæ ſunt. Qualia uero ſunt quæ ſecundum has denominatiue dicũtur, vel quo modolibet aliter ab his. In plurimis itaque & ſere in omnibus denominatiue dicuntur: vt a candore candidus, & a grammatica grammaticus, & à iuſtitia iuſtus, ſimiliter & in aliis. In aliquibus vero: eo quod non ſunt poſita nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici: ut curſor, aut pugilator, qui ſecundum naturalem dicitur potentiam, à nulla qualitate denominatiue dicitur. non enim poſita ſunt nomina potentiis ſecundum quas iſti quales dicuntur, ſicuti diſciplinas ſecundum quas pugiles vel palæſtrici ſecundum diſpoſitionem dicuntur. Pugilatoria enim & palæſtrica diſciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine non dicitur denominatiue quod ſecundum eam quale dicitur: ut à uirtute ſtudioſus. eo enim quod virtutem habeat, ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiue à virtute. non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur quæ denominatiue à dictis qualitatibus dicuntur. aut aliquo modo aliter ab eis.

{Sunt ergo qualitates eæ quas recenſuimus: qualia vero quæ denominatiue ſecundum eas dicuntur.}

Poſtquam de qualitate diſſeruit, nunc de quali ſermonem inſtituit. fecit enim de vtroq; inſcriptionem. ſunt ergo qualitates, vt albedo, nigredo, & ſimilia. quale autem, quod partem qualitatum habet: vt album corpus, nigrum, dulce, amarum vel modeſtus animus, vel iracundus: corporeaq; id genus animariaq;. Et inſumuntur quidem qualitates, qualia autem iis participiant. Dicuntur vero a qualitatibus qualia, vt proditum ſæpe eſt. at non denominatiue ab ipſis dicuntur omnia: ſed non nulla & æquiuoce: aut ne ab ipſis quidem prorſus nominantur. nam & huiuſce rei gratia dixit, vel alio quouis ab ipſis modo. { In plurimis itaq;. formeq;

in omnibus denominatiue dicuntur.} Quoniã in ſermone de qualitate exordiendo illam eſſe qualitatem dixit a qua denominatiue uocantur impertita rudiusq́; de ea nec ſubtiliter pronunciauit.(non enim hoc qualitatem omnem conſequitur)nunc ſermonẽ repetit,atq; exactius decernit:uerumq́; eſſe in plurimis inquit ſermonem,nempe a qualitate denominatiue impertita nũcupari. dicitur.n.albus ab albedine,& a grammatica grammaticus. { At in qualitatibus nonnullis propterea quod non ſint poſita, qualitatibus nomina , non dicuntur ab ipſis denominatiue impertita.} Hoc in ſpecie ſecũda qualitatis accidit.quæ in potẽtia atq; impotẽtia poſita ẽ.Nã neq; curſorii,neq; pugillici q̃ naturalẽ in his q̃dã obtinent aptitudinem denominatiue ab his dicuntur facultatibus nomina propterea quod abſolutis rebus actuq́; exiſtentibus nomina indere conſuetudo ſtuduerit. nam pugilicus ac curſorius a ſcientiis in actu pugilica nempe & curſoria nominantur. Ac quid inquam in poteſtatibus quibus non ſunt indita nomina: quando nec in quibuſdam qualitatibus nomina habentibus denominatiue ab ipſis participantia dicuntur? quippe uirtutis particeps non uirtuoſus,ſed ſtudioſus uocatur. Quandoq; uero & æquiuoce appellantur a qualitatibus participantia,ut a grammatica ſcientia grammatica mulier:& muſica a muſica.Proinde acquiſitiorem nobis hoc loco uti diximus ſermonem exhibens qualitatis, uerba illa adiecit,uel quoui alio ab ipſis modo.addidit uero hæc ab innominabilia ac diuerſiuoca.

LVI.

INEST *autem & contrarietas ſecundum qualitatem:ut iuſtitiæ iniuſtitia contraria eſt: & albedo nigredini: & alia. Similiter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicuntur:ut iniuſtum iuſto:& album nigro.*Non *in omnibus autem hoc accidit,rubro enim aut pallido aut huiuſmodi coloribus nihil eſt cõtrarium qualibus exiſtentibus,*Amplius.*Si cõtrariorum alterũ fuerit quale,& reliquũ erit quale.hoc autẽ palam eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta: ut ſi eſt iuſtitia iniuſtitiæ cõtrarium.quale autem eſt iuſtitia:quale igitur & iniuſtitia nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neq;*

quãtum,neque ad aliquid,neque ubi,nec omnino aliquid huiuſ modi niſi quale.ſic autem & in aliis quæ ſecundum quale ſunt contraria.

{Ineſt uero & contrarietas in quali:ut iuſtitia iniuſtitię contrarium:& albedo nigritiei.}

Accedit & proprium qualitatis,eadem quemadmodum in prædicamentis aliis præceptionis regula utens.Proprium igitur qualitatis inquit eſt contrarietatem admittere.neq; iniuria.nam & in corpore album nigro, & in anima iuſtitia iniuſtitiæ, & in utroq; ſanitas morbo repugnat.ſpectatur.n.in qualitate proprie contrarietas.Etenim uel in prædicamentis aliis contrarietas penes qualitatem conſiderabatur,quippe & ſubſtantia huius nomine contrariorum eſt capax: & quæ contrarietatem admittunt relatiua ex qualitatis prædicamento deſumebantur.Proprie igitur ut modo dixi contrarietas circa qualitatem uiſitur.Cęterum non adeſt omni qualitati contrarietas,nihil.n.eſt contrarium qualitatibus inter contrarias qualitates mediis:vt rufo,uel luteo,uel ſimilibus. Sed ne figuris quidem eſt contrarium,triangulo inquam,& circulo,atq; id genus reliquis.Similiter ineſt contrarietas & qualibus. dicitur nanq; album nigro contrarium:& calidum frigido. { Item ſi contrariorum unum quale ſit,erit & alterum quale.id uero prædicamenta alia proponenti conſtabit.ut ſi iuſtitia eſt iniuſtitiæ contrarium. qualis autem iuſtitia eſt,qualis igitur & iniuſtitia fuerit.} Patet enim ſub quod prædicamentum contrariorum quodq; recipitur,alterum quoq; eodem iri relatum,ex eo ꝙ in aliud prædicamentum nobis coaptari non poſſit. nam genus idem eſt contrariorum.

LVII.

SVSCIPIVNT *autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album,alterum altero dicitur:& iuſtum alterum altero magis & minus. Sed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt, cum candidum nanque ſit, contingit amplius candidum fieri.non tamen omnia ſed plurima. Iuſtitia nanque ſi dicatur magis & minus iuſtitia,poteſt quilibet ambigere,ſimiliter autem & in aliis diſpoſitionibus.quidam enim dubitant de*

talibus.iuſtitiam nanque iuſtitia non omnino aiunt magis & mi nus debere dici:nec ſanitatem ſanitate. minus autem habere alterum altero ſanitatem aiunt:& iuſtitiam alterum minus altero habere decitur. ſic autem & grammaticam, & alias diſpoſitiones, ſed tamẽ ea quæ ſecundũ eas dicuntur, indubitãter, recipiũt magis & minus. grammaticior enim alter altero dicitur:& iuſtior: & ſanior: ſic autem & in aliis. Triangulum uero & quadrangulum non uidentur magis & minus ſuſcipere:neq; ali qua alia aliarum figurarũ. quæ .n. diffinitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli vel circuli ſunt. eorũ autem quæ non recipiant rationem eandem: nihil magis alterũ altero dicetur. nihil enim quadratum magis quàm, parte al tera lõgius circulus eſt. neq; alterum enim recipit circuli rationem, ſimpliciter autem ſi vtraq; non recipiunt propoſiti rationem, non dicetur alterum altero magis. non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.

{Suſcipit autem quale & magis & minus album enim magis & minus aliud alio dicitur, & iuſtum aliud alio magis & minus & uero ipſum ſibiipſi incrementum capit.}

Aliud conſequens ipſius qualis, nempe ſuſcipere magis & minus. album nanq; albo magis & minus dicitur & ipſum ſe ipſo albius. hoc autem inquit non eſt omnibus conſequẽs, idq; merito ſiquidem dictum eſt, ubi contrarietas ac miſtio contrariorum viſitatur, ibi magis quoq; & minus conſiderari. ubi nec contrarietas, nec cõtrariorum miſtio eſt, ibidem nec magis minusq; ſpectari. {Iuſtitia vero an magis quam iuſtitia & minus dicatur ſane quis dubitauerit.} Quod autem nõ in omni qualitatis prædicamẽto ſuſcipi magis & minus dicere conueniat, patet ex eo quod circa hæc quidem addubitant, nolentes iuſtitiam magis & minus iuſtitia eſſe, & ſanitatem ſanitate, & ſimilia. verum de his Ariſt. non articulate nobis rationem explicat. nos vero hæc de iis in medium afferimus, affirmamusq; admitti citra controuerſiam a qualibus quem in medum diximus magis & minus a qualitate tamen quę finibi-

lis eſt ratione, magis minusq́; non ſuſcipi: ut iuſtitia, ſanitate, ac ſimilibus. iuſtitia enim ipſa per ſe non utiq; magis & minus quam iuſtitia fuerit. nam ſiquid iuſtitiæ finitionem non capiat, ne omnino quidem iuſtitia eſt. Vt enim ſunt homines nihilominus ii quibus hominis finitio congruit, in quibus autem pars uel minima finitionis non conuenit, vel rationale, ut brutis, uel ſcientiæ capax aut mortale, vt angelis, nec omnino ſunt homines, ita niſi iuſtitiæ, vel ſanitatis, vel alicuius huiuſmodi finitionem ad æquabiliter accipiat, neq; tale erit iuſtitia, neq; ſanitas, neq; eius generis quidpiam. Recipiunt tament hæc qualia magis minusq́; quoad ſibi ſiue plus ſiue minus ununquodq; qualitatis vendicauerit. nam quod albedinis plus quam nigri indeptum eſt, magis album id dicimus plus nigredinis quam albedinis obtinente. ſimiliter eum quoq; magis iuſtum appellamus qui communicationem erga iuſtum uberiorem eſt amplexatus. & ſalubrem qui aliis magis ſanitate fruitur. perindeq; in id genus omnibus. Quo enim pacto non æque ignis omnes qui circunſtãt ſi forte accidat calorem percipiũt, ſed magis propinquiores quo pyram etiam liberalius fouent, remotiores minus tametſi ignis unus idemq́; ſit calor, ita uel in qualitatibus omnibus arbitrari conuenit, nec intendi nec remitti per ſe eas poſſe. quod ſi in ſubiectis fiant corporibus, in quibus miſceri quoq; natura ſunt aptæ, contrariorum plus minus admiſtione intenduntur aut remittuntur. {Triangulus autem quadrangulusq́; ipſum magis & minus accipere nou videntur, neque aliarum ulla figurarum: nam quæ trianguli uel circuli rationem admittunt, omnes perinde trianguli ſunt aut circuli.} Per hæc etiam magis & minus non omni ineſſe qualitati comprobat. neq; enim vlli competit figuræ. quippe triangulus nullus triangulo magis & minus triangulus dicitur. nanq; horum uterq; rationem ſimiliter capit trianguli. neq; circulus circulo, quanquam decies milies fuerit maior. nam ſuſcipit & vterq; horum ſimiliter circuli rationem. pariq́; in cæteris modo, in quibus eadem inuariabiliter ratio cohæret. {Eorum uero quæ non admittunt, aliud nihilo magis quam aliud dicetur. nihilo enim quadrangulus magis quam parte altera longius quadratum circulus eſt.} Hoc eſt quod ſibi vult per hæc uerba. In quibus inquit ipſum magis minusq́; conſideratur, eadem in iis finitio, non tamen ſimiliter prorſus, oportet conueniat. nam ſi

nulla euariatione congruat, non accipiunt ipſum magis & minus Salubre exempli cauſa eſt quod ad ſanitatem ſe commode habet. competit exercitationi quoq; hæc ratio, & cibis, & vrinis, aliiſq; compluribus. Quandoquidem igitur finitionem eandem, non tamen indifferenter recipiunt omnia, ſed vt ſanitatis cuſtos, exercitatio; cibus vt efficiens: lotia vt indicatiua: ipſum magis quoq; ac minus iure admittunt. dices. n. exercitationem cibo magis ſalubrem nam præſentem illa ſanitatem tuetur: hic abſentem reuocat. magis vero cibus quam lotia. tantum quippe duntaxat obtinent ſalubris lotia, quãtum diſpoſitionem ſalubrem indicent: Quod ſi ſit in quibuſdam finitio eadem nullo diſcrimine, aut prorſus diuerſa, hæc ipſum magis ac minus non ſuſcipiunt. nam prorſus quædam diuerſa, nonnulla prorſus eadem ſunt. ut homo & equus, nemo quippe dixerit hominem equo magis hominem: nec equum cane magis equum: quoniam diuerſa plane ſunt. ſed neq; hominem homine magis hominem eadem de cauſa affirmabit: neq; equum equo magis equum, quoniam inter ſe ſunt eadem penitus, finitionemq; eandem perinde accipiunt. Verum quoniam album in niue & veſte eadem finitionem, ſed non citra differentiam admittunt, iure aliud magis quam aliud dicitur. ſuſcipit enim diffinitionem vtraq; non ſimiliter eandem: ſed nix vt cognatum habens album proprieq; completiuum ſubſtantiæ, nec admittens contrarii: veſtis vero. arte comparatum ſi forte accidat, nec ſubſtantiæ completiuum nec contrarii minime capax. idem quoq; in nigro modus eſt, atq; aliis. Polygonum igitur ſeu multangulus non magis triãgulo circulus dicitur. quoniam eorum neuter finitionem recipit circuli. neq; vero multangulus circulis aliis minus circulus perhibetur, eadem ruiſus ratione.

LVIII.

HORVM itaque quæ prædicta ſunt, nihil eſt proprium qualitatis ſimilia vero aut diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitatis. Simile enim & diſſimile alterum alteri non eſt ſecundum aliud, niſi ſecundum id quod quale eſt. Quare proprium eſt qualitas ſecundum eam ſimile uel diſſimile dici.

{Nullum ita ex iis quæ recenſuimus qualitatis proprium eſt.ſi milia vero & disſimilia in ſolis qualitatibus dicuntur.}

Quemadmodum in ſubſtantia, atq; aliis fecit, ac reprobatis prius iis quę propria videbātur, poſtea quæ propria reuera eſſent tradidit, ita vel hoc loco, reiectis duobus ipſius qualis conſequentibus, nimirum ineſſe ipſi contrarietatem, & magis ac minus accipere. quaſi non omne comitentur quale, eligit quod ſimile dicatur atq; disſimile. nanq; in aliorum prædicamentorum nullo id dicitur. Cæterum non ipſa qualitas, ſed quali ſimile ac disſimile ſuſcipiunt. Nam qualitas quæuis una eadēq; eſt, ſi ipſa per ſe nec in ſubiecto ſpectetur. quoniam igitur pacto ſimilis ipſa vel disſimilis ſibiipſi fuerit? ſubiecto tamen inſita ſimile ac disſimile excipit vel proueniens ſyncera iidem, vel contrarii ſimiliter admiſtionem recipiens, itaq; ſubiecta ipſi ſimilia ſecundum eam inter ſe eo reddens vel disſimilia, quod non ſimiliter in concretum deducatur, ſed cōtrarii miſtione ipſum magis & minus in ſubiectis admittat. Itaq; ea de re quo omni prædicamento proprium accommodemus, vti fecimus in ſubſtantia asſignato eius proprio non nihil addentes dicenteſq; ſubſtantiæ eſſe prædicamenti proprium, vt eius indiuidua vnum idemq; numero manentia contrariorum ſint alternis capacia, atq; eo modo proprium omnis ſubſtantiæ conſequens effecimus, ita vel hoc loco agemus, ac qualitatis proprium eſſe dicemus prædicamenti, ut ei ſubiecta indiuidua ſimilia vel diſſimilia dicantur. ſic nanque & omni prædicamento conſequens & ſoli conuenerit.

LIX.

A T V E R O *non decet conturbari, nequis nos dicat de qualitate propoſitum facientes, multa eorum quæ ſunt ad aliquid connumeraſſe. habitus enim diſpoſitiones eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſe dicebamus* . *Pene enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ ſunt ſingularia. nam cum diſciplina genus ſit, idipſum quod eſt ad terius dicitur: alicuius enim diſciplina dicitur. eorum vero quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quod eſt alterius dicitur. ut*

grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec muſica alicuius alterius muſica. ſed forte ſecundum genus. & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius grammatica: & muſica alicuius diſciplina: non alicuius muſica. quapropter quę ſingularia quidem ſunt, non ſunt ad aliquid. dicimur autem quales ſecundum ſingula. hæc enim & habemus. ſcientes enim dicimur, eo quod habemus ſingularum ſcientiarum aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates quæ ſingulares ſunt, ſecundum quas aliquando & quales dicimur. hæ autē non ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. Amplius. Si contingit idem ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in utriſque hoc generibus enumerare.

{Minime vero turbari conuenit, nequis cum de qualitate verba facere inſtituerimus, complura quæ ad aliquid ſunt connumerare nos putet. habitus enim diſpoſitionesq; ad aliquid eſſe dicebamus.}

Quandoquidem ei de qualitate ſermo eſt habitus vero ac diſpoſitiones ſub qualitatem redegit, quę erant ad aliquid (nam ipſe quoq; ad aliquid prius ea retulit, & habitum inquiens habilis rei habitū, & diſpoſitionē rei diſponēdæ diſpoſitionē eſſe) iccirco difficultatē ſentiēs, duplici eā rōne ſoluit. ac primū leuius quidē, dein ſubtilius. habetq; ſolutio prima ad hūc modum. {Ferme enim in eiuſmodi omnibus genera ad aliquid dicuntur, ſingulare autem nullum.} Hæc ſolutio prima eſt difficultatis, talium enim inquit genera ad aliquid referuntur: ſpecies vero ad quale. ſcientia verbi cauſa eſt ad aliquid. genus eſt enim ſcientia: & ſcibilis rei ſcientia dicitur. Geometria vero ad aliquid nō eſt, cum ſpecies ſit ſciētiæ: ſed ad quale reducitur. habet ſimiliter ſeſe in habitu & diſpoſitione, eiuſq; notæ omnibus. habitus nanq; habilis habitus, & habile habitu habile. & diſpoſitio diſponendi diſpoſitio: & diſponēdum diſpoſitione diſpondendem. Sunt tamen qualitates ſanitas uel morbus, & grammatica vel rhetorica: cum ſpecies habitus diſpoſitionesve ſint. quales enim ſecūdum eas ſumus: denominatiueq; ab ipſis grammatici uel rhetorici vel ſalubres vel morboſi quo-

bis modo appellamur. dicimur vero & ſcientes: non quod ſimpliciter ſcientiæ ſimus, ſed particularis alicuius ſcientiæ participes, grammaticę, uel muſicæ, uel alterius cuiuſquam. Hæc igitur leuio eſt ſolutio. porrò leuior eſt, quoniam in prædicamentis omnibus genere ad quod ſpecies quoq; prædicamentum referuntur, ſeſe eodem recipiunt. Exactior autem ſic pote habet. {Item ſi idem forte ſit quale & ad aliqud, abſurdum nihil eſt in vtroq; ipſum genere cenſeri.} Vt enim reducuntur ad ſubſtantiam pater & filius, reducuntur vero & ad relationem, alia tamen atq; alia ratione, ita abſurdum nihil eſt habitus diſpoſitionesq; ut res ad qualitatē vt reſpectū quendā recipientia, ad ea quæ ſunt ad aliquid referri.

DE FACIENDO ET PATIENDO LX.

RECIPIT *autem agere & pati contrarietatem: & magis & minus. Calefacere enim ei quod eſt frigefacere contrarium eſt: & calefieri, ei quod eſt frigefieri: & delectari ei quod eſt contriſtari, quare ſuſcipiunt contrarietatem, & magis & minus. eſt enim calefacere, & magis & minus: & calefieri magis & minus, & triſtari magis & minus ſuſcipiunt igitur magis & minus agere & pati. de his igitur tot dicuntur. Dictum eſt autem & de eo quod eſt ſitum eſſe in ijs quæ ſunt ad aliquid quod denominatiue a poſitionibus dicitur. De reliquis vero: ideſt quando, & ubi, & habere, propterea quod manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicitur, quam quæ in principio dicta ſunt: quod habere quidem ſignificat calceatū eſſe, armatū eſſe: vbi uero, vt in Lyceo, in foro: & alia quæcū que de ijs dicta ſunt. Igitur de omnibus generibus, quę propoſuimus ſufficiunt dicta.*

Facere autem & pati tum contrarietatem, tum magis & minus recipiunt.

Simplicia quædam ſunt prædicamenta:quædam ipſum eſſe per ſimplicium combinat ionem complexumq; obrinēt.Simplicia ſunt quatuor expoſita,ſubſtantia.quantum,quale,& ad aliquid relata per complexionem vero ad horum unum ſubſtātiæ vel ad ſeipſam, ſex fiunt reliqua:vt ex ſubſtantia & quanto , vbi ,& quando : ex ſubſtantia & quali,facere,& pati:ex ſubſtantia & relatiuis,habere, & ſitum eſſe.Cęterum vt id quoq; intelligamus, proprie inquam prædicamenta ſupradicta quatuor eſſe,ſex vero reliqua ex mutuò horum complexu fieri:ea quæ diximus ex diuiſione ſumamus. Ex iis quæ ſunt ſubſiſtunt alia per ſe,quædam ipſum eſſe in aliis poſſident,Subſiſtit per ſe,ſubſtantia.Quorum eſſe in alii s eſt,ea partim in reſpectu conſiderantur,vt relatiua: partim eodem carent. Quæ ſe ad alliud non habent,alia ſecari iu partes poſſunt,vt quāta.proprium enim id quanti eſſe dicebamus , nempe diuiduum in partes.alia diſtribui in eaſdem nequeunt,qualitates. Hæc ſunt quæ proprie ad primum prædicamenta appellanturi. Alia vero ſex fiunt complicata tribus reliquis ſubſtantia,quanto inquam,relatio ni,& quali.Quanto enim iuncta ſubſtantia duo prædicamenta effi cit,quando,& ubi.nam tempori ſociata prędicamentum facit,quādo.ſignificat enim quando neq; ſubſtantiam duntaxat, neq; tempus ſed ſubſtantiam quæ ſit in tempore.'ſignificatiuum autem eſt temporis quando,tribus ſui partibus,inſtante,pręterito,conſequēte.Sin vero cōnectatur loco ſubſtātia, vbi prædicamentū: cōficit. quippe vbi neq; locū ſolūmodo indicat ,(nō eſt.n.locus in loco) neq; ſubſtātiā: ſed ſubſtātiam quæ ſit in loco.ubi autem loci declaratio eſt.diuiditurq; ſurſum,deorſum,dextorſum , læuorſum, prorſum,retrorſum.Rurſus prædicamenta alia procreat duo ſubſtantia,ipſi quali addita,faciendi ,& patiendi. nam facere & pati penes qualitatem fiunt,qui enim facit in aliquid,is aut calefaciendo,aut refrigerando,aut alia qualitate aliqua facit . Aliter quoq;. Facere eſt in aliquid agere:& aut in ſeipſum agere,ut per ſeſe laborare,cernere,ſermocinari:aut in aliud,vt verberans uapulātem verberat. Et uero patiens vel in caleſcendo,vel nigreſcendo , aut alia qualitate aliqua patitur:pati enim eſt ab aliquo alterari. Diuiditurq; ita ,ut uel in corruptionē a contrario ducatur : vel in perfectionē ut viſio a viſibili,Iterum ſi relatiuis adiiciatur ſubſtantia,ſitus prædicamentum facit : eſt enim ſitum eſſe talis corporis poſitus,atq; in hæc diuiditur . quæ ſunt recubare, ſedere,ſtare,

ſitum

ſitum autem eſſe ad aliquid dicebamus. Ipſa uero ſibiipſi complicata in re quapiam arte conſtructa, prædicamentum habendi efficit: ſignificat enim habere ſubſtantiæ circa ſubſtantiam obuolutionem. Hęc porró arte cõparata res aut tota eſt in tota ſubſtantia, vt tunica in corpore: aut tota in parte, ut anulus in digito, uel telũ in manũ. Dicitur nanque tribus modis habere, in animo vt habitus, in corpore ut cicatrix, circa corpus vt palliũ, tunica, calceamẽtum, arma. Cæterũ proditis quatuor prędicamentorũ rationibus finitionibusq; ac conſequentibus, Ariſt. ſex aliquorum neq; finitiones, neq; diuiſionem in ſpecies tradidit: perinde quaſi hæc nobis ex dictis incognoſcere liceat. nos igitur cuiusq; definitionem oportet ac diuiſionem in ſpecies edamus. Facere eſt id quidquam agere: cuius ſpecies duæ ſunt, nam faciens aut in ſeipſum facit, ut animus ſeipſum viuificans, cognoſcensq;, aut in aliud, ut ignis in nos cum calefimus, atq; in ſenſus circa ſenſibile agens. Vel aliter quoq; duplex eſt facere: per animi impetũ, ut in cane latrante: per naturam ut in ignis vſtione. Pati vero eſt alterari ab aliquo. ſuntq; ſpecies eius duæ: nam aut perinde patitur ac quidquã quod in corruptionẽ agatur, vt lignũ quod ab igne uritur: aut velut in ꝑfectionem ducitur, ut cum a uiſibili pati dicimus viſum: deducitur enim viſus in perfectionem a viſibili: cum proprium actum recipiat patitur diſcipulus quoq; a pręceptore: neq; corrumpitur ipſe, verum perficitur. Rurſus item duplex eſt pati: nam aut corruptiuum eſt, ut ſecari, vri: aut perfectiuum, ut diſcere, legere. Poſitum eſſe autem eſt ſitum quẽdam habere, huius ſunt ſpecies tres, recumbere, ſedere, ſtare: aut enim ut ſæpe commemorauimus, reclinatum corpus totum eſt, ac recumbere dicitur: aut partim reclinatum eſt, partim rectum, & ſedere nuncupatur: aut totum eſt erectum, & ſtare appellatur. Quando eſt quod tempus declarat, vel quod eſt in tempore, ſpecies tres eius ſunt, præſens, præteritum, & futurum. Vbi eſt quod locum ſignificat, vel eſt in loco. ſex ſunt huius ſpecies, ſupra, infra, dextrum, ſiniſtrum ante, & pone. Sex autẽ iure ſunt loci diſcrimina: eſt enim locus vti nos prodidimus, finis ambientis quatenus ambitum completitur: ambitum autem corpus eſt. ꝙ in tria pateſcit ſpacia: quorum ſecumdum rectam lineam quodq; definite, nec ſecundum aliam quampiam ſpectatur. Siquis enim dimenſionem in longitudinem, verbi gratia noſſe quãta ſit parietis uelit, ad perpendiculum hanc metietur. eſt vero

perpendiculum recta linea: eodem modo ſi ſpatium in latitudinem vel profunditatem quantum ſit cognoſcere cuiqam libeat, id fundiculo extento metietur, qui & ipſa recta eſt linea. habet vero omnis recta duos fines. Ergo ſi tribus dimenſionibus conſtat omne corpus, quælibet autem per rectam lineam figuratur dimenſio, habetq; recta omnis linea duos fines, iure ſex finibus corpus concluditur. Sex igitur ſi ſint corpori fines, locus quoq; ipſum ambiens totidem habeat neceſſe eſt: quoniam locus ſecundũ dimenſionem omnem corpus amplectitur. ſuntq; dimenſus in longitudinem extrema vt in animato dixerim, ſupra & infra: in latitudinem: dextrum ac ſiniſtrum: in profundum, ante, & retro. Habere autem eſt ſubſtantiæ circa ſubſtantiam amictus, hoc vero aut circundatur vt totum, velut tunica totum corpus ambit: aut totum corpus ambit: aut totum parti inducitur, vt annulus digito. { Facere autem & pati contrarietatem recipiunt. } Quærendum hoc loco quid ſit quod ipſum facere & pati Philoſophus non ad ea quæ ſunt ad aliquid redigat, ſed alterius eſſe ea dicat prædicamenti: faciens enim in patientem facit: & patiens a faciente aliquo patitur: quamobrem ſunt hæc quoq; ad aliquid. Itaq; ad hoc dicimus infinitiua verba naturæ actionum vel paſſionum ſignificatiua eſſe duntaxat, nam aut actionem tantum, aut paſſionem declarant: alia autem verba, vel participia, ſubſtantiarum vel cum actu, vel cum affectu coniunctionem indicant. facere igitur & pati cum infinitiua ſint verba, factionis ipſius indicatiua paſſionis ve ſunt, nec ex eorum genere quæ ſunt ad aliquid: nemo enim ipſum facere in id quod pati eſt facere: vel ipſum pati ab eo quod eſt facere pati dixerit: patiens tamen vel faciens ſub relatiua recipiuntur: nam faciens in patientẽ facit: & a faciente patiens afficitur. Quæ rit autem merito in naturali auſcultatione Ariſt. ſi ex faciendo patiendoq; prodeat motus, vtrum in faciente an patiente ſpectetur: affirmatq; in patiente. eſt enim motus a poteſtate in actum via. porrò actus, eſt habitus ipſa adiectio. mouentur ergo quæ ſunt indiga, atque ab imperfecto ad perfectum tranſmigrant. motibus igitur cientur pluribus quæ plura deſiderant: quæ paucis opus habent, parcius mouentur. Deus ſane Opt. Max. cum nihilo egeat, eſt prorſus immobilis. Faciens itaq; ſi habitum in hoc ipſo quod facit perfectum obtineat, non ſecundum illud quod facit mouebitur. patiens vero perinde quaſi facientis egeat, quo inſi-

tam ei facultatem in actum producat, iure ab eo quod eſt poteſtatis ad ipſum actus eſſe moueri dicitur quod natura eſt idoneus eſt cum prouehitur. Quamobrem vnus eſt motus qui in ſolo patiente conſideratur, duplicem tamen licet eſſe motus rationem. poteſt enim & in faciente, & in patiente ſpectari. nam cum a faciente aſpexerimus inchoantem motum in patiens deſinere, factionē eam vocamus. paſsionem vero, cum a patiente exordiri eum, ac ceſſare in faciens viderimus. ſimilis modus quoq; in doctrina diſciplinaq; eſt. Vnus eſt itaq; ſubiecto motus, ratione differens. Quæ vero ad aliquid habentur, nō ſolū ratione, ſed ſubiecto quoq; diuerſa ſunt. quamobrem ad aliquid non erunt facere & pati: cum circa ſubiectum vnum hoc eſt motum diuerſantur, ſi ad aliquid pertinentia non relationem ſolum habere, ſed ſubiecta quoq; volunt diuerſa. Quid ergo quod non de factione & paſsione titulum indidit? quoniam duplex inquam eſt factio. ſiquidem & via ipſa factio dicitur: vt ædificatoris actio, & finis ipſe actionis, verbi gratia domus. ne errorem igitur quempiam æquiuocatio pareret, cumq; de fine differere arbitraremur, ob id ita inſcripſit, De faciendo & patiendo, id eſt de actione ipſa & via. {Facere autem & pati tum contrarietatem, tum magis & minus recipiunt.} Neq; iniuria. nam contrarietas in qualitatibus duntaxat cernitur. facere autem ac pati ex ſubſtantiæ complexu ad qualitatem conſiſtit. Et vero magis minusq; ab illis ſuſcipi ſæpe prodidimus, quæ & contrarietatem admittunt. Quandoquidem vero non omnis qualitas contrarietatem, nec magis & minus recipit, cuiuſmodi ſunt figuræ, merito nec contrarietatem, nec magis ac minus ſuſcipere omni faciendi & patiendi prædicamento eſt conſequens. ſed ſi magis minusq; accipiat quod eſt ex qualitate deſumptum, hoc ipſi ineſt. quod ſi ex qualitate prodeat quæ contrarietatem non capiat, neq; erit quidquam ipſi contrarium. {Itaq; de propoſitis quidem generibus dicta ſufficiunt.} Ex pauculis hiſce verbis de ſolis conceptibus prędicamentorum intentionē eſſe ſuſpicati ſunt quidam interpretes. Ariſt. enim aiunt genera ſola nouit poſterius genita, ac mente concepta. Quippe vniuerſale inquit ipſe in commentatione de anima, vel nullum eſt, vel poſterius. quæ vero præ multis ſunt, ne omnino quidem vult eſſe, ſed ea næuias dicit & ſuperuacuas nugas.

DE OPPOSITIS.
LXI.

DE oppoſitis autem quot modis ſolent opponi dicendum eſt. dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ad aliquid, aut ut contraria, aut ut priuatio & habitus, aut ut affirmatio & negatio. Opponitur autem unumquodque iſtorum, ut ſit figuratim dicere, tanquam ad aliquid quidem, ut duplum dimidio, tanquam contraria autem, ut malum bono. tanquam autem ſecundum priuationem & habitum, ut cæcitas & viſio. tanquam vero affirmatio & negatio, ut ſedet, non ſedet.

{De oppoſitis vero quot modis opponi conſueuerint dicendium.}

Abſoluta eſt prædicamentorum diſputatio: ac poſt prædicamentorum ſectionem auſpicatur: nanq; diuiſum eſſe in tres partes librum inter initia diximus: nempe in eam quæ prædicamenta antecedit, & quæ de ipſis agit prædicamentis, & quæ a prædicamentis conſequitur. De vocibus quoq; in anteprædicamentis tractari quibus foret in prædicamentorum præceptione vtendum, nobisq; ignotæ ex vſu eſſet commonuimus. in ſecundo autem ſegmento de prædicamentis ipſis. in tertio hoc eſt propoſito, de vocibus quibuſdam in prædicamentorum præceptionem aſſumptis, quarum notitiam quidem habemus nonnullam, cæterum non articulate diſtinctam atq; explicitam. Quod vero hæc non ſeiuncta a prædicamentorum ſcopo ſectio ſit, vt ſunt quidam arbitrati, tũ ex iis quæ diximus liquet, tum ex ipſa locutionis ſerie innoteſcit. quippe coniunctioni quidem in ſectionis fine præcedentis poſitæ, in hac ipſam vero coniunctionem intulit nam cum in illa dixiſſet. Itaq; de propoſitis quidem generibus dicta ſufficiant, nunc in huiuſce primordio inquit, De oppoſitis vero. Itaq; vel ex hoc patet ſcopi continuitas. Docet vero de oppoſitis primum. etenim mentionem horum fecit cum de quanto differeret, quando oppoſitum eſſe maguum paruo nõ vt contrario, ſed vt ad aliquid

affirmabat, docere igitur hoc loco uult oppoſita quod modis dicantur. Obiacent ergo quatuor īquit modis oppoſita: uel ut ad aliquid, uelut contraria, uel ut habitus & priuatio, uel ut affirmatio ac negatio. Cæterum quærendum eſt cur ſpecies quatuor ſolæ oppoſitorum, nec plures nec pauciores habeantur. & quænam ſit huiuſmodi ipſorum ordinis cauſa. ut ergo cur quatuor ſpecies ſint condiſcamus, dicamus hoc pacto. Oppoſita uel ut orationes, vel vt res mutuo ſibi aduerſantur. quæ veluti res oppoſita ſunt, aut in reſpectu quodā ſpectantur, ut quæ ad aliquid ſunt. aut carent reſpectu. ſi nuſquam pertineant, aut in ſe mutantur inuicem, uelut contraria, ut album & nigrum, aut non mutantur, quemadmodum priuatio & habitus, ut uiſus cæcitasq́;. obiacent ergo ut orationes affirmatio & negatio, vt Socrates ambulat, Socrates non ambulat. ut res autē reſpectum habētes oppoſita ſunt quæ ad aliquid referuntur, vt pater & filius: dextrum & ſiniſtrū: ſcientia & ſcibile. vt res nullo reſpectu deuinctæ, atq; in ſe mutuo tranſeuntes, opponuntur contraria, vt nigrum & album: & calidum frigidumq́;. ut res autem quæ nec ullo reſpectu iunguntur, nec in ſe uiciſſim mutātur, habitus, & priuatio, ut viſio & cæcitas. mutatur enim in priuationē habitus, ut uiſus in cæcitatē. nō tamē priuatio in habitum commeat, ut cæcitas in uiſum. Porrò priuationē hoc loco abſolutā formæ poteſtatiſq́; ipſius corruptionē capit. at in auſcultatione. Naturali nō interitū abſolutam poteſtatis, priuationem vocat. (vult enim in libris illis priuationem quoq; in habitū mutari) ſed formæ ſolius abſentiam. Cuiuſnam igitur rei gratia ſpecies quatuor tātum ſint oppoſitorum nobis aperuit diuiſio. Quamobrem uero oppoſitionem ſtatuerit relatiuorum primam, ſecundam contrariorum, tertiam habitus ac priuationis, quartam affirmationis negationiſq́;, nunc explicabimus. Dicimus itaq; ab iis quæ molliorem oppoſitionem haberent, relatiuis inquam occepiſſe. haud enim hæc ſua oppoſitione non ſe mutuo ſolum corrumpunt, ſed ſimul etiam inuehunt. quippe uno poſito, uerbi gratia patre, ſecum alterum quoq; infertur, ut filius. ſublatoq; uno ſimul aufertur & alterum: cum alterum ipſum eſſe alteri præſtet, Locum ſecundum obtinet contrariorum oppoſitio, ut albi & nigri. horum enim eſt oppoſitio quodam pacto ualentior: quoniam non ſe mutuo duntaxat non inferunt, ſed etiam corrumpunt, alterum enim non permanet

vno præſente.quanquam hæc inuicem quoq; in ſe tranſmutentur, vt calidum & frigidum:album & nigrum. Tertium obtinent ordinem quæ per habitum & priuationem repugnant. eſt enim horũ validior oppoſitio contrariorum oppoſitione. nam mutantur in ſe inuicem contraria, priuatio nunquam in habitum tranſit. nec enim ex cæco quis rurſus videbit quod ad naturalem aut artificialem rationem attinet,niſi id diuina poteſtate acciderit. Poſtremo loco ſita ſunt quæ per affirmationem negationemq; obnituntur.quippe horum oppoſitio valentior eſt, quoniam in omnibus quæ ſunt & non ſunt,verum falſumq; diuidit.diuidit enim Socrates vel eſſe dexter, vel dexter non eſſe. veraq; hæc ſane diuiſio eſt.vel ſi ſolus ſit Socrates,vel cum pluribus,vel neq; omnino ſit. nam & ſolus ſi ſit,vera eſt diuiſio quæ eum dicit dextrum non eſſe,ſiue cum pluribus,ſimiliter.nam aut dexter eſt in pluribus,aut non eſt dexter,ſed vel medius, vel ſiniſter. vtrunq; autem non dextrum ſignificat.ſed ſiue omnino,quidem etiam ſit,verum eſt dicere dextrum non eſſe. quomodo enim, ſi ne omnino ſit quidem? Vox quoq; alba eſſe dicitur,vel non alba,& lapis aut habere uiſum,aut non habere. Et vero hanc in omnibus oppoſitionem veram eſſe non in particularibus ſolum oppoſitionibus, ſed in vniuerſalibus quoq; comperies.nam quæ ſunt,aut dextra ſunt,aut nõ dextra:vel alba ſunt,vel non alba:vel viſum habent,vel non habẽt non.n.hæc oppoſitio in corporibus duntaxat, ſed in incorporeis quoq; obtinet locum.quippe nec illa dextrum habent ſitum: quãdoquidem nec corpora ſunt:neq: ſunt alba: neq; noſtro ſunt viſu prædita. Quin & non ens neq; dextrum eſt.neq; album: neq; viſũ obtinet. Ergo affirmatio & negatio vti prædiximus omnia entia & non entia dirimunt.oppoſitiones aliæ minime. nam nec relatiuorum oppoſitio in omnibus dicitur. ſi quis enim forte ſolus ſit, non eſſe dicitur dexter,aut ſiniſter.ſed neque vllum ex incorporeis,aut anima.quippe neq; dextra eſt, neq; ſiniſtra. Verum nec contrariorum oppoſitio.eſſe enim vox alba non dicitur aut nigra cum quædam etiam mollis vocetur.neq; in coloribus hi ſunt albi, illi nigri,quandoquidem ſunt & medii,fuſcus,& pallidus,atq; conſimiles.Sed neq; in priuatione & habitu.non enim cæcus eſſe dicitur lapis,vel præditus viſu. Merito igitur primam dixit relatiuorum,ſecundam contrariorum.tertiam quæ per priuationem & habitum,quartam quæ per affirmationem negationemq; obiturt

verſus nimirum ab iis quæ oppoſitionem ſunt mollionem ſortitæ progreſſusq; ad ea quæ obiacent vehementius.{ Oppoſita vero ſunt id genus ſingula, vt formula explicem, ceu relatiua quidem, quale duplum dimidio.} Notitiam per hæc nobis quandam eorum tradit, ſermonem in exemplis meditans: tum ita ſeparatim vnunquodq; diſcernit a reliquis: nequis eandem horum eſſe oppoſitionem putet. eandem nanq; eſſe oppoſitionem contrariorum relatiuorumq; ſunt quidam ſuſpicati. contrarium enim inquiunt contrario contrarium eſt. Ad hoc igitur res quæ contrarietatem admittunt qualitates eſſe dicimus, vt album & nigrum: & calidum & frigidum, nemo quippe dixerit album nigro eſſe album: neq; nigrum albo nigrum. ipſa tamen ad aliquid ſe habentium eſt contrarietas. neq; abſurdum quidquam ſane eſt contrarietatem quæ relatiuorum ſit, aliis in rebus viſitari. nanq; ad aliquid ſpectantia propria non frui ſubſiſtentia dicebamus, ſed in aliis prædicamentis conſiſtere.{Vt autem contraria, velut malum bono.} Bonum hoc loco non ſuperſubſtantiale dicit: quandoquidem huic non eſt oppoſitum malum. ſed quod in generatione corruptioneq; verſatur: quod malum habet contrarium. Eſt enim duplex bonum, alterum per ſe, Deo ſuppetens ſubſtantialiter, quod contrarium obtinet nullum. nam nihil contrarium eſt ſubſtantiæ. alterum per accidens, quod ad diſtinctionem contrarii dicitur, id inquam quod in nobis eſt. Quemadmodum lucem quoq; duplicem affirmauimus, tum ſolarem, cui tenebræ oppoſitæ minime ſunt, quoniam ſolis ſubſtantiam complet, ſubſtantialisq; eius eſt. tum aeri infuſam, ei per accidens iunctam, cui ſunt tenebræ oppoſitæ, nimirum & ipſæ aeri lucis receſſu ſuperuenientes. Eſt vero & cognitio duplex vt Plato quoq; affirmat, altera intellectualis, quæ verum duntaxat nouit, nec falſum habet oppoſitum: altera ſunt cogitatiuæ opiniones, quibus eſt oppoſitum falſum. falſo nanq; cogitare opinariq; eſt. falſo vero non eſt intelligere, ſiquidem mens amens eſſet. aut enim inquit Ariſt. attigit mens intelligibile, aut non attigit. quocirca uacat errore. huic igitur apud nos bono, generabili inquam, malum eſſe oppoſitum dicit.

LXII.

QVÆCVNQVE *igitur ut ad aliquid opponũtur, ea ipſa, quæ ſunt oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet*

aliter ad ipſa: vt duplum dimidij, hoc ipſum quod eſt, alterius dicitur. alicuius enim duplum dicitur. & ſcientia ſcibili, tanquam ea quæ ſunt ad aliquid opponitur. & dicitur ſcientia ipſum quod eſt ſcibilis: & ſcibile dicitur ipſum quod eſt ad oppoſitum ad ſcientiam. ſcibile enim aliquo dicitur ſcilicet ſcientia ſcibile. quæcunq; ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum, vel alio quolibet modo adinuicem dicuntur.

{Quæ ergo vt ad aliquid ſunt oppoſita, ea quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur, aut ad ipſa quouis aliter modo.}

Relatiuorum oppoſitionem vult cum contrariorum oppoſitione non eandem eſſe demonſtrare: probatq; id tali in ſecunda figura vtens ſyllogiſmo. Quæ oppoſita ſunt vt ad aliquid, ea quæ ſunt, aliorum dicuntur, vt dextrum ſiniſtri dicitur dextrum. quæ vero vt contraria ſunt oppoſita, non ea quæ ſunt dicuntur aliorum. nam album nigri album non dicitur. oppoſita ergo vt ad aliquid ab oppoſitis vt contraria diuerſa ſunt.

LXIII.

ILLA *vero quæ opponuntur vt contraria, ea ipſa quidē quæ ſunt, nullo modo ad ſe inuicem dicuntur: contraria tamen ſibi inuicem dicuntur neque enim bonum mali dicitur bonum: ſed contrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppoſitiones. Quæcunque vero contrariorũ talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicantur, neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, horum nihil eſt medium. Quorum vero non eſt neceſſarium alterum ineſſe, horum omnino eſt aliquid medium. vt ægritudo & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri: & neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe animalis corpori, vel ægritudinem, vel ſanitatem. & par quidem & impar de numero prædicantur: & neceſſe eſt horum*

alterum numero ineſſe, vel par vel impar: & non eſt horum aliquod medium. neque ægritudinis & ſanitatis: neque imparis atque paris, Quorum autem non eſt neceſſarium alterum ineſſe, eorum eſt aliquod medium: vt nigrum & album in corpore animalis nata ſunt fieri: & non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe corpori. non enim omne corpus vel album vel nigrum eſt. ſed & prauum & ſtudioſum prædicantur quidem de homine, & de aliis compluribus: non eſt autem neceſſarium alterum eorum ineſſe ijs de quibus prædicantur. non enim omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt: ſed eſt aliquid eorum medium, vt albi & nigri fuſcum & pallidum: & quicunque alij colores. praui vero & ſtudioſi quod neque prauum neque ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur mediis poſita ſunt nomina: vt albi & nigri fuſcum & pallidum, & quicunque alij huiuſmodi coloris: in aliquibus vero non eſt nomine facile medium aſſignare: vtriuſque vero extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum neque malum eſt, neque iuſtum neque iniuſtum.

{Quæ autem ſunt eiuſmodi contraria, vt in quibus fieri natura ſunt idonea, vel de quibus prædicantur, ipſorum ineſſe alterum ſit neceſſe, eorum nihil eſt medium.}

Diſcreta relatiuorũ a contrariorũ oppoſitione, nunc ſeiungere eam a cæteris cogitat: priusq; ab habitus & priuationis oppoſitione diſcriminat. Quoniam vero ad hoc ei diuerſarum enumeratio cõfert ſpecierum quæ per habitum priuationemq; ſunt oppoſitæ, prius tradit nobis harum differẽtias ſpeciesq; ante hæc prodit diuerſas contrariorũ. nimirũ enim has quoq; ab iis protinus diſcernit quæ per habitum priuationemq; opponuntur. poſt varias autẽ oppoſitorũ per habitum priuationemq; enumeratas ſpecies, eorũ quoq; exponit differentias quæ per affirmationẽ negationẽq; obluctantur poſtremo igitur hæc quoq; a cæteris diſcernit. nam ſi oppoſitionis cuiuſq; differentias conſequentiaq; nouerimus,

oppoſitionum quoq; inter ſe diſcrimina facile intelligimus. Primũ igitur contrariorũ ut dictum eſt diuiſionẽ tradit, habet autem huncin modũ poteſtate. Contrariorum alia medio carent. ut par & impar: alia medium obtinent, ut albũ & nigrum. medium. n. fuſcum eſt. & colores reliqui, ac medio præditorum quædam ſic habent. ut abeſſe utraq; a ſubiecto ualeant. neq;. n. corpus omne albũ ſimul eſſe vel nigrum eſt neceſſe. nam eſſe & fuſcũ poteſt. quædã ita, vt ex neceſſitate præfinite alterũ, nec quolibet, adſit ſubiecto, vt caliditas ignis nec vnquam frigiditas. ſimiliter & in niue frigiditas, caliditas nunquam: ꝙ horum ſic uterq; natura ſit comparatus. atq; hæc quidẽ tum diuiſio, tum ſubdiuiſio eſt. Cæterum ſuperdiuiduntur & hoc pacto contraria mediis prædita. Mediatorũ cõtrariorũ quorundã media ſunt nominibus, quorũdã orationibus, atq; extremorum negatione explicata. Nominibus vocata ſunt quæ albo nigroq; interiacent vt fuſcum, luteum, flauum, & ſimilia quod autẽ inter vitioſum ſtudioſumq; eſt mediũ, id nõ exprimitur nomine, ſed negatione extremorũ indicatur, ꝙ neq; vitioſum neq; ſtudioſum eſt. { Quæ aũt ſunt eiuſmodi cõtraria ut, in quibus fieri natura ſunt idonea, vel de quibus prædicatur. } Cõtraria partim per accidẽs, partim per ſe ſunt in ſubiecto. Declarauit igitur per hæc verba, fieri natura ſunt idonea, quæ per accidens: per prædicari, quæ per ſe ſubiecto in ſunt Porro ipſum per ſe duplex eſt, vt in demõſtratiua ipſe cõmentatione affirmat tũ ꝙ pars definitionis ſubiectæ rei ſit, ut animal, rationale. ſunt. n. ꝑ ſe hęc in homine, atq; in eius definitione aſſumuntur. tũ id in cuius finitione ſubiectum accipitur: vt par & impar: ſimitas & deſimitas (adunci naſi affectum ꝑ deſimitatẽ intelligo) nanq; & par & impar finientes ſubiecti meminimus. numeri inquam. Par enim dicimus numerum qui bipartito ac æque diuiditur, & impar numerum qui in partes æquales duas ſecari nequit. At numerum finientes non neceſſe eſt paris meminiſſe: eſt enim multitudo collectuſq; vnitarum numerus: etſi numerus omnis maxime aut par eſt aut impar. Simitatem quoq; ac deſimitatem finientes, ſubiectum hoc eſt naſum neceſſario commemorauimus, ſimitatem dicentes, cauitatem eſſe in naſo: deſimitatem gibbum in naſo. { Ipſorum ineſſe alterum ſit neceſſe, eorum nihil eſt medium. } Quod dicere vult his verbis, huiuſmodi eſt. Quæcunq; ſunt id genus contraria, vt ipſorum ineſſe alterum, vel ut per ſeſe, vel ut per accidens ex neceſſitate

oporteat, horum nihil interiacet medium. Quæ vero ſunt eius notæ vt ambo a ſubiecto abeſſe poſſint contraria, in quo uel per ſe, uel per accidens inſunt, hæc medio non carent, ſed aliquod habent interſitum medium. Exemplum prioris. Contrariorum quæ per ſe inſunt, par & impar: horum enim nihil in medio eſt, prædicatur autem par & impar de numero. eſt enim numerus omnis aut par aut impar: nec qui id genus non ſi dici poterit numerus: eorum autem quę per accidens inſunt contraria, morbus & ſanitas: nam nec eſt aliquid horum medium ſed adeſſe ex neceſſitate eorum alterum animalis corpori eſt opus, vel ſanitatem, vel morbum, vt per morbum, omnem quouis modo a naturali ſtatu egreſſum capiamus. Secundi exemplum, eorũ quæ per ſe adſunt: vt caliditas igni, & aquę frigiditas. medium enim eſt horum aliquod, tepidum puta. eorum vero quæ per accidens vt nigrum in nobis atq; album, quibus fuſcum eſt medium. {Et vero prauum ſtudioſumq́; de hominibus prædicatur, aliisq́; compluribus.} Nam non in hominibus ſolum, ſed in aliis quoq; prauum ac ſtudioſum dicimus, vt in equo. {In nonnullis itaq; impoſita ſunt mediis nomina.} Per hoc uti iam diximus alio pacto mediatorum contrariorum ſubdiuiſionem facit: ſubdiuiſis iam ante his ipſis in ea quæ abeſſe a ſubiecto ambo poſſunt, & quæ per oppoſitorum alterum ſubiecto ex neceſſitate ineſſe natura ſunt comparata.

LXIIII

PRIVATIO *uero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt uiſio & cæcitas circa oculum. Vniuerſaliter autem dicere eſt in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc dicitur utrunque eorum fieri. priuari uero tunc dicimus unumquodque habitu ſuſceptibilium, quando in quo natum eſt ineſſe, vel quando illud natum eſt habere, nullo modo inſit. edentulum enim dicimus non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet uiſum: ſed quod non habet quando natum eſt habere. aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent, neque uiſum: ſed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuari uero & habere habitum non eſt priuatio & habitus.*

Habitus enim uiſus eſt, priuatio uero cæcitas: habere autem uiſum, non eſt uiſus: nec cæcum eſſe, cæcitas. Priuatio enim quædam eſt cæcitas: cæcum uero eſſe priuari, non priuatio eſt. Amplius ſi idem eſſet cæcitas et cęcum eſſe, utraquede eodem prędicarentur. ſed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas uero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam iſta uidentur, priuari ſcilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus idem enim modus eſt oppoſitionis. nam ſicut cæcitas uiſui opponitur, ſic cæcũ eſſe & uiſum habere opponuntur. Non eſt autem neq; hoc quod ſub affirmatione et negatione eſt, affirmatio & negatio. Affirmatio nanq; oratio affirmatiua eſt: & negatio oratio negatiua. quod vero ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio ſed res. dicuntur autem hæc eſſe oppoſita ad inuicem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppoſitionis idem eſt. ſicut enim affirmatio ad negationem opponitur, ut quod ſedet, ei quod non ſedet: ſic et res quæ ſub utroq; eſt opponitur, ſcilicet ſedere aliquem ad non ſedere.

{Priuatio & habitus circa idem aliquod dicitur.}

Cum diuerſa contrariorum oppoſita ſignificata prodiderit, nũc eo conuertitur vt de priuatione atq; habitu doceat iam enim diximus horum ipſi præceptionem ut a relatiuis ea dirimat conferre, neq; vt ab iis ſolum, ſed ab aliis quoq; oppoſitis diſcernat. {Vniuerſaliter autem loquendo in quo fieri habitum natura comparatum eſt eorum vtrunq; circa id dicitur. {Vt rem deſignaret, in quo natura comparatum eſt dixit: quo particulare oſtenderet natura autem comparatum, vt tempus indicaret. Illud vero ſciendum eſt, aut eſſe priuationem ſubſtantiæ, aut facultatis, aut habitus aut actionis, aut rectitudinis, aut perfectionis, ſed nomen ac res priuatiua in quibuſdam ſunt, vt in ſenſibili in quibuſdam nomen ſolum, vt in immortali, atq; incorporeo, illo quod a corpore in oppoſitum ſeiungitur. in aliis res duntaxat, non etiam no

men, & inſurdo, & cæco. Tria ſunt in habitu priuationeq; obſeruanda: quod accipere natum eſt & quando accipere, ideſt quo tempore ſit aptum natura: & in qua parte accipere. Circa quam rē vero dicitur habitus, circa eandem & priuatio ſpectatur: nō enim viſu priuatum eſſe dicimus lapidem: quoniam ne omnino quidem viſum recipere ſuapte natura eſt aptus. neq; viſu priuatū in pedibus hominem: quando viſum ab eo hac in parte obtineri natura noluit. Sed nec catulum uiſu orbatum vocamus: quoniam eo tempore viſu frui haud quaquam eſt natura idoneus. at hominem in facie viſu priuatum appellamus quod homo viſus compos eſſe naturæ beneficio eſt aptus, & hac in parte, atq; hoc ſimiliter tempore. Dicimus quoq; edentulum non eum abſolute qui dentes non habeat: haud enim ſane & recens natum: cum habere tunc ſit natura ineptus, quomodo nec cæcum catulum. ſed eū verbi gratia edētulum nominamus qui a ſenectute vel affectu priuatus eſt dentibus. {Priuatum vero eſſe & habitum obtinere non eſt priuatio & habitus.} Vult hiſce Philoſophus non eſſe idem priuatum eſſe cū priuatione, neq; habitū obtinere cū habitu oſtendere. nā, qualitates quidem ſunt habitus ipſe ac priuatio: qualia vero ea quę habitum ac priuationem habent: denominatiueq; ab ipſis dicuntur, ut albedo & albū. eſt enim qualitas illa: hoc quale, denominatiue ab ea deductum. Oſtendit hoc porrò Philoſophus habitum inquam aliud eſſe & habere habitum, non per genera, hoc eſt per habitum & habitu pręditum, vel per priuationem & priuatione affectum, ſed per ſpecies hoc eſt viſum ac cæcitatem, & eum qui viſum cæcitatemq; obtinet: quippe notiores ſunt ſpecies generibus. Proſpicuum nanq; in his eſt aliud cæcitatem. aliud habens cæcitatem eſſe: & aliud viſum, aliud qui viſum habeat ſunt. n. qualitates illa: hæc participes earū ſubſtantię, itaq; ſi diuerſa ſint hæc, erunt & horū diuerſa genera. Vt enim viſus cæcitasq; ad eum qui viſu ac cęcitate præditus eſt ſeſe habet, ſic habitus & priuatio ad eum qui habitum & priuationem obtinet quoniam ut ad habitum quoq; ac priuationem ſeſe habent uiſus & cæcitas, ſic cui viſus & cæcitas eſt ad eum qui habitum & priuationem habet confertur, cum eorum ſint ſpecies ergo ſi diuerſa ſunt hæc, viſus inquam & habens viſum, & cæcitas ac cæcitatem habens, erunt & genera eorum diuerſa, habitus inquam & qui habitum poſſidet: & priuatio ac priuationem obtinens. Cæcitas præterea ſi idem eſſet

ac cæcum eſſe, prædicaretur de eodem vtrunq;. Et aliter, ſi viſus eſſet idem inquit & viſum habens, ambo de ſubiecto eodem prædicarentur. Vt enim mortalis, & homo, meropsq;, cumidē ſint, de uno ſubiecto appellantur, ita hæc quoq; ſi eſſent eadem, de vno ſubiecto eodemq; dicerentur. nunc vero habere homo cæcitatem aut viſum fertur, cæcitas autem vel viſus ſimpliciter eſſe non dicitur: quamobrem vel ex hoc conſtat eſſe hæc differentia. Verum tametſi diuerſa hæc inquit ſunt, habent eundem tamen oppoſitionis modum: nam vt cęcitati obiacet viſus, ut priuatio habitui, ſic habere viſum, & cæcitatē, & per habitum ſunt priuationemq; oppoſita. {Neq; vero quod ſub affirmatione negationeq; comprehenditur idē affirmationi eſt & negationi.} Nec quod ſub affirmatione ac negatione continetur id affirmatio eſt & negatio. Quod autem non idē ſit affirmatio negatioq; illis quæ ab iis ſignificantur, probat ex eo quod orationes ſint affirmatio ac negatio, res vero, quæ ab ipſis indicantur. Nam ſedet Socrates, oratio eſt: res autem, ſedens ipſe Socrates eſt enim ſubſtantia cum actione quadam, cum eo inquam quod ſedere eſt Et vero eodem hæc oppoſitionis modo ſibi mutuo refragantur. etenim quemadmodum Socrates ſedet dicens oratio. Socrates non ſedet dicenti aduerſatur: ita & ſedens Socrates non ſedenti repugnat oppoſitio enim vtraque vt affirmatio negatioq; obnititur.

LXV.

QVOD *autem priuatiotio & habitus non opponantur ut ad aliquid, manifeſtum eſt. non enim dicitur id ipſum quod eſt oppoſiti. viſus enim non eſt cæcitatis viſus: nec ullo alio modo ad ipſum dicitur. ſimiliter autem neque cæcitas viſionis cæcitas dicatur ſed priuato quidem viſionis dicitur: cæcitas vero viſionis non dicitur: neque viſus cæcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare ſi cæcitas eorum quæ ad aliquid ſunt eſſet, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur. ſed non conuertitur. non enim dicitur uiſus, cæcitatis viſus.*

{Quod autem non vt relatiua priuatio habituſq; opponatur, perſpectum eſt.}

Cum nos de oppoſitione ſeorſum vnaquaque docuerit, nunc diſcretionem earum facit: oppoſitaq; vt ad aliquid ab oppoſitis per habitum ac priuationem diſcriminat: iam enim ea a contrariis diduxit. Sermonem autem in ſpeciebus rurſus utpote clarioribus exercet, viſu inquam & cæcitate, ac primum quidem ita probat, iterum ſyllogiſmo in ſecunda utens figura. Relatiua, ea ipſa quæ ſunt, dicuntur oppoſiti: nam pater filii pater, & dextrum ſiniſtri dicitur dextrum quæ autem per habitum ac priuationem obſtant, non ea ipſa quę ſunt oppoſitorum perhibentur. viſus quippe non cæcitatis eſſe viſus dicitur. ergo relatiue oppoſita ab iis quę per habitum priuationemq; obuertuntur diuerſa ſunt. ita primum quidem ab illuſtriore confeſſoq; demonſtrauit, ab eo inquam quod uiſus non cæcitatis viſus dicatur. dein poſt quoq; & ab ambiguo, nempe quod nec cæcitas uiſus dicatur cęcitas. nam hoc dici uidetur. {Nec aliter vllo ad ipſum modo uiſus dicitur.} Hoc ē quæcunq; modo finxeris nomina, nullo pacto ad oppoſitũ dicitur. Quod ergo dixit nec ullo modo. ſiue ad ablatiuum, ſiue ad alium caſum aſſignaueris indicat. neq; enim uiſus cæcitate eſt uiſus eodem modo nec cæcitas uiſus dicitur cæcitas. quippe qui uiſus eſt, is non ſit cæcitas, tametſi cæcus ſit oculus. Non itaq; cæcitas uiſus cæcitas, dicitur, ſed uiſus priuatio cæcitas. nam nec tenebræ lucis dicitur tenebræ ſed lucis priuatio, quippe nec lux ſit tenebræ, ſed tenebroſus aer, quanquam per lucis obumbrationem. Sciendum porrò eſt non uidendi, actũ ſolum, ſed ſubiectum quoq; hoc eſt oculum græcis uiſus nomine indicari. Cum ergo in confeſſo ideſt uiſu non eum dici ad oppoſitum probauerit, nunc in ambiguo demõſtrat. nã cæcitas inquit priuatio quidē dicit̃ viſus, cæcitas aũt viſus nequaquã. An vero potius cęcitatē nõ viſus cæcitatē dici perperã pronunciari arbitramur. Nam ſi priuationē vt ipſe quoq; inquit viſus dicimus, genus aũt ſi de quoquã prędicetur, ſpeciē quoq; eius aliquam prorſus de quoquam prædicari eſt neceſſe. (non. n. quidquam eſſe animal poteſt quod omnino aut homo aũt equus, aut aliorum quopiam non ſit animalium. ſimiliter nec priuationem eſſe licet, niſi quidquam ſit omnino cuius eſſe priuatio dicatur (proſus ergo eſt neceſſe oppoſitã quoq; illi ſecundum ſpeciem habitudini priuationem illius eſſe perhiberi. quippe

uiſus priuatio non ſimpliciter vniuerſaliterq́; omnino priuatiõ eſt ſed quædam uidelicet priuatio,ideſt cæcitas. Ergo ſi viſus priuatio eſt quædam priuatio,ipſa autem quædam priuatio nihil,quã cæcitas aliud eſt,cæcitas ergo eſt viſus cæcitas. Qui enim fieri poſſit quin cum dicatur alicuius eſſe genus, ſpecies quoq; alicuius eſſe affirmetur,ſiquidem ni ſpecies aliqua ſit,genera exiſtere minime poſſunt?aut ergo nec genus,ideſt priuatio, uiſus eſſe priuatio dicitur:aut ſi genus,omnino & ſpecies aliqua. Sed ad hoc dixerit quiſquam fortaſsis, ſi ſcientiæ priuationem dicimus, ſpeciem priuationis huius aliquam(quod ad rationem hanc attinet,) eſſe oportere, quæ de ſcientia prędicabitur,aut ad eam dicetur. nunc vero cum prædicetur de ſcientia genus,quampiam de eadem prædicari ſpeciem non comperimus. Dicere ergo ad id poſsimus, nec nominatam haberi oppoſitam ſcientiæ priuationem quemadmodum oppoſita viſui priuatio cæcitas nũcupatur.quæ ſi eſſet ad ſcientiam illa quoq; ut cæcitas viſus cæcitas, diceretur. Vbi enim priuationes per habituum priuationem,nominamus,ut inſcitiam,idocilitatem,indoctum,ac ſimilia,non talia ineſſe videlicet, oppoſiti,ſed recipientis dicuntur.Non enim inſcitia ſcientiæ fertur inſcitia, ſed animi inſcitia : & indocilitas: & reliqua. quippe in ſeipſis oppoſitum de quo priuationem prædicant habent. Verum priuatio etſi idipſum,quod eſt fertur eſſe oppoſiti,nõ genus ipſum duntaxat,ſed ſi ſpecies quoq; nomem adepta ſub hac quæpiam ſit,non præterea tamen & habitus id ipſum quod eſt priuationis eſſe dicitur.at oppoſitorum utrunq; relatiuorum id ipſum quod eſt oppoſiti eſſe perhibetur,ut Ariſtoteles de inceps affirmat, quamobrem per habitum priuationemq́; oppoſita a relatiuis ſecerni hac ratione poſſunt.Quin & hoc affirmare habeas,nõ quomodo ad aliquid ſpectantia ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicũtur, ſic priuationem quoq; eſſe habitus priuationem dici. Nanq; in relatiuis,vt quæ cauſæ ſibi mutuo ſunt,ſic eſſe utrunq; oppoſitorum dicitur reliqui.habitudinis vero eſſe fertur priuatio, ceu quæ illi non vt ſit,ſed contra,vt non ſit cauſam præſtet. An uero eſt Ariſtotelis dicto opitulari,priuationem dici viſus eſſe priuatione aſſerenti,cæcitatem autẽ uiſus non itẽ? Ecce itaq; lucis quoq; priuationem,tenebras autem lucis non etiã dicimus.tametſi quid aliud ſunt tenebræ obſecro quam lucis priuatio, ut viſus priuatio, cæcitas?velut alibi nobis pluribus oſtenſum eſt. Verum quo

pacto

pacto crurum, verbi gratia læſionem vocamus, haud vero etiam integritatis, vel rectitudinis, uel quouis modo crurum ſitum naturalem appellaueris, ſic tenebras quoq; videlicet aeris, lucis autem tenebras non etiam nominamus, Ergo nec viſus cæcitatem: ſed ſiquidem loquendum ſit, oculorum cæcitatem, vt oculorum quoq; læſione nuncupamus ſignificat enim partem oculus viſionis participem: uiſio poteſtatem ipſam. Verum quoniam vt in qualitatibus aliis quoque ſæpenumero qualitate affectum corpus æquiuoce cum qualitate nominamus, albumq; tum dealbatū corpus, tum ipſam appellamus albedinem, & calidum frigidumq; ſimiliter, & graue ac leue, & reliqua: ita viſum quoq; nō in poteſtate ſolum, ſed in ipſis quoque inſtrumentis ferimus, oculosq; ipſos viſum ſeu lumina uocamus: cæcitatem vero oculorum eſſe proprie dicimus at oculi vti prodidimus viſus proprie græcis vocantur. itaque ea de re cæcitatem quoque viſus dicimus. non in facultate viſus nomen, ſed inſtrumentis nimirum ferentes. Ariſtoteles autem cęcitatem non ad oppoſitam facultatē dici, id quod verum eſt, arbitratur. Reliquum eſt igitur illud ſoluamus quo modo cum genus cæcitatis, priuatio inquam, eſſe prodatur habitudinis nō ſpecies quæuis etiam priuationis, oppoſitæ cuiuſpiam eſſe habitudinis dicatur: ſi verum quidem ſit in quibus dicitur genus, omnino ſubiectam quoq; generi prædicari aliquam ſpeciem. Habitus igitur res quaſdā eſſe formam adeptas ſubſiſtentesq; aio. proinde genus cum ſit habitudo, ſubiectas quoq; ipſi ſpecies iure exiſtentes ac forma quapiam naturali præditas obtinet ſingulas. At priuatio nihil aliud porrò eſt quam habitus abſentia. quamoborem non ens eſt ipſa ſua ipſius ratione quonamigitur modo non entis vt exiſtentis aliqua ſpecies quærimus? Quare tametſi ſpecialior aliqua cuiuſquam habitui ſit priuatio oppoſita, non ut ens aliquod tamen, ſed rurſum ut non ens per habitus negationem obſtat, vt docto indoctum, & dentes obtinenti edentulum, ab ē priuatiua particula, & dente. Itaq; & particulares hæ priuationes quidem ſimiliter generi per habitus negationem dicuntur. Quod ſi priuationi cuiquam inditum nomen uſquam fuerit inuentum, vt viſus abſentia cæcitas nominatur, uel luminis abſentia tenebræ, non de habitus abſentia, ſed de affectu penes ſubiectum genito, aut aliqua re alia quæ habitudinis abſentiæ ſuperue-

nit eiuſmodi prædicatur uomen:ut tenebræ quod ſcotos Græcis dicitur,a uerbo ſciazin quod eſt obumbrare:eſt autem umbra lucis impedimentum quod in aere,uel ſimpliciter perlucido contingit.uel,ut Herodianus auctor eſt,a uerbo ſchethin, quod eſt detinere:detinet enim quo minus intelligamus,aut aggreſſus actusq; complures remoratur.Et uero typhlotes forte. i. cæcitas a tiphin .i.inurendo deducitur.& typhlos.i.cæcus, quaſi typhos, hoc eſt inuſtos habens oculos nominatur.Oculi enim inquit Poeta paulatim utuntur inanes.quemadmodum peros quoq; ideſt oblæſus a petho peſo.i.patior patiar,ut ab ocno ocneſo ocneros, hoc eſt a pigreſco pigreſeam piger factus eſt. Merito igitur talia eſſe inſtrumentorum dicuntur,nec habitum:ipſorum nanq; ſunt habitibus ſubiectorum,nec ipſorum habitum affectus. { Item relatiua omnia ad reciprocantia dicuntur.} Alio rurſus probat ſyllogiſmo diuerſa eſſe ut ad aliquid oppoſita ab iis quæ per priuationem habitumq; aduerſantur: ſic enim poteſtate inquit. Quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur: nam ut pater filii pater, ſic & filius patris filius dicitur,quæ uero per habitum priuationemq; obſiſtuntur,non dicuntur ad conuertentia:non enim uiſus eſſe dicitur cæcitatis uiſus.relatiua igitur ab iis quæ per habitum ac priuationem opponuntur diuerſa ſunt.

LXVI.

Q VOD *autem neque ut contraria opponuntur quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim quorum nihil eſt medium, neceſſe eſt uel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper. eorum enim nihil medium erat quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſerium erat: vt in languore & ſanitate: & impari atque pari. Quorum vero aliquid medium eſt,nunquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum.neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile uel candidum, uel nigrum eſſe:neque frigidum uel calidum.horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet.Inſuper autem & horũ erat*

aliquid medium, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat: præter illa quibus unum ineſt naturaliter: ut igni calidum eſſe: & niui candidum. in his enim determinate neceſſarium alterum eſt ineſſe, & non utrumuis contingit, non enim poſſibile eſt ignem frigidum eſſe: neque niuem nigram. Quare omni quidem ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe: ſed ſolis quibus natura unum ineſt. & his determinate unum, non utrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorum quæ dicta ſunt verum eſt. non enim ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt. quod enim nondum natum eſt habere uiſum, neque cæcum, neque uiſum habens dicitur. Quare non erunt hæc ut ea contraria quorum nihil eſt medium. Sed neque ut ea quorum aliquid eſt medium. neceſſarum enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorũ ineſſe. Quando enim iam ad habendum uiſionem natum fuerit, tunc aut cæcum, aut habens uiſum dicetur. & eorum non determinate alterum, ſed utrumuis contingit. non enim neceſſarium eſt uel cæcum uel uiſum habens eſſe: ſed utrumuis cõtingit. in contrariis autẽ quorũ aliquid mediũ eſt, nunquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam, & his determinate vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palam eſt quod ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur. Amplius. In contrariis quidem cum ſit ſuſceptibile, adinuicem mutationem fieri poſſibile eſt: niſi alicui unum natura ineſt, ut igni calidum. etenim ſanum poſſibile eſt languere: & calidum nigrum fieri: & calidum frigidum: & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſſibile eſt. prauus enim ad meliores exercitationes deductus & doctrinas, etſi

ad modicum aliquid proficiat ut melior ſit,ſi certa ſemel quan uis modicum incrementum ſumpſerit,palam eſt,quia aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet. ſemper enim bene mobilior ad uirtutem fit,etiam quodcunque increme̅tum ſumpſerit a principio. quare etiam veriſimile eſt plenuis eum ſumere incrementum. & hoc dum ſemper fit, perfecte in contrarium habitum reſtituetur:niſi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impoſſibile eſt adinuicem mutationem fieri.ex habitu enim in priuationem mutatio fit:à priuatione vero in habitum impoſſibile eſt.neq; enim cæcus factus aliquis,rurſus uidit:neq; cum clauus fuerit.rurſus co matus factus eſt.neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti ſunt.

{Quod vero neq; ut contraria quæ per priuationem atq; habitum dicuntur ſint oppoſita,ex his diluceſcit.}

Oppoſitionem relatiuorum a contrariorum & habitus priuationiſq; oppoſitione diſcreuit.nunc deinde quæ per priuationem & habitus ab iis quæ vt contraria ſunt oppoſita dirimat,ac relatiua quidem ab affirmatiue negatiueq; oppoſitis diſcernere, quod ad conſequentia attinet,debebat,verum quoniam futurum eſt vt ratione quadam vna quæ per affirmationem negationemq; oppoſita ſunt ſecernat a reliquis,icci co nunc ralatiuorum ab affirma tione ac negatione diſcretionem differt, ne eadem dicere cogatur. Rurſus autem ſpecierum contrariorum enumerationem repe tit.vult enim contrariorum omnium oppoſita habitus priuationiſq; oppoſitioni conferre.{ Nam contrariorum quibus nihil me dium interiacet,neceſſe eſt in quo natura fieri.}Numerum.n.aut parem eſſe aut imparem omnino,& animal aut male aut bene ua lere eſt neceſſe.quibus autem medium quidquam intercedit,nunquam ineſſe omni alterum neceſſe eſt.neq; enim corpus ex neceſſitate aut album aut nigrum eſt omne.nam fuſcum quoq; eſt. vel rurſus calidum aut frigidum eſt enim & tepidum.{ Præterea eſt

& horum medium aliquod quorum ineſſe receptiuo alterum non eſt neceſſe:niſi in quibus eſt vnum natura.} Tertia fuit hæc ſpecies contrariorum,quæ aliquod obtinet medium. niſi ad ſi ex neceſsitate cõtrariorum alterum acceptiuo, quoniam ſit illi natura inſitum,vt igni calidum,album niui. Nunquam vero contrariorũ vtrunq; a ſuſceptiuo poteſt abeſſe.quippe fieri nequit vt calidus nõ ſit ignis:nix non frigida:terra non grauis ignis non leuis.{ At in priuatione atq; habitu neutrũ eſt ex iis quæ dicimus uerũ.}Cũ diuerſos nobis contrariorum oppoſitionis modos ad memoriam reuocauerit,nunc nullo ex dictis modo contrariorum oppoſitionem eſſe cum priuationis habitusq; oppoſitione eandem poſſe oſtendit.priusq; a contrariis eam medio carentibus diſcernit. ita enim inquit.{Neq; enim ſuſceptiuo ineſſe eorum alterum perpetuo eſt neceſſe.}Nam in contrariis quę medio carent ineſt ex neceſsitate alterum ſubiecto.at in iis quæ per habitum ſunt priuationemq; oppoſita,ſubiecto non adeſt neceſſario alterum:ſed poteſt vtrunq; abeſſe,quippe nec cæcus catulus eſt, nec viſum obtinet: & editus recens in lucem puerulus neq; edentulus eſt,nec præditus dentibus.At vero numerus eſt aut par prorſus, aut impar: & animal ex neceſsitate vel aduerſa conflictatur, vel ſecunda fruitur valetudine.aliter ergo quæ mediis vacant contraria,aliter priuatio habitusq; opponuntur.{Sed nec quibus eſt interſitum medium.ſuſceptiuo nanq; omni aliquando ineſſe ipſorum neceſſe eſt alterum.}Nunc quæ per priuationem atq; habitum ſunt oppoſita a contrariis medium obtinentibus diſcernit. ac primum ſane ab iis quæ vtroq;contrario poſſunt a ſubiecto ſuapte natura abeſſe.Nanque in oppoſitis per habitum ac priuationem cum horum capax ſubiectum fuerit,adeſt ipſi ex neceſsitate alterum. cũ enim iam aptus natura eſt Socrates,dicetur neceſsitate aut cæcus, aut viſu frui,non ita vero in contrariis.quippe non eſt ex neceſsitate vel albus vel niger.ſiquidem ipſe neuter eſſe horum poteſt. quamuis ex natura contrario vtroque recipiendo ſit habilis.{Nec definite horum alterum,ſed vtrumuis contingat.} His rurſus per priuationem habitumq; inter ſe aduerſa a mediatis contrariis diducit in quibus alterum præfinitæ contrariorum ſuſceptiuo adeſſe eſt natura idoneum.Nam in priuatione & habitu non adeſt tunc inquit præfinite alterum ſubiecto cum ſuapte natura capax eſt,

ſed vtrumuis eueniat.non eſt enim aut cæcus definite Socrates, aut uiſu prædictus : ſed utcunq; acciderit . in mediatis vero contrariis in quibus adeſt alterum per naturã ſubiecto , unum adeſſe certum nec eſſe eſt , nec unquam contrarium . adeſt enim igni calor diſtincte:albedo & frigiditas niui : contrarium nunquam idq́; ob ſubiecti naturam . cum alioqui intercipiantur mediis . per ſe caliditas ac frigiditas . Eadem itaq;cum neutro mediatorum contrariorum modo priuationis habitusq́; oppoſitio eſt . { Item in contrariis ſi exceptiuum exiſtat , poteſt utriuſq; in alterum mutatio fieri . } Cum diuiſis contrariis , eandem nulli ipſorum ſpeciei eſſe priuationis habituſque oppoſitionem particulatim oſtenderit,hæc nunc a ſe mutuo uniuerſali ſermone diſcrimine ſic inquiens , Contraria in ſe inuicem commeant.nam calidum in frigidum & frigidum in calidum. & nigrum in album,& album in nigrum demutatur .quæ autem ſunt per priuationem habitumq́; oppoſita non in ſe mutuo tranſeunt . tamen ſi enim in cæcitatem uiſus degeneret , non reddit tamen & cæcitas ad uiſum . non ſunt eadem igitur contraria per priuationem habitumque obiacentibus . Probe autem dixit , ſi exceptiuum exiſtat . quippe ob id & contrariorum in ſe per vices mutatio fit . quandoquidem ipſæ per ſe qualitates ſunt immutabiles : in ſubiecto vero cum ſunt, mutationem ſuſtinent . probe etiam poteſt dixit . non enim mutuum ſemper in ſe faciunt tranſitum contraria . Nam quæ definite cuiquiam ſubiecto naturam inſunt , hæc nunquam in contraria mutantur . quippe nec ignis caliditas in frigiditatem , nec niuis frigiditas aut candor in calorem uel nigritiem commigrauerit . {Poteſt & uitioſum ex ſtudioſo , & ſtudioſum ex uitioſo fieri . } Quod fieri quidem è ſtudioſo uitioſus poſſit . non oſtendit : probat autem ex uitioſo ſtudioſum reddi . Porrò ſtudioſum hic uocat , non conſumatum , quique id quod eſt in ſcientia præcipuum obtinet . Nam is habitum poſſidet immutabilem : quippe qui uirtutem cur honeſta quoq; res ſit,nedum honeſtam eſſe intelligat . Non hunc igitur inquit mutari,ſed rectæ opinionis hominem . his enim labi in deterius poteſt falſis perſuaſus rationibus , aut ab hominibus malis deceptus , cum quamobrem honeſtum uirtus ſit neſciat.

{ Idq; ſi aſſidue fiat, prorſus in contrarium habitum reſtituitur, niſi tempus prohibeat. } Veriſimile eſt enim uel interrumpi morbo continuitatem: vel negotiorum curis: uel prauorum hominum conſuetudine. Et uero aliter ſiquis in poſtrema ſenectute philoſophari cœperit, deinde morte præuentus non in abſolutum uirtutis habitum traduci potuerit. { Neque enim cæcus quis redditus uiſum recepit. } Medica certe ratione videlicet ac naturali nemo unquam amiſſam oculorum aciem recuperauit: niſi quoquam modo diuinitus effulſerit.

LXVII.

QVÆCVNQVE *uero tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palam eſt quod nullo prædictorum modo opponuntur. in ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper hoc quidem eorum uero, illud autem falſum eſſe. neque enim in contrariis neceſſarium eſt ſemper alterum uerum eſſe, alterum autem falſum: neque in ijs quæ ad aliquid ſunt: neque in habitu & priuatione: vt ſanitas & languor contraria ſunt: & neutrum horum neque uerum, neque falſum eſt. ſimiliter autem & duplum & dimidium tanquam ad aliquid oppoſita ſunt: & non eſt eorum neutrum neque uerum neque falſum. ſed neque ea quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ſicut uiſio & cæcitas. Omnino autem eorum quæ ſecundum nullam dicuntur complexionem nihil neque uerum neque falſum eſt. omnia autem quæ dicta ſunt, ſine complexione di-*

cuntur. Veruntamen maxime tale hoc contingere videbitur in ijs quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur. ſanum nanque eſſe Socratem, ac languere Socratem contrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum verum eſſe, & alterum falſum. cum enim Socrates ſit, aliud quidem verum aliud autem falſum erit, cum uero non ſit, ambo falſa ſunt. neque enim languere, neque ſanum eſſe verum eſt, cum ipſe non ſit omnino Socrates. In priuatione uero & habitu, cum non ſit omnino, neutrum verum eſt. cum autem ſit, non ſemper alterum quidem verum erit, alterum autem falſum. habere nanque viſum Socratem ei quòd eſt cæcum eſſe Socratem opponitur ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, non neceſſarium eſt alterum verum eſſe vel falſum. cum enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt. & cum non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoque falſa ſunt vtraque & viſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione vero & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palam eſt quod alterum eorum verum, alterum uero falſum eſt: & cum non ſit, ſimiliter. Languere etenim, cum non ſit, falſum eſt: non languere autem, uerum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur.

{Quæ vero vt affirmatio negatioq; aduerſa ſunt ea nullo oppoſitorum modo obſtare compertum eſt.}

Quæ ad aliquid ſpectant ab oppoſitis per priuationem & habitum ac contrariis diſiungit. & hæc ab iis quæ per priuationem & habitum repugnant. Tres igitur fiunt coniugationes. ergo & tres aliæ reliquæ ſunt, ſecundum eam methodum quam in intro-

ductionem tradidimus.erat autem id genus methodus.Multipli-canda propoſita eſt multitudo ad minorem uno numerum:dimidiumq; collecti numeri inſumendum : ac tot coniugationes eſſe pronunciandum eſt.Sunt res quatuor nobis verbi gratia propoſitæ.has vſque ad vnitate minorem,hoc eſt tria,pluries complicamus.fiuntq; quater tria duodecim.ſex horum dimidium.tot ergo ſunt coniugationes.Quapropter tribus nodis, vt dictum eſt traditis,tres reſtant:reliquæ:quas nunc communi oratione docet.nã quæ per affirmationem negationemq; opponuntur nunc communi ſermone a cæteris tribus diſcernit.{ Nam in ſolis his partem eorum alteram veram eſſe,alteram falſam perpetuo eſt neceſſe.} Si enim dicam Socrates ſedet,Socrates nõ ſedeat:horum alterum verum eſt,alterum falſum.aliorum trium nec veritatem nec falſitatem vllum ſignificat. nam ſi pater:vel album,vel nigrum:vel viſum,vel cæcitatem ſexcenties dixero, nullam nec veritatem nec falſitatem indicaui.quippe ſi ipſa per ſe ſine verbis proferantur. nomina,nec veritatem vllam nec falſitatem declarant . ſin verbis coniungantur , tunc vel veritatis ſignificatiua ſunt vel falſitatis. Quin & ipſa ſi per ſe dicantur verba,nec veritatem nec falſitatẽ indicant.quod ſi applicentur pronominibus,veritatem aut falſitatem oſtendunt,vt ego ambulo. Enimuero & pronomen a uerbo ipſo ambulo poteſtate continetur.etenim perſonam declarat. Id comprobant ita eſſe infinitiua:quippe quæ non veritatem declarent falſitatem ve,cum perſonas non indicent vt ambulare, vel currere.nudum enim ipſum eſt per ſe verbum : nec facultate pronomen complectitur:vt ambulo.Ergo ſi per affirmationem ac negationem dicta veritatis ſunt vel falſitatis indicatiua,trium autem cæterorum ne unum quidem veritatem aut mendacium deſignat: eadem nulli horum oppoſitio per affirmationem negationemq; eſt. { Neque enim ſemper in contrariis alterum verum eſſe alterum falſum,neque in relatiuis, neque in habitu priuationeq; neceſſe eſt.} Aduerbium ſemper ea propter adiecit, quoniam hæc aliquando ſubiectis complexa, capacia veritatis aut falſitatis fiunt:vt bene valet Socrates non bene ualet Socrates. { Deniq; eorum quæ nullo in complexu dicuntur uerum neque falſum eſt nullum.} Quæ per nullam dicuntur,complexionem,eorum nullum aut verum aut falſum indicat, nam relatiua , & contraria &

per habitum priuationemq; occurſantia abſque ullo dicuntur cō plexu.nihil hæc igitur ueri aut falſi declarant. quare nec eadem ſunt per affirmationem atque negationem dictis.{Verum enimuero id in illis euenire contrariis quę per complexum dicuntur uideri poſſe maxime.} Quam quis obiicere ipſi difficultatem potuiſſet,hanc aſſumens ipſe proponit, ac ſoluit. Contraria enim inquit quæ cum ſubiecti dicuntur complexum verum falſumq; diuidunt.nam ſanus eſt Socrates vel ægrotat, partim verum,partim falſum eſt.ſed & uiſum habere vel cæcum eſſe,vel patrem aut filium, hæc quoque verum aut falſum oſtendunt. Ad hoc igitur etſi hæc inquit verum a falſo diuidere per complexum videantur: multo tamen vel hoc pacto ab affirmatione ac negatione differunt. Affirmatio enim ſemper & negatio in entibus omnibus & non entibus verum falſumq; diuidunt.nam cæcum eſſe Socratem vel cæcum non eſſe, vel album eſſe vel non eſſe album, vel patrem eſſe,vel patrem non eſſe ſiue ſit ipſe, alterum verum ſemper ex neceſſitate eſt, alterum falſum, ſiue non ſit, ſemper verum eſt alterum. Nam qui ne eſt quidem omnino, is neque pater, neque cæcus, neque albus eſt. Et qui albam eſſe animam dicit aut albam non eſſe, & habere viſum aut uiſum non habere & eſſe dextram aut dextram non eſſe, is parte altera verus erit,altera mentietur. At non ſic habent contraria. Sed ſi quidē ſit Socrates, verum eſſe alterum neceſſe eſt, alterum falſum nam aut frui illum ſanitate oportet,aut morbo torqueri. ſin non ſit,ambo ſunt falſa.nam qui prorſus non eſt,quo queat pacto aut ſanus agere.aut ægrotare?in priuatione autem & habitu, cū ſi ſit,non ſemper contrariū verum alterū eſt,ſed ambo interim falſa:tum niſi ſit,falſum ſemper eſt utrunque.ſiquidem edentulū eſſe Socratem,aut habere dentes,ſuperſtite eo,verum non eſt perpetuo alterum,ſed eſt cū falſa ſunt ambo:nō exiſtēte, ambo nunquā non falſa.Nam qui ne eſt quidem omnino,quomodo aut eſſe edentulus poterit aut dētatus? Perinde & in catulo utrunque & habitus & priuatio,ſiue ſit ille,ſiue non ſit, nempe & viſum habere falſum eſt,& cæcum eſſe.Similis quoque in relatiuis ratio eſt. Nam & eſſe dextrum ſiniſtrum ue,tum exiſtente. non ſemper verum alterum eſt, ſed ambo falſa interim, ſi ſolus quiſpiam ſit: tum falſa ambo rurſus,non exiſtēte,ſimiliter patrem quoque aut

filium eſſe & niſi ſit, falſa ſunt ambo. & ſi ſit, ambo falſa quandoque. etenim ſi nec patrem quis nec filium habeat, cuius nam pater vocari aut filius poterit? niſi quis per memoriam: alioqui re uera dici poteſt nullius. Quamobrem oppoſita per negationem affirmationemq; ab aliis vel hoc pacto non parum differunt. Nam hæc ſi ſemper, tum in entibus, tum in non entibus, verum falſumq; diuidunt. cætera uero in entibus non ſemper in non entibus nunquam, non idem ergo cum cęteris affirmatio eſt ac negatio. Quin & aliter dixeris. nempe quod veritatē interdum vel falſitatē prorſus admittat, non ipſis aliunde euenire quam ex eo quod in affirmationes euaſerint. quandoquidem ipſa per ſe harum neutrius capacia ſunt. nam valet Socrates, aut cæcus eſt, aut pater, aut id genus quidquam, affirmatio eſt. Quare & quod verum aliquãdo vel falſum, prorſus diuidant, id ſibi propter affirmationem vendicarunt. Cæterum ſciendum in his rurſus quæ per priuationem & habitum, quæq; relatiue opponuntur. medium inter contraria & Affirmationem negationem negationemq; locum obtinere. Nam cũ verum falſumq; affirmatio ac negatio in entibus omnibus ac non entibus perpetuo diuidant.

LXVIII.

CONTRARIVM *autem bono quidē ex neceſſitate malum eſt. hoc autem per ſingulorum inductionē palam eſt: ut ſanitati languor: & iuſtitiæ iniuſtitia: & fortitudini timiditas. ſimiliter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonũ eſt contrarium, aliquando malum. defectui enim cum malum ſit, ſuperabundantia contraria eſt, cum ſit etiam ipſa malum: ſimiliter autem & mediocritas, cum utrique contraria ſit, bonum eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet: in pluribus vero ſemper malo bonum contrarium eſt.*

{Contrarium autem bono ex neceſſitate eſt malũ, id quod ex ſingularium inductione patet.}

Abſoluta oppoſitorum diſputatione,quædam nūc nobis præcepta contrariorum tradit:quorum primum eſt,Bono quidem malum omnino eſſe oppoſitum:malo autem bonum non prorſus:ſed quandoque & malum:ut iuſtitiæ,quod eſt bonum,iniuſtitia,quod malum eſt,aduerſatur:& modeſtiæ petulantia.pluris tamen uendicationi,quod malum eſt,non iuſtitia undequaque.ſed minoris quoque uendicatio obiicitur,ut exceſſui defectus. Quid ergo? iniuſta eſt adeo natura,vt vni duo ſtatuat pugnantia? unū enim ubique uni oppoſitum cernimus:ut aquę ignem:graui leue:humidū ſicco. Malo igitur bonum ut immoderationi moderationem oppoſitum dicimus:malo autem malum non item vt immoderationem moderationi repugnare (ſiquidem immoderationes ambo ſunt)ſed ut exceſſioni defectum.Nam cum uirtus in moderatione conſideretur uitium utrinque unum, alterum per exceſſum, alterum per defectum ſpectatur.Iuſtitiæ uerbi gratia.quam in moderatione contemplamur,exceſſus eſt,maioris uendicatio:defectus,minoris poſſeſſio:quarum immoderatio eſt utraque:obſtant enim ut immoderationi moderatio. Rurſus modeſtiæ exceſſus procacitas; defectus ſtoliditas,fortitudinis quoque timiditas & audacia: prudentię caliditas atque amentia.Vtraque igitur declinatio virtuti vt bono malū,& immoderatio moderationi obiicit̄.iter ſe uero nō ita,ſed ut defectus exceſſui:quare non duo uni,ſed unū uni oppoſitū eſt.

LXIX.

AMPLIVS *Contrariorum non neceſſarium eſt ſi alterum ſit, & reliquum eſſe.Sanis nanq; omnibus,ſanitas quidem erit languor uero non.,ſimiliter autem albis omnibus, albedo quidem erit,nigredo vero non.*

{In contrariis item non neceſſe eſt, ſi ſit alterum & reliquum eſſe}.

Secundum eſt hoc contrariorum præceptum. Vnum enim ſi ſit contrariorum inquit,non neceſſe eſt eſſe & alterum: quippe ſi omnes homines ſanos eſſe ſuppoſuerimus, erit ex neceſsitate ſanitas,morbus non erit, ſimilis ratio quoque in morbo eſt, & al-

bedine & nigricia ,& cæteris id genns. Porrò hæc Ariſtoteles. ipſas per ſe res quæ contrarietatem admittunt,non etiam vt contraria ſcrutando pronunciat:album enim ut res vel abſq; nigro eſſe poteſt.vt vero huic contrarium,per ſe intelligi non etiam poteſt, quandoquidem ſunt ad aliquid contraria ipſumq; eſſe in alterius adnexu habent:contrarium nanq; contrario cõtrarium eſt.

LXX.

A M P L I V S. *Si ei quod eſt Socratem ſanum eſſe Socratem languere contrarium eſt,non contingit autem ſimul vtraque idem ineſſe ,nõ vtiq; continget cum alterum contrariorum ſit & reliquum eſſe.cum enim ſit Socratem ſanum eſſe, languere Socratem non erit.*

{Item ſi ſanum Socratem eſſe & ęgrotare Socratem ſunt contraria,eidem vero ſimul ineſſe nequeunt ambo non utiq; , exiſtente contrariorum altero,eſſe & reliquum licet.}

Sciendum porrò dictum hoc vel ad ſuperioris fuiſſe approbationẽ,uel quoniã alia eſſe in contrariis ſimplicia dicebamns , alia per ſubiectorum complexum intelligi. Cum itaque per ſuperiora poſſe contrariorum exiſtente uno alterum non eſſe in ſimplicibus commonſtrauerit,nunc in iis quoque quæ per complexum conſiderantur idem fieri poſſe oſtendit:nam ſi ægrotans Socrates ſano contrarius Socrati eſt,minime vero poſſunt in eodem eſſe contraria,contrariorum uno exiſtente,non eſſe alterum omnino eſt neceſſe : quippe ſi ſanus ſit Socrates ægrotare eodem tempore ipſe haud quaquam poteſt.

LXXI.

P A L A M *uero eſt quod circa idem aut ſpecie,aut genera nata ſunt fieri contraria.Languor nanque & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri.albedo autem & nigredo,ſimpliciter in corpore.Iuſtitia vero & iniuſtitia in anima hominis.*

{Conſtat quoq; apta nata eſſe contraria ut circa idē uel, ſpecie, vel genere fiant.}

Tertium hoc theorema, de contrariis dicit, quod eſt uel circa unum atque idem genus fieri, uel circa unam, eandemq; ſpeciem nata eſſe contraria, ut albedo & nigricia: nam circa unum & idem genere uerſantur, in lapide inquam, & equo, & homine, ac deniq; que inanimato corpore. atque inanimi quæ ſunt eædem genere: horum nāq; genus eſt corpus ſimpliciter. Sanitas uero & morbus circa unum idemq; ſpecie habetur, ut in homine, & equo atq; animali abſolute omni, quæ ſpecie ſunt eadem quippe animalis corpus ſpecies eſt ſimpliciter corporis. Iuſtitia ſimiliter & iiuſtitia in hominis anima prouenire natura ſolēt, hęc vero ipſius ſimpliciter animæ ſiue incorporeæ ſpecies eſt. Quamobrem vero cum idem vel ſpecie vel genere dixerit, non adiecit vel numero? nam idem vt ſupra docuimus, vel genere, vel ſpecie, vel numero eſt idem quomodo & diuerſum genere, ut homo & equus: ſpecie, vt Socrates & Plato: numero. vt enſis, gladius, mucro, machæra, & ſimilia. Aut ergo ut confeſſum, id ſuperhabitum ab eo dicimus, perinde quaſi ſubaudiri nobis poſſet: aut quoniam etſi circa idem numero diuerſentur contraria, non in parte eadem tamē. nam albus parte alia Socrates eſt, alia niger: ut capillo. calidus itē alia, & alia frigidus, quippe fieri nequit ut in eadē ſimul parte exiſtant cōtraria.

LXXII.

NECESSARIVM *autem eſt omnia contraria vel in eodem genere eſſe, vel in contrarijs generibus vel ipſa genera eſſe album enim & nigrum in eodem genere ſunt. color enim eorum genus eſt. iuſtitia vero & iniuſtitia, in contrarijs generibus: illius nanq; virtus genus eſt: huius autem uitium. bonum uero & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorū exiſtentia.*

{Omnia vero contraria, aut in eodem ſint genere neceſſe eſt, aut in contrariis genetibus, aut ipſa ſint genera.}

Quartum eſt hoc contrariorum Theorema, nempe aut ſub-

vno eodemq; genere eſſe contraria, ut album & nigrum: ſunt enim ſub culore, aut ſub contrariis generibus, ut iuſtitia, & iniuſtitia nam illa ſub virtute, hæc ſub vitio reponitur: contraria autem virtus eſt vitio, aut ipſa eſſe genera, vt bonum ac malum: hęc enim ſub genere alio non continentur, ſed genera duntaxat ſunt. Quid ergo? duo alia decem illis addenda prædicamenta boni & mali, ut non decem amplius prædicamenta ſed duodecim numerentur? Hec igitur vocata dicimus genera non eadem cum aliis prædicamentis ſignificatione, quod per ſe hæc inquam, quo pacto & prædicaméta, ſubſiſtãt: ſed quemadmodum & Plato quinque illa, genera entiũ dixit ens inquã, identitatẽ, diuerſitatẽ, motũ ac ſtatũ, propterea quod in iis quæ ſunt omnibus viſitentur, non aũt quod hæc per ſeipſa ſubſiſtant. Sic ergo & bonum malumq; eſſe genera dixit hoc loco Ariſtoteles, non quod ipſa per ſe, ſed quod in prædicamentis omnibus conſpectentur: eſt enim in ſubſtantia bonũ quodpiam ac malũ: & in quanto: & in quali prædicamentisq; reliquis. Bonum nanque in ſubſtantia, eſt eius perfectio, abſolutamq; habere numeris omnibus naturæ rationem, neque in ratione redundare, aut deficere, in quanto, commoda cuique rei quãtitas. in quali color unicuique commodus, ſimiliter & in aliis. At exactius rem æſtimantibus ne contraria quidem bonum & malum, ſed per priuationem habitumq; oppoſita videbuntur. Contrariorum enim utrunque forma præditum ſit oportet, ac finitam habeat naturam, vt album & nigrum, malum aũt certã quæ ſubſiſtant naturam non habet, ſiquidem ametria hoc eſt (ut ſic dixerim) immenſitas quædam eſt, at immenſitas, quomodo formam obtinere præfinitam poteſt? Ea de re fit ut nec ſub definitionem cadat uitium, ſed quemadmodum habitus abſentia venit priuatio, naturam quampiam ipſa certam non habens, ſic uitium quoq;, vel per exceſſum, vel per defectum ſupereſt, virtutis abſentia. nam illa cum in mediocritate ſpectetur, declinatio a mediocri per exceſſum vel defectum, vitium fecit. Neq; vero id nos prætereat, contraria quanuis ſub contrariis generibus eſſe prodiderit non de genere tamen eorum generaliſſimo, ſed proximo dixiſſe, & ſubalterno. nanq; agere ſub eodem genere contraria neceſſe eſt. Quanuis enim ſub vitio ſit iniuſtitia, ſub virtute iuſtitia habeatur, tamen ea quoq; ſub cõmuni quodã vno genere,

habitu inquam ac diſpoſitione comprehenduntur,id autē ad qua-litatem refertur,quæ genus eſt omnium contrariorum generaliſſimum.Iureq; ſub uno genere degunt cōtraria.quippe mutuū eorū bellum intelligens natura,ſuperne illa atq; inferne connectenda curauit.ſuperne nimirum ,communi genere ; inferne , ſubiecto communi.

DE PROPRIE LXXIII.

PRIVS *autē alterum altero dicitur quadruplicíter.* Primo *quidem & maxime proprie ſecundum tempus.ſecundum quod antiquius alterum altero,& uetuſtius dicitur,* In *eo enim quod tempus amplius eſt & antiquius & uetuſtius dicitur.Secundo autem quod non conuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam : ut unum duobus prius eſt.duobus enim exiſtentibus,mox unum eſſe conſequens eſt.uno uero exiſtente, duo eſſe non neceſſarium eſt . quare non conuertitur ab uno conſequentia , ut reliquum ſit . prius autem illud eſſe uidetur à quo non conuertitur eius quod eſt eſſe conſequentia.* Ter*tio uero ſecundum ordinem quendam prius dicitur:quemadmodum & in ſcientijs , & in orationibus .* Nam *in demonſtratiuis ſcientiis eſt prius & poſterius ordine. elementa enim in* Geo*metria priora ſunt ordine ijs quæ deſcribuntur ſed & in grammatica , elementa ſyllabis priora ſunt . & in orationibus ſimiliter prohemium narratione prius ordine eſt .* Amplius *præter ea quæ dicta ſunt, quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe uidetur . conſueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos à ſe priores apud ſe dicere .* Eſt *quidem & pene alieniſſimus priorum hic modus .* Modi *igitur qui dicti ſunt*

ẽti ſunt de priore, ſire tot ſunt. Videtur autem præter eos qui dicti ſunt alter eſſe prioris modus. Eorum enim quæ conuertuntur ſecundum eſſe coſequentiam: quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conuenienter prius natura dici poſſit. quod vero quædam ſunt huiuſmodi, palam eſt. eſſe nanque hominem, ſecundum eſſe conſequentiam ad veram de ſe conuertitur orationē. Nam ſi homo eſt, vera eſt oratio qua diximus quod homo eſt: & conuertitur. Nam ſi vera eſt oratio qua dicimus quod homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratione nequaquam cauſa ut ſit res. ueruntamen res quodamodo cauſa videtur ut ſit vera oratio. eo enim quod res eſt aut nō eſt uera oratio aut falſa dicitur quare ſecundum quinque modos prius alterum altero dici poteſt.

{Prius aliud alio dicitur modis quatuor.}

Prioris meminit in relatiuorum diſputatione, ubi ſibile ſcientia, & ſenſibile ſenſu prius eſſe affirmabat. eam ob rem itaque diuerſa hic eius ſignificata enumerat, & quatuor numero eſſe ait. Ac primum quidem tempore prius, ſecundum natura, tertium ordine, quartum dignitate. {Nam primum quidem ac maxime proprie, tempore: quatenus antiquius aliud alio ac uetuſtius dicitur. quod enim plus interceſſerit temporis, & antiquius & uetuſtius nominatur. {Primum quidem ac maxime proprie inquit prius dicitur quod tēpore antiquius & uetuſtius eſt. tempore enim Socratem eſſe dicimus Ariſtotele priorem. Primum autem & maxime proprie hoc prioris ſignificatum dicit, quoniam quod antiquius eſt tempore, id conſuetudo quoq; prius maxima appellare ſolita eſt. Sciendū porrò uetuſtius ideſt to palæoteron, tū in animatis, tū in inanimatis, antiquius aūt ſeu magis, vt ita dixerim, ſenius hoc eſt to presbyteron, in ſolis animatis dici cōſueuiſſe. { Secundum eſt quod per exiſtendi conſequentiam non reciprocat: ut unum duobus prius. }Secundum eſt hoc ſignificatum prioris quod per exiſtendi conſequentiam non reciprocat, hoc eſt in quo exiſtendi non reflectitur

conſequentia: nempe quod ſimul infertur quidem ſed ſecum non infert:ut ſi ſint duo,erit ex neceſsitate unum.nam ſimul unum infertur.at unum ſi ſit,non ex neceſsitate duo erunt. non enim ſimul cum uno inferuntur.quare prius eſt vnũ duobus Rurſus exiſtente homine,erit animal neceſſario. nam ſimul animal cum homine infertur.at ſi ſit animal,non prorſus erit homo: ſiquidum non ſimul homo cum illo infertur:cum animalia quæ homines nõ ſunt complura exiſtant.prius igitur quam homo eſt animal natura,non tempore.{Tertio loco,ſecundum ordinem quendam prius quemadmodum in ſcientiis atq; orationibus,dicitur.} Tertium hoc eſt ſignificatum prioris.nempe prius ordine, quemadmodum habet ſe inquit res in ſcientiis.Nam præcedunt & in demonſtratiua ſcientia propoſitiones,concluſiones conſequuntur.& in Geometria priora ſunt inquit deſcriptionibus elementa. Vocant autem Geometræ elementa,punctum,linea, ſuperficiem, & ſimilia, quæcunq; Theorematum demonſtrationem antecedere conſueuerunt.Deſcriptiones uero,quas diagrammata græci nominant, ipſa theoremata.Et uero in literis priores ſunt ſyllabæ dictionibus:elementa ſyllabis.Idem & in orationibus dicemus.nam præcedunt exordia:præconſtitutio ſequitur:dein conſtitutio:proxime ſunt his narrationes:mox certamina.hæc autem ut priora ſint omnia ſolo obtinent ordine:neq; uero natura,neq; tempore. Poteſt nanq; & artis expers orator primũ uti certaminibus:deinde exordiis:& tunc narratione. Et Geometra ſpeculamen prius exponere:de hinc elementa quapropter hæc ordine duntaxat, prioris obtinent rationem.De aliis igitur prius ordine ſolo fortasſis dici conceſſerit:verum in literis non ordine etiam ſolo eſſe uidentur ſyllabis eleměta,vel nominibus,uel orationibus priora. Neq; .n.licet ordine obuerſo primum nomina diſcere, deinde ſyllabas, poſtremo elementa.ſiquidem nota reliqua eſſe non cognitis elementis nullo modo poſſunt:pereuntq; ſimul reliqua ſublatis elementis. at manere poſſunt elementa vel ſi reliqua illa tollantur. Quo fit ut ſint elementa iis priora quæ ex ipſis conſtant elementis non ſolum ordine,ſed etiam natura non recte igitur in grammatica ſolo ordine elementa prima eſſe dicit. niſi forte ad aliud reſpexit,ꝙ & orationes nectere,& proferre nomina, elementorũ. autem uim ignorare queant literarũ rudes.ſed quanquam uideli-

cet ex uſu loquant̃,ac ſignificata uocum teneant,ipſam tamẽ quæ eſt in uoce uim neſciant orationis:cum ex quibus conſtet nequaquam intelligant.{Item pręter ea quę diximus,ꝙ melius honorabiliusq; eſt id natura eſſe prius videtur. } Quartus eſt hic prioris modus honorabilius inquam quod conſuetudo prius nominat. eſt autem hoc inter prioris ſignificata prorſus alienũ. quãobrẽ & id ipſe reprobat.quintũ autẽ quẽdã modum huius loco deinceps affert,vt quatuor prioris ſignificata expleat. Iccirco cum diuerſa quoq; ſimul aduerbii ſignificata enumerando unum huius modũ prioris ſingulis opponat,huic ſoli,nullum obiecit,a prioris ipſum ſignificatis prorſus exterminans, {Videri autem quis posſit pręter enumeratos alius eſſe prioris modus.} Quintũ hunc addit.nã quartus vt diximus a prioris ſignificatis erat alienus: quoniam a noſtra electione,non a rerum natura proficiſcebatur. Quintum autem eſt ſecundo contrariorum nam cum illud ſecundum ipſius eſſe conſequentiam non reciprocet,neque ſit alterum alteri cauſa,hoc & reflectitur,& alterum alteri cauſa eſt , vt pater & filius. quippe hęc inter ſe commeant in exiſtendi conſequentia. ſiquidẽ vtrouis poſito,omnino alterum ſequitur:eſt tamen reliquo alterũ cauſa,filio inquam pater. Ratio in re quoq; ſimilis eſt & vera de re ipſa oratione:nam & horum in exiſtendi conſequentiam reciprocantium alterum alteri cauſa eſt:vt Philoſophus eſt Socrates: & oratio de eo quędã eſt quę ipſum eſſe Philoſophum dicit. utrũ ergo ex his fuerit poſitũ, alterum quoque ex neceſſitate cõſequitur. Si enim uera eſt oratio quæ philoſophum eſſe pronunciat,Socratem neceſſe eſt eſſe Philoſophũ & ſi ſit Socrates Philoſophus, uera ex neceſſitate oratio erit quæ illum eſſe Philoſophum perhibet. Verum hæc tametſi mutuo conuertuntur , res tamen orationi quo uere ſit cauſam præſtat.Nam niſi res ſit, uera eſſe de re ipſa non poteſt oratio.Poteſt igit̃ modis quinque aliud alio prius dici.Cæterũ de eo qd prius eſt ſermone habito, nõ de poſteriore etiã meminit,ſiquidẽ cũ de priore ageretur,præceptio quoq; poſterioris enituit:hæc enim ſimul habentur,ſuntq; ad aliquid, proinde & uno cognito,alterũ quoq; ẽ notũ nã prius poſteriora prius dicit̃,& poſterius prior̃ poſterius. Quare quot modis uocat̃ prius totidem & poſterius nuncupabitur . ſiquidem quocunq; alterum modo ſeſe habeat relatiuorum,eodem habet & reliquum.

DE SIMVL ADVERBIO LXXIIII.

SIMVL *autem dicuntur ſimpliciter quidem & propriiſſime quorum generatio in eodem eſt tempore.neutrum enim eorum neque prius neque poſterius eſt.ſimul autem ſecũdum tempus hæc dicuntur.* Natura vero *ſimul ſunt quæcunque conuertuntur quidem ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam,ſed nequaquam alterum alteri cauſa eſt ut ſit, ut in duplo & dimidio. conuertuntur etenim hæc. nam cum duplum ſit,dimidium eſt:& cum dimidium ſit,duplum eſt: ſed neutrum alteri cauſa eſt ut ſit. Dicuntur autem ſimul natura & quæ ex eodem genere è diuerſo abinuicem diuiduntur. è diuerſo autem diuidi ab inuicem dicuntur quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionem:ut uolatili greſſibili, & aquatili. hæc enim ab inuicem diuerſo diuiduntur:cum ſint ex eodem genere.Animal nanque diuiditur in hæc,in uolatile,greſſibile, & aquatile & nihil horum prius uel poſterius eſt,ſed ſimul hæc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & unumquodque horum in ſpecies rurſus:vt uolatile:greſſibile, & aquatile.* Erunt *ergo & illa ſimul natura quæcunque ex eadem genere ſecundum eandem ſunt diuiſionem.Genera vero ſpeciebus ſemper priore ſunt neque enim conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentia:vt cum quidem aquatile ſit,animal eſt:cum vero ſit animal,non neceſſe eſt vt aquatile ſit.Simul ergo natura dicuntur quæcunque quidem conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam,ſed nequaquam alterum alteri ut ſit cauſa eſt & ea quæ ex eodem genere è diuerſo diuiduntur.ab in-*

uicem. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum generatio in eodem eſt tempore.

{Simul ſimpliciter quidē Et maxime proprie dicūtur ea quorum generatio in eodem eſt tempore.}

Meminit & uerbi ſimul in relatiuorum diſputatione, ubi dicebat. Videntur autem quæ ſunt ad aliquid ſimul eſſe natura: quapropter merito de eo nunc ſermonem inſtituit. Quoniam uero ſimul aduerbium eſt priori oppoſitum, triplice eius aduerbii differentiam tradit; ac primum quidem modum primo prioris modo opponit: ſecundum ſecundo & quinto. tertium tertio: quartum autem nullum aduerſum ſtatuit modum. etenim hunc eſſe ante iam diximus ex prioris ſignificatis alieniſsimum. Primum igitur ſimul aduerbii modum quem maxime quoque proprium dicit, eum eſſe pronunciat qui ad tempus pertinet: uerbi cauſa ſi duo quidam aut plures eodem in tempore generationem obtinerent. Hunc autem ita maxime proprium affirmat: ſiquidem fert etiam uerbum ſimul conſuetudo in his maxime, nempe iis quæ eodem tempore exiſtunt. Cæterum primo prioris uti docuimus ſignificato eſt aduerſus hic modus: quod ipſum quoque prius eſſe maxime ac præcipue dicebatur, id inquam ꝙ penes tempus intelligitur: ut Socrates & Alcibiades eſt enim. Socrates prior tempore. Ergo ſi ꝙ tempore ipſo eſt, id prius dici magis ac potiſſimum ualet, obſtat autem uerbum ſimul priori, poterit & quod ſimul eſt tēpore peculiarius nuncupari. ſunt autem ſimul ea quæ neq; priora neq; poſteriora habentur. {Simul autem natura ſunt ea quæ ſecundum ipſius quidem eſſe reciprocant conſequentiā.} Secundus eſt hic ſimul aduerbii modus, qui ſecundo & quinto prioris ſignificato repugnat. ſecundo quidem, quoniam prius id eſſe illic dicebamus quòd in exiſtendi conſequentia non reflectitur, ut unum & duo, neq; e. n. ut unum duobus, ſic & duo uni ſunt conſequentia. hic uero ſimul id eſſe pronunciat quot in ipſius eſſe conuertitur ſequela, ut duplum & dimidium. Vt. n. duplo exiſtente conſequens eſt eſſe dimidium, ita ſi dimidium ſit, duplum eſſe ex neceſsitate conſequitur. Quinto autem eſt oppoſitum, quoniam prius quidem illud eſſe prodebatur quòd in ipſis quidem eſ-

ſe obambulabat conſequentia, cauſa tamen alteri ut eſſet reliquũ erat: uelut in patre ac filio dicebatur. hæc.n. quanquam in exiſtendi reciprocantur ſequela (nam vtrouis poſito alterum quoq; ſubſequitur) cauſa tamen ut ſit eſt filio pater. iccirco & prior eſſe ferebatur. hic uero ſimul dicuntur quæ in exiſtendi commeant conſequentia, nullo autem pacto alterum alteri eſt cauſa, duplum inquàm ac dimidium. hæc.n. tum reflectuntur. nanq; uno poſito infertur & alterum neceſſario. tum neutrum ut ſit cauſa eſt alteri. Porrò uerbis illis nullo autem pacto alterum alteri eſt cauſa, ad uerbium duntaxat addendum. quoniam pater ac filius, & duplum ac dimidium difficultatem in re pariunt. eſt.n. cauſa duplum dimidio, quanquam non ita ſolum. etenim cauſatum quoq; eſt, a dimidio cauſam obtinens. ſimiliter filio quoq; cum cauſa ſit pater, cauſam obtinet filium. adiectum itaq; ſit aduerbium duntaxat conuenit. quippe & cauſa proprie eſt ea quæ cauſa eſt duntaxat, ſed non eius quoq; cauſa tum cuius eſt cauſa. {Et quæ ex eodẽ genere a ſe mutuo diſiuncta in aduerſum ſunt ſimul dñr natura.} Hic tertius ſimul exiſtendi modus eſt, qui tertio ſignificato prioris repugnat, ordine inquàm priori. qualia ſunt in ſyllabis elementa, ſyllabę in dictionibus in orationibus, proœmia. Hic uero ſimul ea ſunt quæ eundem ex priore ordinem poſſident, qualia genera ſunt, ex diuiſione eadem ſumpta: ut corpus & incorporeum. diſtant.n. æqualiter hæc & a ſubſtãtia, & ſpeciebus ſpecialiſsimis, homine inquàm & equo, angelo & anima. Simul quoq; animatum & inanime ratione eadem dicuntur: ſiquidem hæc pari, tum a corpore ſimpliciter dicto, tum ab animali, interuallo recedunt. Terreſtre quoq; & volucre & aquatile atque id genus omnia ſimul dicuntur. eorũ enim nullum alterum altero eſt prius nam & a ſupremo genere parem diſtantiam eademq; obtinent. ſimiliter & a ſpecie ſpecialiſsima. Quod ſiquis forſitan volucre in aues & locuſtas diuiſerit, non etiam auis & uolucre ſimul dicuntur ſed prius uolucre, quoniam ex animalis diuiſione acceptum eſt: auis autem ex uolucris ſectione prodiit. Sunt uero priora ſemper ſpeciebus genera, quoniam in nulla exiſtendi reciprocant conſecutione. nam ſpecie poſita ſequitur genus neceſſario: at poſitis generibus ſpecies non neceſſe eſt conſequantur.

E MOTV.

LXXV.

M*OTVS autem ſpecies ſunt, ſex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio.*

{Sex motus ſunt ſpecies: generatio, corruptio, auctio, decretio, alteratio, ac loci mutatio.}

Non eſt ſub prædicamentis motus, quod in ipſis viſitetur. in ſubſtantia enim generatio corruptioq; ſpectatur ſed nec ſubſtantia generatio & corruptio, neque auctio & decretio quantum; nec alteratio qualitas, nec localis motus ubi dicitur. ſed neque ad aliquid. quoniam nec ipſum eſſe obtinet in eo motus quod ſeſe quodam pacto ad aliquid habeat. Nec vero illud nos prætereat, diſputationem de motu uiro eſſe naturæ rationes perſcrutanti conſentaneam. ſiquidem habent ipſum eſſe res naturæ omnes in motu. eſt enim & natura, ut finiuit ipſe, motus principium & quietis. qua propter & in naturali auſcultatione ſermonem de eo producit longius, atque exactius diſſerit. Cæterum quærendum eſt cuius rei gratia hoc loco motionis meminerit. Quidā ergo quod prædicamenta facere & pati motiones eſſent, de quibus eſt nihil locutus, ea propter hic ab eo ſermonem de motu inſtitutum affirmarunt. quodam modo enim motus inquit genus eſt. ſpecies eius; tum alia plura, tum uiuere facere & pati, ſic igitur de his nonnulli definit. Sed nō admittenda id genus ratio eſt. non enim propoſitum Philoſopho eſt plus quid de prædicamentis facere & pati quam a principio dixerit protari. Præterea, ut inter initia quoque dicebamus, mouere ad facere prædicamentum refertur, moueri ad pati, ipſe uero motus non item. nō eſt enim motus facere. Motus quoque non prædicamēta, ſed uias in prædicamēta eſſe dicebamus. Quam ergo nos ſententiā ferimus? nempe ut in præſumptis uocibus præceptionem fecit, quoniam earum cum de præ-

tu dictum iri. Habuit enim in ſermone de ſubſtantia mentionem de motu, cum proprium aſſignauiſſet ſubſtantiæ, vnum idemq; numero capax uicisſim contrariorum eſſe. dubitationemq; ad hoc protuliſſet non eſſe hoc proprium forſan ſubſtantiæ, quan do quidem non ſoli ipſi, ſed orationi quoque & opinioni competat. Nam & hæc unum idemq; numero manentia, contrariorum ſunt alternis capacia, ueritatis inquam ac falſitatis, dubitationem ſoluens intulit, non eodem hæc modo capacia contrariorum cum ſubſtantia eſſe. ſit enim capax contrariorum ſubſtantia, motum patiens ipſa illa vero, non ipſa motu agitata, ſed aliis motum ſubſtinentibus ueritatem falſitatemq; accipiunt. Proinde igitur quoniam meminit motionis, neceſſe de ea eſſe nos docere arbitratus eſt. Decet itaq; phyſicum uirum, ut iam ante dixi ſermo de motu quamobrem quatuor & ipſe poſteriores ex octo phyſicę auſcultationis libris in diſputationem de motu conſumpſit. hic uero tamen de eo diſputat quantum Logico uiro ſcrutari conuenit. in quot ſpēs diuidať motus: & quæ ſint, & quæ quas conſequantur, uel non conſequantur. {Sex motus ſunt ſpecies: generatio corruptio, auctio, decretio, alteratio, ac loci mutatio.} Cur in ſex partes motus diſcerpitur: quoniam motus alienatio quędam ac demutatio eſt. Deturbatur autem vel a ſua ipſius quidquam ſubſtantia, & generationem ac corruptionem facit. uel ab iis quæ in ipſa ſunt ſubſtantia penes quantitatem, facitq; augmentum ac decrementum. uel penes qualitatem, & fit alteratio. aut ab iis quæ circa ſeipſum ſunt, & mutatio loci conficitur. Quęri autem hæc tria in diſputatione de motu ſciendum eſt, quot ſpecies ſint motionis quibus mutuo diſcernantur, & ad hæc tertium, quali ſpeciei motus qualis ſit oppoſita. Quot igitur ſpecies ſint motionis iam ipſe enumerauit, ſex eſſe pronuncians. Verum quo nos ſcientiaria quoq; ratione intelligamus cur ſpecies motus ſex nec plures ſint, nec pauciores, rationem in medium ex diuiſione afferamus. Tria igitur eſſe dicimus quæ circa naturam noſtram ſpectantur: ipſa ſubſtantia, quæ in ſubſtantia habentur, quæ ſunt circa ſubſtantiam. Sunt ergo in ipſa, ſi magnas partes diuidias, quantum & quale. magnas partes propterea diximus, quoniam etſi prædicamenta alia ſint in ſubſtantia, habent tamen ex his generationem ut ante prodidimus: circa ſubſtantiam uero ſunt locus & tempus. Hæc tria cum

ſint,generatio & corruptio eſt ſubſtantiæ motus:qualitatis altera tio:incrementum ac decrementū quantitatis : ubi uero prædicamenti,localis mutatio,quæ latio nominatur. Porrò latio quædam recta appellatur, quæ ſurſum uidelicet ac deorſum tendit: non nulla circularis,quæ in orbem circumagitur:ut cœli latio, recta,& in gyrum. Sex itaq; ſpecies hic tradit motionis, lationem in rectam & circularem nequaquam diuidens. At in naturali auſcultatione,genus eſſe vult mutationem,eiusq; tres eſſe ſpecies, motum,generationem, corruptionem. motum nanq; a generatione & corruptione illa in aduerſum diſtinguit. Non.n. vult illic generationem aliquorum manentium mutationem eſſe formamq; obtinentium,uerum ſecundum illorum aliquod quæ circa eam accidunt. Iccirco quæ mouentur,ea ſecundum quantum,uel quale, uel locum inquit moueri,ſubſtantialem formam quæ ab initio fuerat ſeruantia. in generatione vero ac corruptione vetus forma in eo quòd mutatur non manet. quoniam generatio via eſt a quoquo modo non ente in ens quodam modo. hoc eſt ab eo quòd poteſtate eſt in ens actu. corruptio contra uia eſt ab ente in non ens. Verum hic quoniam introductorius liber eſt,& logicus magis, non phyſicus,exacta de his ratione non diſſerit:ſed generationē quoq; & corruptionem motiones eſſe pronunciat: quandoquidem non vt phyſicus hoc loco,ſed vt logicus diſputat, quærens in his quę quibus ſint,uel non ſint conſequentia.

LXXVI.

ALII itaque motus palam eſt qđ ab ſeinuicē diuerſi ſunt. non.n.eſt generatio corruptio:neq; augmentum diminutio,neq; ſecundum locum mutatio: ſimiliter autē & alii. In alteratione uero habet quandā dubitationē,ne ſit forte neceſſariū id ꝙ alteratur per aliquā reliquarum motionum alterari. hoc autē nō ue

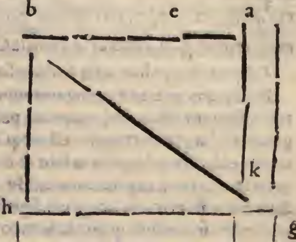
domum & agrum ditimur. Dicitur autem & uir vxorem habere: & uxor virum. Sed qui nunc dictus eſt modus, alienisſimus eſt eius ꝙ eſt habere. nihil. n. aliud vxorem habere ſignificamus, q̃ ꝙ cohabitant. Forte tamen et alij quidam eius ꝙ eſt habere, apparebunt modi: ſed qui dici cõſueuerũt, penè oẽs enumerati ſunt.

{Habere autẽ pluribus dicitur modis. nam aut perinde atque habitum & diſpoſitionẽ, uel qualitatẽ quamlibet aliam.}

AEquiuoca uox eſt habere. non enim decem prædicamentorũ unum tantum ſignificat, ſed alia quoq; complura. nam & habere ſcientiam dicimur, & uirtutem, ac quotquot enumerãtur alia. Proprie uero habendi prædicamentum ſubſtantiæ circa ſubſtantiam amictum declarat, ut cum circumpoſitum pallium. uel anulum, uel calceos dicimus, habere autem uxorem, uel agrum, uel id genus aliquid, aliud quiddam eſt. Ergo ne ex æquiuocatione. fallamur, diſtincte nobis hoc loco quot nam modis habere dicatur, expoſuit. At uero quoniã de ſubſtãtia, & quãto, & quali, & relatione, & faciendo, & patiendo ſuperius locutus, ſermonẽ de cæteris prædicamentis ut minime obſcurũ prætermiſit finiuit aũt & habendi prædicamentum, ſubſtantiæ circa ſubſtantiam eſſe obuolutionẽ inquiens, diciturq; aliis etiam modis habere, iccirco nunc de eo ſermonem repetit. atq; habere ait pluribus modis dicere conſueuimus. nam dicitur inquit habere uel penes qualitatem, quippe habitum, aut diſpoſitionem habere, aut ſcientiam dicimur uel ſecundum quantitatem, ut ſi quis lignum habere tres uerbĩ gratia cubitos dicat hæc quidem in corpore habentur. Circa uero corpus dicimur, ut ueſtem, uel locum, uel tantũ habere temporis. Dicimur uero & partem habere, ut manum, aut pedem: & ut poſſesſionem, ut domum aut fundum. & ut in uaſe, ut cũ ſeria habere uinum fertur. ac quotquot aliis modis dici poteſt habere.

idem tamen ex hoc aliis motibus alterationem eſſe affirmamus. Quandoquidem vel localis motus alios omnes comitatur. nam & quòd gignitur, & quòd corrūpitur, locali quoq; agitatu prorſus mouetur. ſimiliter augeſcens quoq; ac decreſcens. nam ſingulis his localis motus neceſſe eſt antecedat, qui niſi ſit, aliorum quemquã fieri haudquaquam poteſt. Nam ſiue in cõe rẽ æſtimes appropinquante ſole & recedente uniuerſalis generatio corruptioq; conſiſtit. ſiue priuatim perpendas, ſemen videlicet in terram, vel etiam in uterum cadat oportet. aut mas quoq; fœminam adeat. hoc autẽ localis eſt motus & in corruptione videlicet congreſſa clementa a ſe inuicem opus eſt diſcernantur. Porrò in augmento & decremento peiſpicua eſt loci mutatio. ſiquidẽ maiorem ex minore locum obtineat oportet ꝙ augetur: & minorem ex maiore ꝙ deminuitur. Sed id etiam quòd alteraſcit: tum ꝙ a profundo ad ſuperficiem qualitas, ut in erubeſcentibus, uel palleſcẽtibus, permeet: tũ quòd alterans appropinquare alteraſcenti ſit neceſſe. Verum etſi motum omnem localis conſequitur motus, quòd tamen ſit ab iis alius, plane dilucet. quandoquidem & ſi luci expoſitũ corpus omnino comitatur umbra, non ob id tamen & umbra iam corpori in luce poſito eſt idem. ſic ergo & in alteratione quanuis motus hæc alios omnes ſequatur, nõ ea tamen de re idem quoq; eſt illis. quã do ne motionis quidẽ omnis comes eſt alteratio, nã quæ ꝑ additionẽ augentur, creſcũt quidẽ (euadunt. n. ex minoribus maiora) vt ſi aqua ciſternæ addatur. ſed non fiunt alteratiora quippe aqua in ea contenta, affuſa alia creuit non alterata. Et quæ extrahitur recta linea, non alteraſcens augetur. Verum nec quidquid alteratur augeſcit; ſi qui iraſcitur, metuit, non augeſcendo alteratur. id ꝙ uel ipſe declarans ſubiungit, atq; inquit. {Quadrangulus circumpoſitio ipſi gnomone augeſcit quidem, at non alteratius euadit. Nam & actus, manet etiam quadrangulus. quare ne decrementum quidem eſt alteratio, ſiquidem detracto a quadrato gnomone, quadratum quòd reliquum eſt, manſit. Verum quoniam alterationis a cæteris motibus diuerſitatem oſtendere volens Ariſt. quadranguli gnomoniſq; commeminit, age verba illa exponamus. Gnomonem igitur Geometræ unum quempiam ex ambientibus diametrum quadrangulis nominant, ubi cum duobus ſimul complementis fuerit, quo autem plana ea quæ dicimus fiant, ſermonẽ

In hoc ipſo deſcriptio meditemur. Spatiũ eẽ dicitur quadrãgulus quod ab lateribus quatuor inuicẽ æqualibus,& rectis angulis cõtinetur. Sit ergo quadrangulum ſpacium.a b c d. quòd æquales quatuor angulos,& æqualia totidem habeat latera. ducaturq; per ipſum diameter.·b c. in latere autem.a.b.ſumatur punctum.e. uerbi cauſa.atq; ab ipſo.e.puncto,ab vtrauis a c.b d. coſtarum æque diſtans ducatur linea:ſitq; hęc e f.ab.a c.vero latere abſtrahatur.a g linea æqualis lineæ.e b.perducaturq́, a.g.pũcto,linea quæ ab utrolibet a b c.d.laterum pariter diſtet,ſitq; hæc. g h. quæ.e. f. lineam in.k.puncto interſecet.fiunt quatuor itaq; intra a b.c d. quadrangulum ſpatia.quorum duo diametrum ambientia,nempe & e b. h k.& k.g.c.f.ſunt quadranguli reliqua duo,complementa nuncupãtur. Vnum ergo vtrunuis quadrangulorum.g. c.f k . uerbi gratia cum ambobus complementis,quæ ſunt.a e.k g. & k.h.d f. gnomõ vocatur. Quo autem modo ſimilis e b k h.quadrangulus a b c d. quadrangulo ſit haud obſcura eſt probatio.Gnomonem igitur cõtemplare.nam e b h k. quadrangulus per. a b c d. quadrangulum auctior euactior euaſit alteratusq́; minime eſt, ſi quidem paruus auctus quadrangulus,ſimiliter exiſtens quadrangulus manſit . At vero tametſi a toto quadrangulo , qui eſt.a b c d. gnomonem. a e g h c d.detraxeris,quadrangulus tamen. e b k h. relinquitur, atq; id totum quidem quòd ab initio fuerat decreuit ac minus euaſit . nequaquam vero eſt alteratum , ſed ſpecies ipſa manſit quadrãguli. Quod ſi neq; decretio, neq; augmentum qui motus eſt in quantitate , ſpeciei quadranguli proprietatem dimouit , patet motum alium ſecundum quali

minui:uel quandã aliarum motionum ſequi:ſed non neceſſe eſt. Similiter autẽ & q̃d augetur, aut alia aliqua mutatione moue tur,alterari oporteret.ſed ſunt quædã quæ augmentãtur quæ non alterantur:ut quadratum gnomone circũpoſito creuit quidẽ alteratum vero nihil factum eſt.ſic et in alijs huiuſmodi ,quare alij motus ſunt ab ſe inuicẽ.Eſt autẽ ſimpliciter motui quidem quies contrarium . ijs vero quæ ꝑ ſingula ſunt & ſingula generationi quidẽ corruptio contrarium,augmẽtationi vero diminutio: ſecundũ locũ mutationi:ut ei quæ inferius eſt,ea quæ ſuperius : eſt & ei quæ ſuperius eſt, ea quæ inferius eſt. reliquo vero aſſignatorum motuum non facile eſt aſſignare quid forte eſt contrarium.videtur autem nihil eſſe ei cõtrarium,niſi quis et in hoc ſecundũ qualitatẽ quietẽ opponat:aut in contrarium qualitatis mutationẽ:ſicut et in mutatione ſecundum locum , quietẽ ſecundum locum:aut in contrarium locum mutationem eſt,.n. & alteratio mutatio ſecundũ qualitatẽ.qua propter opponitur motui ſecundum qualitatẽ,quies ſecundum qualitatẽ:aut in contrariũ qualitatis mutatio:vt album fieri ad id quod nigrum eſt fieri.alteratur.n.in contraria qualitatis mutatione facta.

{Motus itaq; alios inter ſe diuerſos eſſe conſtat.}

Poſtquam ſpecies enumerauit motus.hic eas deinceps a ſe mutuo diſtinguit,oſtenditq; quonam pacto non ſint eædam . neq;.n. generatio inquit corruptio eſt.neq; augmentum diminutio. quo modo enim quandoquidem ſunt & contraria?ſed nec auctio eſt generatio.ens enim augetur:non ens fit.nec decremẽtũ corruptio.nã & in his eadem ratio congruit.ſignificat enim decretio remiſſionem entis ſecundum quantitatem:corruptio abſolutam entis abolitionẽ. Neq; vero rurſus localis mutatio cuiquam ſupradictorũ conſentit,nam quòd a loco in locum demigrat,id neq; gignitur, neq;corrumpitur,neq; augetur,neq; minuitur. neq; enim ſi Athenis verbi gratia proficiſcatur Corrinthum Socrates, aliquid ex dictis patietur unum: ſed idem manens per omnia loco ſolo dimo

uetur.{Verum in alteratione dubitatio habetur nonnulla,ſit ne id quòd alteratur neceſſe cuiuſquam reliquarum motionum modo alterari.}Quod aliæ quidem inquit motiones omnes non eadem inter ſe ſint,nemini dubium fuit.at in alteratione quęrendum eſt, àn ꝙ alteraſcit,id ſecundum generationem,uel corruptionem vel incrementũ,vel decrementum,uel aliquam cæterarum alteretur. Sed non eſt verum hoc inquit.nanq; in plurimis affectibus calefa ctione inquàm,perfrictione ac ſimilibus,alteramur quidem prorſus,non tamen quemquam ex reliquis motum perferimus.neq;.n. augeatur omnino ꝙ caleſcit aut refrigeratur, vel decreſcat ,uel fiat, vel corrumpatur , aut reliquorum quodpiam oportet ſuſtineat.quare ſeiuncta ab aliis motibus eſt alteratio.{Eadẽ.n.ſi eſſet,protinus quòd alterat̃ vel augeri uel minui oporteret.} Si idẽ vni eſſet inquit aliorum motuum alteratio opus eſſet omnino ꝙ alteratur,reliquorum etiam motuum quempiam ſuſtineret. minime uero id nunc accidit. nam corpora quidem in ſole uerſata caleſcendo nigreſcendoq; alteratur , non tamen huiuſce rei gratia augentur,minuuntur ue,aut cæterorũ aliquod perpetiuntur.eadẽ poteſu& de iis dicere quæ a frigore,aut quouis aliter modo alterantur,{Similiter & quod augetur, aut aliis quibuſdã cietur motibus,alterari.}Sermonem uice inuerſa probat. non enim inquit ſolum ſi idem in aliis motibus eſſet alteratio,id protinus quod alteratur unoquoq; aliorum motuum cieri oporteret, ſed contra etiam ſiquid ſecundum augmentũ vel decremẽtum uel cæterorũ aliquem motum eſſet,id ſtatim quoque alterari quanquam maxime cæteris motibus alteratio prior exiſtat, ſiue ipſos conſequatur.nã alteratius quoq; omnino fiat oportet ꝙ augetur. ſiquidem cibum alterari primum in ſanguinem opus eſt augeſcentibus: atq; illum in carnem : nec fieri aliter non præcedente alteratione incrementum poſſet. Sed antecedit quoq; alteratio quæ generantur . nam ſemen alterari in ſanguinem poteſt : ſanguis in carnem : ac quouis aliter modo leges poſtulent naturæ .Et

& veſtis dominum habeat. In partibus quoq; & toto, non ſolum habet partes totum, ſed etiam partes integritatem. { Fortasſis vero & alii quidam videri poſſunt habendi modi cæterum enumerati ferme ſunt omnes qui dici conſueuerunt. { Rurſus vero niſi acquieſcere eius verbis velimus, modeſte nobiſcum agens, ſunt quidem & alii forſitam inquit habendi modi, verum nos tamen eos qui dici conſueuere, omnes recenſuimus.

FINIS.

VENETIIS Ex officina Franciſci Bindoni,
Et Maphei Paſini. Anno à virginis partu.
M D XXXXX.